

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

34.

A BAKONYALJI NYELVJÁRÁS

IRTA

HORVÁTH ENDRE

GIMN. TANÁR

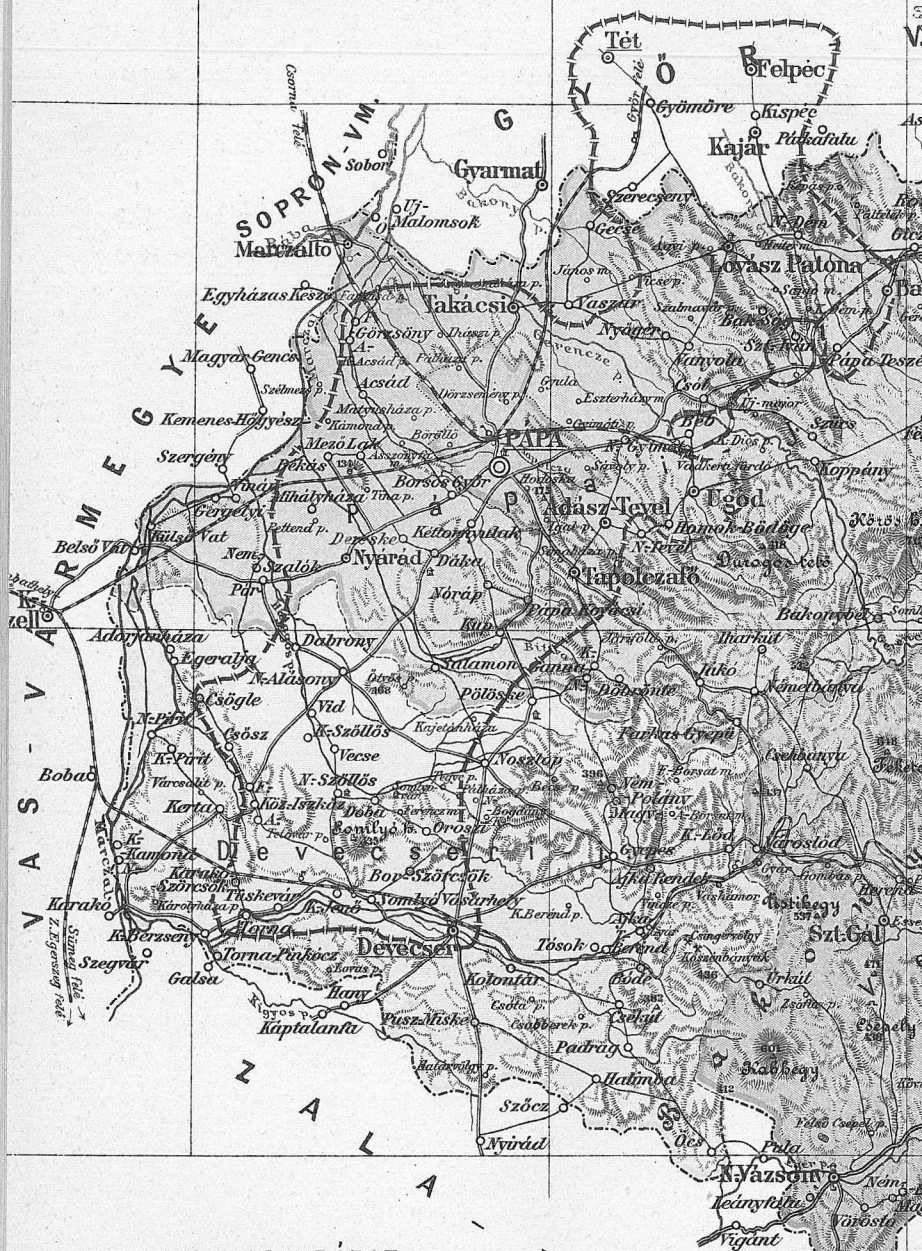
A NYELVJÁRÁS TÉRKÉPÉVEL ÉS RAJZMELLÉKLETTEL

BUDAPEST, 1906

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSASÁG KIADÁSA.

Ára két korona.

JELMAGYARÁZAT:

○ Nagyközség	== Állami út
◦ Kisközség	== Megyei út
• Puszta	— Községi út
--- Megyei határ	▣ Fürdőhely

VESZPRÉM-VÁRMEGYE TÉRKÉPE.

Kiadatott a vallás-és közoktatásügyi
m.kir. Minister úr megbízásából.

Területe : 3955.08 □ km.

Lélekszáma : 222.024

Várm.székhely: Veszprém rend. t. v.

Pápa : rend. tan. város

Rövidítések:

- Szt. = Szent
- Ném. = Német
- Köz. = Közép
- Nem. = Nemes
- Bak. = Bakony
- A. = Alsó
- F. = Felső
- K. = Kis
- N. = Nagy
- j. = járás
- p. = puszta
- m. = major
- t. = telep
- h. = hegy

Észel metszése és nyomása.

17'5" Kéi hossz. Greenwich-től

— A nyelvjáras határa.

173 A Magasságok méterekben.

5 Vasút állomás

2 Könyvt.

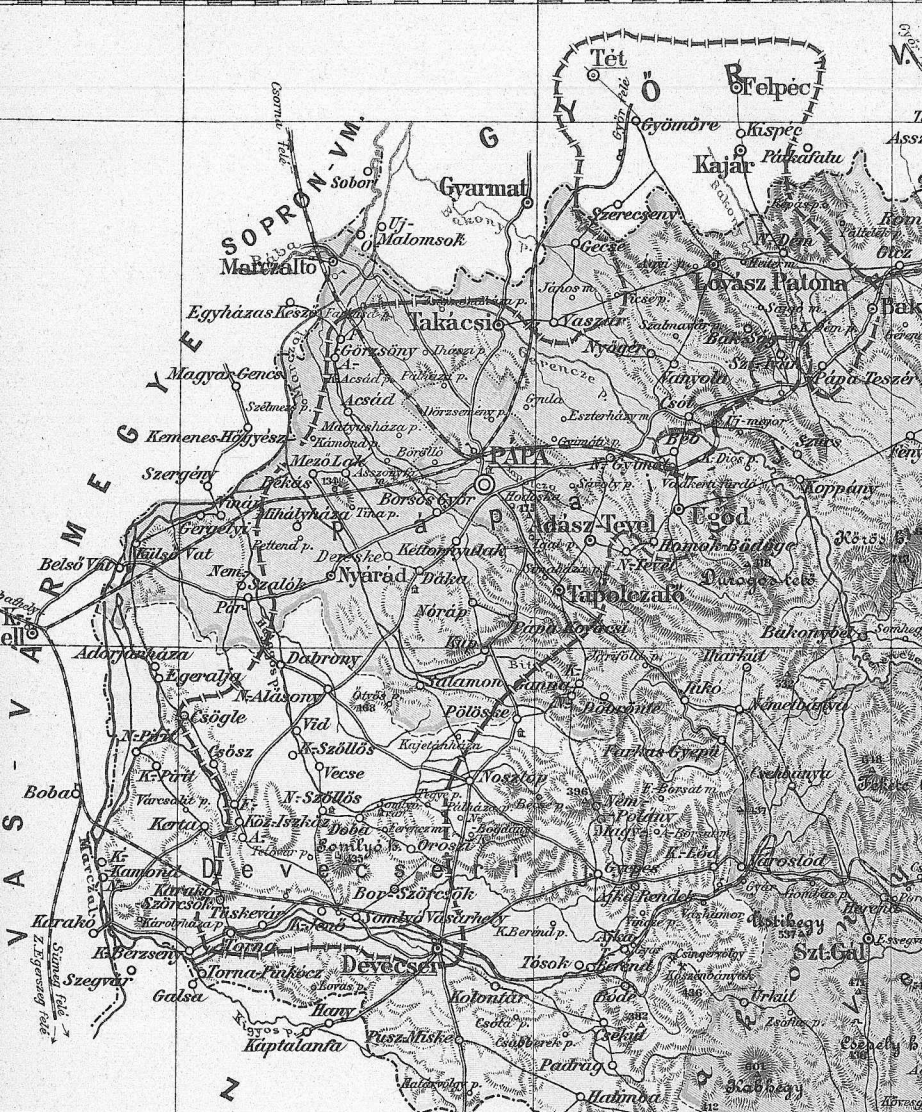
10 Veszprém város

3 Major

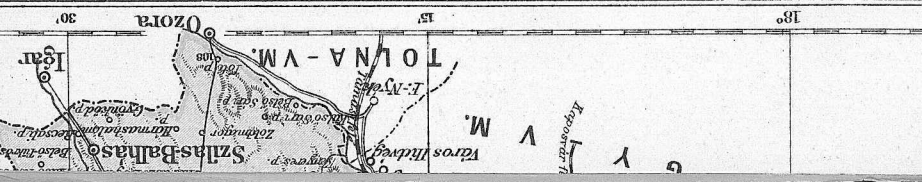
Mérték 1: 400000.

Kilométer.

5 0 10 20 30 40 50

Krajča a Mađyar Földrajzi Int.

VESZPRÉM-VÁRMEGYE

TÉRKÉPE.

Kiadatott a vallás-és közoktatásügyi
m.kir. Minister úr megbízásából.

Területe : 3955.08 □ km.

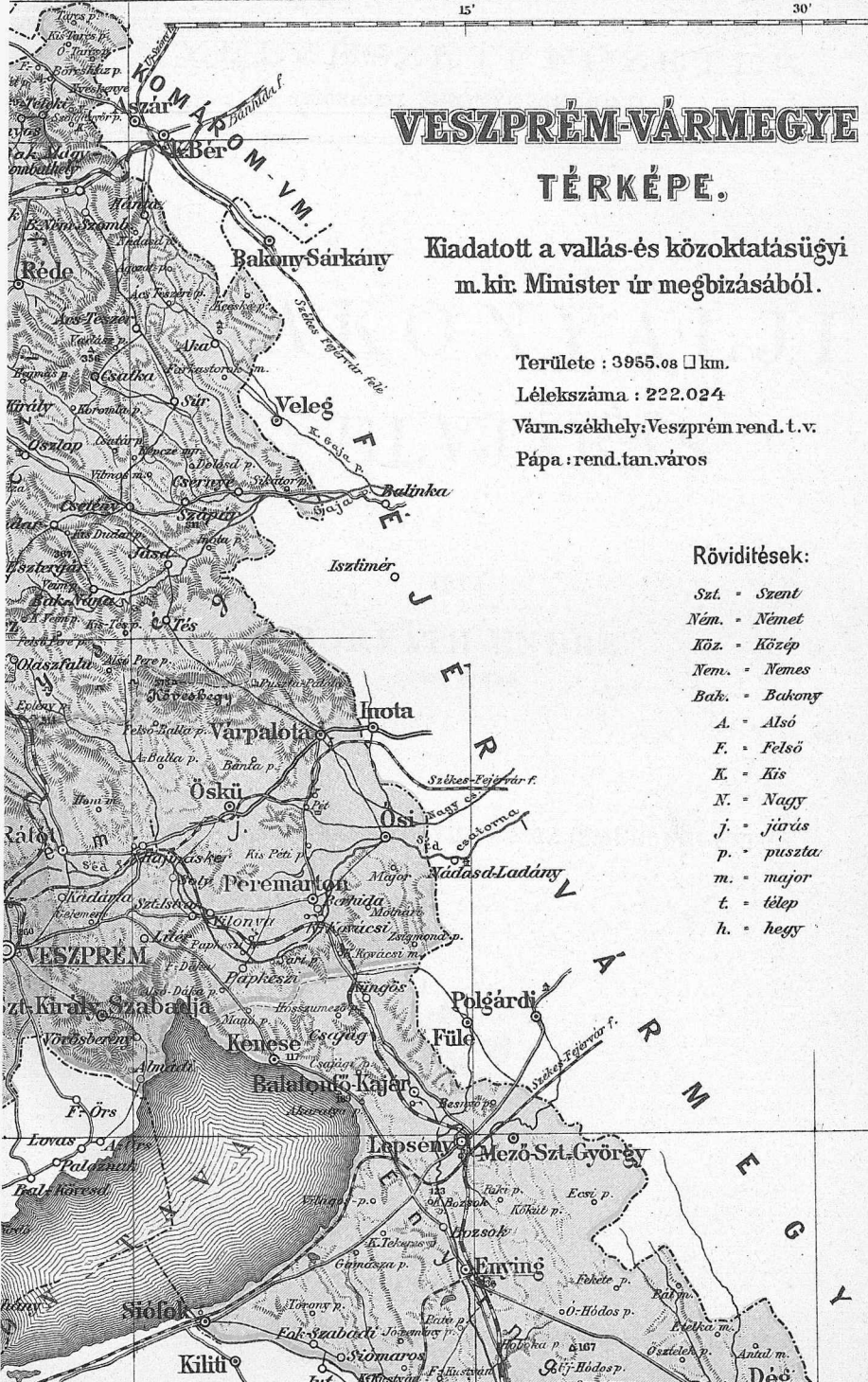
Lélekszáma : 222.024

Várn.székhely: Veszprém rend. t. v.

Pápa : rend.tan.város

Rövidítések:

- Szt. - Szent
- Ném. - Német
- Köz. - Közép
- Nem. - Nemes
- Bak. - Bakony
- A. - Alsó
- F. - Felső
- K. - Kis
- N. - Nagy
- j. - járás
- p. - puszta
- m. - major
- t. - telep
- h. - hegy

NYELVÉSZETI FÜZÉTEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

34.

A BAKONYALJI NYELVJÁRÁS

IRTA

HORVÁTH ENDRE

GIMN. TANÁR

A NYELVJÁRÁS TÉRKÉPÉVEL ÉS RAJZMELLÉKLETTEL

BUDAPEST, 1906

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSASÁG KIADÁSA.

NYELVÉSZETI ÉRTÉK
KÖNYVTÁRSÁG

A BAKONYALJAI
NYELVTÁRSÁG

HORVÁTI ÉRTÉK
KÖNYVTÁRSÁG

KÖNYVTÁRSÁG

BUDAPEST, 1900

MÉLTÓSÁGOS

IHÁSZI IHÁSZ LAJOS

FŐRENDIHÁZI TAGNAK,
A FERENC JÓZSEF-REND LOVAGJÁNAK,
A DUNÁNTÚLI ÁG. H. EV. EGYHÁZKERÜLET
FELÜGYELŐJÉNEK
STB. STB.

TISZTELETE JELÉÜL

A SZERZŐ.

BEVEZETÉS.

A nyelvjárásról általában.

Ezer éves szakadatlan szereplés jutott osztályrészül hazánk történetében annak a vidéknek, melynek nyelvjárását ismertetni akarom. Már a honfoglalás első éveiben megfordulnak itt a száguldó magyar csapatok, a hét vezér tiszteletére hét halmot emelnek: azaz teljesen csak hat készül el, a hetediket arra a hírre, hogy Tuhutum vezér Erdélyben elesett, félbenhagyják. Ma is megvan e hét halom, lejtőjükön gyönyörű szőlőkert diszlik, s nevet adtak a közelükben fekvő pusztának Hathalomnak.¹ (Messziről csak hat halom látszik, a hetedik, a félbenhagyott, eltörpül köztük.) A környéken van Pannonhalma, Zirc, Bakonybél, a keresztény műveltségnek hazánkban első gyújtópontjai, a nyelvjárás közepén Pápa, hol ma is áll Mátyás királynak 1464-ben épült vadász-kastélya, homlokzatán a gyűrűs holló címerével s az építés évszámával. A török hódoltság alatt szakadatlanul tapodja török és német egyaránt. A német hadaknak valóságos táborhelye lesz: innen, Pápa és Győr vidékéről intézik támadásaikat a török ellen, viszont a török itt megy keresztül, ha neki-nekiindul Bécs elfoglalásának. A lovászpatonai határban van két halom, török katonák emelték, valószínűleg fővezéri sátorombnak. Mindegyik csak egy sipka földet hozott hozzá, — beszél a monda — mégis egész halom támadt: annyian voltak. A kuruc-labanc világban meg-megcsendül egy dal a Bakony erdő sárguló leveleiről, bujdosó kurucok, szegénylegények menedékhelyéről . . . »Franciavágás« helynév Napoleonnak, Pápa-Takácsi a szabadságharc egyik utolsó véres csatájának emlékét őrzi.

¹ Pusztá Lovász-Patonától keletre, ma Ihász Lajos főrendiházi tag tulajdona, ki hazafias kegyelettel gondoskodik róla, hogy a halmok a művelés alatt ne szenvedjenek, lassanként el ne törpüljenek.

Ez a szakadatlan történelmi szereplés a vidéknek sok vérébe került. A török kitakarodása és a kuruc-labanc világ lezajlása után olyan gyér volt a lakosság, hogy Mária Terézia jónak látta a Bakonyvidéket német telepésekkel népesíteni be. A Bakony nyugati lejtőjén és közepében ezeknek a német falvaknak ma is szakadatlan láncolata található fel (Péterd, Románd, Bakony-Szentiván, Fenyőfő, Béb, Szücs, Koppány, Porva, Jákó, Döbrönte, Ganna, N.-Polány, Berénd, Kolontár, stb.), vannak elszórtan a nyelvjárás közepén és északi részén is (Német-Tevel, Pölöske, Nyögér, Gyarmat). Ámde a célt, melyre hivatva voltak, csak meg sem közelítették. Nemcsak magyar falukat nem tudtak megszerezni a németeknek, hanem egyik-másik német községet a szomszédos magyarság úgy kiforgatta nemzetiségéből, hogy csak a híre maradt meg egykori német voltának. Egyes falvak a magyar építkezést és parasztruhát is átvették s lakosaik ma már csaknem mindenütt kifogástalanul beszélnek magyarul.

Bár e községeket a velük való folytonos érintkezés által épen azok a magyar falvak magyarosították meg, melyek nyelvjárása munkám tárgyát teszi, sajátságos, hogy a nyelvjáráson ez érintkezésnek semmi szembeötlő nyoma nem látszik. Ami német szó szókincsében előfordul, az megtalálható az ország bármely nyelvjárásában, még a Duna-Tiszaköz népnyelvében is. Úgy látszik, mintha az érintkezés teljesen egyoldalulag hatott volna. Ez annál érdekesebb, mert nemcsak hogy egymáshoz közel és egymással folytonos érintkezésben vannak a különböző nyelvű községek, hanem sok helyen ikerfalvakat képeznek (Magy.-Polány, Ném.-Polány, Tósok és Berénd stb.), sőt néhol — német bevándorlás folytán — a falu egyik utcája magyar, a másik már német (Pápa-Teszér, Pápa-Kovácsi).

A másik idegen elem, mely a nyelvjárás területén képviselve volt, a szláv. Csak *volt*, mert az utolsó ötven év alatt teljesen beolvadt a magyarságba. E szlávok a nyelvjárás legdélibb részén laktak néhány községet (Doba, Oroszi) és nem azoknak a bakonyi tótoknak voltak testvérei, kiknek ma is van még 2—3 községük (Csernye, Rátót), hanem délről északnak vándorolt vendek. Azt a hagyományt, hogy e szlávok vendek voltak, megerősíti a sok ma is dívó *-ics* végű és egyéb délszláv családnev, bár mióta a nép megmagyarosodott, a családnevek is sokat változhattak. Hogy azonban a vándorlás mikor történt s mi volt, vagy ki volt a megindítója, arról írott források eddig még nem jutottak kezemhez.

Lehet, hogy ez a vándorlás is a Mária Terézia-féle telepítés egyik hulláma volt. Valószínűleg ezektől a vendektől származott a nyelvjárás szókincsébe az a pár szitok és kiolvasó gyermekvers, melyek, persze eltorzult alakban, ma is használatban vannak. Mert a tót községek oly messze esnek s földrajzilag a Bakony, néprajzilag egy széles német öv annyira elválasztja őket a nyelvjárástól, hogy ily hatás az ő részükről el sem képzelhető.¹

A bakonyalji nyelvjárás Veszprém vármegye nyugati részére terjed ki. Három oldalról természetes határai vannak: keletre a Bakony hegység nyugati lejtője a határ, melyet már német községek foglalnak el, délen körülbelül a Torna patak (a Kiscell-Székesfehérvári vasut mentében), nyugaton a Marcal. Északon néhány községgel belenyulik Győr megyébe (Szerecseny, Gyömörő, Tét, Kispéc, Kajár, Felpéc) s ez oldalon, hol földrajzi természetes határa nincs, a legtisztább, a legélesebb a nyelvjárás határ. Mert amely községek a Sokoróhegy északkeleti oldalán és a fentemlítettektől északra fekszenek, már egészen más, vokalizmusban a bakonyaljitól teljesen elütő és laikus fülének is azonnal föltűnő palócos nyelvjárást beszélnek. A nyugati határ már korántsem annyira éles, mint az északi. A Marcalmellék nagyjában úgy beszél, mint a Bakonyalj, de eltérést is mutat fel, annyit, hogy szorosán ahhoz tartozónak nem tekinthetjük. Főjellemvonása, hogy

a) az *-el, -er* s minden egyéb hangcsoport, melynek a bakonyaljban *é* diftongus felel meg, itt *é*-nek hangzik, pl. *émégy, ére, mének, téd, lén*, míg amott: *émégy, ére, ménk, téd, lén*.

b) az *lj* hangcsoport kivétel nélkül *ll*-nek hangzik, pl. *kertalla; halla az ur!* míg a Bakonyalján csak kivételesen így, különben *jj*-nek: *kertajja; hajja az ur!*

c) a hosszú *é, ó, ő* igen erősen diftongizálódik, míg a bakonyaljban e diftongizálás sokkal gyengébb.

¹ Hogy mily vándorlások történnek még az újabb korban is, arra rendkívül érdekes példát találunk Lovász-Patona község történetében. Innen ezelőtt 100 esztendővel valami 18—20 prot. család minden sátorfájával felkerekedett, Arad megyébe vándorolt s ott Uj-Fazekas-Varsánd községet alapította. Néhány éve ünnepelték községük 100 éves jubileumát s ez alkalommal eljöttek meglátogatni anyaközségbeli rokonaikat. Dicsekedve emlegették, hogy bár oláhok közé vannak élve, mindvégig hívek maradtak magyar nyelvükhöz. Ezt a vándorlást akkor egy Lovász-Patonáról Arad megyébe szakadt ember indította meg, ki ott olcsó pénzen sok földet szerzett és rokonait is odahívta.

A Marcalmellékhez tartoznak a következő községek: Marcaltő, Ó- és Új-Malomsok, Vinár, Gergelyi, Vaszar és részben Gecse és N.-Szalók. Azért csak részben, mert ezekben a kiejtés már ingadozó: egyszer bakonyalji, máskor marcalmelléki. Hogy a Marcal bal partján még mely községek számíthatók ide, azt nem tudom, de rám nézve az most nem is fontos, mert — mint említettem — a Marcalmellék úgysem a bakonyalji nyelvjárást beszéli.¹

Legjobban elmosódik a határ délen, a Torna mentén, de azért itt is észre lehet venni.²

Az adatokat a nyelvjárási községeiben személyesen gyűjtöttem, de javarészből szülőföldemen, Lovász-Patonán. Ez a község szolgált alapul munkámnak, ennek a népével voltam évek óta folytonos érintkezésben, itt kezdtem az anyaggyűjtést ezelőtt hat esztendővel, innen indultam ki kisebb-nagyobb körutakra, míg végre a nyelvjáráshoz tartozó összes községeket bejártam. Az anyaggyűjtésnél nagy könnyebbségemre volt, hogy a nyelvjárási benne-születtem s azt népiskolás koromban úgy elsajátítottam, hogy egy kis megerőltetéssel akár ma is tudnám beszélni.

A külső beosztásra nézve László Gézának »A zilahvidéki nyelvjárási« című munkáját követtem. A kereten kívül néhány jellemzőbb szóképzési és jelentésváltozási példát is átvettem tőle, mert fontosnak tartottam annak a föltüntetését, hogy egy-egy ily ritkább képzésű szó két egymástól oly távoleső nyelvjárási

¹ Beke Ödön dr. a »Pápa vidéki nyelvjárási« c. munkájában azt állítja, hogy Dabrony, Alásny és Salamon községek is marcalmelléki nyelvjárási beszélnek. Ez tévedés. Dabronyban, Alásnyban háromszor is voltam, hogy ezt a kérdést tisztázzam, de mind a háromszor arról győződtem meg, hogy kiejtésük semmiben sem üt el a bakonyaljitól. Némcsak az *-el*, *-er*, *-iá*, *-éá* hangcsoportokat nem ejtik *é*-nek, mint a Marcalmellék (ellentétben a Bakonyalji *é*-jével), de az *lj*-t sem *ll*-nek, hanem *jj*-nek. Mikor már egészen tisztában voltam a kiejtéssel, egy dabronyi emberre rá akartam disputálni, hogy ők *kertallá*-t *hallá*-t mondanak, de emberem ugyancsak letorkolt mondván: »Má hogyam mondaná'k mi'k kírém szípé' *kertallá*-t, mikor még a vas-megyeyiek is avv'ó csuf'ónag bennü'ket, hogy a mi ködményü'knek három ujja va': k'ét ujja mék *hát-ujja*, az üvök'ének mék csak kett'ó: k'ét ujja mék *hát-ulla*.« Époly tévedés az is, hogy e községek vonala képezi a nyelvjárási déli határát. Ez a határ — mint mondtam — sokkal délebbre van.

² Feltűnő pl. hogy Tósokon az eredetileg különböző két *é* hang már egyformán *é*-vé fejlődött, míg a bakonyalji nyelvjárási az *é*-ből *é*, a zárt *é*-ből *í* lett.

előfordul. De tulajdonképeni forrásmunka nem állt rendelkezésemre.¹

Nagy örömöm telnék benne, ha jelen munkácskám, mellyel először lépek a nyilvánosság elé, nem bizonyulna teljesen meddő kísérletnek s használhatnék vele valamit a magyar nyelvészet ügyének.

Budapest, 1906 május havában.

¹ Beke Ödön dr. dolgozata akkor jelent meg, mikor az enyém már kéziratban úgyszólván teljesen készen volt. Későn is érkezett; meg feltett szándékom is volt, hogy csak azt veszem fel, amit magam hallok és gyűjtök, azért nem használtam. Egyéni körülmények, egy évi németországi tartózkodás, a nyelvjárás területén tett újabb és újabb kutatások okozták azt, hogy munkám csak most jelenhet meg.

I. HANGTANI SAJÁTSÁGOK.

1. A hangok képzése.

Magánhangzók. A, á. Az *á* úgy képződik, mint a köznyelvben, az *a* valamivel nagyobb ajkgömbölyítéssel. A köznyelvi rövid *a*-nak megfelelő hosszú *á* csak egy indulatszóban (*á, á* csodálkozó felkiáltás) fordul elő. Az *á* rövidje nincs meg.

E, ě, é. Az *e* az egész nyelvjárásban nyiltabb a köznyelvi *e*-nél, tehát: *ę*. A neki megfelelő hosszú *ê* csak a nyelvjárás jellemző s egész területén elterjedt diftongusában az *ěê*-ben van meg: pl. *kěê* (< *kend*), *ěê* (*el*), *sěêt* (*siet*). A hosszú *é*-t *ě*-vé diftongizálják.

O, ó, ö, ő. A rövid *o*-t és *ö*-t épúgy ejtik, mint a köznyelvben. A hangtanilag megfelelő *ô* és *õ* nincs meg, az *ó* *ő* pedig szintúgy mint az *é*, diftongizálódik (*uo*, *üö*).

A nyelvjárás összes magánhangzói tehát a következők:

A nyelv állása	Mély hangok:		Magas hangok:	
	ajak nélkül	ajakkal	ajak nélkül	ajakkal
Felső:		<i>u ú</i>	<i>i í</i>	<i>ü ü</i>
Középső:		<i>o uó</i>	<i>ě (ê) ié</i>	<i>ö üő</i>
Alsó:	<i>á</i>	<i>a (â)</i>	<i>ę ęê</i>	

(A zárójelbe tett hangok csak kivételesen, egy-két szóban fordulnak elő.)

A mássalhangzók közül teljesen hiányzik a palatális *ly* s helyette többnyire *l*-t, ritkábban *j*-t ejtenek pl.: *hel*, *g^uóla*, *hálog*, *terebülés*, *válog*, *veszülés*, *komol*, *koválog*, *mëllik* (és összetételei); *kájho*, *ëjjeⁿ*, *ojjaⁿ* (és összetételei) stb. Az *n* és *ny* a szó és szótag végén (ha nem kezdődik a következő szó vagy szótag magánhangzóval vagy *c*, *cs*, *d*, *t*, *m*, *n*, *ny* hangokkal) vagy egyáltalában nem, vagy (*k*, *g*, *gy* előtt) csak tökéletlenül hangzik s előttük a magánhangzót az orron keresztül ejtik, pl.: *szappaⁿ*, *kaⁿ*, *araⁿ*, *sárkáⁿ*, *zshiváⁿ*, *inkább*, *engemeⁿge* (egy étel), *aⁿgyal*, *szeⁿved*, *seⁿved*, *kön^v*, *hasoⁿlú*, *siⁿlűődik*, *sziⁿház*, *miⁿha* (mintha).
Vannak kivételek pl.: *pënyva*, *enyves*, *konyha*.

¹ Technikai nehézségek miatt az *e* nyíltságát és az orrhangú magánhangzók közti különbséget a továbbiakban nem jeleltem.

Könnyebb kiejtés végett gyakran fordul elő hasonulás: *rl > rr* vagy *ll*: *parrag* (parlag), *tarr^{uó}* (tarló), *sarr^{uó}* (sarló), *kollát* (korlát), *vándoll^{uó}* (vándorló), *pazall^{uó}* (pazarló), *sikáll^{uó}* (sikárló = a kőművesek simítója), *gyall^{uó}*, *balla^{ng}*, *kállát^{uó}* (kár-látó = lakodalmi multság), *még^{uó}ölli*, *mékcsömölli*; *nam magas embër*. A hiátust vagy *v*, *h*, *j* közbeszúrása szünteti meg, vagy az egyik magánhangzó kiugratása: *div^{uó}*, *koha* (< *koa*), *hiju* (*hiu* = padlás), *keserüveⁿ*, *szomoruvaⁿ*, *j^{uó}üzüveⁿ*, *uccajt^{uó}* (utcaajtó), *acce!* v. *accidë!* (adsza ide!) *múta* (mióta) stb.

2. Minőségi hangváltozások.

Magánhangzók.

A) Zártabb hang nyíltabb helyett.

Zártabb hang ejtése nyíltabb helyett nyelvjárásunknak egyik jellemző sajátága. Hogy mikor felel meg valamely magánhangzó változás nélkül a köznyelvnek és mikor zártabb alakban, azt szabályba foglalni igen nehéz, mert látszólag ugyanazon helyzetben különböző megfelelést találunk.

a ~ o: 1. kivétel nélkül az olyan szótagokban, melyeket egy hosszú *á* előz meg: akár tőszótag legyen az, akár rag. Pl. *a*) tőszótagban: *kányo*, *bányo*, *káko*, *szároz*, *Rábo*, *kánno*, *száko* (szálka), *vésárnop*; a birt. személyragok, többesképző *k* és a tárgyrag előtt: *lábom*, *lábod*, *lábo*, *lábok*, *lábod*; *hátom*, *hátod*, *háto*, *hátok*, *hátod*, *sátrom*, *sátrod*, *sátro*, *sátrok*, *sátrot*; a melléknévképző *s* a módhatározót képző *n* előtt: *tágos*, *lábos*, *szájjos* (edény), *tálos*, (tál- és tányértartó állvány) *tágoⁿ*, *lággoⁿ b*) a *-ja* 3. sz. igei és birtokos személyragban: *szánnyo*, *bánnyo*, *hánnyo* (szánja, bánja, hanyja), *komájjo*, *buzájjo*, *kutyájjo*. — 2. egyéb szavakban, anélkül, hogy a megelőző szótagban *á* volna: *kokas*, *hombár*, *kopor* (kapar) *boroc* (barack), *hogyoⁿ?* (hogyan?)

a ~ ó: azon szótagokban, hol az *al* *l*-je elveszett s utána pótlónyújtás következett be pl. *óma*, *szóma*, *kazó*, *mékcsó*, *ókómasint* (alkalmasint), *hatómas*, *ótat* (altat), (de: *síralmas*, *aggodalmas*).

o ~ u v. **ú**: 1. némely esetben az *ol* szótagból az *l* elveszésével pl. *dúgozik*, *jászu*. Ez ritkább megfelelés, mert az *ol* *l*-jének elveszése rendszeren csak pótlónyújtást hagy maga után és az *o* nem lesz zártabb pl.: *p^{uó}gár*, *h^{uó}nap* (cras), *v^{uó}t*, *f^{uó}t*, *k^{uó}dis* (koldus). — 2. a *hol* kérdőnévmásban és összetételeiben: *huⁿ*, *valahuⁿ*, *akarhuⁿ*, *ahuⁿ* (amott, ahol), *ëhuⁿ* (imitt), *sëhuⁿ*. — 3. egyéb szavakban: *duru^{ng}*, *bujtár*, *mustoha*, *suⁿka*, *funt*, *uzsona*, *zimbura* (cimbora), *fujt*, *csurdull*, *burítt*, *burull* stb.

ó ~ ú: pl. *lú*, *úta*, *rúzsza*, *kulláncs*. Mindig zártabbak a *-ból*, *-ról*, *-tól* helyhatározó ragok. Ha az *l*-jük a hiátus elkerülése céljából megmarad, akkor az *u* rövid: *-bul*, *-rul*, *-tul*, különben hosszú: *-bú*, *-rú*, *-tú*. »Dejsz abbú nem ész^{uó}!« »Attú mígy a falnak!«

ö ~ ü: pl.: *gyü*ⁿ (jön), pótlónyujtással a *büt* (böjt) szóban és származékaiban. (Ritka megfelelés.)

ő ~ ű: v. ű pl. *tü*, (tő, *türümeccett*, *tübe*, de: *tövö*, *tövit*) *kü*, *bür*, *lű*, *szü*. Megrövidült az *ü* a *bürke*, *dül*, *sül-fül*, *gyeplű*, *keleplű* (kereplő) *pörgetyű*, *csörgetyű*, *föcskendű*, *felül*, *elül* (névutók) szavakban. A *-ből*, *-ről*, *-től* helyh. ragokban az *ő*-nek az *l* megmaradása esetén rövid *ü*, elhagyásakor pedig hosszú *ü* felel meg, tehát: *szüvbül*, *errül*, *nesztül*, ellenben: *szüvbű*, *errű*, *nesztű*.

e ~ ë: (feltéve, hogy a megelőző szótagban nincs *ö* vagy *ü*.)

1. a főnevek birtokos ragozásának egyes 3. személyében pl. *fejé*, *kezé*, *szémé*, *vítké*, — 2. az igék feltételes módjának jelenében az egyes 3. személyben: *vinné*, *hinné*, *szénné* (szedne) *vénné*, — 3. az igék felszólító jelenének egyes 3. személyében: *vigyé*, *higgyé*, *széggyé*, *végyé*, — 4. általában a szó végén: *fejszé*, *eké*, *kefé*, *kívé*, *kepé* stb.

e ~ í v. i: csak néhány szóban: *körtí* (körte), *sörtí* (sörte), *eriggy* (eredj), *messzi*, *teli*.

ë ~ i: még ritkább megfelelés pl. *gülice* (gerlice), *igyenés* (egyenes, csak öreg emberek mondják).

é ~ í v. i. Ez a megfelelés már igen gyakori s tőszótagban, képzőben egyaránt előfordul pl.: *cíl*, *cüloz*, *míhe* (méh), *fírfi*, *níp*, *kevílsüg*, *gyülis*, *píⁿz* vagy *píz*, *billég* (bélyeg), *kiⁿgyertya* (kén-szalag), *fínyés*, *idés*, *ibred*, *ír* (valet, de 'ér', 'vena' és 'csermely' jelentésben. Mindig *i* áll az *é* helyett a birtokos személyragokkal ellátott főnevek egyes 3. személyének ragos alakjaiban: *ökrít szémit*, *gyerékit*, *fejít*, *kezeit*.

B) Nyíltabb hang zártabb helyett.

Mivel nyelvjárásunk inkább a zárt hangokat kedveli, ez a jelenség ritka. Még elég gyakori az *i ~ ë*: pl. *ëstëráⁿg* (istráng), *vërraszt*, *vërrad*, *venyëge*, *vëlág*, *hëuz*, *vëlla*, *hëáⁿ* (hiány), *ëráⁿ* (irány), *ëránt* (iránt), *hërteleⁿ*, *t^ééd*, *ëjjeⁿ*, *mëjjeⁿ*, *mëg^ééd* (megijed) stb. — *i ~ e*: pl. *cepel* (cipel). — *ü ~ ö*: pl. *hövekk* (hüvelyk), *förd^üö*, *fördik*, *öveg*, *söveg*, *höv^éél* (hüvely), *csötörtök*. — *u ~ o*: pl. *lobicskol*; különösen a meghonosodott *-um* végű latin szavakban: *diktom*, *ëvaⁿ-gy^éliom*, *gránáriom*, *páskom*. — *ü ~ ó*: pl. *savany^üó* (ritka megfelelés). — *o ~ a*: pl. *mat^óólla*, *macsola* (emellett *mocsola* is = vizenyős, mocsaras hely), *adu*, *partíka*, *pazdorgya* (pozdorja), *barona*, *magyar^ó*, *barbíl* (borbély), *fartíl* (fortély), *Bakaⁿ* (Bakony), *randa*, *mast*.

C) Elülső és hátsó hangok egymás helyett.

Elülső hang hátsó helyett: *u ~ i*: pl. *k^üódís* (koldus), *lik* (lyuk), *tík* (tyúk). — *a ~ ë*: pl. *vësárnop* (vasárnap), *bërázdo*, *sëráglo* (saroglya). — *a ~ íé*: *paz^éérol*. Az *aj* helyett is *íé*-t ejtenek: *tar^é*, *gan^é*, *par^é*, *kar^é*. — *o ~ ö*: pl. *pëlva* (polyva), *pënyva*,

lajtërgya. — **o ~ i**: *csimb^uók* (csomó, v. ö *csomb^uólik*), *lapicka* (lapockacsont és lapos ásószerű kis szerszám a parázs kotrására), *abrincs*.

Hátsó hang elülső helyett: **i ~ o**: *oskola*, *fiskáros* (fiskális). — **i ~ a**: csak főnévi igenevekben: *innya* (inni), *irnya* (írni), *rinya* (ríni). — **e ~ a**: *pilⁿga* (penge), *picika* v. *picirka* (picike).

Magashangú szó mélyhangú helyett vagy megfordítva: *kondor* (göndör), *nyefög* (nyafog), *nyegget* (nyaggat), *gögyög* (gagyog), *düdüget* (dudolgat), *szülat* (szelet).

D) Nem ajakhangzó ajakhangzó helyett és viszont.

ü, ü ~ i, í: pl. *míhel* (műhely), *fírész*, *tikër* (tükör), *innep*, *kis^üö* (külső), *iget* (csak az öregek ajakán), *csiⁿgaszkodik* (v. ö. *csüng*), *üllepédik* (ülepedik). — **ö ~ e**: *kehöl*, *kehës* (köhög, köhögös). — **ö ~ ë**: *esztëke* (ösztoke), *gëriⁿ* (görény), *mëndërg^üö(s)* (mennydörgös). Ez a megfelelés van, ha az előző szótagban **ö ü** nincs, a birtokos személyranggal ellátott főnevek tbs. 3. személyében: *kertyëk*, *vermëk*, *seregëk*. — **ö ~ e**: az **ö**-re végződő tövek továbbragozásában az **i** és **j** előtt: *fejkötejë*, *cipellejë*, *szeretei*, *gyenei születis*: kis-jenői sz. — **ö ~ ⁱé**: *csöndⁱér* (csendör), *rⁱéf*, *teⁱéz*, *bⁱévit*. — **ö ~ ë**: *hetfë*. — **ö ~ í**: *csívë* (cső), *bí(jj)* (bő, egyes kifejezésekben mint: *bíqatya*, *bínadrág* stb.; önálló szó szerepében használatosabb a *bü*.)

Ajakhangzó áll nem ajakhangzó helyett:

e ~ ö: olyan 3. szem. birtokosranggal ellátott főneveknél, s olyan igék multjának v. felsz. módjának egyes 3. személyében, melyeknek utolsó szótagjában **ö ü** ajakhangzó van: *gyürüjő*, *köpüjő*, *ökrö*, *örömö*, *szürö*, *kötöttö*, *küttö*, *kössö*, *küggjö*. Azonkívül csak néhány szóban pl. *összö*. — **ë ~ ö**: ez a megfelelés rendkívül gyakori és a nyelvjárásnak szinte alföldies szint ad pl.: *Örzse*, *fölh^üö*, *gyöp*, *föcske*, *bögy*, *söriⁿ* (serény), *lölki*, *röst*, *föst*, *vörsöⁿg*, *löli* (a hideg. *Mi l^üöt?* = mi lelt?) stb. — **e ~ ü**: *lütt* (vlmre lejt, lejtöcsödik). — **é ~ ü**: *füsü*, az **ü** megrövidülve: *szürü*. — **i ~ ö**: *üöröz*, *ösmer*. — **i ~ ü**: *ümög* (ing), *szüv*, *hütöstárs*, *üd^üö*, *esre-hütre*, *füköröm* (fiköröm, a szarvasmarha két magasabban álló kis csülke) *fügërënda* (vékony keresztgerenda), *j^ucüzü* (de: *iz*), *dücs^üö*, *füzet* (fizet), *püheⁿ*, *szünöll* (egyszínben, magasságban van) stb.

Az *éä*, *iä* és *ie* hangcsoportok ^ée-be mennek át: *l^én*, *k^éétoz*, *s^éét*, *m^én* (milyen), *éⁿ* (ilyen), *h^éébo* (hiában).

Mássalhangzók.

A) Zöngé hangok zöngések helyett.

j ~ ny: *pörnye* (a szalma égési maradványa). — **d ~ l**: *melënce* (medence, kis teknő).

B) Zöngés hangok zöngék helyett.

A palatális *ly*-nek és *lly*-nek ugyan többnyire *l*, *ll* felel meg, de elég gyakran *j*, *jj* is pl. *kájho* (kályha), *foj^uó*, *gojh^uó*. Az *ilyen*, *olyan*, *milyen* (és összetételeik) kiejtése: *jj*-vel is, *ll*-el is használatos: *ëjjeⁿ*, *o^jjaⁿ*, *mijjeⁿ*, *illeⁿ*, *ollaⁿ*, *milleⁿ*. Ritkábban áll a *j l* helyett pl. *kujcs*.

l ~ zs: csak ebben a szóban: *zsiba*.

C) Zöngés hangok zönge nélküliek helyett.

t ~ d: *Báлинд*, *pándlika*, *viszked*, *tardogat* és a *mint* kötőszóban, melyet *mind*-nek ejtenek, de csak akkor, ha a következő szó magánhangzóval kezdődik, különben a *t* egész nyomtalanul eltűnik, sőt még a végső *n* is és pótlására a megelőző magánhangzó az orron keresztül hangzik: »Ojjam *mind* a csöpentét tökmag.« »Job ma év ver^éb, *miⁿ* h^uónap öt tuzok.« — **k ~ g:** *gunyh^uó*, *réguta*, *gërⁱéta*, *göb^écse* (kövecs, kavics), *agáco*, *gucsma*, *lag*, *üszög*, *gubaszivar*, *bagozik* (a nyul = párosul vö. *bak*). — **p ~ b:** *káboszta*, *hömbölődik*, *bersze!* — **c ~ z:** *zimbura* (cimbor).

D) Zönge nélküliek zöngések helyett.

g ~ k: *szuklik* (zug-lyuk = kicsiny szoba), *kancsol* (gáncsot vet lábával a birkózásnál), *hörcsök*, *kondor* (vö. göndör), *száliⁿ-k^uózik* (szállingózik). — **gy ~ c:** *göröncös* (göröngyös, érdes). — **j ~ ty:** *gyaptyu* és minden esetben, hol a *j* előtt ténusz áll: *aptyok*, *raktyuk*, *haraptya*, *láttyo*. — **z ~ sz:** az említett *szuklikban*. Ilyen megfeleléssel (régiesen) ejtik továbbá a *Zala* tulajdonnevet és származékait: *Szala*. — **zs ~ s:** *sind^üő* (zszindely), *sám^uó* (zszámoly). — **b ~ p:** *pittyöli* száját a gyerek: sírásra bigygyeszti.

E) Zönge hangok egymás helyett.

l ~ n pl. *danol*, *szenel* (pipaszár, szivar), *anyaszünt meszteleⁿ*, *huⁿ* (és összetételei). — **l ~ r:** *fiskáros* (fiskális), *flanⁱér*, *dërégráf* (telegráf). — **ly ~ r:** *herteleⁿ* (nem helyes, nem szép); »ënyye de *herteleⁿ* lét^t ez a kënyⁱér!^é« (= nincs szép formája). — **n ~ r:** *lⁱeru^{ng}* (Löhnung). — **ny ~ m:** *fímlik*. — **n ~ ny:** Ez a megfelelés igen gyakori: *tekny^üő*, *készkeny^üő*, *vonyog^uó* (szalmavonó szerszám), *vony^uókⁱés* (bognárszerszám), *vony^uós* (t. i. marha = igásmarha). Rákövetkező magánhangzó előtt: *ny^üöstiny*, *kany*, *kappany*, *színy*, *szelemény*, *víny* stb. Mindíg ilyen megfelelés van a főnévi igenév *-ni* ragjában: *ënnyi* (enni), *annyi* (adni), *irnya* (írni), *innya* (inni).

F) Zöngés hangok egymás helyett.

j ~ gy pl. *borgyu, gyegy* (gyegybe jár), *gyetykeszkenyű*, *gyel, sargyu, gyövűöttiⁿ* (egy növény), *tömgyiⁿ*, *pazdorgya, lajtorgya, gyün* (jön), *gyut*. Ilyen megfelelés van a birtokos és igei személyragokban mediák és *r* után: *darabgya, harag-gya, vág-gyo, szabgya, vergyē*. — Ennek megfordítottja a **gy ~ j** már ritka: *jász* (gyász és származékai), *kerⁱékjárt^uó, vaj... vaj*. (vagy... vagy).

G) Ajakhang, foghang, inyhang, torokhang váltakozása.

g ~ b: *izgábo* (izgága). — **d ~ gy**: *bágyog, küügyök, igyomtalanⁿ*. — **c ~ cs**: *lobicskoll* (lubickol). — **c ~ sz**: *l'észa* (lóca), *koszog* (kocog a ló). — **sz ~ c**: *váncorog, cuca* (<*szusza = nyárs, szusz = szur, pl.: szussz oda!), *alamuci, retec, cigoⁿ*. — **s ~ cs**: *csikkaszt, fűöcsördüll* (felserdül), *épacskoll*. — **cs ~ s**: *bekēs*. — **sz ~ s**: *cserēsnye*. — **p ~ k**: *paklaⁿ*. — **t ~ k**: *pamuk*.

Hangátvetés van a következőkben: *korēla, karalábi, kaláⁿ, tíérbetöll* (térdapel), *cöpekēs* (köpcös, tömzsi), *lasponya, Bedenēk, pök, gözsörödik*, (vö. zsugorodik), *egyelēdik*.

3. Mennyiségi változások.

Nyelvjárásunknak egyik jellemző sajátága, hogy a hosszú magánhangzókat szereti megrövidíteni, a rövid mássalhangzókat pedig megnyújtani. A röviden ejtett magánhangzók közé nemcsak azok tartoznak, melyeknek a köznyelv is kétféle kiejtését különbözteti meg, hanem ilyenek is: *bu, szeⁿvonyu^ó*, (szénkivonó szerszám), *ehēs, étel, erös, előtt, előbb, eszrevész* stb. Egyéb példák: *tuzok, ur, ür, sir* (sepulchrum), *büⁿ, sürü, tur, tür, szur, szür, huz, husz, dul-ful, szünik, tünik, csuszik, uszik, bizik, bir, ugy* stb. Mindig röviden hangzik az *-ü ü* nomen possessoris képző és magánhangzók előtt az ige képző *-ül ül* (mássalhangzó előtt elvész az *l* és a pótlónyújtás a vokálist ismét hosszúvá teszi) pl.: *naffejü, nígylábu, fordul, mozdull, mordull, zördüll, zöndüll, pördüll*; ezenkívül — mint már említettük — a *-ból -ből, -tól -től, -ról -ről* ragok, ha *l*-jük megmarad. Rövid magánhangzós régibb alakjában fordul elő az *akar-akar* kötőszó is minden összetételével együtt: *akarmüllik, akarháⁿ, akarhuⁿ* stb.

Hosszú magánhangzót köznyelvi rövid helyén, ha azokat az eseteket, hol valamely mássalhangzó (különösen *l*) elveszése pótlónyújtást idézett elő, nem tekintjük, keveset találunk pl. *hágy, pillánt, ékiⁿell, hálá Isteⁿ!*

Hosszú mássalhangzó van sok személyraggal ellátott névutóban és ragban, azonkívül igékben és főnevekben is

bőven. Utóbbiaknál a hosszúság megmaradt a továbbragozásban is:

gy: *bágygott*: bágyadt.

kk: *órákkor*, *bókkol*, *akki*.

jj: *ujj* (novus), *szíjj*, *száj*, *nyájj*, *tájj*, *hējj* (háj) s így tovább igen sok *j*-re végződő szó. Hosszan ejtik hosszú magánhangzó után a birt. *-ja -je j-jét* is pl.: *kutyájjo*, *kepíjjē*.

ll: *alullam*, *belüllem*, *fölüllem*, *elüllem*, személyrag nélküli névtóban: *allul*, *föllül* (de: *rülam*, *tülem*, *náлом*). Egyéb szavaknál: *vasall^o*, *kellis*, *csollán*, *hallott*, *b^éllis*, *átollános* (általános), *hallad*. Az igéknél következő magánhangzó előtt majdnem minden *l*-re végződő igét hosszú *l*-lel ejtenek: *javall*, *rosszall*, *kevesell*, *sokall*, *ádigáll* (áldogál), *röstell*, *kapáll*, *utáll*, *pr^obáll*, *tákoll*, *háll*, *rivall*, *szavall*. Mivel a nyelvjárásnak palatalis *ly*-je nincs, sok rövid *ly* helyett is hosszú *ll*-t ejtenek pl.: *vállu*, *m^éll*, *csekíll*, *szílléd*, *valaméllik*, *níméllik*.

nn: *utánnom*, *utánnod*, *utánno*; ha a következő szó magánhangzóval kezdődik, akkor ragozatlan alakjában is: »*H^onap-után*nⁿ émenék.« Ugyanezen feltétel mellett hosszán hangzik az *n* mint módhatározó vagy helyhatározó rag: *kevillenn*, *büszk^éenn*, *ro^ogyossann*, *f^otossann*, *házon*n, *rit^énn*, *fánn* (mássalhangzó előtt csak rövid *n*-el vagy orrhangu magánhangzóval).

pp: *sáppog*, *csöppü*, *pappiros*.

ss: *hüss*; különösen az *-s* képzős melléknevek továbbragozásában és továbbképzésében: *sárossaⁿ*, *vizesseⁿ* stb.

tt: *átt*, *hosszatt*, *fütt*; az *-ít* képzős igékben kivétel nélkül: *tanítt*, *lapítt*, *hederítt*, *kiszítt*.

zz: *mezz^o*, *lézzég*, *zuzza*.

Rövid mássalhangzó köznyelvi hosszú helyén csak néhány szóban van: *ül^o* (kovácsszerszám), *ór* (orr), *forodalom* (forradalom), *uzsona*, *szikad* (szikkad), *száliⁿkuózik* (szállingózik), *m^ére*, *é^ére*, *óra* (merre, erre, arra).

Vannak magán- vagy mássalhangzóval bővült alakok is. Magánhangzóval bővültek: *rizsa*, *májo*, *míhe*, *szarva*, *moha*, *rigya* (rüg); a meghonosodott idegenszavak közül: *palánto*, *karajcár*, *kurumpi*, *géráblo*, *gérádvo* (gradual), *iskátula*, *kélázli*, *firis*, *péltyka* stb. Az *-ng* végű igéket rendszeren szintén magánhangzóval bővülten ejtik: *dönög*, *zönög* (zeng), *csönög* (cseng), *rénég*, *inog*, *konog*.

Mássalhangzóval bővültek: *báld*, *virgáncs*, *tulipánt*, *egzámént*, *araszt*, *szul*, *kendöl*, *lepínt* (lepény), *plézürt*, *buborka*, *haⁿgyál*, *furugla*, *cölömp*, *káⁿvo*, *picirka*, *huszitt*, *huszogat* (uszít), *pöndörítt*, *kiosont*, *simorgat*, *riⁿ* (rí), *mékföl*, *ny^üöll*, *híll*, *gurgítt*, *gurgul* stb. Eredetibb alakot mutat a *könyv*, *könyvezik* (könyv, könnyezik).

Hiányos alakokat különösen a hiátus elkerülésére irányzott törekvés hoz létre pl.: *jábo* (hiában ugyis: *h^éëbo*), *f^oór* (< fuar < fuvar), *f^oókodik* (< fuakodik < fuvakodik = megfuvódik

megszárad [a sár]), *terbe esett*. (teherbe e.), *múta* (mióta), *od^uógyya* v. *odágyya*, *annyaⁿ* (annyian). Néha azonban épen ellenkezőleg hiátuszt csinál nyelvjárásunk: *kümiés*, *cüek*, *füet*, *koa*, *naobb*, *Laos*, *vi^uódik*; a névelő *z*-jének elhagyásával: *a is*, *e is*.

A mássalhangzók is sokszor vesznek el. Az elveszés részint pótlónyujtás kíséretében történik, részint anélkül. Különösen veszendő az *l*, melynek elhagyása oly gyakori, hogy a nyelvjárás egyik főjellemvonásának nevezhetni s még az *ll*-re is kiterjed.

ál ~ á: a szó belsejében épúgy, mint következő mássalhangzó előtt¹ a szó végén: *páco*, *át^uó* (által), *hányi*, *ványi*, *kaszányi*, *észát*, *mékhá* (meghál), *talá*, *anná* (annál és adnál), *hanná* (hagynál), *igyá*, *bizzá* stb.

al ~ ^uó: pótlónyujtással pl.: *ó^uó^uómas*, *ó^uó^uómasint*, *sz^uóma*, *ó^uóma*, *kaz^uó*, *aszt^uó*, *hat^uómas*, *mék^hó^ut* (de: *siralmas*, *nyugodalmas*).

ol ~ ^uó: *p^uógár*, *ak^uó* (akol), *ny^uóc*, *ó^ucs^uó*, *ó^uvas*, *ó^uvad*, *még^lak^uó*. Ritkábban:

ol ~ ú: *jászu*, *dúgozik*.

öl ~ ^uó: *f^üö* (föl), *k^üö* (< köll), *b^üöcs^üö*, *v^üögy*, *k^üöcs^ün*, *z^üöd*, *még^üö* (megöl).

ul ~ ú: az *-ül -ül* képzős igékben és állapothatározókban (mássalhangzó előtt): *sárgú*, *barnú*, *fordú*, *k^uódú*, *bántotlanú*, *ártotlanú*.

el ~ ^eé: *ny^eév*, *k^eéd* (< kelmed). Legtöbbnyire így az el-igekötő.

Elmarad az *l*, ha ezáltal hiátusz nem támad a *-ból*, *-ből*, *-ról*, *-ről*, *-tól*, *-től* helyhatározó ragokból is.

Mivel az *l* és *ly* között különbséget a kiejtésben nem tesznek, utóbbit sokszor ugyanazon sors éri, mint az *l*-t pl, *kon^kó* (konkoly), *rás^pó*, *tüsz^h^eé* (tüzhely).

Egyéb mássalhangzók elveszése: **j**: *tⁱé^fü* (tejfél), *é^rce* (jérce), *fírhé* (még), *ver^üötik*, *al*, *hégyal* (»ott az alba«), *bütt*, (bójt), *lütt* (lejt, lejtősödik), *gyütt* (gyújt). Sokszor elmarad (még magánhangzó előtt is) a felszólító mód *j*-je: »Né *beszi!*« »Cser^e velem!« »Ü *lé!*« (ülj le!) »Kaszá *ety* pár rendét!« — **í**: *pejg* és a *széd* igében a hatóképző előtt: *széhet*. — **h**: *isz^en*. — **k**: *boroc*. — **r**: *gülice*. — **t**: *rohad*, *üstint* (tüstént), *mer* (mert ksz.), *mⁱér?* (mért?) — **u**: *bajsz*. — **z**: *asz^ló*, *acs^kó*, *-ho*, *-hë*, *-hó*.

A már időhatározószo *r*-jét akkor is elhagyják, ha utána magánhangzó következik, a *mind* névmás és a *majd* *d*-jét, valamint a *most* *t*-jét csak mássalhangzó előtt: »Má *émént*.« »Maj *lëssz*.« Ha ugyanazon, vagy két szomszédos szóban három mással-

¹ néha következő magánhangzó előtt is: *Mékcs^uó am mind^enkit!* *Igyá ék kicsint!*

hangzó kerül egymás mellé, a középső közülök ki szokott esni: »Győr bátyám!« »Akasz fűő!« *Kerbenizűő* (kancsal). Két hang is hiányzik a *tűőfa* szóból, egész szótag a *vakand*, *pëtrűó*, *külűó* (kilométer!) szavakból.

Végül mindig hiányzik a *-ban*, *-ben* *n*-je: »szobábo' a hol? és hova? kérdésre egyaránt felel.

II. ALAKTAN.

1. Szősszetétel.

Ezen a területen is van a nyelvjárásnak egy-két jelentős alkotása. Tárgyas összetételek: *hász táj nízűő*, *kendérásztotűó* (az a hely, hol a kendert eláztatják), *ebidvívűő* (véka), *Kutyaszorítottűó* (szűk, térjmegetca). A birtokos összetételeknél, különösen helynevekben, a birtokviszony az utótagon rendszeren meg van jelezve: *Disznűókhiggya*, *Egërgyedombgya*, *Malommezezejë*, *Natyhalomerë*, *kössikházo*, *falukuttya*, *temetűőárko*, *naphosszűn*. Birtokos rag nélkül az utótagban: *marhajárás*, *nyakszëg*, *kapubáván*, *uccajtűó*, *szürüpart* (a szérű széle), *halámadár* (egy bagolyfaj). Jelzős összetételek: *kepíсарatűó*, *k'ëtk'ëziműka*, *vonynűósmarha*, *fejűősz'ëk*, *pűőregatya*, *hajadon'fejt*, *f'ëk'ëszfirisz* (egy ember használatára való közép nagyságú fűrész). Határozós összetételek: *kerbenizűő* (kancsal), *ëgyremást*, *Domrajárűó* (dülönév). Érdekes alak: *gondolom'forműn*.

Feltűnő nagy mennyiségben vannak az ikerszavak: *aj-baj*, *ás-vís* (áskál), *bíg-bűög*, *bijëg-bojog*, *bikëd-bököd*, *billëg-ballag*, *császmász*, *csekted-baktat*, *csere-bere*, *csippel-csoppal* (cseppenként, kicsinyenként), *csirëk-csörög*, *csirëk-csurog*, *csirip-csarab* (diribdarab), *csirrëk-csorrog* (nagy csizmában erős kopogással jár), *csiszëk-csoszog*, *csűóral-műóral* (csurogtat), *csűög-lűög* (szaladgál, gyermekről), *d'ërrel-durral* (duzzogva), *didëg-dudog* (duzzog), *digdëz-dugdöz*, *dirmëg-dörmög*, *dul-ful*, *egre-bugráll* (ugrándozik), *egre-bugra* (ugrándozó), *egye-bugya* (rendetlen, pl. ruha), *elegy-belegy* (elegyes), *fur-farag*, *fütet-katat* (keresgél), *genye-gunya*, *gidrëzs-gödrös*, *gindër-göndör*, *gyikli-gyekli* (tágon álló, késpenge), *gyurgya-margya* (összegyűri mérgében), *hái-bái* (rég, állott), *hebe-hurgya* (szeleverdi), *h'ëbe-korba* (hébe-hóba), *herce-hurca*, *hetet-havat* (összebeszél = mindenféle ostobaságot), *h'ëtrű-hűótra* (halogat vlmt, = egyik napról a másikra), *hímöl-hámol*, *hötök-pötög* (gagyog, a gyermekről), *hunyh-arap* (szemével hunyorgat, hogy a másikat hallgatásra intse), *idrëzs-bodros* (igen fodros), *ihog-vihog*, *ímmel-ámmol*, *irul-pirul*, *itë-vűóta* (egész élettörténete), *ityëk-fityëg*, *izëg-mozog*, *izget-mozgat*, *kele-kűóla* (kóborló), *kence-fence* (mázolás), *kerű-fordű*, *ketet-fütet* (kutat), *ketle-kotla* (eszű = féleszű, meggondolatlan), *kicit-kacat* (szerszámok, bútorok

egyvelege), *kiffék-kaffog* (nyafog, papucsról), *killék-kullog*, *kipész-kapoz* (fűhöz-fához kap), *kírrék-korrog*, (l. *csírrék-csorrog*), *kityék-kotyog* (szükségtelenül, ha kell, ha nem, beszél), *kittyék-kuttyog* (kullog), *kuttyog-lappog* (u. a.), *letye-lótya* (pletyka), *lifég-lafog*, *lippég-lappog* (kullog), *mitéz-motoz* (kotorász), *mittyég-mottyog* (pepecsel, az időt tölti, dolgozik is, nem is), *nyesi-nyuzza* (vagdossa), *nyimmég-nyommog* (kullog), *ny^uója-f^uója* (csókolgatja), *odrozs-bodros* (göndör, fodros), *úóg-m^uóg* (duzzog), *ond-mond* (u. a.), *ötöl-hatol* (himez-hámoz), *úöt-k^éött* (kiabál), *pífék-püfög* (nyafog, gyermekről), *pirék-pörög*, *pityék-potyog*, *püröl-párol* (gőzöl, gőzzel átjárat), *rityég-rötyög* (röhög), *síkat-rikat*, *sini-fini* (silány), *sirip-sarab* (dirib-darab), *sül-fül* (elvörösödik), *szesze-szusza* (lassú munkás, pizsmogó), *sziszék-szuszog* (pizsmog a dologgal), *szityék-szutyög* (nyafog), *szoty-moty* (l. *sziszék-szuszog*), *szök-rug* (kapálódzik), *üt-vitt* (nem nézi, hova, csak odaüt), *üzi-füzi* (továbbadja a pletykát), *tész-vész* (foglalatoskodik), *tib-láb* (ide-oda járva foglalatoskodik), *típi-nyüvi* (tépdesi), *tiszék-tüszög*, *tittyék-tottyog* (l. *lippég-lappog*), *zirég-zörög*.

2. Szóképzés.

A) Igeképzés igéből.

A mozzanatos igeék leggyakoribb képzői az *-int*, *-ít*, *-ant ent*, *-an en*, pl. *csavarint*, *tekerint*, *sodorint*, *pödörint*, *kanyarint*, *emelint*, *k^uólint* (megüt az ütőeszközt megcsóválva), *csahint* (a kutya), *sikítt*, *rikítt*, *csöndítt* (a halottat kiharangozza), *sejdítt*, *vakkant* (a kutya), *bekurgyant* (hamarosán befút), *hörpent*, *szörttyent* (orrát szívja), *tottyáⁿ*, *tocsaⁿ*, *korraⁿ*, (a gyomor), *bekukkaⁿ*, *mékfogaⁿ* (megfogamzik), *-ml: hárdámlík* (mozzanatos jelentés nélkül).

A gyakorító igeék többnyire *g*-vel és ennek összetételeivel képződnek: *csöpörög* (az eső), *nyekérég*, *úódalog* (< *úó dall*), *hentérég*, *kevelég*, *kerék-forog*, *k^uóbolog*, *támolog*, *tipérég*, *toporog*, *ebézet* (vlmre célozgat szavaival), *kiréget* (koldúl), *állogat*, *ménéget* (mendegél), *eréget*, *nyeréget*, *kurgyogat* (kurjongat), *észéget*, *iszogat*, *teréget*, *tergyéget* (lebegtet, l. *terjeszt*), *telléget* (u. a.), *huszogat* (uszítgat). — *l*-lel és összetételeivel: *cs^uóráll*, *cs^uórigáll* (csurogtat), *keriⁿgöll*, *káricsáll* (a tyúk), *míredzsg^éáll*, *gyömiszöll*, *kevercöll*, *aluddogáll*, *mászkeráll*, *ezsdég^éáll* (az eső, lassan esik), *turkáll*, *rombáll*, *mondikáll* (mondogat). — *d*-vel: *gyömköd*, *tömköd*, *kotyvad*. — *sz*-szel: *fájlisz* (fájlal), *kurgyász* (kurjongat), *kotonász* (kezével keresgél), *gögyörisz* (nagy gonddal, szinte gügyögve hozzá, nevel vmi állatot), *turisz*, *csöpörisz* és *potyorász* (az eső). — *z*-vel: *csatáz* (csattog, kotkodácsol), *kapoz* (kapkod), *bukároz*, *doromb^éeroz*.

A műveltető igeék képzői közül gyakrabban fordul elő mint a köznyelvben az *-szt*: *dagaszt*, *maraszt*, *nyugoszt*, *röpísz*, *szá-*

roszt, fakaszt. Megjegyzendők: *hágot* v. *födösztet* (lovat), *üzet* (tehenet), *görget* (disznót közösít). Említésre méltó még a *fogyat* (fogyaszt), *fájdoll* (fájdít), *bujt* (a szőlővesszőt ívalakúan a földbe hajtja), *szakajt*, *szalajt*, *veszejt*, *sürött* (sürget, sürgölődik).

A visszaható igék. Mint az ország legtöbb nyelvjárásában, szenvedő ige nálunk sincs, helyette a visszaható alakot használják: *méksⁱérüll*, *méktⁱérüll* (kár), »H. puszta bírbe *ad^uódik*.« Különösebb visszaható igeképzések: *h^uógatkol^uódik* (hallgatódik), *átkozol^uódik* (átkozódik), *szabotkozik* (szabódik), *mondogat^uódik* (magában dirmeg-dörmög, duzzog), *beszível^uódik*, *nizegel^uódik*, *dúgozgal^uódik* (dolgozgat), *kötöszkol^uódik*, *ódoszkol^uódik*, *fűö-nevel^uódik*, *rán^gol^uódik*, *tisztozgal^uódik*, *fűöcühöl^uódik* (nagy nehezen felkészül az indulásra), *akar^uódik* (akar), *kiakasztol^uódik* (kikapcsolódik), *megmelled* (lemegy a szőre, vö. *mégmelleszt*).

Érdekes a *járkⁱéll* ige, melynek ikerszó voltát már nem érzik, hanem úgy ragozzák, mintha a *-kél* a *jár* alapszónak gyakorító képzője volna: *járkⁱéllök*, *járkⁱész*, *járkⁱéll* stb.

Egy-két esetben olyan régi igetöveket őrzött meg nyelvjárásunk, melyek a mai köznyelvben csak továbbképzett alakban fordulnak elő. Ilyen a *gyöm* (vö. *gyömöszöl*), *suny*¹ (vö. *sunyorgat*) és *szuny*¹ (vö. *szundikál*, *szundít*). *Gyöm* rokonértelmű a *töm*-mel, *suny* a bujósdi játékban a *suny^uó*, mikor, míg a többiek elbújnak, szemét behunyja; *szuny* az, aki ébren alszik, szundikál. »*Szunyok* éggyet.« Régi alak a *kotog* (= zörget) is. (vö. *koltog* és *koltog* a Németujvári Glossákban).

B) Igeképzés névszóból.

A névszóból való igeképzésnél nevezetes a *fejbisz* (fejbe ver) ige, mely ragos határozóból (fejbe) van képezve. Különösebb képzések még: *koráz* (az óra), *el^uöz* (vkinék előtte forgolódik s tőle a világosságot elfogja), *csívölög* (láb alatt szaladgál), *csöntörög* (láb alatt hentereg), *elleⁿkedik* (ingerkedik), *körömszⁱéll* (karmol), *kornyikáll* (hamisan énekel), *kisáll* (kisebbít), *maricskoll* (markolász), *még^uóroll* (megirigyel), *lovall* (bujtogat), *fanyalog* (betegeskedik), *nyavalyog* (nyavalyáskodik), *zsimbölög* (félbeteg, lábbadozik), *ráteheⁿkedik* v. *rátehe^enkedik* (ránehezkedik, rádúl), *mékk^uódisull* (meghibásul. ember, marha), *mékszulosull* (beleesik a szú), *mégemb^rerkedik* (férfivá lesz), *émirged* (elmérgesül, rosszabbra válik a seb), *méksanyarodik* (sinylenyi kezd, növény, állat, van átható alakja is: *méksanyar*. »*Méksanyarta* a köd a vetéseket«), *fáísz*, *ürgísz*, *rákísz* (fát szedeget, ürgét, rákot fog). Régies alak a *boszont* (boszant), *heltészet* (helyez).

¹ Ezeknél a szóvégi *ny* hangzik.

C) Névszóképzés igéből.

E téren kevés a különbség. Megemlíthető, hogy az *-aj* képzős főnevek gyakoribbak, mint a köznyelvben, pl.: *dobaj*, *kopaj*, *pufaj*, *ropaj*, *sivaj-rívaj*, *zörej*, *dörej*, *zuhaj*, *zsivaj* v. *zsibaj* (zaj, lárma), *hajcühej* (nagy keserves elkészülődés vö. *cühölüődik*). Elég gyakoriak az *-at et* képzős főnevek is: *vetet* (mit egyszer a marháknak vetnek), *étet* (evés, »Ölíg léssz éggy *étetre*«), *fűözet* (főzés, *ety fűözöd bab* = egy főzésre való), *fűiszat* (faszedés), *vágot* (az a csomó szalma, amit egyszer a gereblyével összevágunk, egy öllel), *vizeset* (vizesés), *sütet* (sütés, kenyér-sütés), *csipet* (egy csekély, mit úgy kell felcsípni), *lámogyujtat*, *hűófuját* (hótorlasz), *emelet* (emelés; »Egész éggy *emelet*« = egész egy teher), *emísztet* (székletétel), *gyüvet*, *mēnet*, *látot* (»Nincs sēmmi *látottya* a dűgánok«), *jártos-kűttes* ember (világlátott). — Az *-ás -és* majd a cselekvést magát, majd pedig a cselekvés eredményét vagy helyét jeleli: *szántás* (a felszántott hely), *törís* (a feltört, felszántott rét vagy erdő), *fordittás* (amit az eke egyszer felfordít), *vágás* (levágott erdőrészt), *irtás* (gyökerestül kiirtott erdőrészt), *gyüvís* (a fa fiatal hajtása), *csapás* (út, melyet csak a marhajárás hozott létre), *fosztás* (a kukoricacsó fedőlevelei), *fonyás* (fonott kerítés), *takarás* (a burgonyaszem betakarása az ültetésnél vagy a szőlővesszőé összel), *nyitás* (a szőlővessző kibontása tavasszal).

A melléknévképzők közül sűrűn használatos az *-ős ös*: *észüős* (maró, rágó), *futüős* (jó futó), *fillüős* (félénk), *járüős* v. *hva* (oda szokott járni), *kötüödüős* (ló), *lopüős* (szeret lopni), *huzüős* (fesz) *lügüős* (ló, melyet csak úgy akasztanak a befogott mellé, de nem húz).

A főnévi igenév képzője néhány egytagú igében nem a rendes *-nyi*, hanem *-nya*: *irnya*, *innya*, *hinya*, *rinya*.

Egyéb különösebb alakok: *halomás* (halál), *nyomatí* (a rokka azon része, melyet a lábbal nyomkodnak), *fogatí* (fogantyú), *tolíagy* (betolható ág), *Sápori Kata* (lármás asszony gúnyneve, ki mindig »sáporított«), *Dönti* (csúfnév erős emberre), *becsali* (csárda, köznév), *sunyi* (alattomos), *lotty* v. *lotyadik* v. *löttyedik* v. *löttyelik* (mosogató lé), *piszmoga* (munka, pepecselő, hosszadalmas), *nyílatag* (tojni akaró, tyúk), vlmre *nízvést* (vlmre nézve), vlmre *valüó lívést* (vlmre nézve). Elvonással történt képzések: *kehü* (< kehöll), *pisla* (< pislog), *kűoszla* (< kűoszlál), *kusza* (< kuszál), *poroszka* (< poroszkál), *herce-hurca* (< hurcol), *píla* (= vaksi < pilácsol), *babra* (babrál).

Régi alak a *vagyom* (Vermögen) e. h. *vagyon*, csak öreg emberek ajakán.

D) Névszóképzés névszóból.

A -féle képzőhöz hozzájárul a *k* többesképző: *effⁱélik*, *affⁱélik*, *töppⁱélik*; sőt egy esetben még az -nk többesszámú birtokos-személyrag is: *mifⁱélink* (= velünk egy vallású), *téfiⁱéliték* (veletek egy vallású).

Az *i* többesképző a birtokos *é* után elmarad, csak a birt. névmások némelyikében van meg, ott is rendszerint a többes *k*-val együtt alkalmazva, miáltal pleonasztikus többesképzések keletkeznek: »K^ééjjⁱék ezek a szekerek?« »A *Balogⁱékⁱé*.« A több birtokra mutató birt. névmások: *enyimék*, *t^ééid* (tied) v. *t^ééidek*, *üvé*, *m^ééink* v. *m^ééinkék*, *t^ééiték*, *üvökⁱé*.

Többnyire csak öregek mondják ezt a pleon. többest: *birákok*.

Pleon. birtokosképzés a: *k^ééjjⁱé* (< *kiⁱéjjⁱé).

A főnevet néha fokozzák, különösen a felsőfok képzőjével látják el gyakrabban: *legvígé*, *lektetejé*, *marhább*, *legmarhább*, *k^óódissabb*, *lekk^óódissabb*, *károb* (»úⁱ érté sé *károb*«), *kutyább* (»anná *kutyább*!« = rosszabb). A melléknevek fokozásánál a *tő* sokszor egy *j*-vel bővül, mely az előtte levő hang szerint mint *gy* vagy *ty* jelenik meg: *öreg-gyebb*, *röviggyebb*, *boloⁿgyabb*, *meleggyebb*, *hazug-gyabb*, *filiⁿktyebb*, *vaktyabb*, *kopottyabb*. Fokozott határozók: *el^üériebb*, *fⁱériebb* (félre), *ugyabb*, *ugyabbú*. »No em még *ugyabbú* vaⁿ!« (= rosszabbúl).

A személynévmások többes számában mindenütt ott van a *k* többesképző: *ieⁿ*, *té*, *ü*, *miⁿk*, *tik*, *ük*.

A mutató névmásokat a feleletben nyomósítva mondják: *ez é* (ez itt), *az a* (az ott), *ijjen é* (ím ilyen), *ojjan a* (ím olyan). Ilyenkor az *é* és *a* hangon igen erős hangsúly van. Sokszor meg *z* nélkül használják az *ez*-t, *az*-t: »É? *Dehov v^ót ott!*«

A vonatkozó névmások eredetibb alakban vannak meg, amennyiben *akki*-t, *ammi*-t, *ammél*-t (*amměj*-t) ejtenek.

A -kora képzőnek régibb alakja és jelentése van meg az *ekku^óós*, *akku^óós* szavakban, melyeknek jelentése: körülbelül ilyen (olyan idős), magasságú, nagyságú (tárgyról is).

Ugyancsak régibb alak a *top* szó. Csak tárgyraggal fordul elő: »Ét *toppot* sé!*«* Egyik gyermekversben maradt fenn a *ropni* ige abban a régi jelentésében, táncolni.

Kicsinyítő képzések: *öcse* (öcs), *it^óoka* (italka).

Egyéb érdekesebb alakok: *csajvadik* (rossz, lármás gyermekek neve: »sok *csajvadig* gyerek«), *izik* (takarmányhulladék, mit a marhák a jászolban visszahagynak), *itkes* (jóevő); *apr^ószérü*, *vikoⁿszérü*, *könnyítszérü*; *meszt^éálláb*, *buzgu^óságossaⁿ* (buzgón), *ippeⁿsíggel* (okvetlenül, sehogy sem), *szünöst* (egymagasságban), *orc-szünt* (arcra, pl. esik), *böketint* (éri a tárgyat az eldobott bot = merőlegesen, nem lapjával), *és^üöb*bet, *ut^óöb*bet, *kis^üöb*bet (elsőben, utóbb, később).

Kombináló szóalkotás: *mettől fogva* = mitől fogva + ettől fogva; *kellem, kelled* = keblem + mellem; *ketet* = keres + kutat; *fajt* = faj + fajta; *náláná(l) jobb* = nála jobb + annál jobb; *rémisztő* = rémítő + ijesztő.

3. Szóragozás.

A) A szótövek.

A szótövek közül sok — mint már a hangtanban említettem — magán- vagy mássalhangzóval bővült alakot mutat pl. *mihe, moha, májo, szarva, orca, rizza, araszt, szul* stb.

Az ú. n. *v*-s tövek a továbbképzett alakokban is megőrzik az alanyeset *u*-ját: *daru, daruk, falu, faluk, hamu, hamus, adu, aduk* (odu), ezek szerint továbbá: *gyaptyu, gyaptyut, vargyu, vargyuk*.

B) Igeragozás.

Nyelvjárásunk az igék ragozásában három módot különböztet meg: a jelentő, felszólító és feltételes módot. A jelentő módnak van: folyamatos és végzett jelene, a feltételes módnak jelene és multja s a felszólító módnak csak jelene. A jövőt vagy egyszerű jelennel, vagy az ige jelene elé tett *majd* időhatározószóval fejezik ki, a végzett jövőt a végzett jelennel, hozzáadva ismét a *majd*-ot: *Majd megvizem. Majd ha étté, hozzék kis vizet.* A többi igeidő egyáltalában hiányzik.

Alanyi ragozás. Az *ikes* igéket az *iktelenekkel* igen sokszor összehavariják. Még legjobban megkülönböztetik őket a jelentő mód jelen idejének egyes sz. 3. sz.-ben, hol igen ritkán hiányzik az *-ik*, kevésbé a 2-ik és legkevésbé az 1-ső személyben. Pedig él az *ikes* ragozás is: *enni* és *inni* az egész ragozáson keresztül *ikesek* és a gyerekre rászólnak, ha azt mondja: *észék, iszok.* A legtöbb *ikes* igénél azonban ingadozás észlelhető: az 1. és 2. személyre rendszeren kettős alakok vannak, egyik *ikes*, másik *iktelen* személyraggal. Pl. 1. *ázom* v. *ázok*, 2. *ázó*, 3. *ázik*; 1. *esém* v. *esék*, 2. *eső*, 3. *esik*; 1. *örekszém* v. *örekszék*, 2. *öreksző*, 3. *örekszik*; 1. *iparkodom* v. *iparkodok*, 2. *iparkodó* v. *iparkoc*, 3. *iparkodik*; 1. *szopom* v. *szopok*, 2. *szopó*, v. *szopsz*, 3. *szopik*.

A feltételes módban az *ikes* igék inkább *iktelen* személyragokkal hallhatók, mint *ikesekkel*, míg a felsz. módban megfordítva: 1. *áznik* v. *áznám*, 2. *ázná*, 3. *ázno* v. *áznik*; 1. *esnik* v. *esnám*, 2. *esni*, 3. *esnő* v. *esnik*; de *ázzom* már gyakoribb, mint *ázzok*, *ázzá*, mint *ázz*, *ázzik*, mint *ázzo*.

Az *iktelen* igék felsz. módjának egyes 2. sz.-ben viszont néha az *ikes l* fordul elő: *aggyá(l)*, *hozzá(l)*, *járgyá(l)* e. h. *aggy*, *hozz*, *járgy*.

A feltételes mód *-na, -ne* képzője — mint már szintén említettem — némi módosulást szenved. Ha a megelőző szótagban *á* van, akkor a *na* helyett *no*, ha *ö* vagy *ü*, akkor a *ne* helyett *nő* áll pl.: *látno, háno* (hálna), *csinyáno* (csinálna), *zörögnő, könyörünő*. A *ne* egyéb esetben sem hangzik nyíltan, hanem *-nē*-nek: *vinnē, lípnē* stb.

Ha a *-hat -het* képző járul az igéhez, az ikes igéből iktelen ragozást lesz: »Má látom nem *nyukhacc*, mig mírégbe nem hoz^ó!« »*Aluthat* a t^él^énn ölöget.«

Tárgyas ragozás. A tárgyas ragozásban a köznyelvitől csak annyi eltérés van, hogy a felt. mód jelenének többes 1. személyében sohasem *-nök -nök*, hanem az alanyi *-nánk -nénk* használatos: »Mⁱér *anná^k* oda?«

Különösebb alakok. Néhány igének jelen idejű egyes 3. sz.-ben *ll*-es vagy *n*-es betoldás van. Ilyen igék: *híni, nőni, főni, szöni, síni-ríni*. Az első három *l, ll*-el, az utolsó kettő egy *n*-nel bővül. Az egész jelen: *hivok, híssz, híll, hivu^k, hittok, hínak; ny^üöllök, ny^üössz, ny^üöll, ny^üöllü^k, ny^üöttök, ny^üönek; fölök, f^üössz, föl, fölü^k, f^üöttök, f^üönek; rivok, ríssz, ríⁿ, rivu^k, rítottok, rinak.* (A *síni* csak a *ríni*-vel együtt használatos: *sín-rín*.)

Az *eszik* igének egy-két szólásmódban iktelen formája fordul elő: »Maj *mégész* a m^rég!*« «J^üó fi(jj), mégész!*« (mondják, ha valaki félve nyúl valamihez). A *mégész* még főnévileg is használatos abban az értelemben: mumus. »Mⁱgyá *gyün* a *mégész!*« ijesztik a gyermekeket.

A *kell* ige felt. módbeli egys. 3. személye ikes: *köllenik*, de ige ritkán mondják, hanem összevonva: *k^éék*.

A *megyek* ige ragozásában a *megy-* és a *men-* tö így váltakoznak: *mének, míssz, mégy, mēnü^k, mēnték, mēnnek*. A felsz. módban a *mēnny* és *mēnnyeték* mellett az *eriggy, eriggyeték* alakokat is használják. — A *vagyok* többi személye: *vagy, vaⁿ, vaju^k, vattok, vannak*.

A melléknévi igenevek közül sűrűn használatosak az *-ó, -ő* képzősek: *takarod^ó szek^ér, üörz^üő-gyerek, ebídviv^üő kosár, arat^ó-gazda, csap^ó-fa, nyom^ó-rud, rudaz^ó-lánc, muszol^ó-fa, kivé-hány^ó vella, gan^éhord^ó sēráglo, bont^ó-sz^ék, dagaszt^ó-sz^ék, süt^üő-tekny^üő, szakajt^ó-ruha, csaptat^ó rud, vony^ó-k^és, mos^ó-fa*. Sok közülök főnévvé önállósult. Elég gyakori a határozó igenevek *-va, -ve* képzője is: *No em még vam mondva! F^üő vaⁿ szántvo*. Nevezetes a *v-* tövű igék határozó igeneve. Ezek ugyanis a képző előtt egy *d*-t mutatnak: *vēdvē* (véve), *vidvē* (vive), *hidvē* (hive), *ēdvē* (éve), *idva* (iva). Kivétel csak a *tēv-* tö, melynek határozó igeneve: *tívē*.

C) Névragozás.

1. A *tárgyrag*. Az 1. és 2. sz. személynévmás az egyes számban rendszerint tárgyrag nélkül áll: *eⁿgēm, tígēd*. Ezzel ellenkezőleg a 3. személyühöz a tárgyragot sokszor kétszer is

hozzáteszik: *ület*. Ugyanez történik az *ez* és *az* mutató névmásokkal: *esztét, asztot sőt esztétet, asztotat* is.

2. A *határozó ragok*. Az *l*-re végződő helyh. ragok ezen végső *l*-t, ha ezáltal hiátus nem támad, elvesztik, hangzójuk pedig zártabb lesz (*-bú, -bű* stb.). Nyomtalanul veszik el a *-ban, -ben* *n*-je és a *-hoz, -höz, -höz* *z*-je. Az utóbbi ragot némely községben ¹ *-hol, -hél, -höl*-nek ejtik.

Lativuszi *é*-t találunk a »*j^uo hely^es*«, »*ety hely^es*« (jó helyre, egy helyre) kifejezésben és a *vár* szóval összetett és más *r*-re végződő városnevekben arra a kérdésre *hová?* pl. *Fehérvára, Tüskevára, Gy^uör^e*. Ujabban kezdenek már ezen alakok a rendes helyragokkal szemben háttérbe szorulni (*Fehérvárra, Gy^uörbe*).

Régies az *-ig* időhatározó rag a *darab^eig* szóban (emellett *darabig* is). Még a *mindig*-ben is hosszú, de a főnevekhez járulva már rövid: a *sz^ul^uökig, a templomig, hazáig*.

Az *-ért* okh. rag végéről hiányzik a *t*: *azⁱér, sokⁱér, száz forintⁱér, mⁱér?*

Különösebb képzések. A helyet kérdő és a helyre vonatkozó határozószók így vannak: *huⁿ, hunnaⁿ, há, m^eére, meddig* s így az összetételekben is: *valahuⁿ, akarhá, sém^eére*. A *hunnaⁿ* mellett használatban a régibb *hunnajd* (a feleletben *innejd, onnajd*) és a kettőnek vegyüléke a *hunnand* is. »*Innejd-onnajd* ötven esztendejé léssz...« Ha a következő szót mássalhangzó kezdi, a végső *d* rendszerint elvész: »*Hunnaj gyüssz?*«

Mélyhangú határozók némelyike a középfok képzője előtt *é*-t tüntet fel az *á* helyett: *odⁱébb, ^uorⁱébb*. A megfordított esettel találkozunk az *idább* szónál, hol ismét mélyhang áll magashang helyett.

Az *ápriliszbe* szónak idegen volta okozta, hogy a hangzó-illeszkedés megzavarodott és magashangú alakjában járult hozzá a rag.

Birtokos személyraggal vannak képezve a következő határozószók: *écc^erib^e* (azonnal), *izib^e* (u. a.), *heventib^e* (hevenyében), *hértelenyib^e*, *septib^e* (hamarjában), *melegib^e* (jókor), *sz^uttib^e* (széltében), *hosszáb^o*, *fektib^e*, *üttib^e*, *áttáb^o*, *m^entib^e*, *futtáb^o*, *inaszakkattáb^o*, *felib^e*, *harmadáb^o* (a termés feleért, harmadáért munkálni a földet), *sz^erivel* (rendesen, a maga módja szerint), *dögivel vaⁿ* (bőven v.).

3. *Birtokos személyragok*. A birt. személyragok változásairól a hangtani részben már volt szó. Itt csak azt említem meg, hogy sok szóban, hol a köznyelvben *-a, -e* a birt. személyrag, a nyelvjárásban *-ja, -je* pl. *akarattya, gyalázottya*, továbbá, hogy hosszú magánhangzó után a *j*-t hosszan ejtik: *ruhájjo, mes^eéjj^e*. A többes *-jök* mellett a régi *-j^ek* is használatos, csak megelőző ajakhangzó után van *-jök*: *b^uöcs^uöjjök, tüjjök*.

¹ B.-Tamási.

4. A névmások. A szem. névmásokat így ragozzák: *iⁿ*, *eⁿg^{em}* v. *eⁿg^{emet}*; *t^é*, *t^{ig}éd* v. *t^{ig}édet*; *ú*, *út* v. *ütet*; *miⁿk*, *miⁿket* v. *bennüⁿket*; *tik*, *tikt^éket* v. *bennet^éket*, *üket*. Főnévvel kapcsolatban: az *iⁿ* *piⁿz^{em}*, a *t^é* *piⁿz^{éd}*, az *ú* *piⁿz^é*, a *mi* *piⁿz^ün^k*, a *t^é* (nem: *ti*) *piⁿz^{ét}ék*, az *ú* *piⁿz^{ék}*.

III. JELENTÉSTAN.

A jelentéstan tárgya a szavak jelentésbeli változása. Megkülönböztetünk 1. önálló 2. viszonyos jelentésváltozásokat. Az önálló jelentésváltozás történhetik a jelentésnek *a*) megszorítása, *b*) általánosítása, *c*) átvitele, *d*) a szók jelentésének elhomályosulása, *e*) téves analógia és *f*) hangbeli elkülönülés által. A viszonyos jelentésváltozás létrejöhet, *a*) alakváltozás nélkül, mikor valamely szó formailag változatlan marad, de jelentésével egy másik szócsoportha csap át (melléknévnek, igének főnévi jelentése lesz), *b*) alakváltozással, mikor a szó új alakja által nyer új jelentést. Ez utóbbi esetben járulhat a jelentésmódosító rész a szó elé (szóösszetétel: háztető) és a szó végéhez (szóalkotás képzővel). Természetes, hogy a viszonyos jelentésváltozással létrejött szó époly életet él s épúgy ki van téve újabb jelentésváltozásnak, (jel. megszorítása, általánosítása stb.), mint akármely más egyszerű vagy tőszó.

1. Önálló jelentésváltozások.

A) A jelentés megszorítása.

Beköt: a marhát teleléshez leköti, megszünteti a kijárásukat. »Mikor *köttög be*?« »Talán okt^ób^{er} ut^ójjáⁿ.« *Bevet*: a kenyeret berakja a megfűtött kemencébe. »*Bevet^ét*é má?« *Csoport*: rög, göröngy. *Csöndítettés*: a halott kiharangozása (csak először, mikor a halálesetet a híveknek tudtul adják s azután mikor a halottat a temetőbe akarják vinni, a közbeneső időben és mikor a gyászmenet már megindult »hallotra haraⁿgoznak«). »*Csöndítt^{en}ek*, ki h^óhatot még?« *Dúgos*: napszámos. »Hán *dúgosod* vaⁿ?« »*Éhagy*: elveszt. »Má mégin *éhattad* a k^és^édet, t^é g^{er}ék?« *Emb^{er}*: csak 'férfi' jelentésben; ha valaki az asszonyt is az 'ember' fogalma alá veszi, kiigazítják, hogy az nem ember, hanem asszony. »K^ét *emb^{er}* még égy asszoⁿ.« *Forgat*: a szénarendet felforgatja, hogy könnyebben száradjon. »Há v^ótatok?« »*Forgatnyi*.« *Forog* a kutya: himjét kívánja. *F^üöháⁿ* valamit: felpanaszol. »Má még aszt is *f^üöhányod*?« *Gyerék*: fiúgyermek. »L^ént vártok, asztám mégⁱn *gyerék^é* lét^t.« (Használják néha köznyelvi értelemben is: »Sog g^{er}ék^é vaⁿ«). *Gyütt*: szénát, sarjút stb. gyűjt. »Hij h^ón^apra tiz *gyütt^üt*.«

Had: család. »Ném filék egész *hadattú*.« *Háⁿkol^uódik*: henceg. *Hégy*: szőlőhegy. »Kiⁿ lakik a *hégybe*.« *Hozzávág*: illik hozzá. »Ném *vág* ám a p^üőregatyáho a tollaskalap« (t. i. a női kalap). *Huz*: vonzódik. *Kihajt*: kiveri a marhát tavasszal a legelőre. »Április ut^uójján *ki k^éek hajtatnyi*.« *Kisz*: készpénz. »A *kizbú* könnyit k^üöttenyi.« *Könyörgis*: reggeli istenitisztele. *Kötöz*: a szőlővesszőt a karóhoz köti. »*Kötöz^üöim* vannak.« *Küszködik*: kötekedik, ingerkedik. *Masina*: cséplőgép. *Megesét l^én*: bukott leány (de nem »rossz« leány). *Mégⁱétet*: megmérgez. *Mégront*: megbabonáz, beteggé tesz. *Mégver* (t. i. szemmel; néha hozzá is mondják, u. a.). *Nemzeccsig*: rokon. »Mindén *nemzeccsig^é* ojjaⁿ v^uót.« *Níp*: emberek. »Dejsz komisz *nípek* azok!« »Mennyi *níp* ez!« *Nyavala*: szívbaj (epilepsis). *Osztózik*: civódik. »Má minn *osztosztok* mégⁱn?« *Összögyüⁿ* vlkvel: összepöröl, szóváltásba keveredik. *Rá^uóvas*: kuruzsol, hókusz-pókusszal gyógyít. *Rénd*: széna- v. sarjúrend. *Sz^uótart^uó* emb^{er}: titoktartó, nem pletyka. *Torzsa*: csak a káposzta csutkája. *Tud*: madárfészek helyét ismeri. »Mas *tudok* ám szíp pityr^éket!« (= pacsirtafiaikat). *Vas*: krajcár. »Kⁱét *vasazs* bicsak.« *Vastag*: várandós, terhes (asszony).

B) A jelentés általánosítása.

Bebotlik: véletlenül bekerül vlhva. *Bizs^{er}ég*: a forrásnak indúlt víz és a seb. »*Évág-gyo* az *ebidét*: fejről leejtí az ebédes kosarat. *Fás a div^uó*: ha a héja vastag és kemény. *Gombolitt*: a fonalat gombolyagba hajtogatja, de *gombolitt* a gyerek is, ha folyton láb alatt szaladgál. »Né *gombolíccsatok* má annyit it körülöttem!« *Gyilkol^uódik*: vesződik, küzd vlmvel. »Evvél a kend^{er}r^é *gyilkol^uodom*.« *Harc*: civódás. *Határ*: halom, rakás. »Nah *határ* rⁱépa.« *Helés*: nemcsak 'jó', 'célszerű', hanem 'formás', 'csinos' is. *Juss*: jog és örökség. »Kikapta a *jussát*.« *Kímlél*: szemmel kísér, figyel. *Kiváll* vlmit: kibír, elszenved. »Má ném *valhattam* *ki* tovább.« *Küláb*: nemcsak a kőből, hanem a téglából épült oszlop is. *Marok*: az a gabonacsomó, melyet a marokszedő lány egyszerre ölbe vesz, egy fél kéve. *S^uógor*: akármely ágról-végről rokon férfi. Igen elterjedt megszólítás. *Tekintílés*: derék, szálas ember. *Udüll*: kissé meghízík, *üdítt*: kissé meghízlal. »Maj *mégüdíttém* úket az eladás előtt.« *Vers*: íz, szakasz. *Vers*-et hagynak pl. a harangozó gyerekek, mikor úgy tesznek, mintha el akarnák hagyni a harangozást s mégis újra kezdík. *Vita*: veszekedés, civódás.

C) Átviteles jelentésváltozások.

1. Szellemi fogalom érzékivel jelelve: »Eszí *írd* a füled mellé!« jegyezd meg magadnak. *Furgya* az ^uodalát: nyugtalanítja a titok, melyet el szeretne beszélni, a kíváncsiság,

melyet nem elégíthet ki. *Kinyít* a szémé: bátorságra kapott, egyszerre érzi férfi mivoltát. *Léesött* az álló: elszomorodott. *Lél^uóg* az ^uóra: szomorú. *Mégdukta* v. *f^üödukta* az ^uórát: megharagudott. *Még^uóroll* vlmít: megirigyel. *Mégad^uózott* iérté: megbühödött.

2. Megszemélyesítés: *Foga* van az üd^üőnek: csípős hideg van. *Gy^uogyull* az üd^üő: javul, derül. *Hever* a f^üöd: parlagon van. *H^uógat* az üd^üő: csendes. *H^uógat* vlm^éére a rud, a hástet^üő: arra hajlik. *H^uótteti^{én}*: élettelen megcsomósodás a testen. *H^uótszi^{én}*: kialudt szén. *Keserég* az üd^üő: borongós, rá-rákezd esni. *Még^uészi* a mosás: a sok mosás koptatja el. *Mékszi^{ija}* a d^ér a f^üödöt: kiveszi a nedvességét. *Megy* a haja: hullik. *Neki-keserédik* az üd^üő: elborul és esni kezd. *Pipáll* a Bakaⁿ: mikor felh^üő ereszkedik le reá. *Pöröl* a tűz: morogva ég. *Szitáll* az es^üő: mikor aprón potyog. *Vizestetü*: viszketeges bőrküítés a lábujjon. »András hetibe köll a fát átütetnyi, mer akkor *abuszik*.«

Állatról emberre való átvitel: *B^üög* a marha, de a siró gyerek is. »Né b^üög má itt a nyakamoⁿ, mer miⁿgyá adok amⁱér lész mid b^üögnöd.« *Buhuⁿgat*: ugat a kutya és aki erős hangon köhög. *Csahol*: ugat a kutya és aki folyton beszél. *Nyerített* a ló és a gyereksereg, ha ihog-vihog. *Nyivácskoll* a macska és a gyermek, ha nyafog. »Ü is a mi *nyájjuⁿk*«: velünk egy vallású.

D) A jelentés elhomályosulása és kiveszése.

A jelentés elhomályosulására érdekes a következő hasonlat: »Összöhuzza magát, miⁿ Szömöre mellett a guta.« A *guta* szót itt nem értik, közkeletű jelentésének e mondatban nincs is semmi értelme. Nem is a gutáról szólt eredetileg a hasonlat, hanem egy Guta nevű koldúsról, kit egy hideg téli napon a gyömörei (nem szemerei) faluvéghez közel megfagyva találtak.

E) Téves analogia (népetimologia).

Természeténél fogva leggazdagabban van képviselve az idegen szavak, különösen személynevek körében.

Altbach Péter > *Ablak Piéter*, *Bakonybél* > *Baka^mbír*, *Günsberger* > *Gincés* (*ginc-gönc* = lim-lom ruha), *Hofmann* > *Hokmony*, *Kaufmann* > *Kappaⁿ*, *Kronprinz-baka* > *krumpli-baka* (a tőlünk kiegészülő 19. sz. gyalogezred Rudolf trónörökös nevét viselte), *Kutscher* > *Kucsⁱébér*, *Ödön* > *Bödöⁿ* (*bödöⁿ* = odvas fa, l. *bödöⁿkút*), *Ömböli* > *Gömböli* és *Hömböli* (a *hömböldik* ige hatása alatt), *Pap Andor* > *Papandur* (hires bakonyi zsvány, *Andor* ismeretlen keresztnév), *Stromayer* > *Ispámmejër* (> * *Istr^uomejër*), *Sztankovánci* > *Tánci*, *Szvatopluk* > *Szivatopluk* (*sziva* = szilva), *Takács Jácint* > *Takács Náci*

(*Jácint* ismeretlen keresztnév), *Térec* > *Sterc*, *Walindt* > *Báлинд*, *Washington* > *Vashint*^uó, *Wertheimer* > *Vertembër*, *Vizi Ákos* > *Iszákos* (*Ákos* ismeretlen keresztnév), *Wurmfeld* > *Brumföld*; — *baptista* > *Bab Pista*, *beléndek* > *bölinnag* (bölénymag), *dominium* > *dunamën*, *elegáns* > *ëlégáncs*: *Korb* > *k^uóbor* (tyúkültető kosár), *lelenház* > *Velenceház*, *lidérc* > *ludvérc*, *Überzieher* > *übürcⁱégⁱér*, *Kunst* > *konc*. »Nak *konc* v^uóna az!«

F) Hangbeli elkülönülés.

Hangbeli elkülönüléssel létrejött jelentésváltozás van a *sajtár* és *zsⁱétër* szavakban. A *sajtár* ma dézsát jelent, a *zsⁱétër* pedig egyfűlű fejkét, világos azonban, hogy a két szó egy és ugyanaz s csak a későbbi nyelvhasználat különítette el jelentésüket. Így különültek el továbbá a *dühös* és *gyihos* szavak, melyeknek elseje köznyelvi értelemben használatos, míg *gyihos* a. m. 'tüzes' (nemi tekintetben, ember, állat).

2. Viszonyos jelentésváltozások.

1. Melléknév főnévi jelentést vett fel az ilyenekben: *tavaszi*, *őszi*, *kapás* (t. i. tavaszi v. őszi gabona, kapás növény). »*Tavaszi* veték maj bele.« Továbbá: *g^uöbölös*: göbolyök őrzője, *kényeres*: férficseléd, *bírös*, *fogas* (vasbarona), *monyas* (ménló), *heritt* (herélt ló).

2. A jelen idejű melléknévi igenév szintén sok szóban főnévvé önállósult. *Buritt^uó*: borítókosár a kotlóstyúk és csibéi számára. *Ciframetⁱell^uó*: tésztavágó konyhaeszköz. *Favágitt^uó*: az a hely, ahol a fát elaprogatják. *Forg^uó*: örvény. *Gombolitt^uó*: egyszerű gépezet a fonál felgombolyítására. *Gornyad^uó*: hurkalé. *Hizlalt^uó* v. *hiz^uó*: hizódiszno. *Kijár^uó*: csordára járó disznó. *Magl^uó*: anyadisznó. *Röpill^uó*: könnyű, bő női ruhaderék. *Szapull^uó*: szapukád. *Szeⁿvony^uó*: szénkihúzó szerszám. *Teritt^uó*: nagykendő nők számára, mit úgy terítenek magukra, hogy egész testüket befedi. *Vakar^uó*: istállóeszköz. *Vándoll^uó*: vándor, vándorlegény. *Vonyog^uó*: szalmavonó szerszám, stb.

3. Előfordul ige is főnévi vagy melléknévi jelentésben: »Nincs annyi *mernámod* ugy-è?« (bátorságod). »De igem *mèhethníktyè* va!ⁿ!« (szeretne menni). »Mindig is ojjan *észëm-íszom* embër v^uót.« »Ecs csak *ojszaⁿ ruk f^uó hadd ot muⁿka*« (felületes). »Igén *tészi-vészi* embër« (hencegő). *Cselekszi* (balta), *rávészi* (női ruhaderék). Határozószó főnévi szereppel: »*Sohánok* a *sohájjáⁿ* sè hallottam« (sohasem).

4. Néha határozószói jelentésüvé zsugorodik össze egy egész mondat: »*Uty fordú* találz èggyet a fi^uógba is« (esetleg találsz).

5. Melléknév ugyancsak melléknév helyett: »Fikomatta, de nagy üd^űo vam má!« (későre az idő).

6. A névmások közül *mind*-nek van olykor határozószói jelentése: »Né ted má az ágyro aszt a bundát, *mind* agyony nyomgya!« (egészen lenyomja).

7. Határozószók egymás helyett: »Örökkí a nyakamonn ez a gyerek!« (folytonosan a nyakamon van). »Igem^é megvetté k^éed aszt a tehenet« (drágán megvette, vö. Zilah vidékén: *mégigénli* = megsokalja). »Azok a komisz tikok *merevi*ⁿ (v. *meres-merevi*ⁿ, v. *merestelem merevi*ⁿ) kikotorták a palántáimat!« (egyől-egyig). »Azoⁿ helém (v. *azoⁿ helt*) mékh^űót« (tüstént, nyomban).

Megjegyzendő még, hogy *alá* annyit is jelent 'déli', 'délre'; *fű*^ő: 'északi', 'északon', 'északra'. »Valahá ^űóra *alá* val^űo« (délvidéki születés), »F^űösz^űé kereködött« (északi szél).

IV. MONDATTAN.

A mondattanban kevés az eltérés a köznyelvtől. Az általános alany kifejezésére az 'emb^{er}', 'az emb^{er} fia', 'az emb^{er} l^ényo', 'az emb^{er} gyereké' vagy a 'világ' kifejezéseket használják, vagy pedig a jelentő mód jelen idejének egyes 2. és tbs 1. személyét. »No nizzé még az *emb^{er}*, m^űég mit n^ém tud ez a kiszép^énty^űór^űé!« »Mit mondana rám a *világ*?« »Mer, ugy-é, asz *szoktuk* mondanyi: Akkinek a hasa fáj, keress^űn rá bodzát.« »Ahum malacot ír^űnek, zsákk^űo *forgol^űögyg^űyá*.«

Az állítmány több egyes számú alany után csak egyes számban áll: »Az Istvám még a János ^űém^ént a sz^űöl^űöbe.« Megfordítva: egyes számú alany után is áll néha többes számú állítmány: »Maj^űn^űm uf *fagyot* l^éa *kez^űi^űk*.« A birtokos viszony kifejezésében is vannak értelmi egyeztetések: a *Kovács^űék fű^űögy^űök*, a *Bollá^űék házzok*.

A tárgy -t ragja a főnévi igenév mellett rendszeren elmarad: *sz^űénakaszányi*, *sargyugy^űüttenyi*, *ebídvinni*, *l^űénníznyi* (leánynézőbe).

Sokszor tárgyas ragozást találunk alanyi helyett és megfordítva. »*Ém^űentelek keresnyi*.« »Az ij^űé k^űét tikomat megv^űett a fír^űg.« »*Még^űetnek* mind^űen^űemet.«

A határozók. A -ra, -re helyh. rag a *hol?* kérdésre is felel: »*Pápáro v^űótam*.« Épúgy kérdeznek (és felelnek) -*hová*-val, mikor az értelem *hol*-t kívánna: »No há v^űótá?« »*Id^űe* a Nyáros *alá*.« Néha a -*tól* -*től* is felel *hol?* kérdésre: *fejt^űül*, *lápt^űül*, *falt^űül* (az ágy fejénél, lábánál, a fal mellett); a -*ról*, -*ről*: *sz^űír^űül* (szélen).

Azonban mint kötőszó nem ismeretes, hanem csak mint időhatározószó, azzal a jelentéssel, 'azalatt': »Várgy^űnk m^űég a szántá^űss^űo, *azomba* talán es^űőre vátozik az üd^űo«. Említésre méltók

az ilyen időhatározók: *üd^uövárvaⁿ* (idővel), *üd^uőnap előtt* (korábban, mint kellene), *h^uőnap ijjeⁿkor*, *esztend^uöt átt*, *dí tájt* stb.

A *-kint* (-ként) módhatározó rag a szóhoz járulva annyit jelent '(szavai) szerint'. »Má az I. Mihákiⁿt sēhogyaⁿ sē lēsüⁿk.«
»A tē szavatkiⁿt mindēⁿ szentnek maga felé hajlik a kezē.«

A *fölött*, *fölé*, *fölibe* névutók helyett a *hēgyēt*, *hēgyⁱé*, *hēgyibē* használatos, míg a *fölött*-nek sokszor az a jelentése van, 'túl'. »Nē tedd ah *hēgyⁱé!*« »Az a kis f^üődem a sz^üől^üők *fölött* is aratatlam mⁱég« (a szőlőkön túl, a szántóföld a szőlőkhöz képest *völgyben* is lehet, csak a szőlők fekügyenek dombon).

Egy-két esetben a mondatalkotáson német hatás látszik. A *lenni* igét ugyanis gyakran kötik össze a *-va*, *ve* képzős határozói igenévvél s ezzel a szerkezettel általános alanyt is fejeznek ki. »Mēg *lētⁱé* taláⁿ *vērvē*, hogy ul l^uóg az ^uórod?« (megverték?), »Van tudomáso rúla, mēg *lēt* neki *mondva*« (megmondták). Németes még a széltében használatos: »J^uól nisz ki...«. »Un nisz ki, mind a...« kifejezés is.

A mellérendelt mondatokat *és* helyett *mēg* köti össze, *és* csak ritkán használatos.

Az ellentétes mondatokban a kötőszó néha a mondat végére kerül: »Nēm gyütt *ēē*, mijjen erősseⁿ fogatta *pejg!*«
»J^uó, j^uó, az annya is ot v^uót ám *de!*«

Igenlő feleletben az igenlés vagy a kérdőszó megismétlésével történik, vagy az igekötőével. »Uv van-ē mim mondom?« »Ugy.«
»^ēÉmēntek a többiek?« »^ēĤ.«

V. SZÓKINCS.¹

1. Testrészek.

bar^uoka: oldalszakál.

báziⁿg: zsír a disznóbél falán.

béka: 1. a szív két oldalán ülő békaalakú húsdarab, 2. megszarusodott bőrcsomó a ló térde táján.

bél: 1. gyomor. »A szám kívánnyo, de a *bél*em nem«; 2. kereszt-szálak (vászonnál).

bille: kis gyermek himvesszője.

borgyutart^uó: a tehén azon része, melyben a borju fekszik, méhe.

bögy: 1. has, gyomor. »A man^uó a *bögyöd*et, má eszt is meg-
étted?« 2. csöcs. *Bögyös* l^ééⁿ:
szép mellű.

bögyör^uó = *bille*.

bürke: 1. szalonnabőr; 2. az ember bőre. »Ugy-é fittéd a *bürk'éd*et?«

csánk: marhánál, disznónál a hátsó lábak könyökcsonthja.

csempeszaháj: hátul a hasaszalonnán ülő háj (disznónál).

csik: a bika, ökör himvesszeje.

a marha *egeré*: egerhez hasonló kidudorodása marhavékonyánál.

a marha *farka csiktya*: farkának a vége, melyen a szőr nő.

fej^uótk: a lábszár és a lábfej érintkezési helye, hajlása.

fenék: segg. »P^uók szűjjö be a *feneked*!«

füköröm: a szarvasmarhák, disznók két magasabban ülő kis csülke. az embér *fülő gombájjo*: fülkagylójának legalsó része.

*gérⁱépcson*t: hátgerinccson

görg^uó: az emse disznó petefészke.

hádgerⁱéb = *gérⁱépcson*t.

halpillaⁿg^uó: halpikkely.

haskírég: hasizomzat.

homorgya: a ló válla.

hosszihus (disznónál): kétfelől a hátgerinc melletti hús (karnadli).

hövekk: hüvelyk.

inahajlás: térdhajlás. »*Inahajlásig* val^uó h^uó«: térdig érő hó.

az embér *ina kásájjo*: az alsó lábszár hátsó húsos része.

Kata: disznó vakbele.

Katakönyök: a disznóbélen levő kikönyöklés.

az embér *kezé száro*: az e. karja.

kishas: a has alsó része.

kobak: 1. fej (tréf.); 2. a lopók egy faja.

könyék: könyök. »Fáj a kezem *könyégbe*«, de: *könyökem*, -d -ő stb.

körömház: körömtok (állatnál, embernél).

kupa: a fej bemélyedése hátul, tarkó.

¹ Amely szavaknál nincs kitéve a feljegyzés helye, azok mind Lovászpatonáról valók.

kurec = *bille*.

lapicka: lapockacsont.

lebénye: a szarvasmarha nyakán
lelőgő bőr, lebernyeg.

májo: máj. (*Májám, májád, má-
jájjo*.)

ménycske = *Kata*.

mihanya: anyaméh, nők méhe.

neveletlen ujj: gyűrűs ujj.

nyula (disznónál): széles és ujjnyi
vastag húsdarab a háj alatt.
»Szeretöd a *nyulát*?« (de azért
nem: a disznó *nyulájjo* hanem
csak: *nyula*).

ódalas: a disznó oldalhúsa.

az ember *óra cimpájjo*: orra
hegye.

az ember *orcájjo bubgya*: arc-
csontja.

órgya (disznónál): hátgerinc. »*Ěk
kis órgyát* főszttem benné...«
(de azért nem: a disznó *órgy-
ájjo*, hanem csak: *órgya*).

óttó: a borju gyomrából nyert
turószzerű anyag, melyet sajt-
készítésnél a tej összehuzására
használnak.

Pálannya = *Kata*.

piéra: nők szeméremteste.

a p^óka *piptyé*: a pulyka leber-
nyege.

pokla: a tehén méhlepénye.

rütyü: ondó.

szémbogár: pupilla.

az ember *szájjo szilé*: ajaka.

szémhëj: szempilla.

takompart: pofaszakál (tréfásan
pakompart helyett).

az ember *térdé kalácso*: térd-
csontja.

tompor (embernél): a comb forgója.

válbub: a váll legmagasabb része.

a marha *zabgya*: a marha szájá-
ban két oldalt található zab-
szem alakú recék.

zsódiér: lapockacsont.

2. Betegség, testi fogyatkozás.

alidozik: 1. ájuldozik, 2. émelyeg
(gyomor).

alill a gyomor: émelyeg.

alitt: émelygővé tesz (étel a
gyomrot).

állójját ájjo a betekség: jobbra
bandzsa; kancsal. [fordul.

béngás: beteges.

béngyókos: sebes (kéz, láb).

biccent, bicég: sántít.

bilinc: seb.

bilincsés: sebes.

bizsérég: 1. sajog (seb); 2. pezseg
(forrni kezdő víz).

bodzás: dagadt, megerőltetett,
eres (láb).

bolom birka: kerge birka

bomlot kutya: veszett kutya.

bornak a beteg-gyë: Katzenjam-
mer-os.

borzogot a hideg: borzongat.

buborcók: pattanás (arcon).

buborcókos: pattanásos.

buckó: csontkinövés a lábujjon.

»*Buckó* van a lábán.«

buckós: csontkinövésös (lábujj).

buhíngat: köhécsel.

buhúngat: 1. köhög; 2. ugat (vas-
taghangú kutya).

cimbalomszég: kiütéses vérbeteg-
ség (nemi betegség).

csabajkos: 1. csámpás, X-lábú,
2. görbe (bot).

csajkorás: csámpás, X-lábú.

csajkos = *csabajkos*.

cserepes a szájjo szilé: kirepe-
csibertés = *csajkorás*. [dezett.

csókásszëmü: rossz szemü.

csontot vet a seb: csont jön ki
belőle.

csög-bög marha: csőnevész marha.

csöpötés: elmaradt növsű, silány
testű (ember, állat. *Csöpöte* =
bokor).

csunya nyavala: epilepsis.
csunyáság: genyedttség.
csusz: vizenyős beszüremkedés az arcon, ajkakon. »Kivetétté a szájját a *csusz*«: kihányta a láz (pörkös).
csüⁿvö ny^üött: növéseben visszamaradt (ember, állat, növény).
dögösködik: betegeskedik.
écsaptya a hasát az it^é: hasmenést okoz neki.
égb^érödik a kⁱéz: a hidegtől megmerevül.
elatlul: elajul.
északaskodott: sovány.
émulasztja: 1. meggyógyítja (orvosság a fájdalmat), 2. meggyógyul (fájó testrész). »Idős anyám, fáj a fejem«. »Majd *émulasztja*, fiam.«
enyekes: genyedt.
enyekesedik: genyed.
enyekség: genyedttség.
épfⁿg: kis hólyag a nyelven (kihalóban).
époszátásull: növéseben a többitől elmarad (állat).
épuffad: gyomorpedésben eldöglik (marha).
ésasodik: elzsibbad.
eszell^üös: eszelős, bolond.
évásik a fog: gyümölcsevés miatt érzékeny, fájdalmas lesz.
eves: genyedt (seb).
evecség: genyedttség.
fanyalog: betegeskedik, gyengélkedik.
fejhasogatás: nyilálló fejfájás.
fiész^üödⁱéros: egyik oldalról púpos.
forg^üös marha: az, melynek combforgója ki van ficamodva.
forráz^üó hideg: lázas forrótság kevés fázással egybekötve.
f^üök^üóvad: feldagad (az ütés helye).
fö^ülti a nyavala: rájön az epilepsis.
f^üöp^ücced: kissé feldagad.
f^üöp^üffad: felfujódik (marha).

francos: 1. bujakóros, syphilises; 2. fekete foltos, romlott (burgonya).
gⁱérc^s: sovány, száraz (ember, állat).
gith^ésködik-gö^hösködik: köhécsel, mellbetegeskedik.
golva: daganat a torokon.
gornyadoz: gyengélkedik, betegeskedik.
gornyatt: gyengélkedő, magát összehúzó (ember, állat).
görhes: száraz, zörgös csontú (állat). [ber].
gö^hös: köhécselő, mellbajos (emguga): 1. kelevény a fültövön; 2. »Mékszo^üktö a *guga*«: akkor mondják, mikor a halálos beteg testén kék foltok támadnak, melyek a halál közeledését jelzik.
gyaludik: szűnik, csillapul (fájdalom).
gyülevész: genyedő daganat, kelés.
háborog: émelyeg (gyomor).
hányás er^üöteti: hányás ingerli.
heptikás: tüdőbajos.
hibás: béna, testi fogyatkozással biró.
hideglöl^üös: akit a hideg szokott lenni.
himp^üök: incsomósodás a ló v. ökör lábán.
h^üódos: holdkóros.
h^üónapszám: nők havi tisztulása.
h^üötteleveⁿ: félholt.
h^üöttetiⁱén (h^üöttetiⁱény): incsomósodás.
huggyozik a g^élesztám: émelyeg a gyomrom.
ímöl: a szarvasmarha hátán levő kukacos kelevény.
Istény nyomoruttya: igen nyomorék ember.
karr^üórág^üó lú: olyan ló, mely a a jászolfát vagy bármi egyéb fát harapdálni szokta.
kehint: köhint.

- kehöll: köhög.
- keleviⁿ (kelevíny): nagyobb kelés.
- kellis: kelés, kisebb daganat, mely meggenyed.
- a kellis v^üögygö: megkeményedett genyedtágszomsó.
- kerbeniz^üö: kancsal.
- kerge 1. keringő, agybajos (birka); 2. hóbortos, félbolond (ember).
- kergestg: a juhoknak a hólyagféregtől (Taenia Coenurus) okozott agybetegsége.
- kimégy a helibü (valamely tag): kifecamodik.
- kipattagoz a test: pattanások támadnak rajta.
- kirándítt: kifecamít.
- kirándull: kifecamodik.
- koca: sovány, elmaradt növésű (állat, ember).
- k^üölika: hascsikarás.
- k^üölikás: nyavalyás, beteges (ember, állat).
- k^üórság: epilepsis (szarvasmarhán, juhon).
- k^üórságos: szívbajos, epileptikus (szarvasmarha, disznó).
- koszm^üó: varszerű képződmény a csecsemő fején.
- lampⁱértos: nagyot halló.
- laⁿgall: ég (seb).
- létetekszik v. mégbetekszik: gyermekágyba esik.
- lencsⁱés: borsókás (disznóhús).
- leⁿgedéz: lábbadozik, alig tud lábán állni a betegségtől. »Hogyaⁿ künniⁿk (küldenénk) è, iszén alig leⁿgedez.«
- lúsömör: nagyobb viszketeges bőrlutt^üópu: egyenes talpú. [kiütés.
- madárhusu: sovány.
- mégárt a szem v^lkinék: megigézik s beteg lesz.
- mégbabázik: szül.
- mégbicaklik: megrándul (kéz, láb forgóban). »Mégbicaklott a ny^éé- vé«: véletlenül illetlen dolgot szólt.
- mégb^üódu^{ll} az elmíjjibe: megbolondul.
- mégbomlik: megbolondul. »Bomoj még!^ü«
- mégdühödik: megvész (kutya).
- mégenyekesedik: meggenyed.
- mégenyekesüll = mégenyekesedik.
- mégevesüll: meggenyed.
- még-gyerékézik: szül.
- még-gyülk: meggenyed.
- mégmacsksásull (liba, borju lába): a sok üléstől, fekvéstől elromlik, úgyhogy nem tud menni.
- mégmogyor^üósull a marha lábo: megcsomosul, csomó lesz rajta.
- mégmoh^üósull az embér kezé: megcsomósul az erőltetéstől.
- mégmotozik: többet eszik kellenél s abban megdöglök (birka).
- mégnyilazza a lovat: rosszul patkolja, patkolással megsántítja.
- mégöröködik: krónikussá, idültté lesz (betegség).
- mégrokkaⁿ: v^lmi testi fogyatkozás éri (embert), letörik (ló).
- mégront: megigéz, úgyhogy az illető belebetegszik.
- mégver = megront.
- mégzabáll: túlságosan jóllakik s abban megdöglök (ló).
- mékcsömölik a szarvasmarha: étvágyát elveszti, mert piszkos volt a takarmány v. sokat evett.
- mékcsünt a ny^üöllésibe = csüⁿvö ny^üött)
- mékforg^üósodik: combforgócsontja kifecamodik (szarvasmarhának).
- mékforg^üósull = mékforg^üósodik.
- mékhibásull: valami testi fogyatkozás éri pl. megsántul (ember, állat).
- mékkergüll: agybajos, hólyagférgeges lesz (juh).
- mékkeveredik: 1. megbolondul; 2. megzavarodik.
- mék^üódisull: nyomorékká lesz (ember, állat).
- mék^üórságosull: szívbajos, epi-

- leptikus lesz (szarvasmarha, disznó).
- mékpöcced*: kissé megdagad.
- méksajdull*: sajogni kezd.
- méksanyarodik*: sinylődni kezd (ember, állat, növény).
- mékszaporodik*: szül.
- nápic* embér: vékony, vézna.
- nyavala*: szívbaj, epilepsis.
- nyavalatör^{és}*: szívbajos, epilepsisben szenvedő.
- nyavalog*: nyavaláskodik, betegeskedik.
- ny^{évi}val^óója* van a baromfiaknak: hólyag a nyelvén szomjuság miatt.
- nyiszlet*: vézna, sovány (ember, állat).
- nyizgér* = *nyiszlet*.
- nyuzgér* = *nyiszlet*.
- pokúvar*: antrax, lépfene.
- poszáto*: elmaradt növésű (réce, lúd).
- poszka* = *poszáto*.
- pörsents*: kis pattanás, kiütés.
- pösze*: selypítő.
- prant*: sebűszök (Brand).
- ráz^óhideg*: olyan láz, melyben erős fázás nagy forrósággal váltakozik (váltóláz).
- repencsés*: repedezett, varacskos (bőr).
- ripacs*: himlőhely.
- ripacsos*: himlőhelyes, ragyás arcú.
- rokkant* lú: olyan, melynek első lábai a sok hajtás miatt megvannak görbülve.
- rosséb*: fene.
- rűcskös*: himlőhelyes, ragyás arcú.
- sanda*: kancsal.
- sasodik*: szűnik, csillapul (a fájdalom).
- sⁱérüdütt*: sérvés.
- sⁱérütt* = *sⁱérüdütt*.
- seⁿved*: 1. zsibbad, 2. sistereg, »riⁿ« (vizes fa a tűzön).
- sihár*: vézna, sovány, hitvány (ember, állat).
- sömör*: megkérgesült bőr, (arcon, kézen).
- sül*: görvélykór (marhán, disznón).
- szapull*: ágyba vizek (csak egy gúnyversben).
- szároszfájás*: csontfájdalom.
- sz^éélütis*: szélhűdés.
- a* szarvasmarha *sz^{émi}val^óója*: vértolulás-féle. Összefutott vérből hirtelen csomósodás támad a szarvasmarha szemén, melyet a szarvasmarha szemén, melyet ha észre nem vesznek s le nem metszenek, pár perc alatt megöli.
- sz^üdölög*: betegesen jár-kelek, ödöng.
- sz^üöcsé^{ng}*: bőrkinövés, szemölcs.
- tartatlaⁿ*: sovány.
- tikvakos*: napnyugta után vak.
- tikvakosság*: szembetegség, aki benne van, napnyugta után nem lát.
- tolvajhideg*: lázas állapot fázás nélkül (a váltóláz egyik alakja).
- torog-gyik*: torokpenész.
- tökös*: sérvés.
- üköl^óodik*: hányás ingerli.
- vatkellis*: kisebbfajta kelés, (a nagyobb: *kelevény*).
- vínnyé* van a kis gyermeknek, ha nem nő (tuberkulosisa).
- viricskés*: repedezett, varacskos (bőr).
- vizestetü*: vizkető bőrkiütés a láb- és kezujjakon.
- vörös*: 1. kanyaró, 2. vörheny.
- zsimbölög*: lábbadozik, félbeteg.

3. Járás-kelés.

andalog: ögyeleg.
bagdácsol(l): csetelve-botolva megy.
ballacskál(l): ballagcsál.
barkácsol(l): cammog, kullog.
baktat: bicegve jár.
beálltt vlhova: betoppan.
becsosszan(ík): betoppan vlhva.
 »Së sz^uóll, së beszíll, csag *becsosszan(ík)*.«
bedobbaⁿ: betoppan vlhva. »Së cso-
 szaja, së kopaja, csag *bedobbaⁿ*.«
besuttyaⁿ: besurran.
b^uócorog: ingadozva jár, dőcörög.
bogárzik a marha, mikor a bő-
 gölyök, legyek ellen futásban
 keres menedéket.
bojg^uós: kószálni szerető, kóborló.
b^uóklál(l): kószál, kóborol.
b^uóklász = *b^uóklál(l)*.
bolog: bolyong (gyakoribb: *bojog*).
botorász: botorkál, lassan megy.
böcöll^ééröz: tántorogva, ingadozva
 jár (pl. a járnai tanuló kis
 gyermek).
böcörög: dőcög, dőcörög.
cⁱéklál(l): lézeng, ögyeleg.
copákol(l): a sárban tocsogva jár.
copákol^uódik = *copákol*.
csataⁿgol(l): barangol, kószál.
csatriⁿgol(l) = *csataⁿgol(l)*.
csekted-baktat: bicegve jár.
csektet = *csekted-baktat*. [mek].
csívlög: láb alatt kering (gyer-
csorrog: nagy csizmában kopogva
csoszkeráll: császik-mászik. [jár.
cs^üög-l^üög: alkalmatlankodik, vala-
 kinek folyton a lába alatt.
 szaladgál. »Mindig rajtam *cs^üög-
 l^üög*« (gyerek). »Egiz dílelött
 it *cs^üöktek-l^üöktek*.«
csöntörög: láb alatt csuszkál-mász-
 kál (gyermek). [kál.
csötlög-botlik: csetlik-botlik, botor-
csötönöz: lábatlankodik, láb alatt
 jár-kel.
darvadoz: ögyeleg, lebzsel.

díllög-düllög: lassan, lustán, dü-
 löngve jár.
düllög = *díllög-düllög*.
é^bódu: eltéved.
é^bogarászik: a többbitől elkóborol
 (marha).
é^botlik: elvetődik vlhva.
é^bcs^uóvaⁿ: elillan.
é^darvadoz: 1. ögyeleg, tétlenül
 lézeng (tárgyatlanul, az el-
 frequ. jelentésű), 2. haszonta-
 lanban eltölt, elfecsérel (időt).
 »Csak *é^darvadozza* az üd^üt.«
é^fordul(l): 1. elmegy, ellép.
 »Alikhogy *é^fordútam*, má baj
 törtínt«; 2. változik. »Vala-
 m^ére csak *é^fordul* a sora.«
e^klendözik: láb alatt, akadékbán
 izeg-mozog. [dik.
elízk^uódik: eltakarodik, elkotró-
é^lisztöl(l): elkotródik, elfut.
el^uó^dall: szégyenkezve odább áll.
é^lohol(l): elfut.
é^lökécol(l): elinal, elszalad (tréf.).
enyelög: ödöng, dologtalanul te-
é^párológ: eloson. [kereg.
é^sompológ: szégyenkezve odább
 áll.
é^tágul(l): odább áll (ember),
 elvonul (eső).
é^tisztodik: elkotródik, sietve
 odább áll.
faluz: a falut járja (hogy tere-
 ferélhessen).
ficáⁿkol(l): fickándoz.
furamkodik: tolakodik, furakodik.
guggyog: rogyadozva megy.
gyüddögⁱéll: jövőget.
hajkorász: ok nélkül hajszo-
 l (marhát).
hederög: tántorog.
hullároz: szállingózik, egyenként
 érkezik meg vlhva.
ízk^uódik: kotródik, elillan. »Ugy-é
 mast *ízk^uócc*, hogy gyün a
 bátyám?«

jártos-k^üöttes ember: világlátott.
kalamajk^üó: a tánc, egy (ismeretlen) neme; csak e szólásban: »Járgyo a *kalamajk^üót*«: ugrál, táncol.
kal^ézol: kószál (marha).
kalistol(l): kóborol, bolyong.
kanyar: a jégen a csizmasarokkal körívet írva csuszkál, köröz.
kastaⁿkodik: a tűzhely mellett sűrög-forog, segíteni akar főzni (gyermek).
kel: elmege. »*Kejj* inne!ⁿ!«
kele-k^üólál(l): kóborol.
kiosont: kioson.
kittyék-kutyog: lomhán, totyogva megy (v. ö. *kutyog*).
k^üóborg^üó: kóborló, tekergő, kó-
k^üóborog: kóborol. száló.
kojtat (gyerek az anyja után): kísérgeti. »Né *kojtass* má utánnom!ⁿ!«
k^üólál(l): kószál.
korrog = *csorrog*.
koslat: 1. nőténye után jár (kutya), 2. kószál (ember).
 »Huⁿ *koslattá* má mēgi?ⁿ!«
k^üószla: csavargó, faluzó.
környíkhēz vlkt: kerülget, leselkedik vlkre.
kutyog: lomhán, totyogva megy.
kutyog-lappog = *kutyog*.
lappog = *kutyog*.
lēcáfol(l): legázol, letipor (veteményt).
lentet: sietve megy.
leppēg = *lappog*.
lězálámb^üótat: legázoltat, letiprat (füvet, veteményt a marhával).

l^ézzēg: lézeng.
lippēg-lappog = *lappog*.
lohog: 1. fut (lassacsckán), 2. erősen bugyog (forrásban levő víz).
lohol(l) = *lohog* 1.
l^üóstat: fut, szalad.
l^üóti-futi: lőtő-futó.
mēkfut: »*Mēkfutotta* a napkeletet a föld^üő, es^üő lēssz.«
mēglēp: megszökik, elillan.
mēgmēgy: rendesen eljár vlhva.
 »Mindēn nap *mēgmēgy* a temet^üőbe.«
nyimmēg-nyommog: tipródik, tancstalanul jár-kei.
nyommog = *nyimmēg-nyommog*.
odaⁿfuramkodik: odatolakodik.
odaruktat: odaugrat (lovával).
odaⁿszēr^ük^üőzik: odatolakodik, oda-
 furakodik. »Má mēgin *oda-ⁿszēr^ük^üőzt* ez a gyereⁿk.«
országoll: vándoroll.
összöl^üót-fut vlmit: befutkoz (falut, szomszédtságot).
összözálámbol: összetipor, legázol (füvet, veteményt a marha, ember).
ruktat: nyargal, vágtat.
seggöll: farral megy, hátra megy.
sihet: siet (rendesen: s^ēēt).
szalaⁿgáll: szaladgál.
szídölög: 1. ógyeleg 2. lábbadozik, gyengélkedve jár-kei.
topicⁿskol(l): sárban tipeg-topog.
toroⁿkázik: ballag.
truksol(l): hátrafelé megy (a ló, de az ember is).
zálámbol a marha: gázolódik a fűben veteményben.

4. Verekedés, ütēs, kínzás.

abajgat: hajszol, nyaggat.
agyal(l): agyba-főbe ver.
duhaj: verekedő, legénykedő.
ēhegedül(l): elver.
ēhusáⁿgol(l): husánggal, fűtykös-sel elver.

ēk^üókál(l): elver, megver (tréf.).
ēlapogat: eldönget (tréf.).
ēlazsnakol(l): elpáhol.
ēl^écöl(l): megver.
elegyebugyál(l): elver.
elēggyel(l): elver.

é^lé^hál(l): eldönget (tréf.).

éⁿáspáⁿgol(l): elver.

é^pagonyál(l): elver.

é^puhál(l): elver (tréf.).

é^rak: elver.

é^suprál(l): elver.

é^zuhál(l): eldönget.

f^üókípel(l): felpofoz.

kiabriktol(l): megver.

kiagyusztál(l): elver (tréf.).

ki^üóház: elver (tréf.).

kifaszol(l): kikap, verést kap.

»Mégájj, gyerek, kifasz^üósz té
kikészít: elver. [ez^lér!«

kinadrágol(l): megpacskol.

kintat: kínoz.

kíporol(l): elver.

k^üódorít v. k^üódorint: megüt (az
ütőeszközt meglendítve).

k^üólint: megüt (az ütőeszközt
meglendítve). [szik.

kosol(l) a birka: öklelőzik, verek-

kurucvilág: verekedés, öldöklés.

»Miⁿgyá kurucvilág léssz!«

mégabrákol(l): megver.

mégagyakol(l): fejbever.

mégbubol(l): fejbe ver, megver
(csak gyermekről).

mégbuboz = mégbubol(l).

még-gyilkol(l): késsel megszúr,

megsebesít (nem épen halálo-
san).

még-gyomrol(l): hasára térdelve
dőgönyöz, döföl vlikit.

mégrak: megver.

mékcsípöl(l): megver.

mékkérésztöl(l): 1. megver, 2.
eltör (edényt).

mék^üókál(l): megver (tréf.).

mékpacskol(l): megpacskol, meg-
ver (úgy, hogy csattog).

mékpagonyál(l): megver.

mékpöcint: érintésszerűen megüt.

mékpuhogat: elver (tréf.).

méktánc^üótat: jól megver.

mo^ücérál(l): nyaggat, csipked, bo-
nyektet: nyafogtat, ríkat. [szant.

nyiktat = nyektet.

oda^üsöz: odaüt.

pagonyál(l): ver.

pufál(l): dönget.

ráhuz: ráüt.

rás^üöz: ráüt.

székál(l): kínoz.

tasli: nyakleves.

zuhakol(l): zuhogva üt.

zuhál(l) = zuhakoll.

zsarol(l): kéréssel kínoz »Né zsaroj
má, té gyerek az^lér a kalap^lér,
mer maj mékkapod a magad^lét!«

5. Veszekedés, kiabálás, beszéd, nevetés, sírás.

aprít: hadar, gyorsan beszél.

bakatélla: badar beszéd.

belekotyog: belebeszél, beleszól
vlmibe.

belekottyaⁿ: beleszól vlmibe (anél-
kül, hogy kérdeznék).

bölleⁿkedik: felesel, pörlekedik.

bömböl(l): erősen sír, ordít.

böstörködik: civakodik, pörpatvar-

böstörög = böstörködik. [kodik.

cigáⁿkodik: 1. hazudozik, 2. hi-

csahol(l): locsog, fecseg. [zeleg.

csahos: fecsegő.

csatáz: 1. kotkodácsol (tyúk); 2.

lármáz, pöröl.

csevet: zsvaj, láрма. [bong.

csevetöl(l): cseveg, lármáz, zsi-

csikat: csitít, csillapít (haragvót).

csörfös: éles nyelvű, nyelves.

csör-pör: pörpatvar.

csöröl-pöröl: pörpatvarkodik, pör-
dan^üogat: dalolgat. [lekedik.

darál(l): fecseg, locsog, hadarva
beszél.

dávirikol(l): gajdol, lármáz.

dödög: dörmög, félig hangosan,
félig suttogva beszél (pl. a

szerelemspár a kapuban).

dödörög = dödög.

ebézet: rebesget, emleget.

ékövetkèzik: elbúcsúzik.
el^üóhozakodik vlmivel v. vlmirú:
 szóba hoz, felemlít.
er^üóskodik: erősen vitat, állít
 vlmt.
észöntyörödik: sírva fakad.
farcénál(l): firtat, faggat, kér-
 déssel nyaggat.
figuráz: 1. tréfál. 2. pajzánkodik.
f^üóháⁿ: fölpanaszol. »Má még
 aszt is f^üóhányod?«
f^üókurgyász: föllármáz, fölneszez
 (vlkit álmából).
gajdol(l): lármáz, dallam nélkül
 énekel.
göcög: kacag (kis gyermek).
gögyög: gagyog (kis gyermek,
 mikor beszélni kezd).
gy^üóntat: 1. faggat, kérdéssel
 ostromol (négyszemközt). 2.
 rábeszélni igyekszik. »Mennyid
 gy^üóntatta a l^ényát, hogy így,
 hogy úgy, csak mennyéⁿ hozzá:
 asztám mégis jábo v^üót mindéⁿ.«
gy^ül^üóskodik: civódik, pörlekedik.
habar: szaporán, érthetetlenül
 beszél.
habatol(l) = *habar*.
habratol(l) = *habar*.
hahítál(l): lármáz, kiáltoz.
háⁿdzsol^üódik: pöröl, keresve-ke-
 resi az ürügyet a veszekedésre.
hepciás: kötekedő, veszekedő.
hepciáskodik: kötekedik, veszek-
 szik.
höbög: hebeg, dadog, értelmetle-
 nül beszél.
h^üóborget: ordítózik, kiabál.
h^üóroget = *h^üóborget*.
hujjogat: 1. huhog (bagoly). 2.
 kurjogat.
hüppög: szaggatottan, levegő után
 kapkodva sír.
igyorog-vigyorog: folyton vigyo-
 rog, nevetgél.
ihog-vihog: röhög, nevet.
imád: kinál. »Ölöget imáttom velé,
 de ha nem k^üő neki!«

izgábo (főnévül): veszekedés, pör.
 »Mⁱér is avatkosztá a dúgogba,
 csak mⁱég naobb *izgábát* csi-
 nyatá!«
izgábo embèr: izgága.
j^üómond^üó: 1. nyelves; 2. pletyka.
kajdász: kiáltoz.
kajneszes: lármás, pörlekedő.
karattyol(l): trécsel, tereferél.
kárpál(l): (ok nélkül) szid, piron-
 gat.
katrabonc: galiba.
kⁱérdèz^üósköl^üódik: kérdezet.
kiböffent: kikottyant vlmt, mit
 el akart hallgatni.
kírèdzsgöl(l): kéreget, többször
 kér.
kirukkol(l) vlmivel: előáll, nyil-
 tan kimond.
kisál(l): kisebbít.
kivakkant vlmit: önkénytelenül
 kikottyant.
kolédál(l): koldul, kunyorál vala-
 miért.
kornyikál(l): gajdol, hamisan éne-
 kel.
kotág: 1. kotkodácsol (tyúk); 2.
 fecseg (ember).
kucérál(l): kunyorál.
kummog: akadozva beszél.
kunyérál(l): kunyorál.
kurgyant: kurjant.
kurgyász: kiabál.
ladáz: lármáz. »Né *ladáz* má!«
léállitt: lebeszél vlmről. »Alik
 tuttam rúla *léállittanyi*.«
lécsiriböl(l): 1. túllármáz (több
 gyerek egyet). 2. megtépáz (tré-
 fából).
lèhord vlkit: leszid.
lèhuritt: lehurrog, rárivallva el-
 hallgattat.
lèkap: lepirongat, megpirongat.
letyetöl(l): fecseg, csacsog.
lilèkháboruság: pör, civakodás.
mèggöcög: megnevet. »Um *mèg-
 göcöktem*, a szégezís izs belém
 át.«

mírég-morog: dörmög, duzzog.
mocskol^uódik: káromkodik, szitkozódik.
mocskol^uodás: szidás, szitkozódás.
mond: beszél, dirmeg-dörmög.
 »Mindig *mond*.«
muzsikál(l): sír, rí (gyermekről, gúnyosan). [(ember).
neszes: lármázó, lármázni szokott
neszez: lármáz, zajong.
nünöl(l): fogai közt dúdolgat.
nyafka: nyafogó, sívó-rívó (gyenyefég: nyafog. [rek].
nyekérég: nyafog.
nyifég-nyafog: folyton nyafog.
nyihog: a nevetést félig visszafojtva nevetgél.
nyikog: nyafog.
nyivácskol(l): sír-rí, nyafog.
^uókszik: alkuszik.
^uóku: alku.
^uókudik = *^uókszik*.
ordít: erősen sír.
orgonál(l): sír (gyermekről gúnyortároz: felesel. [san].
osztozik: civódik, pöröl.
összögyüⁿ vlkivel: szóváltásba keveredik.
összöháborodik: összevész.
összöhérreⁿ: összevész, összeszó-lalkozik.
összöpíszkol(l): leszid, lehord.
összöüt: öklelőzik (marha, kos).
összözördül(l): szóváltásba elegyedik, összepöröl.
pantal^uódik: felesel.
pittyöli száját a kis gyermek: sírásra biggyesztgeti.
povédál(l): locsog, fecseg.

pötyög a gyermek, mikor beszélni tanul, később is abban az értelemben, hogy amit mond, arra nem lehet sokat adni. »Kitű hallottad?« »Ez a gyerek pötyöktö é.«
prⁱézsmitál(l) = *povédáll*.
püfög: nyafog, sír is, nem is.
rábeszél(l): drágára tart. »Rosz vásár v^uót, igⁿ rábeszíték az ökrökk^é.«
rádörrent: haragosan rászól, rá-ráförmed: rárivall. [ijeszt.
ráripakodik: ráförmed, rárivall.
rempöl(l): rágalmaz.
retyég: fecseg, cseveg.
retyetöl(l): locsog, fecseg.
rídógál(l): sírdógál.
rikítt: rikolt, sikolt.
rikogat: sikongat, sikoltoz.
rityég-rötyög: ribeg-röhög.
sáporítt: éles hangon szószátyársáppog: hápog (réce). [kodik.
sepelég: hizeleg, hizelkedve besugdos.
siápol(l): 1. sír-rí (kis csibe);
 2. éles hangon beszél.
sitték-suttog: suttog.
sivaj-rivaj: sivalkodás.
szájjos: 1. nagyszájú, kofálgató.
 2. tejesfazék alakú vízmerítő cserép edény.
szaktérol(l): németül beszél.
szapírnáz: hadarva beszél.
szapora beszídü: hadarva beszélő.
szütyög = *püfög*.
vérnyog: nyafog, rína is, nem is.
vihog = *ihog-vihog*.
zsinat: láрма, zaj.

6. Ételek, italok, evés, ivás.

abalⁱé: az a víz, melyben szalonát kövesztettek.
aglegⁿ: buzaliszt, tej és tojás keverékéből készült sült tészta.
aⁿgyalbögyör^uó: krumplis nudli (Erdäpfelnudel).

apr^uólik (*ludapr^uólik*, *tikapr^uólik*): a baromfiak apróbb részei (zuza, szív, máj stb.).
asz^uólik: mindenféle aszalt gyümölcs.
barátfülö: derelye.

becsíp: megrészegezik.
befüty^üöke: a kelt tészta egy neme. [(tréf.).
bekáfol(l): becsíp, megrészegezik.
bekap: megrészegezik (tréf.).
bekapacitáll: berúg, becsíp (tréf.).
béle: buzaliszt és elreszelt nyers burgonya keverékéből sült lepény.
beleészik: eszik belőle. »Ném észöm még, mér a J^uóska má beleévett.«
beleiszik: iszik belőle.
beleiziköl(l) vlmbe: illetlenül eszik valamiből (gyerek).
belepecákol(l) = *beleiziköl(l)*.
bⁱélés: rétesféle, csak nincs oly vékonyra nyújtva.
bemaszatol(l): megrészegezik (tréf.).
benyakal(l): felfal.
bepofáz: bezabál.
bére = *béle*.
beszékurál(l): becsíp, megrészegezik.
bevág: felfal, megzabál.
bⁱézsir: az a zsír, mit a disznó beléről szednek le.
billemácsik = *aⁿgyalbögyör^üő*.
bocskoros leves: savanyú tojásos leves.
boros: ittas.
bugyelláris: sodrott tészta buza-lisztből és burgonyából; a négyszögletesre metélt darabokat turóval, lekvárral töltik meg, azután megfőzik.
bugyor: kelt tészta; a négyszögletesre vagdalt darabokat meg- rakják lekvárral, turóval, azután a négy szélét felhajtják s úgy sütik meg.
bukta: buzából, ritkán rozsból sütött kelt tészta, használat előtt leöntik forró vízzel s turót v. mákot tesznek rá.
bundalⁱé: ecet (tréf.).
cakompak: 1. bableves, melyben csipkedett tészta és burgonya főtt.

cibak: kétszersült.
cicége (N.-Alacsony) = *béle*.
cifrapac^uó: csipkés szélű, szögletesre metélt levestészta.
copákás kenyⁱér: sületlen, szalonnás kenyér.
csempesz: rosszul sült, szappanos kenyér.
csig^{er}: hitvány bor, melyet a törkölyre töltött vízből nyernek.
csipkedettes leves: olyan leves, melyben kézzel cseresznyeszem nagyságúra csipkedett tészta van.
csiripiszli: lisztből és áztatott buzából készült sütemény.
csiszke: csusza.
kenyⁱér csöcs^ö: kenyér kiduzzadása.
csörge: töpörtő.
csuszku^o: 1. elcsipkedett leves-tészta; *csuszku^os leves* az, amelyben ilyen tészta van; 2. = *nyögönyel^üő*.
derce: korpá, *dercⁱés liszt*: korpás liszt.
dödölle: kukorica- vagy köleskásából készült turós, tejeles galuska.
duci = *aⁿgyalbögyör^üő*.
ebédéz: ebédel.
ecet^{es} husleves: tejeles tüdőleves.
eddegel: eddegél.
eláll: megeszik-iszik, elfogyaszt.
 »Ab bizony *eláll* mindénit, ha rá lész szabadítva«: megeszi- issza.
eⁿgemeⁿge = *béle*.
észegel^üödik: eddegél, lassan, kényelmesen eszik.
fonyatos: három ágra összefont kalács (lakodalmi étel).
fonyad^uó: hurkalé.
forgácsfánk: a fánktésztát a »cifra- metⁱáll^üő«-vel szalagokra vagd- alják s úgy sütik ki zsírban.
kenyⁱér forrásó = *kenyⁱér csöcs^ö*.
f^üőhörpent: felönt a garatra, megrészegezik.

fűökortyant: felönt a garatra, becsíp.

föüll = *elüll*.

fölözs bor: virágos bor.

fölöstököm: reggeli.

fölöstökömöl(l): reggeliz.

fujtot sör: palacsósör.

fulákol(l): faldos, mohón eszik.

furkúó: nehéz tészta étel (gom-bóc, pogácsa).

gáncó: 1. piritott és vízzel leöntött lisztből készült tészta (Sterz); 2. összetört főtt burgonyából való étel.

gégeleves: olyan leves, melyben ludgé alakú tészta van.

gornyardúó: hurkalé.

gornyardúó zsir: a hurkalérol lemert, lefölezött zsir.

görhencs: kukoricapogácsa.

görhön (görhöny) = *görhencs*.

gugyiz: pálinkát iszik.

gyürke: a kenyér héjas része.

hajtúóka: buzalisztból kenyérvassal készült sült tészta.

hapsol(l): habzsol, fal.

idés káosztá: tétre a földbe tett káosztából készült főzelék.

ispékés leves: rántott levesbe tojást ütnek, jól elkeverik s megecetezik. (N.-Alásony).

isterc: piritott buzalisztból készült morzsatészta.

ittos: ittas.

kalínkúó: cifrára összefont kalács (lakodalmi étel).

kapatos: kissé ittas, félrészeg.

kapázs-bor: megvizezett, silányabb fajta bor, mit a szőlőkapásoknak szoktak adni.

kattancs: buzalisztból kenyérvassal készült kelt tészta.

kényérleves: olyan leves, melynek nincs tészta, hanem kenyeret hánynak bele.

készúóce: tejszes, („habart“) ecetes leves.

kilakik: igen jóllakik. »*Kilakot* mas kedvire.«

kitolúó fánk: 1. hurkatöltő alakú konyhaeszközzel készített fánk. 2. aratás végeztével az aratóknak süttött közönséges fánk, mely azért »*kitolúó*«, mert vele az aratók kosztolása (a háziasszony nagy vesződsége) vé-

kocsonnya: kocsonya. [get ér.

kolod bab: olyan bab, melyet a zsidók a következő ünnep miatt egy nappal előbb megfőznek, mint megevésre kerül.

kótyagos: félrészeg.

kotyvalék: elrontott, összepancsolt étel.

kúóttos: kalácskészta nagy pogácsalakban.

kúóttospogácsó = *kúóttos*.

krumpimálé = *béle*.

krumpis nyukli = *aⁿgyalbögyörúó*.

krumpisterc: a megfőtt burgonyát összetörik és vöröshagymás zsírral leöntik.

kugli: kalácsféle sütemény.

kujcsos = *kalínkúó*.

lan^galúó: lángos, kenyértésztaból sült, zsírral megkent lepény.

laska: 1. a zsidók husvétii kovásztalan kenyere; 2. gyúrt, elsodrott s kemencében megsüttött tészta, melyet forró vízzel leöntenek s turóval, tejjel ize-sítve esznek.

lepödüósarok: sodrott, tenyéryni nagyságú főtt tészta (Kispéc).

levelesfánk = *forgácsfánk*.

lity-lotty: sovány leves.

ludaskáso: lúdaprólékkal főzött rizskása.

ludgéége: makarónihoz hasonló gyűrűzött levestészta.

mácsik: hosszúkásra metélt főtt tészta.

macskanadrág: liszteskása, mely úgy készül, hogy a forró vízbe buzalisztet eresztenek.

- magyar bors*: fekete ráncos bors.
majmol(l): majszol.
mál^é: a kukoricalisztet forró vízzel leöntik, meg hagyják édesülni s úgy sűtik meg lepénynek.
mál^éliszt: kukoricaliszt.
márc: mézsör, mézes víz.
marci: kenyér (tréf.).
medvet^uópu pereg: buzalisztból téjjel, tojással, cukorral, borral készült s három-négy helyen bevagdalt pereg (N.-Alásony).
mégⁱétet: megmérgez.
mégissza magát: leissza magát, megrészegszik.
mégítat: megrészegít, leitat.
mégölköszik: jóllakik. »Hálá Istem mégölgöttem!«
metⁱétt: vékonyra elmetélt leves-tészta.
m^uócsi^g: nyulós, nehezen rágható ín.
molátás: sületlen (kenyér, kalács).
monyamácsik = *aⁿgyalbögyör^uó*.
morzs^uóka: reszelt levestészta.
muntliszt: a liszt lelegeje.
nyakal(l): mohón eszik, fal.
nyámmog: kelletlenül eszik.
nyámmorog = *nyámmog*.
nyikog^uó: a nyers burgonyát megszelve liszttel összegyúrájk és kanállal forró vízbe szagatják (»nyikog^uó« azért, mert nehezen csúszik le s aki eszi, nyikog bele; v. ö. *nyögvönyel^uó*; Csót).
nyögvönyel^uó = *nyikog^uó* (Csót).
nyuklimácsik = *aⁿgyalbögyör^uó*.
nyulkönyⁱér: madárlátta kenyér, mezőről visszahozott kenyér.
ősztvⁱérés hus: sovány hús.
pac^uó: elsodrott s négyszögletesre vagdalt főtt tészta turóval, dióval stb. (csusza).
páliⁿkás: pálinkától ittas.
paradicsomⁿfa: kis fenyőcsemetét teleaggatnak mindenféle csecse-
- becséssel és édességekkel, a tövét beleillesztik egy kalács közepébe s odaállítják a nász-nagy és menyasszony közé a padsarokba. A fa a menyasszonyé, a nász-nagy örzi, mert a legények minden fufanggal azon vannak, hogy meglopják. Akit rajtakapnak, nagy pénz-bírságra büntetik.
paraszt^upac^uó: olyan csusza, melyen semmi izesítő (túró, mák, dió stb.) nincs, csak zsír, (mondják *meszteleⁿ pac^uó*-nak is).
pásztorpecsénye: a disznó vese-pecsényéje.
pemp^uóke: buzalisztból élesztővel készült költ tészta.
pikhercs: hamuban sült pogácsa. »Ojjam mind a *pikhercs*«: (sületlen).
pírtus: megpirított, azután zsírral és fokhagymával megkent kenyér, a gyermekek kedves eledele.
pity^uókás = *k^uótyagos*.
pocák: oly étel maradéka, melyből gyerek evett.
pocákol(l): illetlenül, az ételt ellocogatva vagy mázolván eszik (gyerek).
pompos = *k^uöttes*.
por^uóca: kukoricalisztből sült lepény.
por^uósa = *por^uóca*.
prⁱéshurka: disznósajt (Presswurst).
pr^uósa = *por^uóca*.
puffancs = *kattancs*.
puffat fáⁿk: közönséges fánk.
pujna: a sajt-készítésnél visszamaradt tejváladék. (Hathalom).
pulutyka = *idés káboszta*.
ragattya = *könyⁱér csöcsö*.
rⁱénye: lisztes tojásrántotta.
rítés^upogácsó: rétestésztából összehajtogatott sütemény, nincs rajta semmi.

rítezsgomb^uóc: úgy készítik mint a rétest, de nem nyújtják oly vékonyra; szétvagdosva tejes *rizsa*: rizs. [lébe teszük.]
roⁿgyoskert: rétes (Kispéc).
roⁿgyosleves = *ispⁱékés leves*.
rúzsafáⁿk: a *forgácsfánk* egy faja.
sifti: mézeskalács.
sürübab: babfőzelék.
sürükrumpi: burgonyafőzelék.
sütönyival^uó: 1. kovászból, buzarkorpából és komlóból készített kenyérelészto. 2. kenyérkovász.
szalados = *csiripiszli*.
szaggatott: az árpalisztból gyúrt tésztát elsodorják s kézzel elszaggatják és forró vízben megfőzik (régii étel). [lonna].
szalánno: szalonna (rendesen *szalonnás a kényⁱér*: ha az alsó héjához közel szappanszerű réteg van. [kényⁱér.]
szappanyos kényⁱér = *szalonnás szároz út^e*: tésztás étel (sült, főtt egyaránt, ha nincs leve).
szegé: kenyér megszegésénél a levágott rész s általában hasonló nagyságú kenyérdarab, ha egésznek a maradéka is.
székfűbors: nagyszemű sima bors.
szíjjas a kalács ha szívós, nem porhanyó.
szösztⁱéj: a tehén megellése után először fejt tej, melyet még nem használhatnak el.

tartás: koszt. »J^uó *tartás*o vaⁿ«: jó kosztja van. »Éfogyott az aratás, oda van a j^uó *tartás*.« (mondóka).

tásko: rétesféle, de nincs oly finomra elnyújtva s darabokra vagdalják még a sütés előtt szárazan eszik.

t^uócsi (N.-Alacsony) = *béle*.

trⁱézi (Kup, Nóráp) = *béle*.

vakarcs: abból a tésztából készült sütemény, mit a dagasztó-teknő széléről vakarnak le.

vaszari pr^uósa: liszt, tojás, tej, cukor, forró zsír keverékéből készül. A keveréket tepsiben megsütik s tetejét lekvárral megkenik. (Takácsi).

vátka: pálinkafőzésnél az első felöntésből kapott gyenge pálinka.

vedel: sok vizet iszik. »Né *vedej* má annyit!«

viz^en^küött: buzalisztból élesztővel készült sült tészta (Kispéc).

záklás kényⁱér = *szalonnás kényⁱér*.

zsírbasúd gomb^uóc: buzalisztból és tojásból készített tészta, kanállal elszaggatják és zsírban megsütik.

zs^uolás = *k^uótyagos*.

zsömle^fánk: a tojásos tejbe mártogatott zsemleszeleteket zsíron megsütik.

7. Ruházat, ruhaneműek.

aba: szőrből szőtt kabátbélés.
ágybeli: ágynemű.
aszajja: ékalakú hosszú ereszték a *hosszi ümög*-ben, szűrben.
ásztriga sipka: asztrachán sipka (Békás).
bag^uósvöveg v. *bag^uósvég*: lapos tetejű bőrsüveg (régii viselet).
bajk^uó: rövid, nehezebb fajta női ruhaderék.

bakacsiⁿ: fekete vászonszövet.
band^uó: szegély a szoknya alján kívül.
bekés: szőrmebéléses férfikabát.
beköt^uó: bő női ruhaderék, belekötik a szoknyába, míg a *kacabajk^uó*-t, *testháll^uó*-t, *ot^uhoⁿká*-t a szoknyán kívül viselik. [2. női alsó nadrág.]
bigyisz: 1. úri nadrág, pantalon;

bokakapca: kapcarongy, mellyel a bokát tekerik körül, hogy a csizma fel ne törje.
bokorugr^uós szoknya: kurta »kucucos« szoknya.
buda: asszonyok télikabátja.
bugytsz = *bigytsz*.
bugyog^uó = *bigytsz*.
ciha: dunyha- vagy vánkosfelhuzat.
cikli: ékalakú ereszték a női ruhában.
cipell^uó: cipő.
condra: vastag, durva szövétűkabát.
cvikli = *cikli*.
csirozsgomb: fülesgomb.
csiⁿvat: »dupla szövésű« vászon.
csolláⁿzsák: hosszú és széles (két mérős) zsák. Durva ú. n. *csolláⁿvászoⁿ*-ból készül).
decseküll: bő, löbögős női ruhaderék (tréf.).
dëkëdli: menyecskék bársonyból v. szalagból készült félköralakú ünnepi fejdísz.
d^uómáⁿ: férfikabát.
eresztik: hosszú három sarkos betoldás a női ingben (*hosszi-ümög*-ben).
fehërruha: fehérenemű.
fejkapca: lábfejre való kapcarongy, ellentétben a *bokakapcá*-val.
fejruha: fejkendő.
fiⁱëliümög: derékig érő női ing környékig való ujjakkal.
fičk^uó: kis betoldás felül az ingvállban vagy (egy nagyobb) a gatyá elején (Csót).
fiðël: fejruga, fejkendő, melyet négyszögletesre hajtogattak össze a fejen (régii viselet).
fint^uóros fejköt^uó: fejkötő piros kartonpapirosból.
foszláⁿg: foszlány, rongy.
galláⁿköt^uó: keskeny, szalagszerű gatyamadzag.

gatyabáttyo: durva zsákvászonból varrt nadrág.
gatyaperⁱém, nadrákperⁱém: a gatyának, nadrágnak legfelső része, melybe a gatyamadzagot, nadrágszíjat húzzák.
genye-gunya: viselt, kopott ruhadarabok.
ginc-gönc: silány ruha, lim-lom ruha.
gompház: ködmenen, mentén az a zsinórfüleske, melybe a gombot gombolják.
göl^uódiⁿ: nagy gömbölyű nikkelezett vasgomb.
gubaszür: derékig érő szür.
gucsmasipka: kucsma.
gunya: viselt ruha.
gürtni: deréköv.
hacuka: rövid női ruhaderék (régii viselet).
hajköt^uó: a hajba font szalag.
hamuruha: vászonlepedő, mit mosásakor a szapulókádra terítenek s rá hamut tesznek.
haraⁿgajju szoknya: felül szűk, alul bő szoknya.
harazsák = *csolláⁿzsák*.
hazuka = *hacuka*.
hossziümög: hosszú, ujjatlan női *kaca* = *bajk^uó*. [ing.
kacabajk^uó = *bajk^uó*.
kalapcsizma: posztócsizma.
kancaszür: hosszú, bokáig érő, szűkes szür.
kaⁿkapocs: horgas kapocs, mit a másik kapocs (*emsekapocs*) lyukjába beleakasztanak.
katonaf^uót: térdhajlásnál a nadrágszár oldalába varrt vattacsomó, mely arra való, hogy a láb görbeségét eltüntesse.
kebel: tenyérynii széles szegély a szoknya alján belül.
këfëránc: rövid női ruhaderék, a hát közepén, és a mellen vízszintes irányban sorakozó ráncokkal.

kend^uő v. *kendöl*: csak törülköző kendő.

keⁿgyel: a nadrág talp alá való szalagja, mely nem engedi felcsuszni.

ketty: egyrétű nyári férfikabát.

kⁱézbaval^uő: zsebkendő.

kistarisznya: kis vászontarisznya.

kitti: egyrétű kabát, nyári kabát.

kitt^uő: duplaszövésű vászon vankoshéjnak, a durvább fajta zsáknak. Így is: *kittölös vászoⁿ*.

kobak = *fint^uóros fejköt^uő*.

koptat^uő: szoknya aljára varrt szalag.

köcölle: vászon lepedő, melyet esőben az asszonyok magukra terítenek.

ködmeⁿ (*ködmény*): kurta ujjasbunda.

kukoricánadrág = *gatyabáttyo*.

kurvás szoknya: rövid, cifra szoknya.

lafanc: szakadozott, elnyűtt ruha, rongy. »Csak ul lig-1^uóg rúla a *lafanc*«: rongyos.

lazsnak: (vizes) darócrongy, zsákdarab.

lⁱeⁿz^uő: két ujjnyi széles szegély a férfing ujjá végén, melybe az ujj ráncai vannak szedve.

magyarnadrág: szíjjal összehúzható »elleⁿz^uős« csizmanadrág, térden alul feszes szárakkal.

malaclop^uő = *hossziümög tréf*.

mamuszka: házi félcipő posztóból, papucs.

mándli: férfikabát, többnyire csak vastagabb fajta. A vékonyabbat *nyári mándli*-nak, *érrítü mándli*-nak nevezgetik.

mástli: szalagsokor (pl. a félcipőn).

melles: mellényféle ruhadarab, csak a mellet borítja, hátul keresztezi egymást a két »kantár«-ja, mely tartja.

mellesés köttⁿ: oly kötény, mely

a mellet is takarja; úgy van a nyakba akasztva és derékon átkötve, (mint a vargák zöld köténye), férfiak viselik.

mente: szőrmebéléses női posztókabát elül nikkalgombokkal (Ezelőtt 50 évvel viselték).

mizli: a férfing ráncos melle.

molruha: fehér, ritka szövetű ruha.

nadrágelleⁿz^uő: a magyar nadrágnak az a nyelvalakú része, mely a has közepét takarja.

nímétnadrág: elül gombolós (nem »elleⁿz^uős«) csizmanadrág. Szárai olyanok, mint a »magyarnadrág-é, a szíj számára szintén van »peremé«.

othoⁿka: vastagabb fajta női ruhaderek, elmenőre is.

ördögbür: bőrhöz hasonló igen erős ruhaszövet.

pacsmag: viselt, félig elnyűtt papucs.

páho: négyszögletes ereszték az ing hónaalja alatt.

pant = *band^uő*.

pantall^uő: cipőhöz való nadrág, pantalon.

parasztvászoⁿ: pamut nélküli, csupán rokkán font fonálból szőtt vászon.

pélⁿka: vászondarab, mibe a csecsemőt göngyölitik.

pinlli: derékszorító öv.

plⁱe = *kebel*.

p^uőc = *fick^uő*.

pöncöldli: úri felöltő.

p^uőregatya: bő vászongatya, melyet a földműves nép nyáron visel.

purucka: mellény.

ráncos = *kéféránc*.

rávészli: könnyű női ruhaderék. (tréf.) »No maj nekéd még ér *rávészit* csinátotok, csak né ríjj!<«

rⁱékli: eredetileg kurta, csak csipőig érő, vastagabb fajta női

- felső ruha, melynek vállain vattával kitömött nagy bubok (kidudorodások) voltak, (azért *bubos r'ékli* is). Ma: vékonyabbszerű női kabátka.
- ribaháll^uó*: egy silány, ritka szövet neve. »Ojjam mind a *ribaháll^uó*«.
- rici*: egyrétű és bő női ruhaderék.
- rost*: rojt, fityegő fonálszál (vászon végén).
- röpüll^üó* = *rávész*.
- satyak*: kisyereksipka.
- s'érti^{ng}*: organtin.
- sipujju ümög*: rövid ujjú, hosszú női ing.
- s^uóla*: nagy csizma, eredetileg a csizma egy faja, melyet ma már nem viselnek.
- sövekcizma*: felső szőrscizma hideg ellen.
- szakajt^uóruha*: asztalkendő nagyságú vászonruha, melyet kenyérsütéskor a kenyér alá terítenek a szakajtókosárba. Egyébkor hasonló célokra használják mint az asztalkendőt szokás.
- szalamia*: lapos sárgaréz gomb (katonaköponyegről való).
- szapufödⁱél* = *hamuruha*.
- szárteker^üó* = *bokakapca*.
- szerpentínajju szoknya*: széles aljú, köröskörül fodros szoknya.
- sz^üörtarisznnya*: szörből szőtt cifra tarisznnya.
- szüggatya*: nadrág alatt viselt, szűkre szabott gatyá.
- szürkötⁿ*: szürszövetből készült kötény, mit az asszonyok mosáskor maguk elé kötnek, hogy a víz ruhájukra ne locsogjon.
- tászli*: 1. szegély, melybe a szoknya ráncát belefoglalják; 2. ujjnyi szegély a női ruhaderékek ujjá végén.
- tekercs*: hevenyében rétes módjára összehajtogatott kendő v. kötény, vagy külön e célra készült ruhakarika, melyet az asszonyok, ha valami terhet visznek fejükön, a teher alá tesznek, hogy szilárdabban álljon.
- ter^üó*: nagykendő.
- testháll^uó*: testhez simuló női kabátka.
- totyafeszés*: igen rövid alju, egyrétű női ruhaderék. Ma inkább a német falvak viselik.
- tur^uózzsák*: csúcsban végződő vászontarisznnya, melybe a felmelegített aludttejét öntik, hogy a leve kicsepegjen s turó legyen belőle.
- tuszli*: pamutból kötött kézcuklóra való.
- tutyi*: = 1. *fi^{nt}óros fejköt^üó*; 2. = *gatyabáttyo* (Kup, Nóráp).
- tülemáll^uó*: löbögős női ruhaderék.
- ület*: a gatyá két szár közötti eresztéke.
- ül^üóstarisznnya*: vászon tarisznnya, az üllöt, kalapácsot, tokmányt tartják benne.
- válf^uót*: a férfiing azon darabja, mely felül az ingvállra van varrva, hogy azt a zsakolásnál védje.
- vánkoshéjj*: a vánkos belső része, melyben a toll van.
- zubboⁿ*: egy darabból álló melles szoknya ujjakkal gyermekek számára.

8. Búszkeség, harag.

agyarkodik vlkre: fogát csikor-
gatja, szeretne neki ártani, de
nem tud.

boszint: boszant.

boszⁿodik: boszankodik.

boszont: boszant.

börzeⁿkedik: mérgeskedik, mérge-
lődik.

buval(l): busít, szomorít, szemre-
hányásokat tesz vlkinek.

buzg^uó: szomorú.

dinnyég-dunnyog: dörmög, duzzog.

dudog: duzzog, morog.

dunnyog = *dinnyég-dunnyog*.

duzzaszkodik: haragszik.

elleⁿkedik vlkivel: ingerkedik.

f^üőbujtat: felbujt, felingerel.

f^üőcsattaⁿ: haragra lobban, fel-
fortyan.

f^üőhortyaⁿ: felfortyan, felharag-
szik.

f^üőloall: felbujt, felizgat.

garaboncás: mérges, engedetlen.

gabahodik: mérgeskedik.

háⁿkol^uódik: henceg.

hécö(l): ingerel.

hégyl(l): magasan hordja az orrát,
büszkén jár.

hégyses: büszke, rátarti.

hégysesⁿ: hetykén, büszkén.

hérteleⁿ: lobbanékony természetű.

»Az aptyok még, hogy ojjaⁿ

hérteleⁿ, um megütöttö, miⁿgyá
f^üőbukfencézett.«

hetyke-petyke: hetyke, rátarti.

hírös: kevély, rátartós.

híröskedik: kevélykedik.

haragra hortyaⁿ v. *hortyanik*:
haragra lobban.

höröcsökös: mérges, felfortyanó.

kacifántos: hetyke, nyalka.

kárhosztat: mérgesít, szitkozódat.

»Mit *kárhosztatod* az embert!<«

kontat: bujtogat, ingerel, izgat.

kunⁱéroz: boszant, kéréssel kínoz.

küszködik: ingerkedik.

loval(l): bujtogat, izgat.

mégát^uódik: megharagszik. »Um
mégát^uókottam rá azⁱér a sza-
váⁱér...«

mégböstörködik: megharagszik.

mégduzzanik: megharagszik.

még-gyaludik: megengesztelődik,
elmege a mérge.

mékkomporkodik: megharagszik.

mondogal^uódik: duzzog.

morc: haragvó, vad (arekifejezés).

negⁱédös: rátartós, büszke.

nekigubahodik: elfutja a mérge,
mérges lesz. «Un *nekigubaho-*
dott, alik tuttam mégbikittenyi.«

puffog: dül-fül, duzzog.

rátart^uós: rátarti, kevély, büszke.

zörgöl^uódik: morgolódik, duzzog.

9. Együgyűség.

alamuci: alattomos, ravasz.

bámlász: ügyefogyott, szájtáti.

baⁿga: bamba, ostoba.

bászli: együgyű, szájtáti.

bibaszt: ügyetlen, csacsi.

bikfic: ostobácska, csacsi.

bogaras: bolondos, furcsa eszű.

boh^uókás: bohó, bolondos.

bosztihⁱér: szájtáti, ügyetlen. »Nagy
éb *bosztihⁱér* gyerék.«

bottal ütöt fejú: nehéz felfogású.

bösme: buta, ostoba.

buksi: csacsi, ostobácska.

csicsa: csacsi, ostobácska.

darda: esztelenül ugra-bugráló.

dardákokodik: esztelenül ugra-bug-
rál.

értetteⁿ: nehézfejű, ostoba.

gyagya: ügyefogyott.

gyall^uó: ügyetlen, jómagával te-
hetetlen.

gyaⁿgyula = *gyagya*.

gyávo: élheteretlen, mamlasz.
gyügge = *gyagya*.
háromfértálos: félkegyelmű.
hebehurgya: meggondolatlan, hóbortos.
kajla: meggondolatlan.
kamuti embër: szótlán, együgyü.
kele-k^uóla eszü: meggondolatlan.
ketle-kotla eszü = *kele-k^uóla eszü*.
kuka: bárgyú.
mafla: bárgyú, ostoba.
mál'é: tátottságú.
mál'ékodik: száját tátja, bámész-kodik.
mál'észájju: tátottságú, ügyetlen.
mámlász = *bámlász*.
mélák: szájatí.
muflí: mamlasz, ügyetlen.

mula: buta, ostoba.
nyanyusza: ügyefogyott.
oktondi: ostoba.
ostella: ostobácska, csacsi.
sedre: szeles, meggondolatlan.
sedrefⁱérc = *sedre*.
sedrⁱékédik: meggondolatlanul viselkedik.
silapsi: ügyetlen, értetlen.
süleb^uóka: nehéz fejű, együgyü.
süsü: csacsi, ostobácska.
szeleverdi: szeleburdi.
szertes: szeleburdi, szeles.
tökfejü: nehéz fejű, nehéz fel-fogású.
tökkel ütöt fejü = *bottal ütöt fejü*.
vaksi: ügyetlen, olyan, ki a szemét nem nyitja ki.

10. Gúnynevek és tréfás elnevezések.

álomszuszik: álomtarisznya, álomban telhetetlen ember (gúny).
anyámasszoⁿ katonájjo: tehetetlen, ügyetlen emberneve (gúny).
áspiskigy^uó: veszekedő, összeférhetetlen asszony (gúny).
babuka: ügyetlen, tehetetlen (gúny).
bag^uóhit: törvénytelen házasság (gúny). »*Bag^uóhit^{én} inek*.«
bag^uóles^üő: száj (tréf.).
baszakt: német ember. (Gúnyosan, mert a német ember beszédében sokszor fordul elő a »Was sagst«).
becsalí: csárda (köznévül, tréf.).
bⁱékaláb: a kisgyerek orrából kilógó takony (tréf.).
bⁱékanyuz^uó: rossz, életlen kës (tréf.).
bekef^ü(l): megcsal, rászéd (tréf.). »*Tigéd ugyaⁿ jⁿól bekef^ütek*.«
birkaszemü: kidülledt szemü (gúny).
bocskor: láb (tréf.).
bocskorszájju: nagyszájú, tepsiszájú (gúny).
bordⁱéház: fonó, fonóház (tréf.).
boszorkáⁿfi^{ng}: pálinka (tréf.).
b^üócs^üóháj: a csecsemő székletéte. »*Maj mékkennyük az ^uórod ajját b^üócs^üóhájju^ó*,« gúnyolják a bajszatlan legényt.
böd^üó: gyomor (tréf.).
buksi: fej. (tréf.) »*Védd innend a buksidat!*«
cip^uó: púp a hibás ember hátán (tréf.).
csatakos rⁱéce: aki megázott (tréf.).
cs^üérv^énka: vásott, virgonc gyerek (tréf.).
csész^hó: csizmadiák gúnyneve.
csirizrag^uó = *csész^hó*.
csitri: rövid hajú leányka (tréf.).
csitribubos = *csitri*.
csodabogár: mérges, makrancos gyermek gúnyneve. »*No, t^é csodabogár, még-gyüttⁱé?*«
csoszog^uó: hirhordó öregasszony, ki a legényt tájékoztatja, milyen fogadtatásban részesülne itt vagy amott mint kérő (tréf.), 2. papucs.
d^éáklábu: iksz-lábú, csámpás (tréf. és gúny).

- dögisz*: 1. egészségügyi katona; 2. kórházi szolgálatban kiképzett katona a gyalogságnál (Sanitátspatrouille).
- dömhec*: kövér ember (gúny).
- el^üöcsahos*: a falu nyelve, a falu szóvivője (tréf.).
- é^épárolog*: eloson (tréf.).
- éptart^uó*: úri kocsik hátsó, a kocsis számára készült ülése (gúny.).
- é^éstⁿkuófal(l)*: ellop (tréf.).
- é^ésusol(l)*: eltulajdonít, ellop (tréf.).
- é^ét^uópal(l)*: meghal (tréf.).
- fagyosszent*: fázékony ember (gúny.).
- fajaⁿk^uó*: ügyetlen ember (gúny.).
- falufarka*: kószáló természetű nő, gyermek (gúny.). »Huⁿ v^uótá, t^é falufarka?»
- fany^évü*: hebegő (gúny.).
- faszarág^uó*: fősvény (gúny.).
- fehír v^{ir}*: takony (tréf.). »Juj, mijeⁿ fehír ví^ré folik az ^uórodnak, t^é gyerek!»
- fejessük^éem^é*: vonószerk (bognárszerszám, tréf., Nyárad).
- fidri*: eleven, lóti-futi leányka (tréf.).
- fityfiritty*: kis csintalan leány
- fozsgím*: hasmenős kis gyermek (tréf.).
- föcske*: kőművesek gúnyneve
- fudri* = *fidri*.
- Futri Kati* = *fidri*.
- gaⁿgalⁱéta*: nagy puha ember, kinek csak a nagy teste van meg, de ereje nincs (gúny.).
- gaⁿgos emb^{er}* = *gaⁿgalⁱéta*.
- gébula*: páliⁿka (tréf. Nóráp).
- gr^ézs^uó*: piros pálinka (tréf., A.-Görzsöny).
- gugyi*: pálinka (tréf.).
- gurgulasz^{em}ü*: nagyszemű (gúny.).
- gyikles^üó*: bakaszurony, bajonett (gúny.).
- hampula*: száj (tréf.).
- hasp^uók*: 1. nagyhasú ember; 2. nagyétű ember (gúny.).
- hírharang*: pletykázó, hírhordó személy (gúny.).
- Iste^m babakájjo*: ügyetlen, tehetetlen ember (gúny.).
- Isten taszintotta* = *Iste^m babakájjo*.
- Jancsi*: nyúl, (tréf.). »*Jancsi*, gyere vissza, it hattad a pipádot!» kiabálják a futó nyúl után a gyerekek.
- kaffancs*: nagy csizma, cipő (tréf.).
- kancakocsis*: asszonykocsis, olyan asszony, ki lovat hajt (tréf.).
- kancs*: kéz (tréf.).
- Katasz^églet*: nyugat (tréf.). »Gyün az es^üő *Katasz^églettyib^ü*.«
- kényⁱérgunyh^uó*: ki sok kenyeret eszik (tréf.).
- kényⁱérpustt^uó*: száj (tréf.).
- keserűviz*: pálinka (tréf.).
- kobak*: fej (tréf.).
- kofavonat*: csak heti vásárok alkalmával közlekedő vonat (tréf.).
- korrancs* = *kaffancs*.
- köszköpü*: hírhordó, közvetítő (legény és leány között).
- kutyalakodalom*: kutyamarakodás (tréf.).
- kutyamos^uó*: tisztii szolga.
- leg^mbogy^uó*: suhanc, legényke (tréf. és gúny.).
- lepⁱles^üó*: száj (tréf.).
- lik*: kicsiny, szűk szoba (gúny.). »Bizon csak ek kis *ligba* lakik sz^égⁱ fej^é.«
- ludmír^ég*: hirtelen gerjedő, de hamar el is muló harag.
- magyar ötös*: arcülítés, pofon (tréf.).
- mék^héglⁱk*: megdöglⁱk (tréf.).
- mék^keⁿ*: megveszteget (gúny.).
- ménybeballag^uó*: nagy papucs, cipő (tréf.). [ember (tréf.).
- m^énnyei lajtorgya*: hórihorgas
- meszteleⁿ gida*: mezítelen kis gyermek (tréf.).
- mír^éktarisznya* v. *mír^égzsák*: mérges, sívó-rívó gyermek.

mohamed v. *mohamedán* ember : nagy termetű s vállas ember (gúny.).

nímetszür : esernyő (tréf.).

nyakigláb : hosszúlábu, sovány ember (tréf.).

nyámnyám ember : ügyetlen, tehetetlen, erélytelen.

padláb : alacsony ember (gúny.).

palántomagáru^{uó} : az, akinek az ujja be van kötve (tréf.).

pisztol : rövid s egyenes szárú pipa (tréf.).

poc : has (tréf.).

puskapisztér : aki szeret a puskával babrálni, szereti a puskát (tréf.).

repet sarku : ledér nő (gúny.).

ro^{ngy}embérad^{uó} : hadmentességi adó (tréf. és gúny.).

röhencs : olyan ember, ki mindig nevet (gúny.).

[*vⁿ*] *sabaktér* v. *salabaktér* : öreg ember v. asszony gúnyneve.

Sápori Kata : pergő nyelvű, lármás asszony (tréf.).

sarkant^{és} : pálinka (tréf. Nóráp).

segdugasz : kis ember (gúny.).

seggé víg^é : rokona (tréf.).

szelehajki : szeleburdi ember (tréf.).

szelekannya = *szelehajki*.

szem^{ié}ttipr^{uó} : az a fiatal ember, kit tájékozódás céljából küldenek a más faluban lakó hajadon szüleihöz, milyen fogadás-

ban részesülne X. Y. mint kérő.
»*Szem^{ié}ttiporny* mégy« (gúny.).
szerel^émbimb^{uó} : pattanás az arcon (tréf.).

szupla : szusz (tréf.). »Kev^{iész} *szupla* va^m benned, hon nem tudod aszt a tüzet megⁱlleszteni,« (fuvás által felszítani).
tako^mp^{uó} : taknyos gyerek neve (gúny.)

tako^mp^{üó} = *tako^mp^{uó}*.

tátincs ; szájtáti ember (gúny.).

toppancs : nagy láb (gúny.).

totyli : kicsiny ember gúnyneve.

tökföd^{üó} : kalap (tréf.).

tökmagzacsk^{uó} : kicsiny, alacsony ember gúnyneve.

triⁿk : pálinka (tréf.).

tüd^üöfeju : nagyfejű, hájfejű (gúny.).

vad : szerető, kedves (tréf.). »Valami *vaggya* van neki.«

váloszt^{üó}víz : pálinka (tréf.).

vaszgyur^{uó} : erős ember (tréf.).

vendⁱkkis^{üó} : nagy bot (tréf.).

vígikketty : hosszú kabátos, kicsi emberek gúnyneve. *Ketty* = kabát.

vⁿ satrafa : vénasszony. »Az a *vⁿ satrafa*, az a tuskⁱére val^{uó}!«

visonyi : pálinka (Nóráp, tréf.).

vⁿ szatyor : öreg asszonyok gúnyneve.

[*nagy*] *zöher* v. *zühej ember* : magas, vállas ember (gúny.).

11. Család, rokonság.

ág : család, nemzetség. »Más *ágbú* val^{uó}.«

áⁿgy v. *áⁿgyi* : 1. a testvérbátya felesége; 2. a nagybátya felesége; 3. az unokatestvér felesége; 4. az öregapa testvérenek felesége; 5. az öregapa testvére fiának felesége.

anyám asszoⁿ : 1. a napa meg-

szólítása. 2. a mostoha anya megszólítása.

annya v. *annyok* : feleség megszólítása.

apám uram : 1. az ip megszólítása; 2. a mostoha apa megszólítása.

aptya v. *aptyok* : a férj megszólítása.

asszonni'én'ém: korosabb asszonyok megszólítása.

asszonyom: így szólítja az asszony 1. férje bátyjának a feleségét; 2. férje nénjét.

atyafi: az idegenek megszólítása.

»Há léssz a ménis *atyafi* evvel a sok tarka-barka marhávol?«

Atyafiak-nak nevezik prot. emberek a katolikusokat.

»Az *atyafiakná* má beharaⁿ-goznak.«

család: gyermek. »Sok *csalággyo* vaⁿ.«

csel'éd: családtag (gyermek, feleség stb.).

el'ő: ő. »Az ién *eleim* némésék vⁿótak ám!«

etyhasi: iker.

fiam uram: 1. a vő megszólítása; 2. a mostoha fiu megszólítása (kiveszőben levő kifejezés).

fiszékfent'ő: a legifjabb gyermek a családban (különösen, ha vézna).

idős: édes apa, édes anya megszólítása. »Ném gyüⁿ hát, *idős*?«

k'észfog'ó: a leány megkérése, eljegyzési ünnep.

kiad'ó: a lány násznagya, ki a leányt »kiadja« a vőlegénynek.

kír'ő [embér]: az, aki a lányt a vőlegény számára megkéri (nász-nagy).

kissebbik asszonyom: így szólítja az asszony 1. ura öccsének feleségét 2. ura hugát.

kissebbik uram: így szólítja az asszony 1. ura öccsét, 2. ura unokaöccsét.

nász: a fiatal házaspár szülei egymásnak *nász*-ai. A megszólításban: *nászuram*, *nászasszonyom*, ha beszélnek egymásról a *nászom*, a *nászasszony*.

őrebbik uram: így szólítja az asszony 1. ura bátyját, 2. ura unokabátyját.

őreganyám-nak szólítják a testvér anyósát, *őregapám*-nak az apósát, (bár arra nézve *idős-apám*, *idésanyám* v. *apám uram*, *anyám asszoⁿ*).

puzs'éér: apró gyerek. »Sok *puzs'érgya* vaⁿ.«

s'ógor: minden ágról-végről rokon férfi.

s'ógorasszoⁿ: sógornő.

v'üstárs: aki a feleség hugát (nénjét) elvette.

zabgyerék: fattyugyerek, törvénytelen gyermek.

12. Bútorok, házi és gazdasági eszközök, szerszámok.

akona: a hordó felső lyukjának dugója.

ak'ópáco: mérőpálca, mellyel a hordó bortartalmát megállapítják.

áll'ószék: kemény és nehéz fából készült pad, közepén nagy gömbölyű lyukkal, melybe a még csak állni tudó gyermeket állítják.

ás'ólapát: olyan vaslapát, mellyel puhább földet ásni is lehet.

aszt'ófia: asztalfiók.

aszt'óhiggya: az asztallábakat

vízszintes irányban x-módra összekötő vastag deszkák.

atyfur'ó: kerékagyfuró.

bábosz'ék: kerek karosszék.

balaska: rövid nyelvű fejsze, balta.

barona: tüskés ágból font gazdasági eszköz a göröngyök eluzására és a mag földbe keverésére. Néha mondják *tüske baroná*-nak is.

b'éfa: a járomnak két függélyes, a felső és alsó részt összekötő fája.

bik'ó: békó.

bokállo kors^uó: nyitott cserép-korsó.

bont^uószⁱék: az a nagy asztal, melyen a disznót felbontják.

b^üögg^üó: nagy gereblye a tarró összegereblyezésére.

böstör^üó: mozsár (régén fából, ma vasból, sárgarézből. A kifejezés kivesző félben van s hódít a *mozsár*).

bucsⁱér: kétfülű vesszőkosár burgonya stb. számára.

bugyoga kors^uó: zárt cserépkorsó, melynek egy *szájjo* és egy *csöcsö* van. A száján merítik meg, a csöcsén isznak.

butykos: boros- vagy vizeskanecsó.

cékkér: szatyor.

ciframet^éll^üó: sarkantyúhoz hasonló konyhaeszköz: az elsodrott téstán végigfuttatják s így készül a »forgácsfáⁿk«.

cigáⁿzabla: feszítő nélküli zabola.

cságotitⁱészla: szántótészla, szántórúd.

csákáⁿkapa: kétkarú földvájó szerszám; az egyik kar négy-szögletes és hegyes, a másik lapos és éles.

csántⁱérfa: a hordó alá tett gerendadarab, hogy a hordó el ne rothadjon, ászokfa.

csapajja: hordócsap alá tett dézsa.

csaplík: a hordó azon lyukja, melybe a csapot ütik.

csap^uó: az ostor egyik része. A legfelső rész a nyélre erősített *teleⁿg*, utána következik a több ágból »összövert« *ostord^ér^eka*, ehhez van kötve a *csap^uó*, mely a *sudár*-ban végződik. Az utóbbi ló- vagy marhafarokszőrből van fonva.

csap^uófa: egyenesre gyalult lécdarab, a mérőben levő gabona vízszintessé tételére szolgál.

csapszég: a hordó csaplyukjának dugója.

csávo: 1. moslékos sajtár; 2. szennyes ruhák áztató vize.

cselekszi: kis fejsze, rövid nyelvű fejsze, balta. »Hozd ide aszt a *cselekszit!*«

cserⁱép: éjjeli edény. »Hoz be a kizs gyerek *cserepít.*«

csetrec: mindenféle cserépedény egyvelege.

csiⁿ (*csiny*): bevésés a hordódongák végén, ebben nyugszik a fenék.

az ^uóra *csillag-gya*: az óra ingájának korongja.

csiszakú: fenőkő, kaszakő.

csip^üóvas: kétágú vasszerszám a parázs megfogására.

csoboll^uó: igen rövid dongájú s széles fenekű hordócska, béresek vizesedénye.

csobort^uó = *csoboll^uó*.

csöcsös kors^uó = *bugyoga kors^uó*.

csusztat^uó: dorong, melyet az eltört kerék helyett a tengely alá tesznek.

csutora: lapos fakulacs.

csutorah^uóggya: kerek deszkalap a kulacs egyik oldalán.

dagaszt^uószⁱék: széles talpú állvány, a dagasztóteknőt teszik rá.

dagaszt^uótekn^üó: vastag faderékből vájt nagy teknő, benne dagasztják meg a kenyértésztát.

dobzás: bőrből, kenyérhéjből stb. készült toldás valami forgásban levő tárgy (ajtósarok, rokkakerék) lötyögésének megszűntetésére.

duga: donga, hordódonga.

ekéfej: az ekének az a része, mely az ekerúdra van erősítve.

ekélü: \wedge -alakú ágasfa, az ekét beleszorítják és úgy csusztatják haza (kiveszőben van).

ekszemonca: ruhák, szerszámok egyvelege.

emb^érkiⁿz^uó: kézzel hajtott cséplőgép.

epliⁿ [*epliny*]: a szán egyik része.

A két *t^uóp*-on (talpon) van a négy láb; a két első és két hátsó lábat egy-egy *epliⁿ* köti össze.

evedz^üő: evező.

fakutya: csizmahúzó faeszköz.

fáⁿkiszaggat^üő: fánk és pogácsa kiszaggatására szolgáló bádogg karika.

farag^üőszⁱék: mindkét végén két-két lábbal ellátott gerenda-darab. Két ily alkotmányra fektetik a kifaragásra kerülő fát, *vaskapcsok*-kal megerősítik s úgy faragják ki.

farmotriⁿg: a lószerszám azon része, mely a ló farka alatt van.

farsr^üőf: csavar az eke hátsó részén, az *ek^üóp*-at köti a *g^üer^ünd^üő*-höz.

fátál: kerek deszka lap, rajta metelik el a levestésztát, csuszát.

fazík (de: *fazokat*, *fazokak*): fazék.

fazíkmadzag: kötő, amivel a cserépcsuprokat felkötik, hogy ebédet lehessen vinni bennük a mezőre.

fazokasp^üőc: a *kím^üntart^üő* *g^üer^ünd^üő*-ba van verve három nagy kampós szeg, ezeken fekszik egy deszka, melyen a fazekakat tartják.

fej^ües^üostor: kurta nyelvű s a »teⁿg«-jénél »fej«-jel (gyűrűvel) ellátott ostor; karikás ostor.

fi^ékⁱészⁱrⁱsz: egy ember használatára való, közepes nagyságú fűrész.

feli^üem^ür^ünt^üő: vonókés (bognárszerszám, Oroszi).

f^ürtá[l]: csöbörféle faedény, borkezelésnél használják, (1/4 akó).

finak: félfülű kis facsöbör, 1/4 mérőnek 10-ed része.

firhaⁿg: ablakfüggöny.

firⁱszöll^üő bak: két X-alakra

összerótt dorongpár, melyet a keresztelés helyén egy vastag bot köt össze. Ennek az alkotmánynak felső nyílásába fektetik az elfürészelt fát.

fogas: trapézalakú, vasfogakkal ellátott gazdasági eszköz (vasborona).

forg^üő: felül a gerendához kapcsolt, alul a szoba földjében szabadon forgó rúd, melyen kisgyermekmagasságra derékszögben egy rudacska s ezen egy ivalakúan meghajlított vessző van mindkét végével megerősítve. A kereszttrúd és a meghajlított vessző közé állítják a menni tanuló gyermeket, ki a rúdnak nekidülvén, az egész alkotmányt forgásra és saját magát menésre kényszeríti. Ma már nincs használatban.

f^ül^üöz^üő söpr^ü: hosszú füből vagy gyenge ágból kötött lapos seprű igen hosszú nyéllal. Mikor még a gabonát szórni szokták, a felül maradt polyvát húzták le vele a garmadáról.

f^üles: kétfülű vesszőkosár.

f^üleskosár = *f^üles*.

garab^üő: pelyvásszekér (Mezőlak).

g^üer^üáblo: gereblye.

g^üer^ünd^üő: 1. az eke rúdja. 2. a malomkerék tengelye.

gurgula: henger (gazd. eszköz).

gyalogors^üő: kézzel hajtott orsó, melyen régente a hibás lábuak fontak.

gyalogrokka: guzsaly.

gyepl^üfej: kantár.

hⁱbⁱér: lopó.

h^üő^koⁿ = *cselekszi*.

hombár: deszkából készült négy-szögletes gabonatarató.

horog: hosszú nyélre kapaalakra erősített fakampó, a vizeskorsó megmerítésére használják.

hosszivélla: hosszú nyelű kazal-
rakó villa.

hustl'észa: vesszöböl font s ajtócs-
kával ellátott ládika, húst tar-
tanak benne.

irt^uókapa: kapaalakú földvájó
szerszám.

iszkábo: 1. kis vaskapocs a meg-
hasadt teknő összefogására;
2. az a vaskapocs, melybe a
tolózár belejár.

kacat: házi eszközök, szerszámok
egyvelege, halmaza.

káforka: ürmérték, a pozsonyi
mérőnek 8-ad része.

kájhoszém: kályhacserép.

kakatszög: az *ekégérénd^üó* lyuk-
jaiban ülő s a szántóláncot
tartó görbe szög.

kalántart^uó: átluggatott bádoglep
a kanalak számára.

kaloda: a faltömésnél használatos
vályúforma deszkarekeszték,
közte tömködik a földet.

kánnorázsa: a kánna permetező
öntözője.

kapacs: hosszú nyelű vasszerszám,
melynek két kapaszerűen meg-
görbített ága van. Trágyának
a szekérről való lerángatására
használgják.

kárment^üó: 1. alacsony facsöbör,
a bormaradékot öntik ki bele
a hordóból. 2. csontlap, mit a
csizmadiák a talp kidolgozá-
sakor a dikics elé tartanak.

kaszakacs: fogantyú a kaszanyé-
len; van kettő: a nyél végén
a *kis kacs*, derekán a *nak kacs*.

kaszakⁱés: törött kaszából csinált
káposztaszelő kés.

kászli: kisebbfajta ruhaszekrény.
A *konyhakászli*-ban tejet, vaját
stb. tartanak.

katonaágy: azok az ágyneműek,
melyeket a menyasszony jegye-
sének a *m^uóriⁿglevⁱél*-ben neki-
igér (Lovász-Patonán 1 dunya,

egy vánkos, két lepedő, törül-
köző, szakajtóruha stb., másutt
más). Ha az asszony fiatalon
és gyermektelenül hal el és
nem végrendelkezik vagyoná-
ról, az ő ágyneműjét szülei
visszaviszik, de a *katonaágy*
az özvegyé marad.

kecskegombolitt^uó: háromlábú,
fonálgombolításra használatos
egyszerű gép. A három lábon
vízszintes síkban fekszik egy
kereszt, melynek négy sarkán
egy-egy hosszú faszeg van.
A fonalat ezekre akasztják s
a fonál huzása és gombolyí-
tása által a keresztet tengelye
körül forgatják.

kelevisz: kötőféken, marhakötele-
ken alkalmazott hosszukás
fagomb, melyet a fékfej vagy
kötőfej lyukjába gombolnak.

kendértül^uó: kendertörő szerszám.

kendérvág^uó = *kendertül^uó*.

kett^üőzsbögre: két egymáshoz
ragasztott csupor. Ebédvívésre
használgják, egyikben a leves,
másikban a főzelék van.

kicit-kacat = *kacat*.

kistekny^üó: kis gömbölyű teknő.

kobakhⁱébⁱér: lopótköböl készült
lopó.

k^uóbor: tyúkültető kosár, alul-
felül szűk, középuitt bögyökes,
felül csak akkora lyuk, hogy
egy tyúk belefér.

kolész: pelyvahordó, magas desz-
kaoldallal bíró szekér. (Vö.
garab^uó).

kondⁱér: nagy cserépfazék. »*Èk*
kondⁱér káboszta.«

kordⁱé: kétkerekű szekér, taliga.

k^uórigla = *kordⁱé*.

kormáⁿ: az eke azon része, mely
a feltúrt földet elfordítja.

k^uótér: lécből készült baromfi-
ketrec.

kovácsfa: kis létraalakú eszköz,

- a dagasztóteknőre szokták tenni, mikor a *süt^üőruhá*-val a teknőt letakarják.
- k^üőgyök*: az *ek^üfej* legfelső része, melyet a *k^üőgyökészög* erősít a *gerend^üő*-re.
- köpőce*: beretválkozó csészike.
- kujcsorgya*: hordócsusztató. Két gerendából készült lejtő, az egyik vége a földön áll, a másikon oly magas lábai vannak, mint a szekérfenek szokott lenni.
- kupica*: serleg alakú pálinkás pohárka.
- külü*: olajtörő készülék.
- ládofia*: láda fiókja.
- lajt*: tengelyre erősített vízszállító
- lajt^üergya*: létra. [hordó.]
- lajt^üergyazáp*: létrafok.
- lajt^üorgya* = *lajt^üergya*.
- lapicka*: parázskotró kislapát.
- laposvas*: szántóvas, az eke legalsó éles része.
- laptika* = *kord^é*.
- má^ügoll^üófa*: egy gömbölyű rúd, melyhez még egy másik lapos és széles eszköz tartozik. A gömbölyű rúdra rácsavarják a fehérruhát, a másikkal hozzászorítják és az asztalon végiggorgetik (*má^ügolás*).
- méc^üőll^üó*: ollószerű szállómetsző szerszám.
- m^éccs^üirgya*: az olajas mécs azon kis bádogsöve, melyben a bél van.
- mel^ünce* = *kistekny^üő*.
- merig^üő*: kis egyfülű facsöbör, bormerítő-edény.
- mész^üő*: messzely.
- mészölös*: messzelyes (pohár).
- mos^üófa*: kemény fából készült kis lapos ütőszerszám, mosáskor a ruhákat veregetik vele a *mos^üősz^éék*-en.
- nyakszög*: a járom középső rövid szege. A két szélső: *járomszög*.
- nyiráksöprü*: nyirfaágból kötött gömbölyű söprü nyél nélkül; az udvart, istállót söprik vele.
- nyomat^ü*: a rokka talpa, hol a lábbal tapodják.
- nyom^üőrud*: egy hosszú szálfá, mit a takaruló- vagy szénászekérnél a rakomány fölé fektetnek s a *rudaz^üólánc*-cal elül-hátul erősen lekötnek, hogy amit visznek, az uton el ne potyogjon.
- nyüg*: békó (a lovak lábán).
- ófa*: a járom alsó fája.
- ókula*: pápaszem.
- ótt^üőfirész*: kicsiny kézi fűrész, fanyesésnél használják.
- őrekfirész*: nagyfűrész (két ember számára).
- pánt*: vasboríték jármon, rúdon stb. ahol megrepedt.
- pem^ét*: konyhaeszköz, mely egy hosszú nyélből s a nyél végére a kukoricafej fedőleveleiből kötött bokrétából áll. Vízbe mártva a kemencét tisztítják meg vele a parázstól, hamutól, mielőtt a kenyereket bevetnék.
- petr^üncefa*: két hosszú rúd, melyen a petrencét hordják.
- pika*: hosszú nyárs, belebökik a szalmacsomóba s úgy viszik fel vele a kazalra.
- pili^üga*: penge.
- pint^üs*: másfél literes üveg.
- piszula*: befőttesüveg-alakú kis pálinkáspohár.
- pitli*: félköralakú, hosszú füllel ellátott facsöbör a lovak itatására.
- po^ücika*: kis polc.
- pö^üg^üő*: vaskarika a fatengelyes szekér tengelyén a kerekagy mellett, hogy a megtárgult kerék ne lötyögjön. »Pö^üg^üő«, mert útközben csörömpöl.
- pr^éshajt^üóbot*: prészorító dorongocska.

rákláb 1. = *firészöll^üő bak*: 2. két ollóalakra összekötött szálfá, mivel a *május-fá*-t támasztják fel.

röntfa: az a faalkotmány, melyre a hentesek a megölt s megtisztogatott disznót szokták felboncolás céljából akasztani. A *röntfa* két vastag dorongból áll, melyeket felül egy harmadik köt össze. Az utóbbiba erős faszegek vannak verve. A falhoz támasztott *röntfa* szeglein hátsó lábainál fogva lóg a *retec*: retesz, tolózár. [disznó. az ^uóra *rúzsájjo*: az óra ingájának korongja.

sajka: a katonák bádoggal *evő-sajtár*: dézsa, csöbör. [edénye. *satu*: sajtó, prés.

az ^uóra *sⁱétáll^uója*: az óra ingája. *sodr^uódészka*: téasztasodrásra használt deszkalap.

sodr^uófa: téasztasodró rúd.

söprütus: a seprű dereka, hol a cirokszálak már vastagabbak. *sublat*: kisebb ruhaszekrény kihuzható fiókokkal.

süt^üótekn^üő = *dagaszt^üótekn^üő*.

szájjos: vízmerítő cserépedény.

szan^kő: szán (bármely nagy is).

szapuktrög: széles deszkagyűrű, mikor szapulnak, a szapukádra teszik, hogy több hamut lehessen a ruhákra rakni.

szapull^uó: egyfenekű hordó, a szennyes ruhákat lugozzák benne.

szapuszⁱék: háromlábú szék, a *szapull^uót* állítják reá.

szégez^üő: tolózár.

szⁿvony^uó: kapaalakú szerszám, a paraszt húzzák ki vele a kemencéből.

sz^uómamecc^üő: kétágú villához hasonló szerszám. A két ág lapos és a belső oldalon éles, derékon egy kengyelféle vas

van a láb számára, hogy metszésnél azzal is lehessen nyomást gyakorolni.

szürösöprű: nyirfaágból kötött nagy lapos seprű nyéllal; a gabona összesöprésére használják.

tábori ágy: összecukható X-lábú ágy. A lábakon vászon van kifeszítve.

taligaváⁿkos: faborítás az eke-taliga tengelye felett.

tálos: táltartó állvány.

taragács: egykerekű, a talicskához hasonló járómű, de nincsen oldala, feneke is csak lécből.

tasak: tok (*béretvatasak*, *gyujt^uó-tⁱégláz^uórⁱéz*: vasaló. [tasak].

tⁱégláz^uóvas = *tⁱégláz^uórⁱéz*.

télázi: állvány, tányérállvány.

tⁱézsla: le- és felkapcsolható szekérrúd-féle gazdasági eszköz. Ilyennel húzzák az ökrök az ekét, fogast, boronát.

tíkrés: kis zsebtükrő.

tiloll^uó = *kendértill^uó*.

tív^üő: a kemence szájának eltakarására használt sár-, fa- v. bádoggal.

tokmⁿ (*tokmány*): marhaszarvból készült tok a kaszakó számára.

toliágy: apró kerekű alacsony ágy, nappalra a közönséges ágyak alá szokták betolni.

töreggéráblo: nagy gereblye négyöt hosszú foggal, vele választják ki a töreknek (polyva- és szalmatörmelék) legszalmásabb részét.

törekrosta: igen öreg lyukakkal ellátott nagy kézi rosta, ezzel rostálják ki a törekből a szemet.

t^üötike: csöböralakú nagy fatölcsér. Borkezelésnél használják.

tur^uósatu: egyszerű deszkagépezet a túró kisajtolására.

vakszég: az a szeg, mely a *taliga-*

vákos-on, vezír-en és tengelyen van keresztüldugva s ezeket összetartja.

vasfazék: nagy rézüst, melyben a disznóknak burgonyát szoktak főzni.

vaskapocs: két végén derékszögben meghajtott és kihegyezett vasrudacska, ezzel erősítik a faragásra kerülő fát a *faragúó-szék*-hez.

vitéka: szalmából font kosár, oldalan két kis lapos füllel.

vetéllő: a szövőszék csónakalakú darabja, melyet a takács jobbra-balra taszigál s vele a kereszt-szálakat a hosszanti szálak közé veri.

vezír: az eketaliga egy darabja, a taligatengely bal felét köti

össze a rúddal, mely utóbbihoz a *vezírszög* erősíti.

vindó: bádogg- vagy facsöbör zsír eltartására.

vontatúszög: előre görbülő szeg a taligarúdban alul, ebbe akasztják az ekerúdra (*géréndő-re*) vetett szántóláncot.

vonyogó: szigonyforma szalma-vonó szerszám.

vonyókés: kétnyelű simítóké (bognárszerszám).

vonyószék: a faragandó fadarab megszorítására használt egyszerű gépezet.

zsetér: fejőke, bádogból vagy fából készített kis egyfűlű csöbör.

zsompor: szalmából font kosárka, a kenyeret ebbe szakajtják bele.

13. Épületek fajai és részei.

ablakrámo: ablakszárny, az a fa-keret, melyben az üveg van.

ablakszém: az ablak üvegtáblája.

ablaktok: az ablaknak az a része, mit a kőmives a falba erősít.

ágos: kétágú faoszlop.

ajtóóéllis: az ajtófélfá deszka burkolata.

ajtóómögő: az ajtó mögötti sarok.

ajtóóragasztó: ajtófélfá.

ajtóószárfa = *ajtóóragasztó*.

átóókötió gérénda: a cserepes tető alját keresztben összefogó gerenda.

balla^g: bordélyház.

balla^gkel = *balla^g*.

banyakemence: ágból font, kívül-belül pelyvás sárral betapasztott s aztán kiégetett kemence. Ma már ritkaság.

benyiló: kis mellékszoba.

bóótoskonyha, bóótoskamora: bolt-hajtásos konyha v. kamra.

bödönkut: olyan kút, melynek nem téglából vagy kőből van

a fala, hanem egy odvas fatörzsből.

budár: árnyékszék.

bugyik: pálinkásbolt.

burítottás = *ajtóóéllis*.

cédulaház: vámház, kis épület a vásártéren, hol a marhaleveleket átírják.

cölömp: cölöp, különösen hidak közelében, mélységek szélén az útpartba ásott erős cölöpök.

cserékemence = *banyakemence*.

cserékémén: sövénykémény.

csöpögő: az a kis árok, mit a tetőről lefolyó esővíz ás magának.

dobogó: gyaloghíd.

duc: vékony faoszlop, cölöp (vlminek a megtámasztására).

dutyi: tömlőc, börtön. »*Dutyiba* tettik.«

éggyes: egy személyre való börtön (Einzelarrest, katonaszó).

esőóóketőó: az oromfalnak a falak magasságában alkalmazott víz-

szintes párkánya, mely megakadályozza, hogy az esővíz a tűzfalról az ablakokra folyjon.

észtérgya: eresz.

észtérgya ajja: eresz alja.

észtérgyacsőpög^üő = *csőpög^üő*.

falik: tüzelőfa számára a tűzhely aljába épített bemélyedés.

falikászli: a szoba falába vájt ablaküreg alakú mélyedés (vakablak) kis kétszárnyú ajtóval. Különösen italfélét tartanak benne.

farazat: a háztető hátsó, a szétrüre néző oldala. Alatta van a *sziny*, hol a szekeret, ekét stb. tartják. Régente az utcára is farozatban végződött a tető, nem oromfalban.

fonyás: sövénykerítés.

fordítottó: közepén átfurt s az ajtószárba vert faszeg körül szabadon forgó rudacska, melyet az ajtó elé fordítanak s azzal zárják be.

föcskerakás: pelyvával és szalmával kevert agyagsárból rakott fal.

föd'éfa: a szalmás tető párhuzamos szálfái, melyekre a zsuppot tartó lécek vannak szegve.

füödipince: partba ásott vagy közönséges boltozatos pince. »Pince« így egyszerűen földön felüli helyiséget jelent, hol a bort tartják.

fölház: emeletes ház.

füösüő küszöb: az ajtó keretének a küszöbvel szemben fekvő darabja, szemöldökfa.

fujtotkonyha: takaréktűzhelyre (nem katlanra) berendezett konyha.

fügerenda: a szoba mennyezetének keresztgerendái; derékon a mestergerenda tartja őket.

füles: 1. faoszlop; felső végét a

rajta nyugvó gerenda számára kissé kivájják, miáltal két oldalt egy-egy »fül« keletkezik.

2. kétfülű vesszőkosár.

füstökonyha: kémény nélküli *gádor*: nyitott pitvar. [konyha.

gádorfa: hosszú gerenda a *csőpög^üő*-n belül, hogy a víz a *gádor*-ba be ne folyjon.

gádorfölö: a pitvar padlása.

galambduc: faoszlopon álló galambház.

gang: folyosó, tornác.

gát: kerítés.

g^üóla: kútgémhez hasonló s annak módjára működő szalmaemelő gép.

g^üörⁱé: kukoricaszárító lécketrec.

gurgyész: rozoga, alacsony ház, kunyhó.

gurtni: a bolthajtás kiemelkedő öve, mely egyik oszlopot a másikkal összeköti.

gyámolék: faoszlop, támasztófa (düledező sövény stb. megtámasztására).

gyepü: tüskéből rakott v. sövénykerítés.

hásk^üő: alacsony, térdig érő sövénykerítés (mit még könnyen át lehet hágni).

haraⁿgláb: harangállvány.

házüstök: a szalmás tető gerince, *szegétorombá*-bólkötik.

heveder: a deszka kapu alsó és felső szélén, továbbá közepén alkalmazott vízszintes rúd, melyre a kapu deszkáit szegelik.

hí: padlás (kiveszőben). »M^ün föl a *híba*!«

hidas: a hízó disznók számára készült deszka ól. Feneke kbl. $\frac{1}{2}$ méternyire van a földtől, mellette van az akol (ez már földszint), melybe a disznók lejárnak.

hidastáblo: a hidas felnyitható rézsútos homlokfala.

holkőⁿ: cserepes házaknál az eresz alatti téglasor.

hullat^ó: az a gerenda, mely hosszában nyugszik a házfalon s a földéfék végeit tartja.

indul^óház: állomásház, vasuti állomás.

iszli^g: ideiglenesen összetákoltt épület, bódé.

jászú: jászol.

kájhotüszhel: a cserépkályha tég-lából rakott alsó része. Fe-hérre van meszelve.

kájhoválo: a cserépkályha kö-zépső párkánya.

kájhóvirág: a kályha tetejét sze-gélyező virágalakú kályhacse-repek.

kapubáváⁿ: kapufélfa.

kapunyak: a kapufélfába erősí-tett vaskarika, benne forog a felső kapusarok.

kapusarokcsir: az alsó kapu-sarokba illesztett vasrudacska, mely a *kapuserpeny^ő*-ben nyug-szik; rajta fordul az egész kapu.

kapuserpeny^ő: gyüszülalakú vas a *kapusarokcsir* számára abban a kőben, mit a kapusarok alá szoktak tenni.

kecskeláb: V-formájú szőlőkaró-tartó.

keméncetüszhel: kis téglapad a kemence szája előtt, ezen nyugtatják a sütőlapátot, míg a rajta levő kenyeret »mos-datják.«

kerⁱékjászú: négyszögletes rekesz-ték az istállóban a takarmány számára.

kert: kerítés. *Söviⁿkert*: sövény-kerítés.

kezek: a pajtaláb felső részébe illesztett felfelé görbülő s olfa-darab nagyságú karok, melyek közül kettő (egy rövidebb s alatta egy hosszabb) a tetőt

keresztben átfogó *oll^óótart^ó* *gërëndá*-val, kettő-kettő pedig az ereszt tartó *hullat^ó*-val köti össze a pajtalábat.

kímintart^ó gërënda: mesterge-renda vastagságú, a *kímíⁿlá-bok*-on pihen és a *kímí^mb^óót*-ot tartja.

kiskaliáⁿ: kiskamora.

kokasül^ő: az *oll^óószárók*-at deré-kon összefogó gerenda. »Kokas-ül^ő« azért, mert nyitott ól-tetőkön erre ülnek éjjelre a *koszorúja* = *hullat^ó*. [tyúkok.

kölöggërënda: apró, egy méteres gerendák a cserepes tetőben.

kölönc: 1. huzaték a kútgém vé-gén; 2. kutya nyakára akasz-tott fadarab, mely, miután minduntalan a lába közé ke-veredik s azonkívül térdét is veri, a kutyát futásában aka-dályozza; 3. folyton az anyja után járó gyerek. »Ném k^üő nekém *kölönc!*« mondja az anya öt kíséretető gyermekének.

köp^ő: meggörbített vas a kút-ostor végén, a vödör *kallan-tyu*-ját tartja.

kutkáⁿvo v. *kutkávo*: négyszög-letes deszka kerítés a kút körül.

kuszk^ó: eredetileg a kályha melletti s a szoba földjénél magasabban feltöltött szeglet; ma általában a kályha mel-letti sarok.

kuszlik: kis szoba.

kutsudár: kútostor.

küfal: téglafal, kőfal.

külláb: téglaoszlop, kőoszlop.

küpor: lehullott vakolat.

lábospajta: faoszlopon nyugvó pajta.

leveles sátor: úrnapi lombsátor.

melekkonyha = *fujtotkonyha*.

nyárijászú: sövény vagy deszka jászol az ég alatt.

nyitotkonyha: régibb fajta konyha téglából rakott katlannal. A kémény alul is nyitott és a kéményboltozatra épült.

oll^uó: két ollóalakúan összeillesztett gerenda a háztetőben. Az olló hegye a szelemet tartja.

oll^uóköttis: az *oll^uószár*-akat derékon összefogó rövid gerenda. Az olló nagy A-hoz hasonlít: az *oll^uószár*-ak az A két szárának felelnek meg, az *oll^uóköttis* a keresztvonalnak (= *kokas-ül^üő*).

oll^uótart^uó g^{er}enda: a két *oll^uószár* alsó végét összekötő gerenda.

pajta: faoszlopokon álló nádoldalas (vagy oldalnélküli) épület. Takarmányt tartanak benne.

pajtaláb: azok a vastag faoszlopok, melyek a pajta tetejét tartják.

pall^uó: 1. a szoba deszka menyeyezete; 2. a szoba alsó deszkázata.

pand^uó: 1. a cserép kályhák azon oldala, mely nem cserépből van rakva, hanem téglából; 2. a kemence boltjának alsó része, hol az a fenékhez hajlik. »*Pand^uó* mellⁱé kerút ez a kényⁱér, azⁱér lét^t ijjeⁿ záklás.«

péle: ajtózár.

pélvakuty^uó: a pajta oldalához épített kis mellékhelyiség, hol a polyvát tartják.

putri: kunyhó.

ragajja: az a szöglet, melyet a háztető a padlásfölddel alkot. *sárfal* = *föcskerakás*.

sárg^{er}enda: hosszában nyugszik a házfalon, a *függ^{er}endák* végét tartja.

sintis: lécrekeszték a kocsmavívószobájának egyik sarkában, hol az italt mérik.

söntis = *sintis*.

sörte = *házüstök*.

sövekfa: 1. az ajtó keretének a küszöbvel szemben fekvő darabja, szemöldökfa; 2. a jászol felső gerendája, melyhez a köteleket erősítik.

sövtⁿfal: vesszőből fonták, mint a kerítést, aztán sárral betapasztották.

szalufa: a cserepes tetőnek azok a párhuzamos gerendái, melyekre a cseréptartó léceket szegelik. Szalmás tetőnél megfelelnek nekik a *födⁱéfák*.

szégláb: négyszögletesre faragott s a földbe ástott cölöp, a deszka kerítés deszkáit szegelik reá.

szⁱékláb: az *át^uókött^üő g^{er}enda*-ban álló karos faoszlop, a *vendⁱkszelemⁿ-t* tartja.

szerbuszajja: a gádor kiszélesedése a sövényházak elején. A régi típusú házaknál nem a szoba nézett az utcára, hanem az ú. n. *kiskaliáⁿ* v. *kiskamora*, mely azonban csak fél olyan széles volt, mint a ház többi része. Mivel az oromfal is hiányzott és a háztető legömbölyített *farazat*-ban végződött, a szoba és az utca között, a *kiskaliáⁿ* ajtaja előtt, szabad tér volt s ezt nevezték *szerbuszajjának*.

szⁱéfog^uó g^{er}enda: egyik végével az *oll^uószár*-hoz, másikkal a *koszorufá*-hoz szegelt szálfá.

szⁱétart^uó g^{er}enda = *széfog^uó g^{er}eszomagyajja* = *ragajja*. [r^{er}enda.

szuklik = *kuszlik*.

szurdik = *kuszlik*.

tikül^uó: nyitott ópadlásokon a két *oll^uóköttis*-re szegezett szálfá, hogy a tyúkok ott elülhessenek. *toromba*: kis zsuppkéve, mellyel a szalmás tetőt fedik. Három

faja van: a *gicatoromba* és *szegëtoromba* körülbelül a tövétől egy arasznyira van összekötve, a *pintölös toromba* pedig a felső harmadában. A *szegëtoromba* legnagyobb s a háztető élet képezi, a *pintölös toromba* már kisebb s a házereszt alkotja, míg a *gicatoromba*, a legkisebb, a tető többi részét.

tömősfal: agyagos földből deszkák között tömődött fal.

ülűke: a ház előtti kis fapad. Az asszonyok vasárnap délutáni tereferélő helye.

ütközűő: 1. két végén derékszög alatt meggörbített vas, az ajtófélfába verik s a kilincznek szolgál nyugvóul; 2. a kapu közepén a földbe ásott kis facölöp, feladata a kapuszárnyak túlságos nagy befordulását megakadályozni.

vaklik: kisebb vakablak.

závár: zár, ajtózár.

14. Földműves- és mesterműszók.

acólós buza: piros szemű, kemény buza.

ágylás: nyomtatás alkalmával a szérüre kitergetett gabonakévék halmaza.

alam: a szarvasmarhák stb. alá terített szalma.

almol(l): szarvasmarha stb. alá szalmát hint.

bak: az a kis állvány, amin a kovács a ló körmét reszeli.

bakhátra kapájják a szűölűöt, mikor a két rend között középtűt domborúra húzzák a földet.

baronállás: a szem földbe keverése tüskeboronával.

becsap: bevakol.

beköt (tárgyatlanul): megszünteti a marhakijárást ősszel (v. ő. Jelentéstan 1. A.).

bűesűőség: belső telek, ház a hozzátartozó épületekkel, udvarral.

bűögűöz: a böggővel (nagy gereblyével) gereblyézi az elhullott kalászkokat.

börzike: a kender legapraja.

börzöget: szénarendet fölborzolja, hogy könnyebben száradjon.

bűg: himjét kívánja (disznó).

bűgërkasza: hosszú nyakú, erősen *bujt*: homlít. [görbe kasza.

cűégűer: az aratórésze (a kepe egy bizonyos keresztjére) dugott leveles ág.

cűtliűg: simítóvas (bognár- és asztalosszerszám).

crukoll a lú: hátrafelé megy. *csákűő szarvu tehén*: kissé előre s mégis kifelé álló szarvú tehén.

csálűés: balról fogott (ökör).

csapot faru: hátrafelé lejtős faru (ló, ökör).

csapra mecci a szűölűövesszűöt: oly kurtára hagyja, hogy csak 1—2 rügy maradjon rajta.

csaptat: a háztető zsuppját *csaptatűő vesszűő*-vel leszoritja.

csaptatűő: mogyorófavesszők, melyekkel a háztető zsuppját leszoritják.

csaptatűövesszűő = *csaptatűő*.

csaptatűő zsinűór: az a hosszú zsinór, melyet az ácsok vörös festékbe mártva a kifaragandó fán kifeszítenek s azután megpattantanak, hogy a létrejött vörös vonallal a lefaragni való részt megjeljék.

csibe: az elhullott kalászkok öszszegereblyezéséből támadt vékony kalászrend.

csibűéz: a *csiberënd*-et öszszeszedi és kűvébe köti.

csille: kis koci rakomány (széna, szalma) »*Écs csille széna.*«
csépfaj: az a bőr, mellyel a cséphadarót a nyélre erősítik.
csiptetűő: 1. hasított farúd, melyet csikóherélésnél használnak a vérfolyás megakadályozására, 2. csizmaszár-összeszorító (csizmadia-szerszám).
csizmafa: kaptafa.
csőnkáro mecci a szűlűövesszűöt: a felét vágja le. Van *hosszi csőnká*-ra vágás és *rövit csőnká*-ra vágás.
csordás: tehénpásztor.
csusztatűő: görbe vas az eke bal szarván, mely a szarvat az elkopástól védi. (A föld végén baloldalra döntik az ekét s úgy csuszik a következő barázdaig.)
daru tehén: kékesfehér szőrű tehén.
dillel: delel (szarvasmarha).
divűőkopállás: a dió külső zöld burkának lefejtése.
ecsel(l): összetákol.
űőfog-gya (lovat, tehenet a közösítés): megfogon.
űőgyezis: a répa megritkítása, hogy minden bokorban csak egy szál maradjon.
űőgyűődűőköz takarmán: annyi, amennyi a két szekéroldal közé belefér. »Csak űőgyűődűőközűődűődűő léd biz e.«
elűőaraszt: hüvelyk- és mutatóujjal mért arasz.
ereszt: 1. rajzik, rajt ereszt (méh); »*Eresztenek* a mihik.« 2. költet (csibét). »Sok csibét *eresztettem.*
eresztis: méhrajzás.
esűőlık: ami a fából levágásnál vagy a felmunkálásnál elesik (ág, tuskó, gerendavég).
űőstűőráng: a ló hámjának húzó kötele.

űőszűő: szopásával lesoványít (borju az anyját). »*Aggyuk el eszt* a borgyut, igen *űőszűőjja* az anynyát.«

űővűőlik a tojás a kotló lud vagy tyuk alól: nem lesz benne liba, csirke. Miután a kotló bizonyos ideig már űőlte a tojást, elsötétített szobában lámpa felé fordítva mindegyiket megűőnézik, kikel-e. Amelyek teljesen tiszták, azok az *űővűőlűőok*, azokat elhasználják, a többire a kotlót visszaűőltetik. »*Hűővűőlűőát el* a luggyaid alűő?« »Bizony az űőgyik alűő hat *űővűőlűőát*, de a másíknak mind *alűőjjo vűőlűőát.*«

űővűőetűőkűődik: időtlent szűől (állat).

falcol(l): hornyol, rovátkál.

faludűőga: a község földbirtokán végzett kötelező mezei munka.

famacska: a házverűők létra alakűő szerszáműő; belevűőgják a házteűőbe és ráállnak.

farcfogűő: lapos fejűő fogűő (csizmadia-szerszám).

farűőűőtat: hátra felűő hajt, visszalűőpet (marhát, lovat).

fattyazás: a kukorica mellűők-hajtásainak levagdosása.

fektet: delettet (marhát, mely ilyenkor lefekszik). »*Nűő fektetűősetűők* annyi ideig, hanűőm verűőgyítűők azokat a marhákat a legellűőűőre!«

fias: az olyan tojás, mely a kotlűő megűőltetűőse után egy hűőtre megnűőzve sűőtűőtnek látszik, melyben tehát lesz csirke, liba.

fűőkűőszáros lűő: a jobbról fogott lűő, (mert a lovas, ha két lova van, az egyiket jobbról *kűőtűőűőkűőszár-on* vezeti).

fogasolás: a földnek porhanyűővűő tűőtele a vasboronával (*fogasal*).

fogat: hasított, fordított (az ekűővel). *Nagyot (kicsint) fogat*:

- széles (keskeny) földszalagot fordított el az ekével.
- fogatás*: az a keskeny földszalag, mit az eke egyszer felfordít.
- fordítottás*: = *fogatás*.
- forduló*: egy kerülő (szántásnál), egy elmenetel s egy visszajövetel a takarodó szekérrel).
- forgat*: szénarendet megfordítja, hogy jobban száradjon. »*Forgatnyi* vannak«.
- forgatás*: a földnek $1\frac{1}{2}$ m. mélységre való fölhasználása, a célból, hogy új tőkét ültessenek bele.
- forma*: 1. papirosból vágott ruhaminta. 2. alak; 3. arckép.
- fosztás*: 1. a kukoricacsó fedőleveleinek lehántása; 2. maguk a fedőlevelek a lehántás után. »*Fosztás* lesz nálunk est'ére, nem gyüssz èê?« »Vess az ökröknek egygy öl *fosztást!*«
- fűomagzik*: magot hoz (saláta, káposzta stb.).
- fűötört*: rétet v. kiirtott erdőrészt felszánt (nem: *felszántat!*)
- fujtató*: fuvó.
- fujtóóra van kötvő a kötő*: rá van húzva, nem lehet eloldani. Ellentéte: *likra van kötvő*, mikor egy rántással a kötés megoldódik.
- ganézés*: trágyahordás, trágyázás.
- görgőfa*: fahenger, melynek segítségével a molnár a malomkövet fölteszi. [szarvú.
- gubaszarvu marha*: összeálló
- gurguláz*: 1. hengerez; 2. gargarizál, torkát öblögeti.
- gyaloksor*: ingyen szolgált községyalognapszám.
- gyarat*: a kendert a gerebenen húzkodja, járhatja.
- gyöpsi*: gyepantok, melyeket az eke rét v. erdő feltörésekor felforgat.
- gyűjt*: a szénát, sarjut stb. boglyába hordja össze.
- hakk*: forgács, szilánk, mit a fejsze falevágásnál kirúg.
- hakkol*: bevagdál (faragó a kifaragásra, favágó a levágásra való fát).
- hatos*: hat kévéből álló gabonarakás. Mielőtt a kévétet kevébe rakják, előbb *hatos*-ba hordják össze.
- hazudik a kasza*: nem fogja le tisztára a fűvet. *Hazudik a kés*: kenyérszegésnél nem megy egyenesen.
- hējjas*: 1. határozatlan számú kévéből álló gabonarakás, melyből később a kevéteket rakják; 2. hosszukás boglya.
- hējjasz*: tetőrakás az asztagnál.
- hējjaszat*: az asztag tetőzete.
- hetes, hűónapos csel'éd*: ki minden hét (hónap) végén kikapja a bérét.
- hever a fűd*: parlagon van.
- hizlató*: hízó disznó.
- hizó* = *hizlató*.
- hűogat* vlm'ère: áll, lejt, hajlik (pl. szekérrúd, háztető).
- hűokalábu*: fehérlábu, keselábu (ló).
- hűóka* lú: olyan ló, melynek a homlokán egész az orráig lefutó fehér csik van, (ha csak gömbölyü fehér foltja van, akkor *csillagos*).
- hűkköl(l)* az ökor: hátrafelé megy, hőköl.
- irha*: kikészített vékony puha bőr.
- irtetés*: a gabona elcséplése (akár géppel, akár nyomtatással vagy egyéb módon).
- izzasztó*: a lószerszám azon részének, mely a ló vállán (*hormorgyá-n*) nyugszik, párnája.
- jűország*: gabonaneműek. »Mégírtek a *jűországok*, lehet aratnyi«.
- kaccsa*: az a kender, mit a szösz *még-gyaratás*-ából nyernek, (a birt. ragozás 3. szem.-e nem

- kaccsájjo* hanem hasonlókép a *kendër kaccsa*).
- kall^uózás*: a szőr mosása a patakban, mielőtt a *szürszab^uók* szövetté szőnék.
- kannya*: pálinkafőzésnél a pálinka legjava, legerősebb része.
- kapabujtás*: kapával csekély mélységre történt homlítás.
- kapicá^uszár*: a ló orrára kötött gyepelőszár, mivel különösen a ménlovakat jártatják.
- kaptás*: rossz körmű (ló.)
- kártyás* v. *kártyos* a fa, mikor a héja elválik.
- kaszál(l)*: hátulsó lábával kaszavágáshoz hasonló mozdulatot tesz (ökör).
- kaszás ökör*: hátulsó lábával kaszavágáshoz hasonló mozdulatot tevő ökör.
- kecskⁱéslábu lú*: az, melynek első lábai megrokkantak s görbék.
- kepësor*: kéverakás, melyből később a kepét rakják (Dabrony, v. ö. *hëjjas*).
- kepül(l)*: kepét rak.
- kepíсарат^uó*: arató munkás, kinek rendes kenyere a aratás.
- kepíz* = *kepül(l)*.
- kerⁱékverëm*: vizimalmokban a belső kerék számára vajt gödör.
- kⁱétasszonnapközi* csibe: nagyaszony és kisasszonynap közt kelt.
- kett^uöz^uó*: az a lány v. asszony, ki a kaszás után felszedi a gabonát.
- keverís*: a második szántás.
- kever^uőre szántás* = *keverís*.
- kiciég^uérez*: kepében az aratórészt zöld gallyal kijeleli.
- kifakad*: rügyezik (fa).
- kigan^uéz*: az istállóból kihordja a trágyát.
- kihajt* (tárgyatlanul): kiveri a marhát tavasszal a mezőre (v. ö. Jelentéstan 1. A.).
- kijár^uó*: csordára járó disznó (ellentétben a *hiz^uó*-val).
- kípállik* a vetés a hó alatt: kivész.
- kírég*: 1. a malomkő deszka burkolata. 2. a kézi rosta v. szita gyűrűje. 3. a szapukád deszka gyűrűje.
- kívéköt^uó*: az az arató, ki a kévéket bekötözi.
- kormándészka*: régi faekéknél a feltúrt föld elfordítója.
- kos*: cölöpverő sulyok.
- k^üögyökvas*: az ekének azon része, mely az eketalpat az ekerúddal (*g^{er}énd^üó*-vel) összeköti.
- köt^üöd^üös lú*: csökönös ló.
- kötöz* (tárgyatlanul): a szőlőveszszőt a karóhoz köti (v. ö. Jelentéstan 1. A.).
- krumplit *herül(l)*: a burgonyaborkból burgonyát szed ki, anélkül, hogy az egész bokrot föl-szedné.
- kukoricaszüret*: kukoricaszedés.
- kusza*: a *csiberënd*-ből kötött kéve.
- kúfíszék*: az alsó malomkő alap-
- kúpad*: az alsó malomkő. [zata.
- lapáddészka*: vékony, »fⁱécalos« deszka.
- laza*: 1. kövér, puhán maradt, össze nem borult (káposztafej). 2. ritkás és gyenge száru (búza).
- lécsoⁿkol(l)* (fát): csonkára vág, törzsét bizonyos magasságban levágja.
- lërudal(l)*: nyomórúddal leszorít (szénát, kévét a szekéren).
- lërudaz* = *lërudal(l)*.
- l^üóg^uós lú*: az, amelyet csak úgy akasztak a befogott mellé, de nem húz.
- fünek a *lovassa*: nagyja, kóróssa.
- lúra kepë* = *rudas kepe* (Dabrony).
- magdisznó*: anyadisznó.
- makház*: két ekelfordítás közti melyedés.

mállobúr: kikészített vékony bőr, mely az állat hasáról való.

marok: 1. az a gabonacsomó, melyet marokszedő lány egyszer ölbe vesz, egy fél kéve.
2. az a kendercsomó, mi egy kévből lesz.

marokszedő = *kettűözű*.

masinázás: a gabona kicséplése cséplőgéppel (»masiná«-val).

mégbérázdolás: az első barázda huzása.

mégered: megfogon (elültetett fa, oltás).

méggörög: párosul (disznó).

mégmincsöl(l): a kendert szappanos vízbe mártogatja.

mégnylol(l): patkolásnál a szeget az elevenbe veri, megsántít.

még vaⁿ habosztatva a kasza, ha rosszúl kalapálták és ráncos lett.

mégyebérázdo: határbarázda.

mégyⁱés: határos.

mékcserapesül(l) a fűöd: megrepedezik, megkérgesül.

mékharmadol(l): háromfelé oszt, termésből a munkáért járó harmadrészt kiadja.

mékhuz: megsoványít (gabona a földet, borju az anyját).

mékhükköl(l): meghátrál (ökör).

mékhükkűötet: megfaroltat, meghátráltat (szarvasmarhát).

mékkoptattya a gabonát: porát kiörli.

melleszt (ludat): hasatollát leszedi.

a vászon *melliké*: a vászon hosszanti szálai. A keresztzszálak a vászon *belé*.

mincs: szappanlé, melybe a fonalat mártogatják.

mincsolás: a kendernek szappanos vízbe mártogatása.

nevendékmarha: fiatal marha (tinó, üsző).

nyerges: a balról fogott ló.

nyiret a tehⁱén: nyöszörög, mikor

borjazni akar. »Mégborgyazik, mer má nyiret.«

nyitás: a szőlővessző kibontása tavasszal.

nyulfültre mecci a szűlűövesszőt: négy rügyet hagy meg.

nyüst: a csizmediák varrófona.

odasz^uógál(l): összeköttetésben, összefüggésben van. »A rokkanymatíjja *odasz^uógáll* a kerⁱékhé«.

ónas es^üő: aprón hulló s azonnal megfagyó eső.

ostorhéggyés v. *kisafás*: négyesfogatonál a jobboldali első ló.

ostoros: béressegéd, ki a béresnek a szekeret megrakni segíti, esetleg annak egyik pár ökrén szánt stb.

örökös kötés: a házüstök torombáinak kétfelől karvastagságú ruddal való lekötése.

összör^uő: összeilleszt (ács a háztető gerendáit még lenn a földön).

padosörv: vasalás a kaszanyél felső végén; lyukjában ül a *kaszanyak* meggörcsített vége a *kaszapöcs*. [sten].

pall^uódészka: vastag deszka (Pfo-pap): a kepe legfelső kévéje.

parasztliszt: egyszer lejárátott, meg nem szitált liszt. *Parasztra*

űöll: csak egyszer önt fel (mert kevés a víz); *szitáro űöll*: többször felönt s aközben a lisztet szitával elválasztja a korpától.

parragol(l): parlagot szánt.

pásztó: szakasz, tábla (szántó-föld).

pⁱétérszég: ághely, csomó a deszkában.

poroszka: rövid, de igen gyors léptekkel haladó ló, mely lovasát nem rázza. Csak ritka ló tud *poroszkálni*.

ráfejez: a deszkán átment szeg hegyét visszahajtja és leveri.

- rázott*: szalma- és szénakeverék, villával rázzák össze.
- ridegmarha*: kijáró, legelő marha, ellentétben a *vony^uósmarhá*-val.
- részesarat^uó*: aki a termés egy bizonyos részéért dolgozik, nem napszámban.
- rőjtökkívé*: legalsó kéve a 18-ával rakott kepénél.
- rudas*: a jobbról fogott ló.
- rudaskepé*: olyan kepe, melyben az egyes kereszték egy alsó kévével a *rutkívi*-vel össze vannak kötve.
- rudazás*: a szekérrakomány leszorítása nyomorúddal.
- sarr^uózás*: 1. kövér búza- v. árpavetés hegyének lemetélése tavasszal; 2. sarlóval aratás.
- sással(l)*: az árpa- v. búzavetés hegyét levagdossa.
- sássoz* = *sással(l)*.
- sássozás*: a kövér árpa- v. búzavetés hegyének lemetélése tavasszal.
- sodr^uó*: óriási gombostűhöz hasonló csizmadia-szerszám, fonalat sodornak vele.
- sülevtkén* (*sülevtkény*) *fűöd*: homok v. kavicsföld, melyből a vetemény száraz időben hamar kivész, kiaszik.
- száko*: a gabonaneműek bajusza.
- szálo* (*kendör*): a kender legeleje, mit tekercsbe kötnek s felonnak. [bárdja.
- szalu*: az ácsok kapaforma vajú
- szároszkerⁱék*: a vizimalmok belső kereke, mely a malom szerkezetét hajtja.
- szarvafej*: az ekeszarvak közti tenyérnagyságu falap a *gérőlend^uó*-n.
- szösz*: finomabb kóc, mit a kender tiprás utáni »gyarítás«-ból nyernek.
- szüндészka*: egyik oldalán gömbölyű vastag deszka (Schwarte).
- szürkall^uó*: a folyóknak az a helye, hol a szűrnek való szórt mossák.
- tablás ökör*: egyenes és kiálló szarvú ökör.
- ták*: bőrhulladék.
- takarás*: a burgonyaszem betakarása ültetéskor, vagy a szőlővesszőé ősszel.
- takarodás*: a gabonaneműek hazahordása a mezőről.
- takarulás* = *takarodás*.
- takarul^uó*: 3—4 nagy foggal bíró gereblye, melyet gabonaszárlásnál a kaszanyélre erősítenek, hogy a kalász egyfelé dőljön.
- takarul^uó pipa*: pipaalakú görbe vas, lyukjába van erősítve a *takarul^uó géráblo*.
- tapogat^uó*: vastag deszkalap fogantyúval a hátán, házverők használmáják a zsupp elegyengetésére.
- tarr^uószántás*: az első szántás mindjárt aratás után.
- tarr^uóz*: tarlót szánt.
- tarr^uózás* = *tarr^uószántás*.
- tollastarr^uó*: az, melyben a kasza több szálát elhagyott, több szál áll.
- tollaz* a kasza: nem fog tisztán, egyes szálakat elhagy.
- topor*: a fejsze egy faja; bognárszerszám.
- törís*: felszántott rét v. erdő.
- tűött* (kukoricát, burgonyát): a bokor tövéhez kis halom földet húz.
- ugaroll*: ugart szánt.
- ugarollás*: ugarszántás.
- ületmⁱn*»: a kapás növények közös neve.
- válkívé*: a *papkívé* alatti két legfelső kéve, amelyek a kepének mintegy vállát képezik.
- verⁱéb^uóru kasza*: rövid nyakú, egyenes kasza (*magyar kasza*).

verik a hásztet^üöt: zsuppal, nád-
dal fedik.

vet^üőre szántás: a harmadik szán-
tás közvetlenül a vetés előtt.

vezeték ló: jobbról fogott ló,
(mert a lovas a vezeték lovat
jobbról vezeti).

vizeskerⁱék: a vizimalmok külső
lapátos kereke, mit a víz
hajt.

vony^üös ut: sáros, rossz, hol a
marhának erősen kell húzni.

zsiros f^üöd: kövér, ganés föld.

zsömle tehⁱén: sárgás szőrű tehén.

15. Játékok, játékszerek.

ad^üőzik: a játékszókon osztoz-
kodik. A két vezér közül az
egyik azt mondja: »Aggy!«
A másik azt feleli: »Vigy!«
mire amaz egy játszót kivá-
laszt. Most a második mondja:
»Aggy!« és az első: »Vigy!«
s erre a második választ ki
egyét. Így megy ez mindaddig,
míg az összes játszókön meg-
osztottak s a labdajáték meg-
kezdődhetik.

apacsos: a bujósdi játék egy ne-
me. Az *apacs* (fogó), kinek
egy furkósbot a felszerelése,
szemét behúnyva bizonyos előre
meghatározott számig számlál,
mialatt a többiek elbujnak.
Mikor végez elkiáltja: »Apacs,
akki éé nem bujt!« s elindul
keresni. A furkósbotot azon-
ban visszahagyja s maga is
csak nagyon óvatosan távoz-
hatik el helyéről, mert ha az
elbujtak közül valamelyik észre-
vétlenül elősurrannak s a botot
kézhez kaphatja, akkor »Apacs
a J^üöska!« (Sándor stb.) kiál-
tással megveri a földet s a
következő játékban ismét a régi
fogó lesz az apacs. Ha az apacs
meglát valakit (talán épen
mikor elől akar bujni őt »lő-
vernyi«), rögtön a bothoz sza-
lad s a »lőveris«-ben megelőzi.

baba: 1. bábu. 2. csecsemő.

babaruha: báburuha.

babaruház: 1. báburuhával ját-

szik; 2. kötekedik. »Velem
bizon né *babaruház*o!«

b^üóha: lúdtollból készült gyerek-
játék, ugrik.

búgatyu: lapos vonalzóinak, fazsin-
delynek egyik végére zsineget
kötnek, annál fogva körben
hajtják a levegőben, miáltal
búgó hang keletkezik.

*buj^üöcskás, buj^üókás, buj^üös, bu-
j^üöskás*: bujósdi.

cice: fogó a fogósdí játékban.

cicⁱés: fogósdí játék.

cicⁱéz: fogósdí játékos.

cucorkázás: fonóányok játéka,
álomüzöül játésszák. Szoknyájuk-
kat szorosán a lábuk közé
csiptetik, bokájukat összeszo-
rítják, azután guggoló helyzet-
ben szarka módra ide s tova ug-
rálnak, miközben azt énekelik:
»C^üör, c^üör, cucorka, Hosszab
lőgyén a farka, Mind a mes-
tėrgėrėnda.«

csészta: labdázásnál ha az elha-
jított labda csak súrolja azt,
akit meg akartak dobni, az a
csészta.

csettėktet^üő: egy fél dióhéjra ke-
resztben vékony zsineget feszí-
tenek ki s azon gyujtőszálat
dugnak keresztül. A dióhéj
egyik vége kissé ki van vájva,
itt billegetik a gyujtőszálat,
melynek a másik vége azután
csettėgő hangot ad.

csiⁱés: fogósdí játék; egy a
kötőlőstyúk, egy a kánya, a

- többiek a csibék. A kánya a csibéket el akarja ragadni.
- csiroz*: füles gombokkal játszik.
- csörgő*: 1. csörgő játékszer; 2. agyag golyócskák a *csöcsös korsó*-ban, melyeket azért szoktak beletenni, hogy belsejét a víz üledékétől megtisztítsák.
- dobálicskó*: nyers pálca egyik végét behasítják s beléje kis követ szorítanak, azután egy lendítéssel a követ elhajtják, olyanformán, mint a parittyából.
- gombozás*: gömbölyű fémgombok gurításán alapuló nyerészkedő játék.
- gumipuska*: gumiszálakból rövidke parittyaalakot csinálnak s a két szár végét kis faágásra erősítik. A tartóba kis követ tesznek s a szárak meghuzása által kiröpitik.
- gyertyát gyújt*: a labdát egyenesen földobja.
- hatosfutás*: fogósdí játék. Hat leány játssza s közülök kettő fogó.
- huzómujsika*: harmonika.
- »itt a három!«: fogósdí játék, nyolc leány játssza.
- kanászos*: a labdajáték egy neme. Mindegyik játszóznak bot van a kezében, melynek végét kiki egy lyukban tartja. A lyukak körben vannak s a kör közepén egy nagyobb lyuk, melybe a »kanász« »disznajá«-t (a labdát) behajtani törekszik, míg a társai azon vannak, hogy a labdát minél messzebb elüssék. Ha ütés alkalmával sikerül a kanásznak botját valamelyik üresen maradt lyukba dugni, annak a gazdája lesz a kanász.
- kapós*: a labda elkapásán alapuló labdajáték. Aki a labdát elfogta, az meg be labdát ütni s mindaddig üt, míg valaki megint el nem kapja.
- karikázik*: karikával játszik, karikát hajt (gyermek).
- kecskés*: fogósdí játék (Nagy-Alászony).
- kifutós*: labdajáték egy faja, melyben annak, ki már ütött, ki kell szaladnia s vigyáznia, hogy útközben meg ne dobják, különben egész pártja kivonul labdát fogni s az ellenfél meg be ütni.
- kiskorsós*: találós játék.
- kövecsezis*: 5 kövéccsel v. márványgolyóval játszott leányjáték. Részletei: az *égyezis*, *kettős*, *hármózás*, *négyezis*, *lécsapás*, *marokszédís*, *tojás*, *eladás*, *bikázás*.
- lile*: fogó (Nyárad).
- ludas*: fogósdí játék. Egy a farkas, egy az anyalúd, a többiek a libák. A farkas igyekszik a libákat elkapdosni.
- méta* v. *hármos méta*: labdajáték, három fiú játssza.
- ördöglü*: körhintaféle. Embermagasságú faoszlopba felül függélyes irányban vasrudacska van erősítve s rajta egy átlukasztott gerenda keresztülfektetve. A gerenda végéről hinták lógnak le, a játszóok egy része ezekre ül, míg a más része hajtja őket.
- pörgetyü*: ujnyi hosszú fácskán zsineget húznak át s aztán a zsineg két végét húzva pörgetik.
- Sánto Trézésis*: lopósdí játék, leányok játsszák.
- sárpuska*: a kézben tányéralakra formált sárlepényt a homorú felével földhöz vágják, hogy csattanjon.
- strikkézis*: nyerészkedő pénzjáték. Pénzdarabokat dobnak egy húzott vonalra (*strikk-re*) s

akie közelebb esik hozzá, az van előnyben.

sudaras: e játék abból áll, hogy 10—15 fiú összefogódik láncba s először a lánc hosszanti irányában szalad, majd a vezér hirtelen megáll s a láncot más irányba csapja, ami rendesen a lánc túlsó végén levőknek az elpotytyanásával végződik, mivel a nagy centrifugális erő kivágja őket.

sudárvág^{ós} = *sudaras*.

sug^{ós}: fülbesugáson alapuló játék.

suny^{ós}: bujósdi játék. A fogó (*suny^ó*) befordul egy sarokba, behunyja szemét és számlál

50—100-ig, mialatt a többiek elbujnak.

szarkakosaras: találós játék (Kispéc).

szédübellázik: kering, míg el nem szédül.

tejesfazokas: leányjáték. Tejesfazekat dobálnak egymásnak, mit ügyesen el kell kapni.

törökhinta: a hinta egy neme.

vásáros: fogósdí játék, melyben a fogó egy karóhoz kötött ostor végét fogja s csak addig szaladhat, meddig az ostor ér. Akit megüt, zálogot ad, de ha a zálogjait a játékok ellopják, neki magának kell pótolnia őket.

zsványos: rabló játék.

16. Állatnevek.

abajnoc: 1. kevert korcsfajú marha,

2. kétszeres (rozzsal kevert

ártáⁿ: kiherélt kandisznó. [búza].

bag^{ócs}: marhabögöly.

balogökör: olyan ökör, melynek egyik szarva nem úgy áll mint

b^ébic: bibic. [a másik.

Bence: nyúl (tr.).

bodobáncs: katicabogár.

bogár: köz. légy.

boszorkámpille: halálfejú lepke (*Acherontia Atropos*).

bubos lud: olyan lúd, melynek a fején tollbóbíta van.

büdösfirég: poloska.

büreg^{ér}: denevér.

caf: rosszul herélt tinó.

csereb^{ók}: cserebogár.

csirateh^{éⁿ}: kicsiny, nagyhasú tarka tehén, riska.

csuri-buri teh^{éⁿ} = *csirateh^{éⁿ}*.

digdáncs: gebe.

emse: többnyire főnévül abban a jelentésben: nősténydisznó.

»Majd az *emsiét* magu^{nk} üöjjük még, az ártánt még elaggyuk«.

emseheritt: kiherélt nősténydisznó.

érce: jércetyúk.

firég: minden kisebb kártékony állat (egér, menyét, görény).

für: fűrj.

gélészta: giliszta.

gida: kecskegödölye.

gilice: gerlice.

g^órtik: nagy farkatlan tyúk.

göbe = *emseheritt*.

gözi: gözü-egér (*Mus silvaticus*).

gyurk^ó: rosszul herélt kappan (kukorékol).

heritt (főnévül): herélt ménló.

hörcsök: hörcsög.

Isteⁿ lova: szamar.

karaj: karvaly.

kontyos lud = *bubos lud*.

kuliteh^{éⁿ} = *csirateh^{éⁿ}*.

kurh^éjjja: héja.

kutyész: kis kutya.

maglú: anyakanca.

monyas: ménló, csödör.

mula: öszvér.

muszlíca: igen apró légy.

papos lud: az a lúd, melynek fején kis fekete folt van.

paszkonca: hermafrodita (tyúk,

kender, mely sem nem magos,
sem nem virágos).
p^uóka: pulyka.
pölhe: közönséges pele.
rosfőreg: a ló végbelében tartózkodó kukac.
sörke: a fejtetű petéje.
sűd^üő: fiatal disznó. Melléknévül:
sűd^üő nyul, *sűd^üő* legiⁿ.

szánt^uókkukac: a cserebogár csimasza.
tⁱéglás lud: az, melynek hátán vörös v. fekete foltok vannak.
tiköl^üő kányo; héja.
tökös verⁱéb: fiatal, még tollatlan verébfióka.
vacsoraveszt^üő: molylepke.
vírcse: vércse.

17. Házi állatok hívogatására és hajtására használt szók.

Ezek nagyrészt az egyes állatok gyermeknyelvbéli nevével esnek össze.

a)

bari ne! (birkának).
bécce-bécce! (borjunak).
bibi-bibi! buri-buri! (libáknak).
cicic ne! (macskának).
csicsi-csicsi! (tyukoknak).
csi ne! (disznónak).
le! (kutyának).
lili-lili! (récéknek).
muc-muc! (házi nyúlnak).
ne anyya, ne, ne! (tyukoknak).
pizs anyya, pizs, pizs! (kotlós tyúknak).
szú-szú! (kis kutyának).
tyutyu-tyutyu! (tyukoknak).

b)

coki! (kutyának; ritkán mondják).
csáli!: jobbra! (marhának).

csët ne! (lónak).
haj tē! (szarvasmarhának).
höss! (tyukoknak).
hó! megállásra intő szó (szarvasmarhának).
hossz! balra! (marhának).
huszhuli! (ludaknak, hogy repüljenek).
hü! (ökörnek, hogy hátra menjen).
hüccs! (disznónak).
kusti! (kutyának).
lele! (ludaknak).
ruc-ruc! (récéknek).
sicc! (macskának).
véd be lelele! (ludaknak ólba hajtáskor).
vidd anyya, vid-vid-vidd! (kotlóstyúknak ólba hajtáskor).
zsib-zsib! (kislibáknak).

18. Növények, gyümölcsök.

akfü: széna.
anyalevⁱé: szennalevél (Cassia).
arannyal vörsöng^üő: boglárka (Ranunculus).
árpáskörte: július vége felé érő körtefajta.
aszováⁿ fü: *Stachys germanica*.
bárko: fa barkája.
bazsalik: *Ocimum Basilicum*.
bⁱékalencse: Lemna.
bⁱékanyál: zöld fonálszerű moszat a posványok felszínén.

bⁱékarokka: közönséges zsurló (*Equisetum hiemale*).
bicske: a vadrózsa gyümölcse.
biliⁿg: kis fej szőlő.
bodácsk^uór^uő: köz. barlangó, (Salsola Kali).
bozogáⁿ: 1. széleslevelű gyékény termése (*Typha latifolia*); 2. ólmos bot.
böltⁿ: beléndek (*Hyosciamus*).
büdöskapor: aranyvirág (*Chrysanthemum*).

cafra: 1. pálinkafőzésre szánt s a kádban meglevésesedett gyümölcs egyveleg; 2. ringyó, kurva.

cicfarok: köz. cickafark (*Achillea Millefolium*).

cigámbab: nagyszemű fekete bab.

cigányszőlő: *Solanum nigrum*.

cimér: 1. kukorica him virágzata, nád üstöke; 2. cégtábla.

cinégevágó divó: vékony héjú dió.

cirok: seprőcirok (*Sorghum vulgare*).

csádé: sás.

csalamádé: sűrűre vetett takarmánykukorica.

csaszla-szőlő: chasselas szőlő.

csattogó epér: öreg szemű földi eperfajta, mikor leszakítják, csattan.

cserés: cserfaerdő.

csermille: *Melampyrum arvense*.

csipkerózsa: vadrózsa (*Rosa canina*).

csipkés káposzta: bodros levelű káposzta.

csipős csollán: nagycsalán (*Urtica dioica*).

csörgőóma: egy almafajta; magjai csörögnek a magházban.

csitke: a vadrózsa gyümölcse.

csöpöte: kis bokor.

csörgőfü: *Alectorolophus minor*.

dińka: egy szőlőfajta. »*Dińka* nő taszigájj!« mondja a részeg ember.

disznócska: a maszlag gyümölcse.

dobó: gömbölyű kék szilva.

duránci boroc: magjától el nem váló barack.

égerfa: égerfa.

épszőlő: *Solanum nigrum*.

farkasóma: *Aristolochia clematitis*.

fórrasztófü: köz. szeplőlapu (*Cerintho minor*).

fattyurozs: az, mely a tavasszal

takarmánynak lekaszált rozstartlójából sarjadzott.

fázs divó: kemény héjú dió.

fehír irém: fehér üröm (*Artemisia Absinthium*).

fehírsziva: gömbölyű korán érő fehér színű szilvafajta.

feketé nádál: *Symphitum*.

fodorminta: *Mentha spicata*.

füődi szédér: *Rubus arvalis*.

füőditök: *Bryonia*.

gabna: gabona (*gabona* is).

gelegénye: galagonya.

gilicetüske: *Ononis spinosa*.

gombostüvirág: *Bellis perennis*.

guggos bab: fel nem futó bab.

győngyuckó: fagyöngy.

gyöntyszőlő: egy szőlőfaj, melynél a fürt egyes szemei aprók, gyöngyalakúak, mások nagyok.

györgyina: georgina.

gyövőtn (*gyövőtny*): mezei folyóka (*Convolvulus arvensis*).

gyűvís: a fa fiatal hajtása.

hajdina: tatárka, pohánka.

harisnya-csollán: apró csalán (*Urtica urens*).

hólagmogyoró: *Staphylea pin-nata*.

idésfa: *Gleditschia triacanthos*.

iharfa: juharfa.

ilékhalokfü: *Potentilla anserina*, a gyermekek, miközben leveleit letépi, azt mondogatják: »Ilék-é, halok-é, szántok-é, veték-é?«

istenátkosztafa: vadrózsafa.

iszalag: *Clematis vitalba*.

izik: a jászolban maradt takarmánytörmelék. [szőlő.]

Jakapszőlő: Jakab napkor érő *Jézus koronafa*: *Gleditschia triacanthos*.

Józsefvirág: törpe kankalin (*Primula acaulis*).

kadarka: egy szőlőfajta. Van *fehír*, *feketé*, *kese kadarka*.

kákó: káka.

- kalaha*: kukorica- v. árpakorpa.
kaⁿkalikfü: Salamon pecsétje (Polygonatum).
karalábⁱé: kalarabé.
karr^uóhuzi sz^üöl^üő: így nevezik szüretkor azt az éretlen szőlőfürtöt, mit a tő elkésve hozott.
kecskerágít^uófa: csikos kecskerágó (Evonymus europaeus).
kényⁱérbⁱé(l): kerti körömvirág (Calendula officinalis).
kigy^uóny^vé^vü fü: lándzsás utillapu (Plantago lanceolata).
kik koⁿk^uó: buzavirág (Centaurea Cyanus).
kiknyelü sz^üöl^üő: fűrmint.
kikvirág: buzavirág (Centaurea Cyanus).
kiránⁱé káosztájjo: bojtorjános párló (Agrimonia Eupatoria).
kokas a div^uó: ha a négy gerezd megtöréskor együtt marad.
kosz: aranka (Cuscuta).
kökiⁿ: kökény.
kökiⁿsziva: apró, késő ősszel érő savanykás szilvafajta.
kökörcsiⁿ: őszi kikerics.
kukoricafattya: a kukorica mellékajtása és a főlöseges második harmadik szál a kukorica-bokorban. »Talán ök kis kukoricafattyát köllené neki anynyi, ha attú lëanná« ... (t. i. a tehén a tejet).
kukoricalⁱéha: kukoricakorpa.
a kukorica toktya: kukoricacső fedőlevelei, (míg a fejen vannak, azután fosztás).
kukorica tolla = *a k. toktya*.
kutyatⁱéj: ebtej (Euphorbia).
labdarúza: Viburnum opulus.
lasponya: naspolya.
lⁱényi so^mfa: Cornus mas.
likasz bürok: Conium maculatum.
láfogu bab v. bors^uó: egyik végén belapult bab v. borsó.
lúszemü sziva: nagy gömbölyü szemü szilvafajta.
- macskamiz*: a szilvafák mézgás kiforrása.
magyar^uó: mogyoró (mogyor^uó is).
makseggé: a makk csészéje.
mëndérg^üőfü: házi fűfü (Sempervivum tectorum).
mënnyei lajtorgya: mezei katáng (Cichorium Intybus).
moha: moh.
molfü: gyepi penészvirág (Filago arvensis).
murnya: rothadt takarmánytörmelék. [tissimum].
muskändli: (Pelargonium odoranlyulfüfü): füles hölgymál (Hieracium Auricula).
ótivánⁿ (ótivány): oltovány.
ördökcⁱérna: Lycium.
palánto: a káposzta csemetéje. A többi kerti növényeknél már hozzámondják a növény nevét is: *salátopalánto* stb.
papsipka: a kecskerágít^uófa gyümölcse.
periⁱétfü: fehér pemete (Marrubium peregrinum).
përc: igen vékony száraz galy, mely a tűzön hamar »éépërcenik«.
petrezirom: petrezselyem.
pintiⁱérkák^uó: széleslevelü gyékény (Typha latifolia).
pösözs gyüm^üöcs: elérett, rothadásnak indult gyümölcs.
ragadvánⁿ: Galium Aparine.
raksz^üöl^üő: igen apró szemü szőlő.
remög^üőfü: Briza media.
rigya: a különböző fák barkája.
részegës árpo: az, mely nem hoz szemet.
ront^uőfü: köz. aggófü (Senecio vulgaris).
sajtos mávo: kereklevelü mályva, (Malva neglecta).
segviszket^üő: a vadrózsa gyümölcse.
seregi sziva: apró, leves és igen édes szilvafajta.

s^uöz^uó körté.: szüretkor érő körte-fajta.

sömöröguba: baracknagyságú, érdes felületű gubacs, mely a magyar darázs (*Cynips hungarica*) szurása által keletkezik a kocsános tölgy (*Quercus Robur*) rügyéből.

susnya: igen vékony faág.

szelencéfa: orgonafa (*Syringa szénaplⁱé*: szénamurva. [vulgaris].

szeⁿgyörvirág: májusi gyöngyvirág. [naria vulgaris].

tátincsvirág: köz. gyujtovány (*Litikhur*: *Stellaria media*.

t^uóvirág: mocsári gólyahir (*Caltha palustris*).

tökössziva: éretlenül megkékülő s lehulló szilvaszem, bábaszilva.

tölös: tölgyes.

tüskerúza: oltott rózsza.

tüskⁱés lapu: köz. szamárbogács (*Onopordon acanthium*).

tüskesz^üöl^üó: egres.

vadmák: pipacs.

vakotás a körté: ha héján foltos, a foltok alatt pedig megkövedett húsú.

vakszém: ha a szőlővessző elfagy és az elfagyott rész alatt rügyezik, akkor mondják, hogy *vakszém*-re fakadt ki.

vínyasszo^mpossz: méhszédítő pöfeteg (*Lycoperdon Bovista*).

vírfolási fü: az *Equisetum arvense* termő ága. (Nők orvosszerül használják a túlságosan erős havi folyás ellen).

19. Egyéb tájszók.

A) Főnevek.

ablakos: üveges tót.

abrincs: abroncs.

ágy: rakás. »Éggy ágy sár«: egy rakás tapasztó-sár.

aj-baj: vesződés, baj. »Nagy ajjal-bajjal tuttam csak annyit méktennyi, hogy...«

ájér: levegő.

ákfa: a tüzelőfa ágrészei.

akság: 1) aggodalom, gond. »Né légyⁿ rá akságod!« 2. családi ünnep pl. keresztelő, lakodalmom. »A műtkor, hogy az a kis akságuⁿk v^uót...«

al: alj, hegyalj. »Huⁿ van a kukoricátok?« »Itt az alba« (hegyaljban).

áll^uópíz: heverő pénz. »Nincsen nekem áll^uópízem.«

állopot: tekintet. »Dejszⁿ j^uól v^uótak ezek az idⁱén diszn^uók állopottyábo!«: sok jó disznójuk volt.

álomszesz (csak -vel ragos alak-

jában használatos): félálom. »Álomszesz^é nekiment az aszt^uónak.«

aratástü: közvetlenül az aratás előtti idő. »Aratástübe törtint.«

árnyk: széltől, esőtől védett hely (árokpart mente, félszer).

aszal v. *asz^uó*: völgy (csak dülőnevekben).

asszo^mpösziér: szoknyahős, asszonyos ember.

aszt^uópíz: bizonyos összeg (Lovászpatonán 50 krajcár), melyet a panaszos félnek, mielőtt még panaszát előadhatta volna, a községi pénztár részére le kellett fizetnie.

át^uóhel: »[Éggy] át^uóhelibe megiszik em messz^üó páliⁿkát«: egy álló helyében, meg se mozdul

bábos: mézeskalácsos. [helyéről].

babra: 1. babrálás. »Sog babra vaⁿ velé.« 2. babráló, pepecselő. »Babra muⁿka.«

bagzás: a nyúl, macska s egyéb kisebb állatok párosodása.

- bagz^uoh^uónap*: párosodás ideje (állatoknál).
- bájoság*: kuruzslás.
- bajszny^uölleszt^uó*: bajsznövesztő.
- bális*: házaló olasz.
- baloksüti*: balkezes, ki mindent balkézzel végez.
- banda*: 1. cigánybanda. 2. általában embercsoport.
- baⁿk^uó*: 1. faláb, mivel a levágott lábrészt pótolják. »Baⁿk^uó lábo vaⁿ.« 2. horgas bot, faláb, min a gyerekek szoktak járni. 3. mankó.
- baromorvos*: állatorvos.
- baszárko*: tarisznya.
- b'ékatekny^uó*: köz. kagyló héja.
- benyal^uós*: bejárós asszony, ki tej, túró stb. fejében különböző házimunkát (kendertörés, mosás) végez.
- berék*: vizenyős, lapos rét; *berék-ajja*: vizes rét melletti föld.
- běsté lülék*: kurva, szajha.
- bibi*: baj, bökkenő. »Az ám ott a *bibi*.«
- bír*: bér.
- birákok*: előljárók.
- bizoⁿság*: tanu. »Té vagy a *bizoⁿságom*.«
- bivalos*: bivalyok bérese.
- bogárcsap^uó*: légyecsapó.
- bokl^uó*: 1. gömbölyű bojt; 2. fityegő húsos bojtocska a disznó álla alatt.
- bokor*: 1. csokor. »Bokorra köti a nyakraval^uót.« 2. csoport. »Éb *bokor* arat^uó« (= 2 kaszás, 2 marokszedő, 1 kötöző és 1 kötélterítő). 3. csomó. »Éb *bokor* bab«: az a csomó, mely együtt nő.
- b^uóna*: bolond óra. »Rágyütt a *b^uónájjo*«: bolondul, mérgelődik.
- bors^uó*: apró, borsónagyságú hógolyók. »Bors^uó esik.«
- borsos t^uót*: fűszeráros, házaló tót.
- böcek*, *böck^uó*, *buck^uó*: kis tuskó.
- böcsü*: becslés.
- böcsület*: becs. »Öreg embernek nindzs *böcsülettyé*.«
- börc*: 1. domb, 2. hegyecsúcs.
- bötünet*: hiba. »Mindé^mbe *bötünetét* talál(1).«
- bucsufia*: bucsuban vett ajándék.
- bugyborék*: buborék.
- bugyikos*: pálinkás boltos.
- bugyli*, *bugylibicska*: fanyelű zseb-kés.
- bugyor*: 1. lepedőbe vagy egyéb hasonló alakú ruhába gömbölyűen összekötött batyu, teher. »Bugyrozsz *zsid^uó*«: ki portékáját a hátán hordja. »Éb *bugyor* liszt«: egy csomó, egy tarisznyára való. 2. egy étel (v. ö. 6. Ételek).
- bukti*: bukás (vizsgán).
- bundás*: regruta, fiatal katona. Öregebb katonák minden náluknál fiatalabb katonát így szólítanak gúnyosan.
- bürü*: gyaloghíd, árkon, éren keresztülfektetett deszka, gerenda.
- cafat*: 1. rongy, cafrang; 2. rosszírú, ledér (nő).
- cel^uóke*: rövidebb és vékonyabb pözna pl. meszelőnyél.
- cifit-cafat*: víz, lucsok. »Min *cifit-cafat* rajt a ruha.«
- cigáncsat*: kettős hurokra való kötés (v. ö. *csat*).
- cimërfa*: 1. a helység névtábláját tartó faoszlop a faluvégeken; 2. utmutató az utak kereszteződésénél.
- cobor*: oszlop. »Ojjaⁿ lábo vaⁿ, mind éc *cobor*.«
- c^uók-m^uók*: holmi.
- cölöⁿk*: a fatörzs ölfának fűrészelt darabjai.
- cuca*: nyárs.
- csajvadik*: szedett-vedett nép, lármás gyermekek.
- csákáⁿ*: csószök görbe végű s vasfogantyus botja.

csalt vet: cselt vet, megcsal.
csapa: lábnyom.
csapás: 1. nyom; 2. gyalogút;
 3. széles (6—10 öles) marha-
csapos: kocsmáros. [járó út.
csat: hurok. »*Csatra vet*«: hurkol
 (kötelet).
csatak: harmat, víz, sár. »Nacs
*csatak va*ⁿ.«
csepérke szélű kalap: keskeny
 szélű pörge kalap.
cserepes: 1. cserepező mester; 2.
 felrepedezett (ajak), megkér-
 gesült (föld).
cséza: nagy hátulsó kerekű köny-
 nyű kocsí (Sandlaufer).
csibéstitik: fiastyúk (csillagzat).
csihar: fütykös, nagy görbe bot.
csimbók: csomó (cigányok hajá-
 ban), sárgolyó (a disznó szőrén).
csipet: igen kevés, igen kicsi.
 »Écs *csipetét* (v. *csipendő* *csi-
 petét*) sē kapsz«: semmit.
csivő: cső.
csizmazia: csizmadia.
csoda: csodálat. »Nēm fogy el a
csodám!« nem győzők eleget
 csodálkozni.
csolk: csók (de *csók* is).
csombók, *csombólik* = *csimbók*.
csőnkacsőtörtök: hamvazó szerdára
 következő csütörtök, mert ek-
 kor a bőjtöt megcsonkítják, t. i.
 a húshagyókeddi ételmaradé-
 kot megeszik.
csőnök: csónak.
csoport: rög, göröngy.
csőört vet: cselt vet.
csoszaj: csoszogás. »Sē *csoszaja*,
 sē kopaja, csag bedobbaⁿ.« (V.ö.
dobaj, robaj).
csöcs: kidudorodás; »krumpi
csöcső«, »*csöcsös krumpi*«.
csöndér: csendőr.
csöndített: halottra harangozás,
 halálharang huzása.
csur: »*Csuro*ⁿ víz«: csupa víz,
 egészen vizes (ruha).

csuszkató: meredek út, lejtő.
csutak: egy marék összezsavart
 szalma, mellyel sajtárt zsúrol-
 nak, tüzet gyújtanak.
dajna: szajha, ringyó, kurva.
dámo = *dajna*: »Hat hajja még
 az a hirézs *dámo*, Ki nēm
 ojjaⁿ, nē végyő magáro« (nép-
dőbojka = *dajna*. [dal].
dékánlegő: a céh valami tiszt-
 viselője volt.
dellest: délutáni idő (Kispéc).
dérékpiz: tőkepenz.
dezentor: 1. katonaszökevény; 2.
 csavargó, zshivány; 3. csinytevő
 gyermek, ki a csínyje elköve-
 tése után elillan.
disz: bőség. »Nad *diszē* v^uót az
 idⁱénn a szivánok.«
disznógyűszü: disznóperzselés al-
 kalmával lehúzott disznócsülök.
 Gyerekek az ujjukra húzzák,
 mert jó meleg.
divat: bőség, bő termés. »Nincs
 az idⁱénn az ^uómánog *divattya*.«
dobaj: dobbanás.
ducifar: széles, kövér far, segg.
 »Haⁿgyá *dérik*, *ducifar* . . .«
duruca, *durusza*: keresztnévről
 névrokon. »Gyere *durucám*,
 mennyüⁿk a kocsmábo!
düllő: 1. a szántóföldek végeinél
 elhuzódó keskeny kocsíút; 2.
 két párhuzamos út közötti
 földterület.
éhkop: »Kitéttik az *éhkopra*«:
 jó szolgálatából elbocsátották.
eleveⁿkínyeső: kéneseő.
eleveⁿ szⁱő: parázs.
el^uőmenctőg: előmenetel.
embēr: férj, családapa. »Az *i*én
embērēm«, »a mi *embērüⁿk*«
 mondja az asszony uráról.
emelet: emelés, amennyit egy
 izben fel lehet emelni. »Nēm
 foglag bizoⁿ (nem veszle: ka-
 romra) fiam, mer má egisz
emelet vagy!
 »

emísztet: széketétel.

ērāⁿ: irány.

ereszköd^üő: lejtő.

erkölcs: természet. »Kutya *erkölcs* va^m benn«: mérges, rossz indulatú.

eset: esés. »Nēm j^uo malom ez, nincs a vizinek ölig *esettyē*.«
esküd^üő: esküvő. »Mikor mehetek el az *esküd^üődre?*«: mikor mégy férjhez.

ész: »*Eszit* veszti« (kis gyermeknek valami csecsebecsével): megmutatja, de nem adja neki s ezzel megrikatja. »Nē *vezd eszit* neki, ha ussē akarod neki annyi!« »*Eszin* vaⁿ«: öntudatlan van. »*Eszē* nⁱéküⁿ vaⁿ« v. »*Eszin* kívü vaⁿ«: öntudatlan állapotban, eszméletlenül van.

esztēru: folyamgát, töltés.

ētet: az a takarmánymennyiség, mit a marha egy évsre megesszik. »Kilēssz ebbül ēggy *ētet*.«

ētestvīr: édes testvér. »Hármoⁿ vannak *ētestvīrēk*.«

ētyhászkelis: a gyermekágyból fölkelte asszonynak első templombamenetele s megáldatása.

ezēres: ezres (bankjegy).

fáiszat: tüzelőfaszedegetés az erdőben, faizás.

fajt: faj, fajta.

fáklo: fáklya.

fara vminek: hátsó része.

farkapítz: borraivaló, mit libák, marhák eladásakor őrzőjük kap.

farkazsduru^{ng}: farkasgúzs.

farok: vég. »*Farsa^{ng} farka*«: farsang utolja, *t^uófarok*: a malomtó azon vége, hol a patak beleszakad.

favágit^uó: favágóhely (az udvar egyik része).

fazokas: fazekas.

fehīrnāp: fehérccseléd, vászonccseléd.

fej: 1. kalász, fűrt. »*Fejet* szēdēget«: kalászt böngész; 2. kis csomó. »*Ēf fej* kendēr«: egy maroknyi, annyi, amennyit egy kenderkévéből nyernek.

fejfa: az a fadarab, melyre tűzgyujtásnál a többi hasábok végét teszik, hogy az alátett szalma v. pozdorja ne nyomódjék nagyon össze.

fekvīs: fekvőhely. »Nini, em még *nyulfekvīs*!«

felekēzet: csapat, csoport. »Kⁱét *felekēzetnek* köll ebīdēt vinēm.«

fenesīg: bökkenő, a dolog bibéje. »Az ám a *fenesīg*, hogy...«

fⁱészak: félig, rézsut. »*Fⁱészakra* nyittya ki az ablakot«: félig. »*Fⁱészakra* áll« (ruha, háztető): ferdén, félvállra.

figura: tréfa, dévajkodás.

filit-falat: dirib-darab (kenyér).
foganat: hatás, eredmény. »Min-dig ütöm, mⁱék sincs *foga-nattya*.«

fogatī: fogantyú.

[*fogyat*]: *fotta*: fogyás (holdé), fogyó fél. »*Fottán* nēm j^uo fāt kiásnyi, mer megēszi a szul.«
»*Fottáⁿ* van a pizēm is.«

fogyatīk: valaminek az utolja.
»*Fogyatīk* szalonna«: maradék szalonna.

f^uóka: 1. falka. »*Ēf f^uóka* zsiba«; 2. rész. »Hát a gyerekek mit csinyánok?« »*Ēty f^uókájjo* othoⁿ vaⁿ, *ēty f^uókájjo* a tagoⁿ.«

fonyás: 1. fonat (kukoricáé, hajmáé); 2. sövény.

f^uór: fuvar.

forg^uó: örvény.

f^uóris: csomó, görcs (fonálon).

f^uóros: fuvaros, fuvarba járó ember.

foszlā^{ng}: foszlány.

f^üöd: *Keszkeny^üő f^üögyg^ö*: a keszkenő alapszíne.

- fűődvitel*: az a hely, honnan földet (homokot, kavicsot, vasas földet) hordanak.
- fönforgűdűó*: vendégség alkalmával ide-oda szalajtott kiségitő nőszemély.
- fölözet*: a garmadáról lehajtott pelyva.
- fölszűó*: »Fölszűóval mond«: fennhangon.
- föstűó*: vászonruha-festő.
- fűót párgyo*: föld párája, gőze. »Fűövötté a fűót párgyo«: átjárta a föld gőze, (lisztet, ha zsákja nedves helyen áll).
- fujtás*: puskacsőbe a porra, golyóra tömkődött kenderkóc.
- fullér*: 1. szálláscsináló s élelmezési katoná. »Má gyűnnek a fullérok«; 2. gyerek. »A fenének hozod ide a fulléraidat!«
- furugla*: furulya.
- fusèrmu"ka*: imígy-amúgy végzett munka, tákolás, elrontott munka.
- futamot*: futás, amennyire egyszer el lehet futni. »Nincs èj jűó futamotnyira.« közel van.
- fűbír*: marhák legeléseért fizetett díj.
- fűstfaragűó*: kéményseprő.
- fűttűó*: fűtő.
- gaborgya*: hóbort, bolond óra. »Ènnye, de gaborgyá" van ez a gyerek!«
- gammancs*: szerető, kedves.
- gan"ellat*: gané, ürülék. »Elát a gan"ellattya«: nem tud ürülni (állat).
- gezemice*: ág-bog, fatörmelék.
- gidèr-gödör*: sok gödör.
- gomb*: csomó, görcs (kötelen), »Gombot köt«: görcsöt köt.
- göbűőcse*: kavics.
- göbűőcsevítel*: kavicsbánya.
- gűőbölös*: göbolyók pásztora.
- göcsört*: göröngy.
- görgís*: disznók párzása.
- gűőzös*: gőzkocsi.
- gulázsbillég*: égési sebhely a kézen, mit a gulyásgyerekek tüzes fűcskával készakarva ejtenek, hogy lelki erejüket fitogtassák.
- gyántár*: gyanta.
- gyèrtyagyujtat*: gyertyagyűjtás;
- gyèrtyagyujtatkor*: alkonyatkor.
- gyujtanyivalűó*: tűzgyűjtásra szolgáló szalmacsutak v. pozdorja csomó.
- gyujtűószál*: egy szál gyűjtő.
- gyűvet*: jövet, jövés. »Gyűvet talákosztam velè«: mikor jöttem, jöttömben.
- hajnűó*: hajnal.
- halákèrèst*: az a hosszú kereszt, mit kath. temetéseknel elűl visznek.
- halál*: kín. »Nah halálo neki a këny"èrsűtüs«: kínnal teszi, nem szereti tenni.
- hallott*: halott.
- hal"űfűűód*: sir. »Álgyo mëg az Isten a hal"űfűűogyibe is! (áldás).
- halomás*: halál. »Halomásom utá".«
- handzsík*: vakandoktűrás.
- ha"gász*: muzsikus cigány (ha nagyon szépen akarnak beszèlni, akkor nevezik így).
- hara"kszűvűó*: harangnyelv.
- hástájnjűűó*: háztűznéző.
- határ*: csomó, rakás. »Èh határ r"èpa.«
- hègybirűó*, *hègymestèr*: szállőbirűó, szállőfelűgyelűó.
- herce-hurca*: 1. hurcolás; 2. veszűdés.
- hetfè*: hétfűó.
- hibarc*: híg, tejfűlszerű sár.
- hím*: csík, sáv (abroszban). »Mijje" szilès hím va" bennè?«
- hűűfuját*: hófűvat.
- hűűharmat*: dér.
- homokvítel*: az a hely, honnan a homokot hordják.
- horog*: mély hegyi út (Kajári horog.).

h^uótszⁱéⁿ: kialudt szén, üszök.
husáⁿg: fütykös.
hushagy^uó: húshagyó kedd; *hushagy^uókor*: húshagyó kedden.
hüt: hit.
ifⁱé: éjfél.
ifiaszszⁿ: fiatal asszony megszólítása.
ifiur: 1. fiatal urak megszólítása; 2. nőtlen urak megszólítása (ha 40—50 évesek is. Felpéc).
ihnyál: reggeli evés előtti nyál.
inék: vallásos ének (a világi: *n^uóta*).
Isteⁿ harag-gya: mennykő.
ítet^uó: méreg. »Gyere csak egyⁱé, nincs ám benné *ítet^uó!*« biztatják a szerénykedő vendéget.
ivatás: halak párosodása.
izigbe ver: megrágcsál s aztán cthagy valami ételt.
jáboval^uóság: haszontalanság.
 »Mindig a *jáboval^uóságra* van az eszö.«
járkⁱell^uó: zshivány, rabló.
jász: gyász.
j^uótt lälék: jámbor lélek.
juhszál: a falu vége.
káposztáskü: egy nagy terméskő, melyet a káposztáshordóra szoktak tenni nyomatékul.
kacat: lim-lom, szerszámok egyvelege.
kallantyu: a vödör félköralakú tartója.
kállát^uó: a lakodalom utáni vásárnapon tartott szűkebb körű mulatság. Együtt vannak benne: az ifjú pár, az örömszülők és a két násznagy.
kancsolás: gáncsvetés (lábbal a birkózásnál).
kaⁿkus: a kutak szelleme, mely a gyermekeket, ha belenéznek a kútba, lerántja magához.
kapaskod^uó: meredek út, lejtő.
kapat^uó: kis lejtő.
karⁱé: félkör. »*Karⁱéba* ánok.«

káty^uó: kátyú.
kényeres: szolga.
keny^uó: 1. kenőcs. *Kocsikeny^uó*, *szekⁱérkeny^uó*; 2. rozslisztpép, mit a takácsok használnak.
keny^uócese: kenőcs.
keny^uósf^uód: sárga v. vörös föld, meszelésre használják.
kereset: követelés. »Mⁱég nekéd vaⁿ rajtam *kereseted?*«
kertfenⁱék: kertalja.
kerüll^uó: erdőcsősz.
kesedik: vásás, kopás (ruhán).
kety^uó: kurva, szajha.
kⁱészfog^uó: eljegyzés, eljegyzési ünnep.
kezibeli: bot. »Add idő aszt a *kezibelit!*«
kiállás: vasuti állomás.
kicit-kacat = *kacat*.
kír^uget^uó: koldus.
kíremts: kérés (Dabrony).
kísér^uó: temetési harangszó.
kís^uóstg: a falutól messze fekvő darab földek, melyeket a tagbirtok után osztottak.
kissepség: hátrány, kár.
kísség: készlet, felszerelés.
kísz: készpénz. »Könnyid a *kízbű* k^üöttenyi.«
kizsgyerék: csecsemő.
kokasharaⁿg: apró rézcsörgetyűk a szánba fogott lovakon, kis csikón.
kolompáros: rézműves, üstkészítő.
k^uómár: kalmár.
komatál: ennivalóval megrakott tál, melyet egyik hajadon a másiknak egy kis lánytól küld többnyire husvét hetében. Akik komatálát váltottak, az időtől fogva »komámasszony«-nak szólítják egymást, a kis lány pedig küldőjét »kérésztanyám«-nak.
komp: határhalom.
koⁿg^uóptz: rézpénz (kihalóban).
kontat^uó: bujtogató, izgató.
kopaj: kopogás.

kotyor: hegykatlan.

kölönc: 1. a kútgém végére akasztott nehezék; 2. kutya nyakára kötött fadarab, hogy ne futhasson; 3. folyton anyja után járó gyermek.

k^üötemiⁿ: hazugság.

körhaj: hosszú, hátul kereken lenyírt haj. Kanászok viselik.

kötet: csomó. »Ék *kötet* kendér.«

kötis: egyezség (kihalóban).

köt^üőlék: kötelék, kötő.

kupoc: kis rakás, halom (pl. *ganⁱékupoc*).

kurafi: fajtalan férfi.

kurtavas: rövid békó, melynek nincs szára, úgy hogy a két megvasalt testrészt (két kéz, v. egy kéz egy láb) egészen egymás mellé kerül.

kümiés: kömives.

láb: alsó vég. »A *sz^üöl^üő lábgyo*« : a szőlőtábla alsó vége, ha nincs benne szőlőtő, csak más vetemény.

lafanc: cafrang, rongy.

lam: hügy. »Miⁿ *lam* ez a gyerekek!«

Laos: Lajos.

lap: lapály.

lapáⁿ (*lapány*): lapály.

lapság: lapály.

latyak: víz, harmat, sár (v. ö. *csatak*).

lehöllet: lehelet.

lik-luk: sok lyuk.

liⁿgováⁿ (*liⁿgovány*): ingovány.

lop^ó: tolvaj.

l^üötye, *l^üötyedik*: mosogatólé.

lúcsorda: ménes.

lúcsiszár: 1. lókupec; 2. lókinzó.

ludbúr: hideg következtében felborsózott bőr.

ludvérc: mocsárláng, bolygótűz. Kísértetnek tartják.

lúpor: a ló szőréből kifevelt por.

macskagumi: macskasz . .

madár^észt^üő: madárijesztő.

majros: botos ispán, cselédfelügyelő.

makula, *makula-mákszem*: egy csipet, egy morzsa.

malompor: liszthulladék, lisztpor.

Marzal: Marcal (Szerecseny, közönségesen: *Marc^üő*).

maszat: kenés, szenny.

mellikⁿév: csúfnév.

mernám: mersz, bátorság. »Ugy-é nincs *mernám*?«

mestér: tanító.

m^üöd: vagyonbeli tehetség.

mondurka: egy csipet, parányi.

monyasos katona: ménlovas katona.

m^üóri^{ng}: bizonyos pénzösszeg, mit a házasulandók egymásnak szerződésileg kikötnek. Ha az egyik fél gyermek hátrahagyása nélkül hal el, az özvegy megkapja az elhalt szüleitől a *m^üóri^{ng}*-ot (a hozományt, »jus«-t nem).

m^üóri^{ng}lev^é(l): házassági szerződés.

egy *motri^{ng}* cⁱérna: kis cérna-csomó, mit 4 fillérért árulnak.

muⁿkál^üódás: dolgozás.

muzsika: hegedű.

napfiⁿk^üött: napkelte.

napoⁿsüt máli^é: marhasz . .

nászel^üő = *kⁱészfog^üő*.

nehetik: huzaték, nyomaték.

nenne: néni, korosabb asszonyok megszólítása.

nevendik^én: serdülő lány.

nyila: istennyila (ritka).

nyilas: erdőparcella, erdőrészt.

»Ez a *nyilas* az id^én vágás alá kerül.«

ny^üösze-legⁿ: nagy növésű siheder, ki maholnap házasodhatik.

nyüg: békó a lovak lábán.

okonodás: alkonyodás, alkonyulás.

öbledik: mosogatólé.

ökrizgyerek: ökröket őrző gyerek.

öreg^én: aggszűz.

öreglegⁿ: agglegény.

örv: szeges nyakszalag (eben).

öspörös: esperes.

pállug: hamu leforrzásából nyert lúg.

palozsna: záptojás, melyet a tyúkfészekbe tesznek s akkor a tyúk nem fészkel máshová, hanem abba a fészekbe tojik.

paszat: maszat, mázolás.

paszita: keresztelőféle. Meg kell különböztetni a *kérsztőlő*-től, melyet a megkeresztelés napján tartanak, míg a paszítát sokszor egy esztendőre a születés után (ha a szülött időközben meghalt is). Vagy az egyiket, vagy a másikat tartják.

peremé vlmnek: kiálló széle, (pl. kalapé), párkánya (házé).

piarc: piac.

pihe: pehely.

pikula: fuvola.

pisszentis: *psz*-hang adása.

piszit-paszat: piszok (mely ételtől származik, gyermek arcán).

pocs^uóta: pocsolya, tócsa.

p^uógárembér: így nevezi magát a földműves ember; »paraszt«-nak csak dacos önérzetében, szemben az »urak«-kal.

pokú: pokol.

porcoláⁿ: porcellán.

potyadék: hulladék.

pörnye: a szalma égési maradványa.

pufaj: puffanás.

ragya(es^üő): meleg eső, melynek hullásakor süt a nap.

ramaty: szemét, lim-lom.

egy *rántot* liszt: egy rántásra való.

rapottya: (sok) apró darab.
»*Rapottyáro* törött.«

ribanc: ringyó, kurva.

rigmus: versike, verses mondóka.

roⁿgyozs zsid^uó: rongyszedő zsidó.

ropaj: roppanás.

r^uóta: (eső-)részlet, darab. »Gyütt

er *r^uóta* es^üő, miⁿ ganⁱé lett az egisz ágylás.«

röjtök: rejtek.

Sánto Kata: Sirius (csillagzat).
sárgof^üöd: vasas föld, mivel a kéménynélküli konyhákat, szoba földjét szokták kikenni.

saruvarga: sarukészítő.

sⁱéd v. *sⁱd*: ér, csermely (csak a Bakony tövében fekvő falvakban ismeretes szó).

sirat^uó: a lakodalom eleje, melyet a menyasszonyos háznál tartanak.

soⁿk^uó: üres mézlép.

sor: sors. »Mijjeⁿ *sorod* vaⁿ B.-iékné?«

s^uóz^uó: a szarvasok számára készült sós földrakás.

sütnyival^uó: ész. »Nincs annyi *sütnyival^uód*?«

szároz villám: Wetterleuchten.

szellet: szellem, kísértet.

szépentyörⁱé: kurva.

szér: »Vikoⁿ *szérr^é* vaⁿ«: vékony termetű. »*Szériv^é* tész valamit«: rendesen, amint a dolog megkívánja.

szerelemgyerek: törvénytelen gyerekek.

szesz: elhomályosult jelentésű szó s csak a -*vel* raggal fordul elő. »Avval a *szesz^é*«: avval az ürüggyel.

szivárványos kut: szivattyús kút.

Szrím: Szerém. »*Szrímbe* ment aratnyi.«

tah^uó: béres.

taligás: fuvaros (bár nem taligája van).

tⁱéjut: tejút.

temp^uó: tulajdonság, természet.

»Ojjan *temp^uó*ja vaⁿ, miháncs nincs előttö, miⁿgyá nem aggya l^é« (t. i. a tehén a tejet).

törmis (emberről): születés, származás. »Patonai *termis*«: patonai származású, születésű.

tojásszüké: tojássárgája.
tűöttis: 1. töltény, töltés; 2. gát, töltés.
tüzesembér: = *ludvérc*.
ujja: újhold napja. »A tehenük *ujjám* borgyazot még.«
üttüóhel: [Éggy] *üttüóhelibe* ééküő-töttö»: azon helyben, fel sem kelt addig, míg el nem költötte (pénzét).
vacak: lim-lom.
vakér: olyan mellékér, melynek lefolyása nincs és csak áradáskor telik meg.
vakmeleg: fülledt meleg.
vasszar: vassalak.
vérrasztó: a halotti tor egy neme. A halottasháznál összegyűlnek a rokonok, ismerősök s a halott fölött egész éjjel szent énekeket énekelnek, közben esznek és isznak. Ez a szokás a legutóbbi 15 év alatt egészen kihalt. Kihalóban a halotti tor is, mit a temetés után tartanak, de többnyire a kocsmában.
vers: íz, szakasz.
vétel: vétel.
vitet: vivés. »Ölig léssz év *vitetre* e(z) is.
zanót: magas gazzal benőtt hely.
zörej: zörgés.
zúggó: vizzuhatag.
zuhaj: zuhanás.
zsibaj, zshivaj: lárma, zaj.
zsombik: begyepesedett vakandtúrás.
zsödrík: csomó (fonálon).

B) *Melléknevek, névmások, számnevek.*

advas: odvas.
agyafurt: ravasz.
akaratos: makrancos (gyermek), csökönyös (ló).
akkurátos: egyforma hosszú.

alázotos: csendes, szótlan.
ammondó vagyok: azt mondom, azt tartom.
anyás: anyjához ragaszkodó, folyton anyját kíséretgető.
anyaszút v. *anyaszünt* meszteleⁿ: teljesen meztelen.
aprós: aprószerű, kissé apró.
árus: árú. »Mennyi *árussak* az ökreid?« mily árúak, mily drágák?
avas: megromlott (szalonna, vaj)
avitt: elavúlt, régi. [stb.).
avvaló: azon a véleményen való.
 »Má én csak *avvaló* vagyok, nem léssz abbú sémmi.«
átobota: rendetlen, összehányt.
babonás embér: kuruzsló, kuruzslással foglalkozó.
babos: pettyes (ruhaszövet).
bágygott: bágyadt.
bagós: 1. pettyes (ruhaszövet); 2. dohánytrágó, dohányt a fogára tevő (férfi).
bajszos: bajszos.
bárányos: bárányfelhős (ég).
barkúóás: forradásos, ághelyes (bot).
bejárós asszoⁿ: olyan asszony, ki napszámért, tejért stb. ház körüli munkát végez: mos, rostál, kendert tör.
bélébüszhött: kényes gyomrú.
bérázdás: szőlősszomszédos. »Éⁿ velem *bérázdás*:« én vagyok a szőlősszomszédja.
bicskás: verekedő, ki hamarosan előrántja a bicskáját. »Bakonyi *bicskások*«-nak nevezik más megyebeliek a bakonyaljiakat, néha maguk is magukat.
biküöttó: bőven költő.
bitaⁿg: 1. gazdátlan (marha, szerszám); 2. elhanyagolt (gazdaság); 3. fattyúgyerek.
bogaras: 1. legyek miatt nyugtalan (marha); 2. szeles, kapkodó (ember); 3. szeszélyes.

bojg^uó v. *bolg^uó* álom: az, mikor vlki azt álmodja, hogy itt is, ott is járt-kelt.

b^uónás: bolondos, szeszélyes.

boncos: borzas (haj).

bornyaszt^uó: borzasztó (tréf.).

borsos: 1. drága; 2. fájdalmas (az ütés, ha egyik gyerek a másiknak tenyerébe üt vonalzóval, összefont zsebkendő csomós végével).

borvirágos ^uor: vörös, kék eres orr.

botlot szüz: bukott leány.

bödönös fa: odvas fa.

bögyökös: öblös, nagyhasú (edény).

bököd^uós: bököcs, szúrós (tarló).

bugris: 1. buta, ostoba; 2. műveletlen, neveletlen.

bugyog^uós: testhez nem simuló, hólyagot vető (ruha).

bu^mfordú: 1. durva, mogorva, faragatlan; 2. nagyfejű, esetlen (ember, csizma).

burh^uós: borus (idő).

busa: 1. nagyfejű; 2. kövér, zömök.

buta: életlen, tompa (kés).

buzsolg^uó üd^uó: felhős, esőre álló csendes idő.

bűjözs-bájos embér: kuruzsló.

büszke szⁱé(1): csipős, hideg szél.

büties [bőjties] ebéd: sovány ebéd.

cafatos: 1. vizes, sáros; 2. rongyos. [nya].

caknis: kicsipkézett szélű (szok-
cⁱégⁱérés: hirhedt, rosszhírű (leány).

cⁱéhbeli: olyan leány, ki bordélyházban volt, feslett.

cemendé: 1. rendetlenül öltözött; 2. rossz erkölcsű (férfi, nő).

cepe: fakó.

cigáⁿ: ravasz; alattomos. »Dejszén cigány annak minden csöp vⁱr^e!«

cimérés: szép testalkatu (szarvasmarha).

cöpekés: alacsony, de széles vállu (ember, vö. köpcös).

cuppan^uós: csattanós (csók).

csabajda: girbe-görbe.

csajda-bajda: girbe-görbe.

csármo: mézes nyelvű s ledér (leány, leány).

csatakos: vizes, sáros (ruha).

csavarítkos: csavargó, görbe.

csavíszka: rosszjármos (szarvasmarha).

csiklandítkos: csiklandós.

csikorg^uós: 1. nyikorgós (lábbeli);

2. *csikorg^uós hideg*: igen nagy hideg.

csimb^uókos: csomós (haj, disznó szőre, ha sárgolyók vannak rajta).

csintalaⁿ: rendetlen, izgó-mozgó (gyerek).

csodálatos: utálatos, csunya. »T^e csodálatos!« mondják a mérges gyerekek.

csomb^uólikos = *csimb^uókos*.

cs^oⁿka, *cs^oⁿka-boⁿka*: félkezű, fél-lábú.

csoportos: rögös, göröngyös.

csöszöge embér: csoszogó.

csuta: kurta, csonka (fark).

delivörös: »Maj vészék, l^enyom szíp ruhát *delivörösset*, kupikikét, látotlaⁿ szünüt« mondják a ruháért hajszolódó gyermeknek.

dérágo: drága.

dérít embér: megtermett, szálas.

dⁱéványos: szép pompás. »N^em igen *dⁱéványos* bizony a lakásuⁿk, de neküⁿk *éjjen* is j^uó vaⁿ.«

dodva: vastag, otromba, esetlen.

dolokképes: munkabíró, munkatehető.

dolokképtelen, *doloktételetlen*: munkára tehetetlen, munkaképtelen.

doszt: elég, untig elég. »Van *dosztig*«: bőven van.

dög: lusta, lomha. »De *dög* *égygy* embér e!«

dömhec: pocakos, kövér.

- dudorodot száju*: vastag ajkú.
- dundi*: kövér (csak gyermekről).
- éⁿ*, *éjjeⁿ*: ilyen
- ébügyütt* v. *ébügyütt*: nem igaz úton szerzett.
- egygy alami*: egykorú, egyidős (malac).
- egygyeránys*: végig egyforma vastagságú (bot, kötél).
- egygyezgyerek*: egyetlen gyermek.
- egygyivásu*: egyidős, egykoru (által).
- éⁿkapatott*: kényes.
- éⁿékhetelleⁿ*, *éⁿékteleⁿ*: szörnyű, borzasztó. »*Éⁿékhetelleⁿ* hideg vaⁿ.«
»Égy *éⁿékteleⁿ* nak kalap v^uót a fejibe . . .«
- elernyett*: elszakadozott, elmállott (ruha).
- elevⁿ* *fűöd*: az ekejárás alatti földréteg.
- elevⁿ* *kert*: eleven kerítés.
- elevⁿ* *szⁿ*: parázs, üszök.
- elⁿühasi*: először ellett (tehén, disznó stb.).
- embⁿernyi*: felnőtt, meglett. »*Embⁿernyi* embⁿer má mⁿég a fia is.«
- ennyiháⁿ* (*ennyihány*): egynehány. »*Ennyihány* esztendejⁿe, hogy az a naf fagy v^uót . . .«
- éⁿérdemⁿ*: jóra való, becsületes. »Éj de *éⁿérdemⁿ* egygy embⁿer e!«
- erös*: 1. erős; 2. kemény (szántó-föld). »Nígy ökörr^öé sⁿe lehet szántonyi, ^uón *erös* a fűöd.«
3. hideg. »*Erös* üd^üő van oda-kint.«
- eses*: esős. »*Eses* üd^üő.«
- esetteⁿ*: nem szép, nem csinos (alakra nézve).
- esett*: megdőglött, elhullott. »*Eséd birka*«: eldőglött birka. »*Esét hus*«: betegségben megdőglött vagy fölpuffadt állatnak (»am-mellik a maga dögibe döglet meg«) husa.
- ész^üös*: maró, rágó (lúg).
- fagyos*: fázékony.
- fⁿélábos*: az a csizma, cipő, melyet nem lehet a másik lábba húzni.
- felémás*: különböző, kétféle. »*Felémás* üötözet.«
- feles* *fűöd*: a termés feléért munkált föld.
- fésza*: ferde.
- fⁿészakos*: ferde, rézsútos.
- fidrinc*: fűрге.
- figurás*: tréfás.
- fáll^üös*: félénk.
- fürges*: férges (gyümölcs).
- fírhⁿemⁿén^üő* *lⁿéⁿ*: eladó leány.
- fítt^üös*: féltetni való. »Éj, de *fítt^üös* neki mindⁿénⁿe!« de félti mindenét.
- fokhat^üös*: markos, erős. »*J^uó fokhat^üös* embⁿer.«
- fol^üös*: folyékony.
- fⁿórisos*: csomós, görcsös (fonál).
- formás*: szép, csinos.
- formátloⁿ*: nem szép testű (leány), nem szép alakú (kenyér).
- fostos*: fosos.
- foszláⁿgos*: 1. foszlányos; 2. a többitől elmaradt növésű (baromfi).
- fösⁿviⁿ*: fösvény.
- fujt^üös*: fojtós, fanyar (vadkörte).
- furk^üös* *ít^ö*: vastag, nehéz étel, mely tölti a gyomrot (pl. gombóc, pogácsa).
- fut^üös*: jófutó.
- füllett*: 1. romlott, megszorult (levegő); 2. megmelegedett (takarmány).
- fürgenc*: fűрге, virgonc.
- füttyös*: aki szeret füttyölni.
- gabornya*, *gabornyás*: 1. zivataros, viharos (idő); 2. hóbertos, mérges (gyerek).
- gacsiba*: girbe-görbe.
- gaⁿgos*: kevély, büszke.
- gⁿerzⁿdⁿös*: rovátkos.
- gidrⁿezs-gⁿodrös*: gödrös, egyenetlen.

- gircsëzs-görcsös*: görcsös, csomós (bot).
- gizëzs-gazos*: gazos.
- göcsörtös*: göröngyös (út).
- gubancos*: borzas (haj).
- gyántáros*: gyantás (fenyőfa).
- gyéhëna*: gonosz, rossz (ember, állat).
- gyelës*: ismerős. »^uⁿ *gyelës* elöttem, miéksë tudom ki« (az illető).
- gyerëkeszü*: meggondolatlan.
- gyihos*: tüzes vérü, kicsapongásra kész.
- gyomros*: nagyehető, nagyétü.
- gyü^üöz^üös*: munkabiró, kitartó (ember, állat).
- gyutányi ár*: jutányos.
- gyürkés*: 1. kiforrott, kidudorodott szélü (kenyér); 2. erős, izmos (legény).
- gyütmënt*: az, aki »vidikrü« (= a szomszéd faluból) került a faluba.
- gyüv^üö-mën^üö*: járni tanuló, járni kezdő (gyermek). »Mⁱék csak ^uⁿ *gyüv^üö-mën^üö* gyerek lehettem akkor...«
- haggyán* embër: gondatlan, semmivel nem törődő.
- hái-bái*: milyen régi, mikori. »Az Isten tuggya *hái-bái*!«
- hajl^üös*: 1. hajlékony; 2. oldalra lejtős (út).
- hajnalsz^üöke*: vörösseszöke.
- hajt^üös*: lusta, folytonos hajtásra szoruló (ember v. állat).
- hanyag*: langyos, megmelegült (víz).
- haragospiros*: sötétpiros.
- haragozz^üöd*: sötétzöld.
- harmic*: harminc.
- hasas*: elléshez közeledő (állat).
- haszoⁿraval^üö*: hasznavehető.
- haszoⁿvëhetelleⁿ*: hasznavehetetlen.
- hát viz*: olyan víz, mely éjen át a korsóban volt. »*Hát viz* orvosság.«
- hazud^üös*: hazug.
- helës*: 1. jó, helyes; 2. csinos, formás.
- helteleⁿ, herteleⁿ*: nem szép, nem csinos (alakra nézve).
- hepe-hupás*: egyenetlen (föld).
- hétköznapl^üö*: hétköznapi (ruha).
- heves*: meleg, forró. »De igëⁿ *heves* ez a kemënce, talán el is ígeti a kënyeret.«
- himës*: kivarrott (abrosz).
- hitváⁿ (hitvány)*: vékony, vézna, fejletlen. »Mi v^üótam miég akkor? *Hitváⁿ* gyerek.«
- hizodalmas*: könnyen hizó (állat).
- hü^üogat^üö üd^üö*: csöndes, nem szeles.
- hugyos, hugyos-lamos*: az, aki ágyba vizel.
- hupolagos*: hullámos (föld).
- huz^üös*: feszes.
- hütös* embër: meghiteltetett, esküt tett (pl. csósz, előljáró).
- ibríkëⁿ*: nem mélyen alvó, könnyen felébredő.
- idittleⁿ*: 1. koraszülött; 2. vézna, beteges.
- ihetelleⁿ*: élhetetlen.
- ill^üö iér*: lüktető ér.
- innencs^üö*: innenső.
- istenës*: túrhető. »Em miék csak *istenës*, de velem mi törtínt tënnap!« ez még mégjárja.
- istentelen nagy*: szörnyü nagy.
- iszontalaⁿ*: iszonyü (sok, nagy
- ítkes*: jó étvágyü. [stb.).
- ítleⁿ*: éhes; *ítleⁿ-szomgyaⁿ*: éhesen-szomjasan.
- izz^üös*: forró (nap).
- jáboval^üö* beszídü (embër): olyan, ki pikáns dolgokat szeret beszélni.
- jü^üöhet^üös*: jó étvágyü.
- kajacsos*: görbe.
- kajm^üös*: görbe (bot).
- kanyaríkos*: kanyargós, görbe.
- kapat^üös*: meredek.
- katás, katicás, katuska* (férfi): az, ki sokat forgolódik a konyhán.

- keny^üőcsⁱés*: kenőcsös (*Keny^üőcsⁱés fazék* v. *cserⁱép*).
- kerⁱék*: négyzetalakú (kendő).
- kerekes*: kerekded, kerek.
- kese*: szőke.
- kezes*: 1. szelid (állat); 2. lopni szerető.
- kiktarka*: kék pettyes (ruha).
- kíny^üős víz*: olyan víz, melynek a tetején, ha áll, zsiros foltok mutatkoznak.
- kísei*: késői (vetés, borjú stb.).
- kíteleⁿ*: kénytelen.
- kivet^üő*: selejtes, hasznavehetlen.
»Bizon az i^én fiam százsz közül se *kivet^üő*«, száz között is megállja a helyét.
- k^üócos*: borzas.
- kondor*: göndör.
- kopcihⁱér*: semmirekellő, dologkerülő.
- korbⁱéli* ember: koros, öreg.
- koszm^üős*: piszkos (gyermekfej).
- kölletleⁿ*: 1. kedvetlen. »*Kölletlen^ü mégy*«: kedvetlenül, lustán; 2. illetlen. »*Kölletle^m beszid*.«
- könnyid*: könnyű.
- köpcös*: alacsony, de széles vállu (ember, vö. *cöpekés*).
- körmös*: 1. lopós, enyves kezű; 2 erős, izmos.
- köz^élát^üő*: rövidlátó.
- kupikák*: semilyen színű.
- kurta* kutya: levágott farkú kutya.
- kutyaházi*: haszontalan, semmirekellő.
- kutyakorikos*: kunkorodott.
- labancos*: kócos, fésületlen (fej).
- laccot^üős*: feltünő.
- lafancos*: rongyos.
- lágú*: 1. engedékeny, energiátlan.
Lágú Ignác (csúfnév); 2. keveset kibíró, nem kitartó (munkás).
- lajha*: lusta, lomha.
- lamos* = *hugyos*.
- lanyádz^üő* es^üő: szitaló, perme-tező meleg eső.
- lanyha*: csendes, permetező (eső).
- lapányos*: lapályos.
- lapos*: 1. mélyenfekvő, lapályos (föld); 2. völgy. *Kovácsok lapossa* (dülönév).
- leⁿgeteg*: lengő (ruha).
- letyhatt*: petyhedt, lankadt.
- lif-laff*: vontatva, lustán menő (ember).
- liget^s*: hiányos, hézagos. *Liget^s vet^s*: olyan, mely helyenként kipusztult.
- lombos*: lompos (szőr).
- lop^üős*: lopni szerető.
- lotyhatt*: poshadt (hó), rothadt (burgonya).
- loty^üő*: fecsegő.
- lusta*: állott, nem friss (víz).
- lütt^üős*: lejtős.
- macskaszem^ü*: zöldes szemű.
- magánokval^üő*: önző.
- mái*: mai. »*A mái naptú fogva...*«
Máj nap: egész nap. »*Máj nap* esik az es^üő.«
- makula-máknyi*: picike, parányi.
- marathatatlⁿ*: nyugtalan, menni akaró (vendég).
- maszatos*: bekenet, piszkos (pl. a gyerek arca, ha lekvárt mit evett).
- m^é*: mi; csak egyetlenegy esetben használatos kifejezés: t. i. ha valakit kiáltoznak s az illető nem érti, mit kiáltanak neki, visszafelel: »*M^é?*«
- medd^ü*: meddő.
- m^éges^ét* l^én: bukott leány.
- m^égl^étt emb^{er}*: érett, teljesen kifejlesztett ember.
- m^énd^érg^üős*: mennydörgős.
- m^énetel^s*: lejtős.
- mesztⁱállabos*: 1. bélyegnélküli (levél); 2. oly dobás a tekészben, melynél a golyó nem érte a deszkát.
- m^üódos*: jómódu, vagyonos.

mondurka: igen kicsi.
nëmëllik: valamelyik; *nëmëllik nap*: a minap. (V. ö. Toldi: »Megölë némely nap szeretõ szolgámat«).
nevel^ü öd^üö: növénynövesztõ idõ.
nyákás: nedves, lágy (föld).
nyerses: kissé nyers.
ny^éves: élesnyelvû.
nyomtányi: egész teherre való.
óhatatlan: kikerülhetetlen, elkerülhetetlen.
ollas: különös, rendkívüli. »Sëmmi ollas ujság nincs.«
ónos: félénk, ijedõs. »Majnem ónossá vátom«: majdnem halálra ijedtem.
ordas: hamvas, piszkos színû (kutya).
országos es^üö: folytonosan, éjjel-nappal szakadó esõ.
pásztás es^üö: darabos esõ, egyik határban esik, a másikban *pel^ényge*: pongyola. [nem. *picirk^üö*, *picurka*, *pindurka*: picike. *pihás*: pelyhes. *pillett*: bágyadt, lankadt. *pirhonyagos*: pirosas. *pízévesztes*: pénzt elvesztõ. *pocokos, pocos*: potrohos, nagyhasú. *poszt*: pufók. *pokúrával^üö*: huncut, rossz. *p^üöre*: hiányosan öltözött. *p^üöregatyás*: gatyában járó. *pösze*: selypítõ. *pöttyögetett*: pettyegetett. *putto^fenekü*: rövidlábú, nagy seggü (ember). *rág^üös*: nehezen rágható. *rár^üö öd^üö*: szabad idõ. *randa*: ronda. *raⁿgbⁱeli ember*: magasrangú. *rág gyüv^üö hⁱétⁿ*: jövõ héten. *raⁿgos*: elõkelõ. *redégës*: érdes, recés. *redves*: pudvás (fa); szitokképen bármely más tárgyra is: »Ez a redves fazik...«

rëmonda: ocsmány, undok.
renyhe: rest, lusta.
roⁿgy ember: becsstelen ember.
rozoga: rozszant, düledezõ (ház), elnyútt, elhasznált (szekér, szerzám).
rugot csik^üö: elválasztott csikó. »Maj vészüⁿk ër rugot csik^üöt, azoⁿ hozuⁿk ëv vak mëny-asszont.«
rücskös: himlõhelyes.
savany^üös: savanykás.
sávolos: csikos, sávós (abrosz).
sëmmireval^üö: semmirekelõ.
sëszünü: semilyen színû.
sikⁱér: sekély (tányér, tál).
silapsi: 1. lekonyuló szélü (kalap); 2. buksi, ostoba.
siska: 1. lekonyuló szélü (kalap); 2. lelógó fülü (disznó).
soktr^üö: sokat érõ.
sudár: hosszú és egyenes (termet, terony).
suhog^üös, suttyog^üös: vékony, hajlós (vesszõ, mivel suhintani lehet).
süt^üös: forró.
számos: számít. »En nem számom!«
szirmos: szürke, szennyes színû (macska).
szivos: nyirkos, nedves.
szomgyus: szomjas.
sz^üötart^üö ember: ki nem adja tovább, amit hallott, nem pletyka.
szukttilos: szükös, kevés.
tábⁱértos: széles, szétálló, nagy karimájú (kalap).
tarató: rendetlenül öltözött.
tekintälës: derék, szép testü.
telles-teli: telis-teli.
tenyhe: rest.
tëtetlⁿ: tétetlen, nincs megtéve (munka).
tohonya = *tenyhe*.
tokos: 1. a lúd tolla, ha mellesztéskor még vér van benne;

2. buzafej, ha a szem bele-
sült a polyvába.
rottyog^{ús}: vizenyős (rét, mely a
láb alatt rottyog).
tözmzi ember: alacsony, széles
vállú.
trabális ember: megtermett, szá-
las, szép termetű.
tudálkos: babonasághoz értő,
kuruzsló.
tusk^{ús} söprű: olyan, melynek a
hegye elkopott, csak a töve
maradt meg.
ujdonatos ujj: vadonatúj.
üd^{ús}: idős, öreg.
*vá*ⁿkozsbeli: pólyás (gyermek).
vásott: rosszakodó, nyughatat-
lan (gyerek).
vizsla: élénk, fürge »M^uêⁿ vizsla
szemei vannak!« »M^uêⁿ vizslán
niz!«
zegérnyés: 1. bogaras (ökör); 2.
zimankós (idő).
*zshivá*ⁿ (melléknévül): gonosz, tol-
vaj.
zsödrtkés: összeugrott, összeku-
korodott.
zsufacezü: vastag, erős karú.

C) *Igék.*

abárol(l): köveszt, nagyjában
megfőz.
ábdál(l): tákol, nagyjából csinál
meg vlmít.
*ab*ⁱérol(l): pazarol.
acsmarog: hizelkedik, dörgölőd-
zik vlkihez, incselkedik (lány-
nyal).
ádázik: sóvárog, eseng. »Né ádázz
annyira értő, kapsz tő még
anná külömb l^ént is!«
agg vlmire: számot tart. »Ne, éd
még, asztán né ag rá!«
ágtsz: száraz faágot szedeget
(v. ö. *fátsz*).
akar^uódzik: akar.
akságoskodik: aggodik vلميért.

áll vlmít: tūr, elszenved. »Csak
ájjo, mind a birka, mikor nyi-
rik.« »Ném állom!« mondja a
játzó gyermek, ha valami sza-
bálytalanság fordult elő.
állít: tart, vél. »Nagyot állít
magárú«: nagyra tartja magát.
állot (*áll* műveltetője): állni hagy.
»Mit állotod it jábo az embert?«
anyásodik, *anyásul*(l): tollasodik
(madárfióka).
aprogat: elapróz, elhasogat (fát).
árgováll^uódik: ácsorog.
ásítózik vlmre: áhítózik.
ás-vís: turkál, művel (földet).
átmiltat: átad, átszolgáltat. »Mil-
tazsd idē át aszt a kors^uót!«
átoll: szégyenel, restel. »Átollot-
tam asz mondanyi, hogy...«
*bá*ⁿ (*bán*): 1. sajnál. »Bánnyo az
urát.« 2. fájdit. »De bánnyo
[v. *sajnájjo*] a lábát ez az
ökör!« Szólások: »Aszt a bolon
dúgomat tisz forintom bánnyo«
(tíz forintomba került.). »Ném
tör^üöd^m velē, ha a házom meg-
bánnyo is!« (ha a házamat
emészti is föl a per).
bábál(l): gondosan ápolgat.
babical(l): babrál.
bagzik: párosul (nyúl, macska).
bajoskodik: bajlódik, veszódik.
bajmol^uódik: bajlódik, veszódik.
balogol(l): balkézzel dolgozik.
bámáskodik: báméskodik.
bandáz: pajtáskodik, cimborás-
kodik.
bandzsít: kancsalúl néz.
barkál(l): kitarkáz (pl. botot,
azzal, hogy héját itt-ott lefa-
ragesálja).
bark^uócáz: megmetél (fácskát a
célból, hogy kiforrjon s forra-
dásos botot lehessen belőle
csinálni).
baszkérál(l), *baszogat*, *basztat*:
békét nem hagy, játszik vlmvel.
beáll a víz: befagy.

beállított: megrészegszük.

bebegyűl(l): ügyetlenül bekötözget (vlkt a hideg ellen).

bebiztosított: biztosít (tűz, jég stb. ellen).

bebőrösül(l): behártyásodik (lekvár).

becsap: rászed.

becsukaszkozik: bezárkózik.

bedörrent: hamarosan jól befűt.
»Énnye Zsuzsi, de *bedörrentetté* ebbe a kájhábo!«

befütyöl(l): elront, tönkretesz. »Nó tő ugyaⁿ j^uól *befütyüté* az új ruhádnok!«

bekanyarul(l): bekanyarodik.

bekég: mekeg.

bekukkant: 1. bepillant; 2. egy pillanatra befordul.

bekukuccsál(l): beles, kémlelődik (valami résen vagy lyukon át).

bekurgyant = *bedörrent*.

beleándorodik: beleizlik, belekeveredik vlmibe.

beleártyo magát: beleavatkozik, belekotnyeleskedik.

belecsipeszkedik: belefogódzik, beleragaszkodik.

beleegyelődik: beleelegyedik.

belekapcáskodik: belefog, belekup.
»Ném merék én abba *belekapcáskonny*!«

bepöki a bogár a hust: petét rak bele.

bérrég: kerepel.

bérréktet: kerepeltet.

bértáfol(l): virraszt. Tárgyasan is: »Talám majd én id *bértáfollak*!«

beszakul(l): beszakad (fej).

bézzég: közösülési ingere van (a nő nemi részének).

bibirász: babrál.

bibirkál(l): babrál.

bibog: csipog (a kis liba).

bikített: csillapít, nyugtat (síró gyermeket).

I. *bir*: haszonbérben munkál. »Az

idénn a Szekeres¹ék f^uöggyt izs *birom*.«

II. *bir*: »J^uól *birgya* magát:« 1. jó erőben, egészségben van, 2. vagyonos.

bitaⁿgol(l): pazarol.

bívell: bönék tart.

bizdörgál(l): piszkál, szurkál, babrál.

bizgat: bolygat, mozgat.

bizoⁿgat: bizonyítgat, erősítget vlmít.

bizsérég: 1. forni kezd, gyönyözik (víz); 2. senyved (meghült testrészt).

b^uöbicskol(l): szundikál.

b^uökkot *hajt*: bókol.

bolondáz: bolondozik.

bordⁱéroz: rosszshirű leányoknál tanyázik.

bord^uózik: heverész, nyujtózik.

börzöget: felborzol, felkuszálgat (szénarendet, hogy jobban száradjon).

buffant (a kutya): vastag hangon csahint egyet.

bugyborítol(l): 1. buborékot vet; 2. bugyog (vér).

bukároz: bukdácsol, le-lebukik.

burul(l): fejesedik (káposzta, saláta).

büfög: böfög (a gyomor).

büzöl(l): büzit.

büzölög: rosszúl, füstölögve ég (nyers fa).

cⁱéda: szemérmetlen, feslett (nő).

cⁱédáskodik: szemérmetlenül viseli magát (nő).

cicérⁱél(l): meghág (kakas a tyúköt).

cikákol(l): (hangot adva) fuldokol.

cincál(l): ráncigál.

cipekédik, *cipel^uódik*: hurcolkodik, hordogat (gaszt a mezőről), húz-von.

cir^uókáll: cirógat.

cölⁿköl(l): lóbálódik, himbálódik.

cucorgat: szájával cuppogó han-

- got ad, hogy a csecsemő figyelmét magára vonja.
- cuppanik*: cuppanó hangot ad (csók, kihúzott üveg dugó).
- cuppog*: cuppanó hangot ad (a kenyértészta, mikor dagasztják).
- cuppogat*: cuppanó hangot hoz létre (kis gyermek, mikor szopik).
- curukk^uótat*: hátráltat, farral menet (lovat).
- csaffant*: száját kinyitva csemcegésszerű hangot ad (szarvasmarha).
- csaffogat*: száját összecsapkodva csemcegésszerű hangot ad (szájafájós szarvasmarha).
- csapkol^uódik*: lóbalódik (a szekérről lelógó lánc stb.).
- csatol(l)*: hurkol.
- cserkⁱél(l)*: les, figyel vlmit.
- csérrég*: szól (fogoly, szarka).
»Csérrég a szarka, vendíg gyün a hászho.«
- csesztet*: vlmit huzgál, ráncigál, hajtogat. »Né csesztezs má eszt a rokkát!«
- csibog*: csipog (csirke).
- csicsérég*: szivarog (vlmi edényből a folyadék).
- csicsérisz*: csicsereg. »Né csicsérisz, né fütyörissz, Né törd a kertemén a ríst« stb. (népdal).
- csicsígat*: a kis gyermeket altató dallal s ringatással altatja (»Csicsíjja, babájjo, nincs ithonn a nyanyájjo, émént a vásárro, hoz neki siflit«).
- csíkat*: csitít, csillapít. »Ölöget csíkatom, denémhaszná(l) neki.«
- csillog-billog*: csillog-villog.
- csiⁿgaszkodik*: csimpaszkodik, fűggeszkedik.
- csinék-csönög*: cseng-peng.
- csintalanⁿodik*: rendetlenkedik, rosszul viseli magát (gyerek).
- csipeget*: lopogat, lopkod.
- csipérisz*: csipeget, csipegetve legelész (liba).
- csirkádzik* a nap: pirkad.
- csiszál(l)*: csiszol, fen, köszörül.
- csodákszik*: csodálkozik.
- cs^uók^uókozik*: csokolózik.
- csolkol(l)*: csókol (de *cs^uókol* is).
- cs^uónokázik*: csónakázik.
- cs^uórá(l)*, *cs^uóri-gál(l)*, *cs^uórálm^uórá(l)*: csurogtat.
- csoszkat*: ülőhelyében idestova csuszkal.
- csöndítt*: halottra harangoz.
- csöpörisz*, *csöpörög* az es^üő: csöpög, esdegél.
- csunyítt*: kakál. »Összöcsunyított a magát« (gyermek).
- csurdogál(l)*: vékonyan csurog.
- dencöl(l)*: karján hintáz (csecsemőt).
- díszlik*: szépen tenyészik, szereti a helyét (valami növény). »Ném díszlik itt az üősi, csak az árpo.«
- doktorol(l)*: gyógyít, orvosol.
- dorombⁱéroz*, *dorombol(l)*: dörömböl.
- döglík*: fekszik, lustálkodik.
- dörgöl(l)*: 1. mángorol (fehéreneműt). 2. súrol (pl. kerék a löcsöt).
- dudol(l)*: 1. félig hangosan dalol, énekel. 2. süvölt (szél).
- dugaszol(l)*: dugdos.
- dugdoz*: dugdos.
- duhajkodik*: verekszik, legénykedik.
- dukál(l)*: vlkinek vlmi jár, megilleti.
- durgat*: dörömböl, zörget. »Durgatnak a diszn^uók, ehéssek.«
- duskáskodik* vlme: bővelkedik, bővében van.
- dühödik*: bolondul. »Né dühög má!« mondják a rosszalkodó gyerekek.
- ébⁱérmál(l)*: elcsúfol, elkeresztel, elnevez.

ébitaⁿgol(l): elpazarol.
ébokrosul(l): bokros lesz (orgo-
nafa).
ébü^üödinti magát: elbödül.
écsapáz: vkinek nyomait követi
 »Egísszen odáig *écsapásztom*: «
elmentem a nyomain.
écsillent: ellop.
écsuszik: elkel. »De *écsuszítk*
mast ép pahár bor!«: de jól
esnék, de jó volna.
édugaszol(l): eldugdos.
éftorodott a ny^évé: megbotlott.
éformásul(l): elüt, nem hasonlít
(szüleikhez). »Ugy *éformásút* ez
a gyerekek, ső aptyánok, ső any-
nyánok né^m formájjo.«
éfusérol(l): elront, elhibáz (vlmi
kézimunkát).
éágagintya magát a lud: hirtelen
egyed gágog.
égygyezik: egygyezkedik.
egyelitt: elegyít.
égyujt a kájhábo, keménc^éébe:
a berakott tüzelőt meggyújtja.
éháⁿ (éhány): idétlent ellik. »Az
id^ém mégin *éhánto* a malaccait
is, hát maj mékhizlajjuk.«
éhárigál(l): elhalogat.
éhárint: elcsap, hamarosan első-
pör.
ékall^uódik: elveszelődik.
ékámpicsorodik az embér ny^évé:
megbotlik.
ékanászkodik: rossz, illetlen lesz.
ékárhozik: eltörik (edény).
ékapat: elkényeztet.
ék^uótyavety^él(l): elveszteget, el-
pazarol.
ékutyákodik: rosszra lesz.
elab^éézol(l): elpazarol.
eláll: 1. megmarad, nem romlik
el (eltett gyümölcs). 2. meg-
száll. »Mindén tagomat *eláto*
a fároccság.« 3. kifárad, kime-
rül. »*Elátok* a lovai.«
elapad a teh^én: a tejelést el-
hagyja.

elemel(l): ellop, eloroz.
elemiszt: 1. megöl. »Kisz v^uóna
elemisztényi ék kaláⁿ vizbe.«
»*Elemisztetté* magát.« 2. elveszt.
»Má még *elemisztetted* a zsep-
keszkeny^üödét, akkit ténnap
attam?«
elérányoz: hozzávet, megbecsül.
eligazitt: elutasít.
elirék-forog az üd^üő: lassanként
eltelik.
elléssz: idő előtt halva születik.
 »*Ellétt* a gyereke.«
el^uószik: eloldódik.
elösmer: megismer. »Messzirü
ném tuttam *elösmernyi*.«
el^üöz: előtte forgolódik valaki-
nek s elfogja előle a világos-
ságot. »Montam má, té gye-
rök, né *el^üözz* it nekém, fen^ét
ső tudok ténnyi ennek a mánd-
linak!« (nem tudom megfol-
tozni).
elüti: megteszi, megjárja. »*Elüti*
fal^m parasztnak.«
émagoz: maggal bevet, »*Éma-
gosztam* a kertét.«
émelliköl(l): elmellőz.
émocskosul(l): elpiszkosul, elszeny-
nyesül.
eⁿged: kissé felolvad, megpuhul
(megfagyott sár).
enyelég: ógyeleg, tétlenkedik.
 »Ménny a dúgodra, né *enye-
lég-gy* itt!«
eped: »Igén *eped* a szám«: ki-
van száradva. [zarol.
épotyál(l) vlmit: eltékozol, elpa-
épuskáz: elront, elhibáz (valami
dolgot).
épusztitt: tönkretesz, elront.
éramol(l): eltesz.
érifakol(l): hamarosan elnyü,
elszaggat (ruhát).
ériszszant: egy késhuzással elvág.
ernyed: foszlik, mállik (ruha).
ért: értesül. »Ugy *érttettem* tülö
pintéké^m Pápáro akar ménny.«

- éssarabol(l)*: elvagdós, elaprít (szükség nélkül).
- eseⁿkédik, eseⁿkézik* vlmⁱér: sóvárog, minden áron birni akarja.
- esik*: jut, kerül. »Sog dolog *esik* rám.« — »Fiszékre *esik*«: megkotlik (tyúk).
- éssül*: elszárad, elfonnyad (növény a nagy melegségben).
- ésszakaszzkodik*: lesóványkodik.
- ésszakogat*: elzuzorgat (főtt burgonyát).
- ésszakul(l)*: eltörik (tojás), elmállik (gyümölcs). [tér.
- eszregyüⁿ*: felocsudik, magához
- ésszuszog* vlmivel: elpiszmozg, eltölti az időt vele.
- éssvádol(l)*: elvállal.
- evedzik*: evez.
- éssvitt*: elhibáz (számlálást, házat).
- ésssuppol(l)*: eltoloncol.
- fac^eérkodik*: munka v. szolgálat nélkül élődik.
- fagyfal(l)*: fázat. »Mény be, mit *fagyfal(l)od* it magadat!«
- fálsz*: tüzelőfát szedeget az erdőben.
- fájdol(l)*: 1. fájdit, panaszkodik, hogy fáj. »Mindig a fejit *fájdolja*.« 2. fáj neki. »Énnye, de *fájdolja* a lábát ez az ökör.«
- fájlísz*: fájlal, sajnál.
- fakturáz*: tréfál.
- fancsalog*: tekergeti magát.
- farol(l)* a szekⁱér, a száⁿ: a hátulja oldalt csúszik.
- fartat*: kérdéssel faggat. »Né *fartass*, ussë mondom még!«
- fattyat vet*: törvénytelen gyermeket szül.
- fecselég, fencselég* = *fancsalog*.
- fejlik*: foszlik, hámlik, mállik.
- fⁱérebészül(l)*: lázban beszél, eszméletlenül beszél.
- figurázik*: bolondozik, tréfálódik.
- fímlik*: fénylik, csillog.
- fintorgat*: tekerget, csavargat (fejét).
- fintorított*: teker, csavar (derekát, fejét).
- finnyákol(l)*: fitymál (ételt).
- fírek-forog*: egyre forog, forgódik.
- físzkal^uódik*: fészkelődik, ültében izeg-mozog.
- fitítt*: mutat. »Mit talátá, *fitítdszd!*«
- fitogat*: fitogtat, mutogat.
- foakodik, f^uókodek*: szikkad, szárad.
- fogdoz*: fogdos.
- fogyaszt*: egy-egy pamutszálat leereszt, kihagy, hogy a harisnya lassanként szűkebb legyen.
- formáz* vlkit: hasonlít vlkihez.
- f^uóroz*: fuvaroz.
- fosztorgat*: maga v. a más ruháját emelgeti.
- f^üöbörzöl(l)*: felborzol, felkuszál.
- f^üöcühöl^üódik*: nagy nehezen felkészül (az indulásra).
- f^üöcsinyál(l)*: megszeplőztet, teherbe ejt (leányt).
- f^üöcsöl(l)*: locsol.
- f^üöcsufol(l)*: csuffá tesz.
- f^üödöztet*: hágat (ménlőval).
- f^üödöz*: 1. hág (ménló); 2. takar. »*F^üödöz* magát!«: tegye fel a kalapját.
- f^üödücol(l)*: ducsal megtámaszt.
- f^üödül*: fölforgat, fölhány.
- f^üöfogad*: fogad. »*Fogaggyuⁿk f^üö*, hogy uv van ammim mondom.«
- f^üöf^uókodek*: fölszikkad, fölszárad.
- f^üöfordull*: meghal.
- f^üögondoll*: meggondol, ésszel felér. »Ném tuggya ám az asz *f^üögond^uönyi*, hon neki an ném illik.«
- f^üögyámol(l)*: alátámaszt, megtámaszt.
- f^üöhent^{er}edik*: fölhömpölyödik.
- f^üöhurol(l)*: felvakargat (gyeppel befutott szérüt).
- f^üöhuz^uókodek*: szoknyáját köröskörül felhúzza, úgy, hogy derekán egy vastag ráncot képez.

fűökászáll^uódik: föltápászkodik.

fűökösözⁿ: hivataláról lemond.

főleⁿged = *eⁿged*.

főlereszt: vízzel felönt (rántást, stercet).

főleszel(l): felvilágosít, megtano-

főlh^uódik: borul (az ég). [gat.

főlög: megbarnul (bőr a naptól).

főlökösített: felvilágosít.

főlöz: 1. a garmadáról a pelyvát lehúzza. 2. meghalad. »Az

ad^uösszágo *főlözi* a birtokát.«

főlüt vlkivel: tenyerébe csap (az alku elfogadása jeléül).

fűömásháskodik: nagy keservesen felkel, felcihelődik.

fűöneszez: fellármáz.

fűötart: drágára tart. »Né *tarcsa* uf *fűó* az ur, akkor sz^uóllok hozzá.«

fűötür^uóckodik: szoknyája elejét feltűri, hogy a sárba ne érjen.

fűjt: fojt.

fűjtat: liheg.

fűt: futást: futva.

fűlel(l): vigyáz, figyel.

fűsükkodik: fésükkodik.

fűsüll: fésül.

fűtet: keres, kutat.

gabalított: hevenyész, hevenyében elkészít. »Valami kis vacsorát köllenő (v. k^{ék}) *gabalítottany*.«

gágint: egyet gágog.

gan^uéllik: ürül (állat).

géráblál(l): gereblyéz.

göb^uócs^uéz: kavicsal beterít (utat).

göbörödik: kissé megfagy. »Göbörödik ám má a sár!«: fagyni kezd.

gögyöl(l), *gögyörész*: cirógat, ápolgat, szinte hozzá gügyögve nevel valami állatot.

görgedéz: hull, folyik, gurul (verejték).

göröncöl(l): súrol, dörzsöl (pl. a szekérről lelógó lánc a földet).

gubbaszkodik: összehúzza magát, gunnyaszt.

gunároz: párosodik (a gunár).

gurgiláz: karikával játszik.

gurgított: gurít.

gurgul(l): gurul.

gyaszakol(l): összeköszörül, össze-súrol (pl. egyik lábát a másikkal).

gyántároz: gyántáz (hegedűvonót, cséplőgépj hajtósíjját).

gyerekésködik: gyermekkorát éli. »Velé *gyerekésköttem*.«

gyeszetöl(l), *gyeszetet*: ráncigál, huzkod (fűrészt, mikor nem akar fogni).

gyilkol(l): kínoz, vesződik vlmivel. »Mid dúgozik?« »Eszet a kendér *gyilkolom* é.«

gyöm: töm, dug.

gyömiszöl(l): tömköd, dugdos.

gyöngyörget: takargat, tartogat. »Rígúta *gyöngyörgettem* aszt a pár forintot, utójáro mégics csak al léd belüllő, hok ki köllött annom.«

gyűőszkődik: bajlódik, vesződik.

gyut: jut.

habar: kever (tejfölt s egyéb folyékony ételnemüt).

hadarász: hadonáz.

hajtat: hajt.

halat valakit: azt mondja, hogy meghal. »Má taval is *halatták*..«

hallat^uódik: hallik, hírlik.

harcól(l): küzd, vesződik. »Sokat k^üő bizon neki is *harc^uónyi* avval a had (= hat) *gyerekk^é*.«

hárigál(l): halogat.

hásztájntznyi: háztűznézni.

hederint: hederít. »Besziheec neki, rá sē *hederint!*«

helbesített: helyesel.

hepciáskodik: hengeg.

hercehurcál(l): 1. hurcol, húzvon.

herdel(l): rendetlenül vagdos (kenyeret).

hereb^uóházik: hömpölyög, hentereg.

hëssëget: hëss! szóval rezzegtet (madarat).

hëssent: a hëss! szóval megrezzent (madarat).

hetel(l): egy hétig tartózkodik v. hól. »Ot *hetel(l)* a malomba.«

hëvíváz(l): tétlenkedik.

hibádzik: hiányzik.

hibáz: hibás. »*Hibáz* a fülem«: nagyot hallok. »*Hibáz* a szemém«: rosszul látok.

hidor: söpör, kotor.

híl: hí.

hordoz^uóskodik: hurcolkodik (egyik lakásból a másikba).

horgász valaki fölött: hatalmas-kodik, basáskodik.

hozzávág: illik hozzá.

huggyozik a víz: sugárban szökik.

huhogat: huhog (bagoly).

hullat: csepeget, átereszt a vizet (rossz tető).

hullik: hull.

huny-harap: szemével, arcával jelt ad, hogy a másik ne beszéljen.

huppaⁿ: zuhan.

hurított: csitít.

huz^uódozik: nyújtózkodik.

huz^uóskodik: birkózik.

hütt^üözik: hűti magát.

ifrikál(l): kakál.

ígdégell: lassan ég.

ihék-pihég: piheg, lehel.

illëgeti magát: tükörben nézegeti, cizomázza.

imád valamivel: kínál. »Ölöget *imátto^m* velé, de ha nem k^ü neki!«

ínëköl(l): egyházi éneket zeng.

ípel^üódik: tűnődik, töprenkedik, gondokkal emészti magát.

ípëredik: üdül, nekiveszi magát.

íptt: hánytorgat (szót). »Në *ípiccs* annyit belüllö!«: në beszélj annyit róla!

ír: »Vírinn *ír*«: rajtakap, rajtér (lopáson). »Ippeⁿ vírinn *írtem*.«

»Ha elejibe *írík*, miég lehet rajta segítenyi«: ha idejében orvosolhatják.

iszoⁿkodik valamitü: iszonyodik, irtózik.

ityék-fityég: fityeg.

ívat a hal: párosodik.

izíkel(l): megrágcsál v. mit, izíket *jászol(l)*: gyászol. [csinál.]

kaffant a kutya: száját hirtelen kinyitja és összecsapja s ezzel csattanó hangot ad (pl. mikor a legyek után kap).

kaffog a papucs: csattog.

kalimpál(l) (kezevel v. lábával):

lóbálja, himbálja kezét v. lábát.

kaliⁿgyál(l) v. l. m. l.: lóbál, kalimpál (kezevel, lábával), hadonáz.

»Nëm tut kaszányi, csak *kaliⁿgyál(l)*.«

kalistol(l): kóborol, kószál.

kancsol(l): gáncsot vet, lábát birkózásnál az ellenfél lábára fonja s úgy ejteti el.

kandikál(l): kukucskál.

kanyar: 1. kanyarít (marha a nyelvével). 2. ívez, ívben csúszik (csuszkáló gyermek).

kanyarint: kanyarít.

kanyos: ledér, kicsapongó (férfi, nő).

kapaskodik: kapaszkodik.

kapat: hamarjában megetet.

kapoz: kapkod, kapdos.

karimzsal(l): karmol.

kastaⁿkodik: katlan mellett sűrögforog, segíteni akar főzni (gyermek).

kecmerég: mászkál.

kelebicⁱél(l): vergődik. »Um megütlek, mëk së *kelebicⁱéllëd* magadat«: meg se moccansz.

kepesztet: kapaszkodik, vergődik.

kepickⁱél(l), *kepicköl^üódik*: kapaszkodik, evickél (sárban).

kereskëdik: 1. keres, kutat. »Mit *kereskëcc* itt?«. 2. *kereskëdik* v. l. k. in: pörösködik vele.

keresgél^uódik: keresgél.
keriⁿgöl(l): kering.
kérrég, kérréget: krákok (az ember, ha torkát csiklandja valami.
kérrent, kérrenik az óra: ketyyen (5 perccel az ütés előtt).
kertől(l): kertet kerít be.
kerü: 1. akad. »Mindik *kerüt* valami dugom, nem méhettem«; 2. jut. »Kényⁱerre sè *kerü*.«
ketet: keres, kutat. »Mit *ketecc*
kevercöl(l): kever. [itt?«
kévétál(l) vlmirú: számot kér, keres. »Ha agyonütik, az Isten sè *kévétál* rúla!« (csak hasonló kifejezésekben).
kiakasztólódik: kikapcsolódik.
kiáll: kilép (szolgálatból).
kicsap: kiönt, kiárad (folyó).
kicsirásul(l): kicsirázik (gabona).
kicsöndítti a halottat: kiharangozza a halálharanggal.
kicsuk: kinyit (ajtót).
kiéggyez = *éggyez*.
kiesik: kimarad, kicsöppen. »Az is *kiesett* a j^uó helirú«: jó szolgálatjából kicsöppent.
kievez: kikeveredik, megszabadul (bajból).
kifiguráz: kigúnyol.
kifog: kivesz (gyermeket az iskolából).
kif^uódik: kiszárad.
kiforr: kiduzzad (fára, tökre metszett vonás). »Taláⁿ *kiforgya* [fa a sérülését], nem szárod^é.«
kiföröd: fürdészerü mozdulattal kikever (veréb, tyúk magot a földből).
kikompol(l): határdombokkal kijelöl.
kikopik: kifogy. »Mindënbü *kikopott*.«
kikukuccsál(l): kifelé leselkedik, kémlelődik (résen, lyukon át).
kiábol(l) vlmít: kibír, kiáll (betegséget, adósságot).

kiiltyog: kilocsog (folyadék).
kiiltyant: kiloccsant.
kiölttyenti a ruhát: kiöblíti, nagyjából kimossa.
kimar: kitúr (vlkit jogos tulajdonából).
kimestérkⁱél(l): cifrára, lyukacsosra kivarr (a »p^üöregatya« alját).
kímlel(l): figyel, les.
kinyujt^uósztat: kiterít (halottat).
ki^uódik: kioldódik (ami be volt kötve).
kipartol(l): partba (v. sírúreg falába) lyukat váj.
kipemetöl(l): peméttel kisöpör (kemencét).
kipittyöl(l): ajkbiggyesztéssel kicsúfol.
kipöndörítt: kilódit, kitzaszt.
kis^uól: későnek tart. »*Kis^üöllöm* má az üd^üöt.«
kisörked a víz: kiszivárog (karkolás után).
kisztet: 1. unszol; 2. odébb ad v. hány. »*Kisztezsd* ^éere aszt a kors^uót!«
kitud: kitúr, kimar (vlkit jogos birtokából). »Az bizoⁿ szégint *kitutták* a házbü.«
kivall vlmít: kibír, elszenved. »Má nem tuttam *kivallanyi*.«
kivet: kiszámít.
kocog: kopog. »Valaki *kocog*, erez be!«
kocol(l) (trans. és intr.): kopogtat, ütöget vlmít, zörög vlmivel.
kocol^uódik: sokáig alkuszik, igen kér (megvételre vlmít).
koⁿgat: a harangot félreveri. »*Koⁿgatnak*, tűz vaⁿ.«
konog: kong.
kopál(l) (diót): zöld burokját lefejtí).
kopol(l): kopog, zörög (azzal hogy vlmít ver).
korál(l): korainak tart.
koráz: siet (az óra).

- korhál(l)*: elvagos, elfarag (fát úgy, hogy semmi sem lesz belőle).
- koszol(l)*: verekszik, öklelőzik (a kos).
- kortyog*: *korty*-hangot ad (a nyelt folyadék).
- koszpitol(l)*: koptat, elnyű (ruhát).
- koszt'éroz*: kosztol, tart.
- kotol(l), kotlik*: »Othoⁿ *kotol(l)*«: mindig otthon ül, nem jár sehova.
- kotonáz, kotonoz*: kotorász.
- kotyog*: 1. *kotty-kotty* hangot ad (kulacs, mikor a tartalma ömlik); 2. zakatol (malom).
- köbdöz*: köpdös.
- kölletleⁿkédik*: rosszkedvű.
- kölöncöl(l)*: lóg-lóg, lóbálódik (mint a kolonc).
- könnyedzik* a hord^o: szivárog a tartalma.
- köszürüködik*: dörgölődzik, hizelkedik.
- köveszt*: félig megfőz (húst).
- követ*: folytat. »Rossz íletét követ«: erkölcstelen.
- kujtorog*: tengődik.
- kukkaⁿ*: mukkan, szól. »Éggyet sē *kukkant*«: egyet sem szólt.
- kukorcol(l)*: guggol.
- kukoricázik*: tréfál. »Velem bizony nő *kukoricázzik*!«
- kukorodik*: 1. kuporodik; 2. összegörbül (szalonnabőrke a tűzön).
- kuksol(l)*: gunnyaszt, csendben meghúzza magát.
- kukucscsál(l)*: kukucskál, leselkedik.
- kupcol(l)*: kupocba, rakásba rak.
- kutat-fütem*: kutat, keres.
- lábo k'él(l)*: ellopják.
- lafog*: fityeg, csüng.
- laⁿkad*: kezd elaludni (tűz).
- lanyhádzik*: lassan szítálva esik.
- lapított*: 1. félrehúzza magát, hever; 2. szunyókál.
- latyikol(l)*: kilocsol, kilocsogat (vizet a gyerek).
- l'almol(l)*: ledöntöget, lehever (bevetett ágyat).
- l'apad*: lesoványkodik.
- lebedéz*: lobog (ruha).
- lebzöl(l)*: henyél, tétlenkedik.
- l'ecsetlik*: lehasad fafaragásnál egy-egy nagyobb darab onnan, ahol ághelyes a szálfá.
- l'ecsöppeⁿ*: leesik. »Vigyázz, mer maj *l'ecsöppeⁿsz!*«
- l'ödöglük*: lefekszik, leheveredik (lustaságból).
- lefég* = *lafog*.
- lefetöli* a kutya a levest, vizet: nyelvével lapátolja.
- l'efogy*: megsoványkodik.
- l'efolük*: lehull (szekér rakománya).
- l'efordul(l)*: leesik. »Vigyázz, tē gyerek, mer maj *l'efordász* arul a sz'ék'ről!«
- l'efötöz* (tejet): fölét leszedi.
- l'égabincol(l)*: ledöntöget, leráncigál (bevetett ágyat).
- legiⁿkédik*: legénykorát tölti.
- l'égöncöl(l)*: leráncigál, rendetlenségbe hoz (pl. megvetett ágyat).
- legyeskédik*: legyekhez csapkod (ökör).
- legyiⁿget*: (kézzel) integet.
- l'ehajul(l)*: letörlesztődik (adósság).
- l'ehent'érédik*: lefekszik, elnyújtózik.
- l'ehidol(l)*: ledöntöget, lehever (ágyat).
- lehöl(l)*: lehel.
- l'ékényerez*: megveszteget.
- l'ék'ókál(l)*: lever (diót).
- l'ékukorcol(l)*: leguggol, lekuporodik.
- l'ékukorodik*: lekuporodik.
- l'ēⁿkodik*: leánykorát tölti. »Velē *l'ēⁿkottam*.«
- l'ē^ovas*: ráolvasással elűz, meggyógyít. »Hal lám a sz'^uőcsiⁿ-gēdet, maj *l'ē^ovasom*.«
- l'ēromlik*: lesoványkodik.

leseⁿkedik: leselkedik.
lészül = *észül*.
levedzik: levet ereszt (gyümölcs).
licség-locsog: locsog, tocsog (eső).
lifég-lafog: fityeg, csüng.
ligger: lyuggat.
líg-lóg: lóg, csüng.
liletéz: piheg.
limbál(l): lóbál.
lityög-lotyog: kotyog (edényben a folyadék).
lobicskol(l): lubickol.
locsol-föcsöl: fecsegtet, locsol.
lódint: lódít.
lohog: erősen forr, bugyog.
lohol(l) az es^ő: locsogva esik.
lopint: elcsip, lop.
lóttyál(l): mosogat.
lotyhad: poshad (hó).
löhög: lebeg (bő ruha).
májog: 1. nyávog (macska); 2. sír (gyermek).
marcaⁿgol(l): összeharapdál, összeharap.
mardoz: mardos.
maricskol(l): markolász, marékkal elzuzogat.
maszatol(l): beken-fen, bepiszkol.
mⁱécsöl(l): mécsvilágnál dolgozik.
mégábdál(l): megjavít, kijavít.
mégaggat: összefércel, jól-rosszul megvarr.
mégaggik: megöregszik.
mégáporodik: megposhad, elromlik (víz, étel).
mégbicsaklik az embér ny^év^e: megbotlik.
mégbir^ósít vlkit: bíró elé idéztet.
mégbotlik: teherbe esik (leány).
mégbuggyanik: 1. megmerül (vödör); 2. felvállik (vakolat), eláll a testtől (ruha); 3. elromlik, megsavanyodik (étel).
mégducol(l): faoszloppal, dúccal megtámaszt.
mégdug: megveszteget.
mégébelli magát: becsstelen dol-

got tesz, pl. esküt szeg, hűtlen lesz. »Mig Ocskay még nem *ébellétté* magát...« »A feleségem is *mégébellétté* magát...«
még^ééd: megijed.
mégégⁱsⁱgésül(l): egészséges lesz, meggyógyul.
mégejt^üözik: kissé megéhezik.
mégemb^rkedik: megférriasodik, férfiuvá lesz, nő.
mégemb^röl(l): megvendégel, meg-etet-itat vlkt.
mégeréget: pupozva rak vlmi edényt annyira, hogy a felesleg magától lefolyik. »*Erégezs* még neki j^üól!«
mégest^éledik: eléri az est, ráes-téledik. »*Mégest^él^éttem* az udba.«
mégeszel(l) = *föleszel(l)*.
még^éészt: megijeszt.
méggebed: megfagy. »Mény be má, *méggebecc* idéki!^ü«
méggöb^rödik: kissé megfagy (sár).
mégguzslik: összecsavarodik (vessző, ha el akarják törni).
még-gyarapodik, *még-gyarapul(l)*: meggazdagul, meggazdagodik.
még-gy^üónik: urvacsorával él (protestáns ember).
még-gy^üóntat: úrvacsorával ellát (halálos beteget). »Aszoⁿgyák má még is *gy^üóntatták*«: már halálát várják.
még-gy^üöz^üödik: belenyugszik, beleegyeznek.
mégip^érödik: szép fejlődésnek indul (az egy ideig satnya állat, növény).
mégl^éssz: megszületik.
mégl^ébbeⁿ: leül, lelapul (madár).
méglimbál(l): meglóbál.
mégl^éhol(l) (eső az embert): megver, hirtelen nyakába szakad.
mégl^él^éttyaⁿ: megposhad (hó), meg-levesül (gyümölcs).

- mégneszüdik, mégneszül(l)*: megriad
(az állat valami lármától, nesz-
még^uócsul(l): olcsóbb lesz. [től].
még^uórol(l): 1. orrával érint
(földet mikor elesik). »Uf
fű^üötaszintotta, a fű^üödet is
még^uór^uóta«; 2. megirigyel.
még^üött: összefércel, hamarjában
megvarr.
mégrázint: egyszer megrázza (ru-
hát).
mégrëndöl(l): előteremt (pénzt).
mégrézzent: megijeszt.
mégríszel(l): gabonából az arató-
v. cséplőrészt kiadja.
mégüdütt: kissé meghízla.
mégüdüül(l): kissé meghízlik.
mégverg^üödi magát a tik a porba:
fürdik.
mégvesztégeti magát: kárt tesz
magában (könnyelműségével).
mékcappanik: kissé lefogy, kissé
megsoványodik.
mékcserkⁱél(l): megles,
mékcsesz: »Csez még!<« fujd föl
(gyengéd boszankodás kifeje-
zése).
mékcsöppent: megfej (tehenet, ha
már csak kevés tejet ad).
méksufol(l) = *fű^üócsufol(l)*.
mékfejlík: szörét elveszti (bunda).
mékfejt: megnyúz.
mékfiér: 1. elfér. »Nem fiérnek
még annyann az aszt^uóná«;
2. békességben él vlkvel. »Sën-
kiv^ê sè fiér még«: mindenk-
vel összevesz.
mékfogamodik: megfogon, betelje-
sül (átok).
mékf^uózkodik: megszikkad, meg-
szárad.
mékforog: megpárosodik (kutya).
mékfülled: megmelegszik (zöld
takarmány).
mékháklál(l), összeháklál: hama-
rosan nagyjából összevarr vmit.
mék hanyarodik: meghunyászkodik.
mékhederedik: megtántorodik.
mékhercehurcál(l): meghurcol (va-
lakit a táncban, becsületében).
mékheveri magát a lú: henger-
gözik.
mék hunyorodik: meghunyászkodik.
mék kap: megperzsel, kissé eléget
(tűz a rántást).
mék kett^üödzik: kettétörik.
mék köved: félig megfő (húsféle).
mék kukuccsál(l): megles, meg-
figyel (valami résen vagy lyu-
kon keresztül).
mék párol(l): gőzzel átjárta, meg-
gőzöl.
mék pöcköl(l): megfricskáz.
mék szállik: megpárosodik (kanca).
mék szulosul(l): beleesik a szű.
mék takarít: eltesz, megőríz.
mízég-mozog: izeg-mozog.
mocorog: 1. nyöszörög; 2. las-
san, nehézkesen halad.
mormicol(l): nyöszörög (tehén,
mikor a borját hívja vagy a
gyermek, mikor már félig
aludva sír).
motorász, motoszkál(l), motoz: ko-
torász, keresgél.
mottyog: piszmozog, pepecsel.
muⁿkál^uódik: dolgozik.
muszozják a szű^üöl^üöt: a kádban
a *muszol^uófü*-val zuzogatják.
nádol: a fejsze élet megtoldja
egy darab vas ráforrasztásával.
napol(l): a napot lopja, henyél.
nehesztel(l) vlmít: 1. nehéznek
tart. 2. n. *valakire* kissé bo-
szankodik, haragszik.
nekidurájjo magát: elszánja ma-
gát vlmire.
nekifanyalodik: nagy nehezen rá-
szánja magát (vlmnek tevésére).
nekifohászkodik vlminek: felfo-
hászkodva nekifog.
nekigyürk^üözik: karján a ruhát
feltürve nekiáll vلمي dolog-
nak.
nekikerekedik: fogja magát. »Neki-
kerekedik, ^êékesz futnyi.«

*nekirucca*ⁿ: nekiered, nekikap.
noszogat: nógat, ösztökél.
nyiretkézük: nyiratkozik.
nyítál(l): nyitogat (ajtót), »Mit nyitás annyi, mindem melek kimégy.«
nyorrog: korog (gyomor).
ny^üödögi^{ell}: lassanként nő.
ny^üölleszt: növeszt.
nyühöl(l) vlmít: húz-von, vlmivel vesződik. »No, mid dúgozik?«
 »Eszt a kis kendért *nyühölöm*«: ezzel a kenderrel vesződöm. [vesződik.
nyühöl^üödik vlmivel: bajlódik;
odafülel(l): odafigyel, odavigyáz.
odaházosodik: a felesége s ipa házába megy lakni.
okol, okoz: hibáztat, okúl vet. »ⁱÉn csak aszt *okozom* mékhút:«
 meghülés a betegsége oka.
 »ⁱÉm méktészem, de asztán eⁿgém né *okojj!*«
okul vet: okúl ad, okol. »Eⁿgém vetnek okul.«
otragad: sokáig megmarad, elidőz vllol.
ótt: olt (1. tüzet, 2. vad facsemetét).
öklük: erősen bugyog. »Uf folik, csak ugy *öklük*.«
örvend vlmít: szeret, kedvel.
 »Ném *örvendi* ez a gyerek a tanulást.«
összöabdál(l): összetákol, hevenyészve elkészít.
összöagat: összefércel, jól-rosszúl összevarr.
összöakad: összetalálkozik. [lép.
összöáll vlkvel: vadházasságra
összöalmol(l): ledöntöget, lehever (ágyat).
összöbandáz vlkvel: összepajtáskodik, cimborája lesz.
összöcafól^üödik: sáros, lucskos lesz (ruha).
összöcsöpörödik: összetöpörödik (öreg asszony).

összöereszkedik, összöereszt: barátságba bocsátkozik. »Né *ereszkégy* összö mind^üféléle ember^r^é, mer nem léssz annak j^üó vigé.«
összögabincol(l): összedöntöget, összehány (bevetett ágyat).
összögözsörödik: összezsugorodik.
összöguzsorított: összezsavarít.
összöguzsorodik: összezsugorodik, összehuzza magát, gunnyaszt.
összögyöⁿgyörget: összegyöngyöltet, összehajtogat.
összögyur^üödik: összegyürödik.
összöhídol(l): összedöntöget, összehever (ágyat).
összökerül(l): házastárs lesz. »Abba az üd^üöbe, mikor miⁿk *összökerüt^ük*, nem igⁿ v^üót ám a varr^üómasinánok hiré«: nem igen használták.
összökopor: összeszerez (vagyont).
összökötöl^üödik: összeadja magát, viszonyt folytat.
összökukorodik, összökutyorodik:
 = összezsugorodik, összehuzza magát.
összömaricskol(l): összezsuzorgat.
összöresved: összefő, kelleténél jobban megfő.
összösarabol(l): elvagdos, elapróz (haszontalanba).
összösatul: összesajtol, összeprésel.
összöszakogat: összezsuzorgat (főtt burgonyát).
összöszakul: összezüzik.
összöt^üér: békességben él vlkivel.
összötüremkedik: összegyürödik, összeszorúl, ráncot vet (ruha).
összözalám^üótat: letiprat, legázoltat (füvet, veteményt, marhával).
összözsödret: összesodor, okozza, hogy összesodródik. »Má eszt a kie c^üéⁿát is *összözsödretted*.«
pajtikol(l) vlkivel: pajtáskodik, cimboráskodik.
pancsol(l): 1. össze nem való

- anyagokat elegyít (főzésnél); 2. turkálja az ételt (gyermek).
- passog, passogat*: álmosan pislogat.
- pelléget, pellől*: lobogtat, rázogat (ruhát).
- pésszeg*: 1. sistereg; 2. sziszeg (a lúd, mikor magától távol akar vlkit tartani).
- petyög* a dörégráf: kopog.
- petymelűödik*: pepecsel, pizmog.
- pihákol(l)*: piheg, liheg.
- pilácsol(l)*: álmosan pislogat.
- pinék-pönög*: cseng-peng.
- pirék-pörög*: folyton pörög.
- pisorog*: pislog.
- piszorkál(l)*: piszkálgat (gyermek)
- pityög* a csibe: csipog. [a tüzet].
- pizség*: 1. csipog (kis csibe); 2. nyüzsög.
- pocsároz*: a vizet kilocsolja, pocsetát csinál (gyerek).
- poszog*: pöfög (kenyértészta, mikor dagasztják).
- potyorász* az esűő: csepeg, apró cseppekben esik.
- pöfög*: a kása mikor fő.
- pök*: köp.
- pököd*: köpköd.
- pönög*: peng.
- pöröl(l)* a tűz: morogva ég.
- ráfanyalodik* = *nekifanyalodik*.
- ráfelejtkezik* vlmire: rábámúl.
- ráf'ér*: 1. ráillik, megilleti. »Ráf'ér a piroⁿgatás.« 2. elkel rá. »Ugyaⁿ rám is f'érnē am ek kis segiccsig.«
- ráfujtol'ódzik*: összehúzódik (zsinór, úgyhogy nem lehet eloldani).
- ragaszt*: hozzátold (épülethez egy másikat).
- rágicskáll, rágogat*: rágcsál.
- ráírrik*: rájön (vlkire a vizelés, ürülés ingere). »Annyira rád írētt, nem tucé ecés csöppöt várnyi?«
- rak*: 1. épít (falat); 2. tesz, helyez. »Nē ragd idē a lábo- idat!«
- ráká*p: rászokik. »Ez a kutya egísszeⁿ rákápot a csib'ekre.«
- rákápat*: rászoktat.
- rák'él(l)*: rámegey, elkel rá. »Bizoⁿ sok pízēm rák'ēt erre a roz gyerekre.«
- rakidzsgāl(l)*: rakosgat.
- rámégy*: 1. rímel. 2. rákel. »Egísz jussa rámēnt.«
- rán'gotol'ódzik*: rángatózik.
- rányilkaszkodik*: ráveti fejét, törík-szakad módon véghez visz vlmit.
- rárēzzent*: ráijeszt.
- rás'öz* (árut): megcsalja vele, drágán megveteti.
- rász'ógáll* a törviⁿ: eléri, megbühödik.
- ráteheⁿkédik*: ránehezkedik, rádülleszkedik. »Nē teheⁿkēgy rám!«
- rátuszkol(l)*: ráerőszakol (árut, ajándékot).
- rázint*: vlmín egyet ráz (ruhán).
- recég*: recseg (repedt fazék, ablaküveg, ha az ég dörög).
- rēⁿgedget*: ringatgat.
- rēⁿget*: ringat.
- resved*: kotyvad, sokáig fő, átv. ért.: tétlenkedik.
- retyög*: brekeg (béka).
- rezel(l)*: f... ik.
- rifol(l)*: szaggat, nyú (ruhát).
- r'ó* a kanász, gulás: házsorjában felírja az őrzendő állatok számát. Régente tényleg botjukra rótták.
- rogyadozik*: meg-megrogy (teher alatt).
- rostogol(l)*: vesztegel, időzik. »N-be k'ēt napig rostog'ótuⁿk.«
- roszog*: harsog (cukor, kemény gyümölcs a fogak alatt) »Ugy észí, csak ur *roszog* [v. harsog].«
- rosszaⁿ*: harsan (kemény gyümölcs, ha beleharapnak).
- rug'ódozik*: rugdalózik.
- rühöl(l)*: vakar, dörzsöl.

- rühöl^üödik*: vakaródik.
sajdított: sejt.
sállik: párosodni vágyik (kanca, leány).
sandított: félszemmel odanéz,
satul: sajtol.
siⁿföl(l): ócsárol.
sikál(l): sikárol.
s^uóz: sóval etet (marhát). »Ném csoda, ha köv¹érrek az ökrei, mindik s^uózza őket.«
sörⁿkedik: serénykedik.
sörkedzik: szivárog (vér).
suhog a víz, mikor forrni kezd.
száliⁿk^uózik: szállingózik.
szatyakol(l): pipál.
szemetöl(l) az eső: aprón, szítálva esik.
szész^{er}ég: fogát szívja (fájdalmában).
szortyog: 1. hortyog (alvás közben); 2. szürcsög (az orr, ha nem tiszta).
szök-rug: kapálódzik.
szöntyörödik: kuporodik. »Ménik ám, de má mégin az ölembe szöntyörödött ez a gyerek.«
szörtyög = szortyog.
szurkapisztkál(l): piszkálgat, szurkálgat.
szuszmítol(l): szimatol, szaglász.
szuszmog, *szuszog* vlmivel: piszmog, pepecsel.
szükítt: 1. nyöszörög (kutya); 2. szepeg (gyerek).
szüköl(l): szüknek tart. »Ék kicsint szüköllöm eszt a nadrágot.«
szünöl(l): egy színben, egy magasságban van.
takarcsol(l): takargat.
táⁿgál(l): segedelmez, segít (pénzzel, de csak szűken).
tanyázik: tartózkodik. »Mindig a szomszídiba tanyázik.«
tataroz: javítgat.
tátogat: száját tátja, bámészkodik.
telléget: lebegtet (ruhát).
temp^uózik: tréfál.
tergyéget: 1. lebegtet (ruhát); 2. hadonázva, kézzel-lábbal beszél.
tib-láb: ehhez is, amahhoz a do-loghoz is kap, anélkül, hogy munkájának valami eredménye volna. »Réggel úta tibék-lábok, m¹ék sincs sémmi.«
tiszék-tüszög: tüszög.
tollászkodik: késedelmezve öltözködik, mint aki nagyon ráér.
tortyog: 1. hortyogó hangot ad (nedves rét a láb alatt); 2. szürcsög (az orr, ha nem tiszta).
totolászik: pepecselő munkával lopja az időt.
töpi: szárad, aszlik.
tuddogol(l): vél, hisz. »Asz tud-dog^uótam, má rigénn ^éémént.«
túlír: túljár (vlnék az eszén). »Túlírté az eszit.«
tuszkol(l): nógat, erőszakol vkit vlmire.
tutol: 1. üvölt (kutya); 2. süvölt (szél).
tüllöget: dallam nélkül füttyöl vagy kürtöl.
tünekedik, *tünekszik*: töpreng, ag-gódik.
tüssöget: lopja a napot, henyél.
tüszög-maszog: tüszög.
utánnoesik: utána jár (legény a lánynak vagy megfordítva).
uzová(l): használ. »Az uzovájjo a f^üödeket má tiz esztend^üő úta.«
üd^üösztet: az időt tölteti vlkivel. »Né üd^üösztess!«
üt-vítt: nem nézi hova, csak odaüt.
váktot: »Váktotást mégy«: vág-tatva.
vérázsol(l): virraszt.
vint^{er}ég: 1. használatlanul hever (vlmi eszköz); 2. dologtalanul élődik. »Egisz t¹élen nálo vin-t^{er}égett az a korhel báttyo.«

viriböl(l): vizzel szájában játszik, locsolódik (gyerek).
visszavész: visszavon (adott szavát).
viszolog: borzong (háta vlkinek az undortól, fülsértő hangtól).
zöcsköl(l): összeráz, megráz (telt zsákot, hogy több beleférjen).
z^üödel(l): zöldnek tart. »Z^üödellem még aszt a rozsot, várgy^unk a léaratásávol«.
zupog: zuhog.
zuppaⁿ: zuhan.
zs^üódoz: cimboráskodik, pajtáskodik.
zsubrákodik: zsugoriskodik, fukarkodik.

D) Határozók.

abbú: azér. »A csizma má csak *abbú* is jobb, hot t^érdig melegét tart«.
a mondáskint: ahogy mondani szokták.
annyi vígrú: annyira, oly pontosan. »Mi lét^t asztáⁿ velé, aszt ippenn *annyi vígrú* nem tudom, de...«
anyú, apú rokoⁿ: anyjáról, apjáról rokon.
átobotábo: összevissza, rendetlenül.
átobjábo dúgozik: az egészet felvállalva, nem napszámiban.
átollem^{be}: átellenben, szemközt.
autáⁿ: azután.
azomba: azalatt, aközben.
azon^ér: azért (Nagy-Dém).
azontúl: azután.
azútátú fogva: azóta.
belú: 1. be: »Gyer^e *belú*:« 2. belúlról. »Inne^m *belú* nem látotom«.
bève^m bánik vlmvel, *biveⁿ k^üött*: bőven.
boloⁿgyáⁿ vaⁿ: rájött a hóhortja.
böketint mégy az elhajított bot, ha végével ütődik a tárgynak, nem lapjával.

buzg^üóságossaⁿ: buzgón.
cefetül: csúfúl, csúnyán. »De *cefetü* mékfásztom!«
c^üókostú-m^üókostú: mindenestül.
csák^üóra áll vlm: előre áll.
csálⁱéra áll: balra áll.
csapatint v. *csapva* van az edⁱn, mír^üö: tartalma szélével egy síkban áll.
csippel-csoppal: apránként.
csufra jár: csúfúl jár, kár éri. »Mas *jártom* ám *csufra*: ^üévesztettem az ujdوناتos ujj bugyélárisomat«.
csurig van az edⁱn: csordultig.
dolokténap: hétköznapon.
dögiv^é vaⁿ: bőven, bőségesen.
ébé-jábo: hiában, hasztalanul.
éccéribé: tüstént, azonnal.
égyyéránt: folyton. »Iszik *égyyéránt*«.
égyyes-égyyig: mind egy szálíg.
égyyizromba: egyfolytában, egyvégben.
égymás utáⁿ: szaporán. »Tédd a dúgodat *égymás utáⁿ*, né beszíj annyit!«
égyremást: folytonosan.
égyvígbe: 1. egyfolytában; 2. szaporán.
éhēⁿ: itt, ihol. »Éhēⁿ vaⁿ«: ihol van.
éhuⁿ!: im hol!
elejbⁱém, -d, -elejbé, elejbⁱénk, elejbⁱéték, elejbék: elibém. »Kiüt a ház *elejbé*«.
el^üőjár^üóba: mindenekelőtt.
el^üősnék szalad: a többit hátra hagyva előre szalad.
emeffelül: emez oldalról.
éére: erre.
erégetvė van a mír^üö, zompör: ha annyit raknak bele, míg a felesleg magától lefolyik.
esēnnen níz: sóvárogva, esdőleg.
és^üőbb, és^üőbbet: előbb. »És^üőbb a dúgodat téd még, asztánn is ráírsz énnyi«.

estännē (*estännenn*): estefelé.
est'ère kelvē: este, mire este lesz.
esztendüöt átt: egész esztendőn keresztül.

ezénnel: rögtön, azonnal. »*Ezén-
 nel menék*«.

f'elikformán: úgy félig.

f'észáríg: feltérdig, az alsó láb-
 szár feléig (jár a sárban).

fogvást: fogva. »*Attú fogvást*«:
 attól fogva.

folvást: 1. egyfolytában; 2. gyorsan.

föllül: felül.

föllürü: 1. felülről; 2. északról.

»*Föllürü fuj a szél*«.

gatyakötísig: derékig.

gondolomformán: hozzávetőleg.

há?: hová?

hajadoⁿfejt: hajadon fővel.

hakkal: 1. halkan, csendesen (jár);
 2. vontatva (beszél).

hamar'ébb: hamarább.

harmadival: két évvel ezelőtt,
 harmadéve.

h'ebe-korba: hébe-hóba.

hëgyëtt, hëgy'é: fölött, fölé.

hërtelenyibe: hirtelen.

*h'étszám, h'ónapszám, esztendüö-
 szám*: több héten, hónapon,
 esztendőn át. »*H'étszám* nem
 látyo az embër«.

heventibe: hevenyében.

h'ónap: holnap (cras).

hoszra áll: jobbra áll.

ibrenn aluszik: nem mélyen, csak
 úgy, mint a nyúl.

ih'óra: éhgyomorra.

ig'y'é: ingyen.

inneⁿ hazul v. *hazú*: hazulról.

innejd, innend: innét, innen.

ippeⁿ: éppen.

ittenn'ék: itten (N. Gyimót).

jábo: hiában.

kërésztü-kasú: keresztülát, össze-
 vissza, úttalanul.

kërésztülát'ó: keresztül-által, durch
 und durch (pl. vizes).

kërészbe-kaszba = *kërésztü-kasú*.

kerthátul: a kertek alatt, kertek
 felől.

k'ész közöt mos: kézzel, nem *mos'ó-
 fá*-val.

kinyēⁿ-kedvēn nevell: elkényeztet.

kis'óbbet: később.

kísszebb: inkább. »*Kísszep* k'ó-
 dunyi menék...«

kölleēkor: a kellő időben, a maga
 idejében.

könnyidesseⁿ: könnyen.

közülakaratul: közös akarattal,
 megegyezéssel.

lülēkteleⁿ fut: lélekszakadva.

vlmihē lüvëst: vlmihöz képest.

vlmire (val'ó) lüvëst: vlmire nézve.

»*Arra val'ó lüvëst* montam,
 hogy...«

lopp'ó: loppal, titokban.

má: már.

magyarán: világosan, érthetően
 (beszél).

má még: már megint.

márig: már is.

mëgmëgintleⁿ: megint, ismét (Gyi-
 mót).

mentül előbb: minél előbb.

minapábo: minap.

mindëhuⁿ: mindenhol, mindenütt.

mindëhunnaⁿ: mindenünnen.

mindēⁿ szünteleⁿ: minden pilla-
 natban.

mindítig: folytonosan.

m'ógyg'yáv'ó tész vlmít: annak
 rendje és módja szerint, ren-
 desen.

múta: mióta.

mútkorgyábo: a multkor, a minap.

nagy bisztomba: nagy reménnyel,
 erősen bizva, számítva vlmre.

nagy esre-hütre: nagy kérés-kö-
 nyörgésre.

naphosszáⁿ: egész nap.

naponta: naponként, minden nap.

vlmire nízvëst: vlmire nézve.

nyaraccaka: egész nyáron, nyáron
 'óra: arra. [át.

orcint v. *orczünt*: arcra (esik).

öregibü-naggyábü tész még vmit: felületesen.
örökkítig: folytonosan. »Né nyefüg-gy örökkítig a nyakamoⁿ!«
palástul vészi föl a köpönyegét: vállra veti.
përs^uóniáro tész vmit: pedáns pontossággal.
pupozva van az edíⁿ, ha tartalma magasabbra emelkedik mint a széle. Más az *erégetvë*.
rígësteleⁿ-rígëⁿ: réges-régen.
ríszibe: részben. »*Ríszibe* jobb, hogy iv vaⁿ«. *ríz^uót*: rézsut.
sëhá, sohá: sehova.
sëhuⁿ, suhuⁿ: sehol.
septibe, septint: hamarjában.
sugva-bugva tész vmit: alattomban.
suttomba: sutyomba, alattomban.
szëmészóktibe: hirtelen.
szëriv^ë v. szërivél = *m^uógygýv^uó*.
szíre-sz^uóra: minduntalan, folyton.
szuktílossaⁿ: szüköcskén. »*Szuktílossan* talán ölig lëssz«. *szünöst* vlmivel: egy színvonalban.
találomra = *gondolo^mformáⁿ*.
torony éránt mëgy: egyenesen, mindenem keresztül.
tövírü-hëgyire ^{ëk}íérdez vmit: körülményesen, részletesen.
ugyabbul: rosszabbul. »No em még *ugyabbul* vaⁿ!«
ut^uóbbat: utóbb.
ut^uóvígre: utójára.
üdüónap elött: kelletténél korábban.
üdüóvárváⁿ: idő multával.
vadan níz: vadúl.
vígësteleⁿ-vígig: véges-végig. »*Vígësteleⁿ-vígig* miⁿ sár v^uót a ruhájjo«.

E) Gyermeknyelv.

a: igen. »Mëgëtted?« »*A*«. *bábá*: megverni.
báb^uó, bábicsk^uó: láb.

bari: bárány, juh.
bëcce: borju.
bibi, buri, buriska: lúd.
bibis: sebes,
bogya: cserésznye, meggy.
bozsár: tetü.
bubus: ökör, tehén.
bumbujja, csicsijja: bölcső.
cice, cicus, cicuska: macska.
cici, csöcsö, didi: csöcs.
cini-ci: kis gyermek táncoltató szó.
coca: disznó.
csecse: szép.
csicsi: tyúk.
csis: kés.
csücs!: ülj le!
husi: hús.
Isteⁿ kaláccso: hold.
kácsi: kenyér.
kuckuc: mondják mikor a kis gyermek cikákol.
lecencöll, lëpencöll: lefekszik.
lili: kis réce.
maci, paci: csikó, ló.
mámmá: étel.
pip^uó: cipő.
pisiz: vazel.
pízse: fog (dens).
poc, pocli: has.
pupi: krumpli.
szuszu: kutya.
táttá: ami a házon kívül esik.
 »^ë*Émënüⁿk táttábo*«: elme gyünk hazúlról.
tejte: tej.
tente: fekügyél le!
tütü: ital.
zsizse: lámpa, tüz.

F) Indulatszók.

a: hallga!
â, â! sajnálkozást kifejező indulatszó.
beu! bámészködő gyermeknek mondják.
bumm! dörrenést utáznó szó.
csatt! csattanást utáznó szó.

csët-csött! mondják, mikor a gyermeket a térden hintálják.
durr! dörrenést utánzó szó.
éhhá! boszankodó felkiáltás.
ha! hallga!
hajrá! rajta!
hoppa! gyereknek mondják mikor elesik.
juh! egyszer csodálkozást, máskor türelmetlenkedést kifejező indultszó.
kéckéc! mondják a gyerekeknek, ha valami csinyt tett s az, aki megbünteti, közeledik. Körülbelül annyi mint: most jön a feketeleves!
kopp! koppanást utánzó szó.
najszén! no hiszen!
nám: lám.
ne: nesze, *neték:* neszték.
puff! puffanást utánzó szó.
zupp! a zuhanást utánzó szó.

G) Idegen szavak.

ájér: levegő.
alármáz: riadót ver v. fű.
alármo: riadó (katonaszó).
árénda: haszonbér.
ária: dallam.
árikom: berendezés (Einrichtung).
áristánc: rab.
áristom: börtön.
asszékuráci^ó: biztosítás.
asszékurál(l): biztosít.
átrész: levélcím.
bagázsia: poggyász.
baktér: 1. éjjeli ór; 2. vasuti ór, váltóór.
virslí: városi kolbász (Würstel).
butéllás üveg: hosszú nyaku, vékony üveg.
cejg: 1. élesztő; 2. olcsó cérnaszövet; 3. dohányzó-készülék: pipa, dohányzacskó stb; 4. mezőgazdasági felszerelés, szerzőmök: »Fene rosz *cejg-gyo* vaⁿ!
cēⁿzár: ügynök.
cirkaliom: körző.
colstokk: összehajtogatható mérővessző.
csuszpejz: főzelék.
dēp^ó: 1. ölfarakás; 2. hadkiegészítési kerület székhelye.
diktánd^ó: tollbamondás utáni írás.
diktom: mondóka; valamely szentírásbeli hely, mellyel az iskola gyermekek, mikor iskolából hazajönnek, beköszöntenek.
disputál(l): vitatkozik.
doktor: orvos.
dus: Tusch. »*Dust* huznak a cigányok.«
egrec^éroz: gyakorlatozik.
egzámént: vizsga.
égzékvál(l): végrehajt, adót behajt.
épistola: az apostolok leveleiből olvasott oltári szentigék.
évaⁿgyⁱéliom: evangelium.
fáiⁿ: finom.
famillia: család.
fáro: egyházközség, gyülekezet. (Pfarre).
faszol(l): kap (kaszárnjai szó). »Sz^ómát, kényeret *faszol(l)*.«
fⁱéd^{er}: rugó (kocsiban).
fⁱéd^{er}és: rugós, ruganyos (kocsi).
felcser: katonaeorvos.
fendeméntom: alap.
fendeméntomos kut: faalpra rakott köves kút.
ferst^óg: deszkaláda (Verschlag).
föss: csinos.
figura: 1. alak; 2. tréfa.
firnejsz: kence (Firniss).
fiskáros: ügyvéd.
flanⁱér: flanel.
flasztérol(l): kövel, téglával kirak (konyhát, pitvart).
forhandba vaⁿ: használaton kívül van.
fospont: községi fuvar, fuvarozás. »Ki vád^óta el az idⁱénn a

- fospontot?*« (t. i. a községi előjárók hordozását).
- fospontos*: község fuvarosa, ki a jegyzőt s elüljárókat hordozza.
- funt*: 1. font (Pfund); 2. mérleg.
- funtos*: fontos. »Kilenc *funtos* ágyugol^ó eltalál, As sē mondom voltál-ē idēs anyám?« (népdal).
- funtus*: telek.
- furtoⁿfurt*: folytonosan.
- furvizēr*: szekerészkatona.
- fuszēkli*: rövid szárú harisnya.
- futra*: tok, felhuzat (*csákófutra*, *sajkafutra*, kaszárnjai szó).
- futrács*: huszárok szénatekercese.
- gēlⁱéta*, *g(ē)rⁱéta*: kréta.
- gērādics*: lépcső.
- gērādvo*: graduále, régi énekeskönyv.
- g(i)rifli*: palavessző.
- glanckefē*: fényesítő kefe.
- gl^uōbics*: puskagolyó.
- gor^uóf*: gróf (csak öregek mondják így).
- gránárium*: magtár.
- gyēnyērālis*: generális.
- hāⁿgēdli*: a csecsemő álla alá kötött ruhadarab.
- hejzli*: árnyékszék.
- indzsēllⁱēr*: mérnök.
- īnteres*: kamat.
- īntes*: index, lajstrom.
- iskátula*: doboz.
- ispita*: kórház.
- iⁿvítāl(l)*: meghív.
- jágēr*: vadász.
- juss*: 1. jog; 2. örökség.
- kadēncia*: rím.
- kalupp*: vágatás.
- kaluppⁱéroz*: vágtat.
- kaⁿgár*: Kammgarn-szövet.
- kāpszli*: lövőkupak.
- kāszi*: szekrény.
- katēdra*: a tanító asztalos székje.
- kātⁱékizāci^uó*: kérdezőgató, társalgó vallástanítás.
- kāzsmⁱēr*: egy kendőszövet neve.
- kēlāzli*: üveg pohár.
- keller*: pincér.
- kikompēnāl(l)*: kieszel.
- kīla*: kiló. »K^lēt *kīla* liszt.«
- kimustrāl(l)*: kiselejtez.
- kinullāz*: kitúr, kitud (vlkit jogos tulajdonából).
- knejp*: cipészek vágókése.
- koⁿfekt*: csemege.
- koⁿfirmāci^uó*: első járulás az Úr asztalához (12 éves korban).
- kolⁱéga*: pajtás, cimborá.
- komⁱédia*: szemfényvesztés, varázslat.
- komēndāl(l)*: javasol.
- kom^uót*: kényelmes.
- konc*: mesterség, Kunst; csak az ily kifejezésekben: »Nak *konc* v^uóna aszt öt ^uórákkor fők^ētteni!« »An nēm *konc*!« stb.
- kondignāci^uó*: emelet (kihalóban).
- kontorās*: kontrás.
- kontrektus*: szerződés (ritka szó).
- kopērtā*: levélboríték.
- k^uóstáll*: kerül vlmibe. »Mit *k^uóstátok* az ökreid?«
- koszt*: tartás.
- kotlik*: a katonák bádog főzőedénye (katonaszó).
- kovārti*: szállás.
- koⁿvenci^uó*: természetben (buza, rozs stb.) adott béres- vagy aratófizetés.
- krēdēnc*: szekrény.
- kugligol^uó*: tekegolyó.
- kugliz*: tekéz.
- kurátor*: egyházi gondviselő, gondnok.
- kurāzsi*: bátorság.
- kurāzsis*: bátor, merész.
- lator*: gazember.
- lⁱétānia*: litánia.
- lētoro^mfol*: letorkol.
- licitā*: árverés.
- licitāl(l)*: árverez.
- limbus*: mocsár.
- l^uódiⁿg*: puskatöltény (Ladungshülse).

- l'ógër*: tábor.
l'ógëroz: táboroz.
lutri: sorsjáték.
magaziⁿ: raktár.
májsztër: mester.
májtër: vakolat.
májtëroz: vakol.
mándli: férfikabát.
mandzsëdli: kezelõ.
masⁱëroz: menetel.
masⁱërozás: menetelés.
maskara: bohóc.
matⁱëria: szövet.
mëkkoⁿfirmákodik: az úrvacsorá-
 hoz járúl (a gyermek 12 esz-
 tendõs korában).
mëkkoⁿfirmáll: úrvacsorával ellát
 (pap a gyermekeket).
mëkkrëpⁱëroz: megdõglik.
mëtália: érdemjel.
minisztër: ministráns gyerek.
minuta: perc.
mërköl(l): betüt himez.
mizeri: irgalmasrendi barát.
mustra: 1. minta; 2. kiselejte-
 zett. »*Mustra*-birka.«
mutër: csavarfej.
numëra: szám.
oktál: egy egész teleknek 8-ad
 része (4 magyar hold).
ókula: szemüveg.
ordënarⁱé: ócska.
páⁿgli: az az asztalka, melyen a
 cipész a maga szerszámaikat
 tartja.
pantall^uó: köz. úri nadrág.
parádⁱé: dísz.
parádⁱéz: díszruhában jár, dísze-
 leg, pompáskodik.
pardum: bocsánat, kegyelem.*
pargët: parket (szövet).
passzus: marhalevél.
patika: gyógyszer-tár.
pátrinus: pártfogó, patrónus.
patroⁿ: töltés, töltény (Patrone).
pëlejbasz: ceruza.
penëtencia: bûnbánat.
përdikáci^uó: szónoklat.
- pëⁿzi^uó*: nyugdij.
piⁿgál(l): rajzol.
porci^uó: adó.
porta: telek, udvar (az épületek-
 kel együtt).
potënta: kényúr.
pozdomális: kertpótlék (föld).
prëzsbítër: egyházközség véne,
 elõljárója.
pr^uókátor: ügyvéd, védõ.
prosecci^uó: körmenet.
pucol(l): tisztogat.
ráto: részlet.
recept: orvosi rendelvény, elõírás.
rëgälë: italméresi jog.
regemënt: ezred.
rëgula: fegyelem. »Bizony a
 katonaságná nar *rëgula* vaⁿ.«
rëguta: új katona.
rejcsor: lovagló iskola (Reit-
 schule).
rejthuzli: lovagló nadrág.
rektor: tanító.
rëpërál(l): javít.
rësta: hátralék. »A tavali ada-
 jával is *rëstábo* vam mⁱég.«
rëszkⁱëroz: kockáztat.
rëszkⁱërozás: kockáztatás.
rëzorva: tartalék. »Berukk^uót
rëzorvábo«: fegyvergyakorlatot
rëzorvista: tartalékos. [teljesít.
rigli: tolózár, retesz.
rittig: csakugyan.
rostogol(l): idõzik, pihen.
sájcol(l): megbecsül (mennyt ér).
salu, salugátër: nyáron a külsõ
 ablakok helyett alkalmazott,
 fából készült redõs ablakszárny
 (zsalu).
slampët: rendetlenül öltözött.
snapsz: pálinka.
(s)pagⁱët: madzag (Spagat).
spëkulál(l): fejét törí vlin.
spën^uót: levél-fõzelék (Spinat).
spioⁿ: kém.
spiritusz: szesz.
stáci^uó: állomás.
statáriom: rögtönítélõ bíróság.

- stémpli*: 1. okmánybélyeg; 2. lebélyegzés.
stífní: vasszeg.
strapa: viselés, szaggatás. »*Strapáro* val^uó csizmát aggyon nekém, né ilyent.«
strapáci^uó: fáradalom.
(s)trázso: éjjeli őr (nem hivatalos, csak az egyes házaktól nap-nap után kiállított).
stukat^uór: (vakolatos) mennyezet.
subick: cipőkenő, cipőfényesítő.
subickol(l): cipőt fényesít.
sublat: fiókos szekrény.
sukk: láb (mérték).
summa: összeg.
susztër: cipész, varga.
- szatën*: félatlasz (szövet).
székál(l), *székⁱéroz*: kínoz, gyötör.
szekvesztom: zár, zárlat. »*Szekvesztomba* vaⁿ«: elhanyagolt állapotban van (föld).
szesszi^uó: egy »hel« (32 hold).
szimpla: egyszerű, egyrétű.
télázsi: állvány.
testál(l): hagyományoz.
testáméntom: végrendelet.
trombita: rézkürt.
truccol(l): dacol.
turup: csoport. »*Ët turupra* terelli a nyájját«: egy csoportba.
viksz: cipómáz, fénymáz.
vizitáci^uó: sorozás, katonaállítás.
zsandár: csendőr.

H) A szekér.

Nyelvjárásunk *kocsi*-nak a lovaktól vont, *székⁱér*-nek az ökröktől vont négykerekű járóművet nevezi. A különbség csak a rúdban van. A rúd részei a szekéren: *a rutfej* (*a*), mely a *nyaksszég* (a járom rövid középső szege, *b*) számára át van lyukasztva; a rúd dereka és a két *rutszárny* (*c*). A kocsi-rúd végén vagy *láncstart^uó szég* (*d*) vagy *kokasszég* (*e*) van, mely aztán vagy a *nyakl^uó*-t, vagy a *tart^uó-lánc*-ot tartja. A nyaklót, mely kötélből, láncból vagy szíjból van, a ló nyakába akasztják, míg a tartóláncot a *szügyell^uó*-be. A rúd tövéen keresztben van megerősítve a *förhⁱéc* (*f*), ennek két karján a közép tájon vagy egy vaskampó van (*vony^uószég*) s a hámfa karikáját ebbe akasztják, vagy pedig egy vaskarika, *hám^tükarika* (*g*) s ezzel függ a *hám^fakarika* össze. Utóbbi a hámfa közepén van. A hámfa két vége kissé be van faragva, hogy az *üst^réráⁿg* le ne csusszék róla. Néha, különösen szánoknál, a förhéc a rúd alatt van alkalmazva és a hámfával együtt levehető, ekkor a kettőt együtt *b^uó^kkoⁿ*-nak hívják (*h*). Ilyen van az eketaliga előtt is: itt *kisafá*-nak nevezik. A förhéc két végétől a tengelyhez egy, a felülő ember lába számára kengyelszerűen begörbitett vasrúd, a *csatl^uópáco* (*i*) vezet. Kocsinál (és némelyik szekérnél is) a rúdszárnyak majdnem a szekér derekáig érnek s végüket a *juha* (*j*) köti össze.

A *tengely* (*teⁿg^üó*). Van *teⁿg^üóágy* v. *ástok* (*k*), ez fából, alsó kivájásában nyugszik a tulajdonképeni *vasteⁿg^üó* (*l*), fölötte pedig, közbeszorítva a két rúdszárnyat, a *sám^uó* v. *váⁿkos* (*m*). A tengelyt, tengelyágyat és vánkost a függélyes *cuppánt*-ok (*n*) fogják össze. A sámó fölött van a *förgetyü* (*o*), két végén a *förgetyülevⁱél*-lél (*p*), melyek az oldalak alsó támasztékául szolgálnak. Föregyü, sámó, tengelyágy derékon át vannak lyukasztva egy vastag szeg, a *dérík-szég* (*q*) számára, mely körül a förgetyü szabadon forog. Ilyen az

első tengely. A hátsó nagyjában ugyanilyen, de nincs fürgetyü s a fürgetyülevél szerepét a sámo két végén levő s ujnyi hosszúságú és vastagságú *vasrakonca* (r) viszi. A sámo és a tengelyág között ennél a tengelynél a rúdszárnyakhoz hasonló *szekérágos* (s) foglal helyet. Az első és hátsó tengelyt a *nyujtó* (t), egy lapos rúd, köti egymáshoz, olyformán, hogy az első tengely derékszege keresztülmegy a *nyujtófejen*, a szekérágas *ágosszög*-e pedig a nyujtó derekán. A nyujtó hátsó vége csak közéje van eresztve a hátsó tengely ágyának és sámójának s mögöttük néha még oly messze kinyulik, hogy a gyerekek rácsimpaszzkodhatnak.

A *kerék*. A kerék alkotó részei: a *kerékagy* (u), az ebbe erősített *kerékküllők* (v), a *keréktőp* (z) és a *keréksín* (x). A kerékagy lyukja vascsővel *puska* (y) van kibélelve, hogy a forgásban ki ne tájuljon. Kívül a kerékgagyon négy vaskarika van: kettő tenyérszéles, ezek az agy két végén vannak és a külsőnek *sipkarika*, a belsőnek *tűkarika* a neve, kettő pedig közvetlenül a küllők tövénél. Ezek csak hüvelykujnyi szélesek, de vastagabbak s *atykarikák*-nak nevezik őket. A sinet a keréktalpra a *sín-szögek* erősítik. Hogy a kerék ne támolgogjon, arra való a *tészli* (a_1). Ez mozsáralakú s miután a kereket betették, akkor tolják a tengely végére. Mivel a *lőcskánvo* is a tészlin van, ez pedig mindig izeg-mozog, a tészlire még *burítottás*-t (másképp: *burítottszög*, b_1) alkalmaznak, hogy el ne kopják. A teszlit és borítottást a *kerékszög* (c_1) erősíti egymáshoz és a tengelyhez.

A *lőcsök* (d_1) az oldalakat tartják állásban. Régente egészen hiányoztak s helyüket az első tengelynél a fürgetyübe, a hátsónál a sámoába erősített karóalakú farakoncák töltötték be (V. ö. Hasonlatok közt: Jobbann esett, mind a cigán lovának a rakonca). A lőcsnél van: *lőcsfej* (a legfelső része e_1), *lőcsszakállo* (a lőcs fájából vagy rászegelt vasból, f_1) mely az oldalakba erősített *lőcskarikát* (g_1) nem engedi a lőcsszáron végigcsuszni, és végül *lőcskánvo* (h_1), mely karikát képez s a tengelyen nyugszik.

Az *ódók* (i_1) létraalakúak. A *fűösödófa* néha kissé nyerges. A felső és alsó oldalfát az *ódózáp*-ok (j_1) kötik össze. A zápok közt nagyobb erősség kedvéért *szávas*-ak (k_1) is vannak. Az alsó oldalfába elől és hátul vaskampók: *séráglotartók* (l_1) vannak erősítve, a felsőbe pedig *séráglókarikák*-k (m_1). Az alsó oldalfán találjuk azonkívül hátul a *rakoncafészke*-t (n_1), középen az *ódómentő vas*-at v. *dörgöllő vas*-at v. *kerékszöllőt* (o_1). A rakoncafészkek vastag vasgyűrű, ebbe illik bele a rakonca, melynek a kicsuszását egy rajta keresztüldugott kétszárnyú szeg: a *sasóka* (p_1 , lásd a kerékszeget) akadályozza meg. A két oldalt alul derékon egy vékony rúd a *hasló* (q_1) fogja össze, néha ez előtt még *haslólánc* is van. Kerékkötésre az alsó oldalfáról lelógó *kerékkötőlánc* szolgál, melynek egy *pác*-ja (pálcája) van. Az oldalokon keresztben fektetik az *ülézdészka*-t.

A *saroglya*. Van *séráglomellék* (a saroglya oldalfája, kerete, r_1) *séráglókerészfa*-k (s_1), *séráglólevel*-ek v. *záp*-ok (t_1) és *sérágló*

lánc (u_1). A szekⁱérfenek-et a két szekⁱérdészka v. zsáktart^uó dészka v. lábdészka alkotja.

Szénahordáskor, takaruláskor a felső oldalfák végére elül-hátul karfá-kat (v_1) tesznek, ezekre pedig az oldalakkal párhuzamosan szál-fákat vend^{ig}ú^óú^ó-kat (z_1) hogy a szekér szélesebb legyen. Ilyenkor az ú. n. hosszú szek^{er}-et (x_1) használják, melyet a közönségesből úgy nyernek, hogy hosszabb nyújtót (hosszi nyujt^uó-t) és hosszabb oldalakat (hosszi ú^óú^ó-kat) raknak fel. A szál-fákat p^üőre-szekⁱér-en szállítják, vagyis olyanon, melynek oldalai le vannak véve s esetleg első és hátsó tengelye is egymástól elszakítva s a szálfa két vége alá láncolva.

VI. PÉLDABESZÉDEK, KÖZMONDÁSOK.

A csere csalávol jár. (Aki sokat csere-berél, könnyen csalódik.) — A csuf csufol^uódik, a rühes vakar^uódik [v. rühöl^uódik]. (Bagoly mondja a verébnek: nagyfejű.) — Addig uszik a tők a Dunáⁿ, míg ^éé nem ül. (Addig jár a korsó stb.). — Addik köll a madarat fogyni, míg a nap a lípre nem süt. (Addig üsd a vasat, míg meleg.) — A fös^víⁿ kⁱécc^{er} k^üött, a lusta kⁱécc^{er} fárod. — A fös^vintú gyut, a torkostú nem. (A fös^vénytől előbb lehet valamit kicsikarni, mint a torkostól, mert az maga emészt fel mindent.) — Aggy a t^üótnak szállást, ap parancsoll. (Hálátlan a világ.) — Ahum [ahol] malacot igrnek, zsákk^uó forgol^uoggyá, mer ha soká vársz, kiny^üöll a malac a zságbul, asztán nem aggyák oda. — Ajándik marhánok nem k^üő fogafehírrit keresnyi. (Fogát nézni, mert arról megtudhatni mennyi idős.) — A j^uó asszoⁿ gyakor haszoⁿ. — A j^uó kanca vagy megvakú, vagy méksántú. (A jót előbb éri baj.) — A j^uó malom mindént meg^üöll. (Nem szabad az ételben válogatni.) — Akar ^{ék} kaláⁿ vízbe fullaggyon az emb^{er}, akar a Dunábo. (Mindegy, akárhogyan esik a kár, ha egyszer megesis.) — Akki a bir^uó házáná keresi a böcsülettyit, a pad alatt talájjo még. (Ne pörlekedjél!) — Akki a más tiktyát meg^{és}zi, a magáⁱét kötvő tarcsa. (Akki szeret vendégeskedni, legyen készen szintén a vendéglátásra.) — Akki a t^üszh^ő közeleb vaⁿ, am melekszik. (Amelyik testvér az öreg szülőkkal marad, az örököl legtöbbet.) — Akki az urakho még a malomba mégy, nem tuggya mikor szabadú még. — Akki bogár utánn indú, sz. . ba vezet. (Rossz társaság rosszra visz.) — Akki korpa köz^é keveredik, meg^{és}zik a diszn^uók. — Akkinek a hasa fáj, keress^én rá bodzát. (Akkinek a foga fáj, tartsa nyelvét rajta.) — Akkinek a házo íg, ak kurgyogat. (Mást gyanúsít, azzal árulja el bűnös voltát.) — Akkinek nem borgyaja, nem nyajja. (Mostoha anya rossz anya.) — Akkinek ú^orájjo, pus-kájjo, mék szeretetj^é vaⁿ, mindik köll apr^uópízinek l^énni. — Akkinek vaⁿ j^uó emb^{er}é, nem^m vⁱész t^üóba a kend^{er}é. (Kinek pártfogója van, könnyen boldogul.) — Akkit a kigy^uó mékcsip, a gyiktu is fill. — Akkor lehet sz^üórnyi [t. i. a gabonát], mikor a szⁱé fuj.

(Föl kell használni az alkalmat, ha kéri a leányt.) — A koⁿkolozs zsákot nem ugattya még a kutya, csak az üresset. (Van kenyere, ha konkolyos is, nem megy sem kérni, sem lopni.) — A kukac is akkor fizskal^udik a sajdba, mikor legjop helé vaⁿ. (Nem becsüli meg jó sorsát és kipottyantik belőle, mint a kukac a sajtból.) — A kurvánok hⁱét köcöllⁱéje vaⁿ, a hetediket a jámbor nyakábo csaptya. (Jámbor embert könnyen kever a rossz asszony piszokba, tehát őrizkedjél tőle.) — A l^éem [leány] megny^üöll, ha pad alá dug-gyák is. — Áll^uo vízbe lakik a bⁱéka, alamuci emberbe az ördög. — A madár s^e röp^ühet, mig még nem tollasull. (Fiatal még, nem csoda, ha nincs vagyona.) — A míz is maga nyalattya magát. (Magad vagy oka, ha nem szeretnek.) — Amm^éjjen a dúga, ojjan az évise. (Még az evésben is lusta.) — Amm^éjjen a malac, ojjan a mise. (Amint fizetsz, úgy szolgálnak.) Am^éjjen a marha, ojjan a b^üögisé. (Amilen az ember, olyan a beszéde.) — Amm^éjjen a mozd^uo, ojjan a türüköz^üo. — Amm^él f^árú potyog, asz rázzák legjobbaⁿ. (Ott alkalmatlankodnak kéréssel, hol kérés nélkül is adnak.) — Amm^éllik lú jobbaⁿ huz, aszt ütik legjobbaⁿ. (Akármennyit dolgozol, még többet kívánnak.) — Amm^él kutyád bott^uo hajtának a nyul utáⁿ, eb észik annak a foktábú. — Amm^él kutyánok vesztét [v. dühös] nevit k^üöttik, ^ée köll annak pusztúnyi. — Ammiⁿ fujják, uk k^üo járnai. — Ammit a ház ^éélop, aszt el^üo is aggya. (Ami otthon vész el, az megkerül.) — Ammit a szem nem lát, az^ér a szív n^ém fáj. (Ismeretlen gyönyörúségek után nem vágyódunk.) — Ammit v^élláv^uo rádobnak, gerábláv^uo l^éhuzzák. (Megdicsérik s megítélik.) — A nád mindig vízbe vaⁿ, mⁱéigis megirik. (Mindennek megjön az ideje.) — A nát sz^ée nⁱékün nem indú még. (Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja.) — A n^émléhetnek a muszáj s^e parancsoll. — Annak aggyák a sarkantyut, akki nem tuggya összövernai. (Az nyeri el a hivatalt, aki nem tudja betölteni.) — Annak is van dúga, akkit akasztanyi visznek. — Annyi dúgom, alig gy^üözöm, mindik csak a házot ^üörzöm. (Rest ember gúnyolása.) — A rossz hir szárnyⁿ jár, a j^uo alik kullog. — A sz^égínnek m^ék^hónyi izs bajos. (Szegény embert még az ág is húzza.) — A ,szíp^én köszönöm^é s^énki elöt s^e zsirozza még a kását. (Mindent meg kell fizetni.) — A sz^uo nem poszt^uo, mer ha av v^uóna, mindⁿ emb^érn^ék köpönyeg^é v^uóna. (Pusztá szónak, íg^éretnek nincs értéke.) — Aszoⁿgyáknok nincseⁿ sorba a házo. (Kószahirre nem lehet adni.) — A sz^uót fekv^é is ki l^éhet mondanyi. (Könnyű a tanács, de nehéz a végrehajtás.) — A teli öveg^bül a bolond is ihatik. (A másszerzte vagyonból könnyű költeni.) — A víz mind^ént l^évisz, csak a bünt n^ém. — Az ara^mbul is csöppenik ^ée (mondják, ha a gabonából a vele való bánás közben valami elszóródik.) — Az íg^éret a sz^ém^éss^ét megvakította. (Mindenkⁱt meg lehet vesztegetni.) — Az íg^éret s^énkit s^e sz^égínyit még, csak az adom^án^é. — Az íg^éret szíp sz^uo, ha m^éktartják, uj j^uo. — Az Isteⁿ koporsaját s^e ^üörzik iⁿgyeⁿ. (Ne kívánj ingyen semmit.) — Az Isten n^ém dobgya be az ablakoⁿ s^énkin^ék s^e. (Sült galamb nem repül az ember szájába.) —

Az Isteⁿ sēm s^ét, sēm felejt. (A bűn elveszi büntetését.) — Az ^uócs^uó f^uórosnak tőp pizē vaⁿ, mind a drágánok. (Lassan járj, tovább érsz.) — Az okos embēr aszt is ^éétagaggya, ammi vaⁿ, a bolond aszt is moⁿgya, ammi nincs. (Megrovás a vagyonával kérkedőre.) — Az ördög is ^éészabadull ^uókor a láncárú. (Nem kell nagyon megítélni, ha egyszer a jámbor ember is kirúg a hámból.) — Az öregnek mēk k^üő h^uónyi, a fiat^uó mēkh^uóhat. — Az örek pap is h^uótik tanull. — Bika alá nēm vetneg borgyut. (Törvénytelen gyerek anyja nyakán marad.) — Bodbú nēm lēz bērētvā. — Boloⁿ ligbú boloⁿ sz^é fuj. (Bolond ember csak bolondot tud beszélni.) — Bolond akki jobbaⁿ járgyo, mind ahogyan tuggya. (Arra mondják, ki nem tud táncolni, mégis erőlködik.) — Bolondot nēm vetnek mégis h^uóddal [= holdszámra, tömérdek sok] terēm. — Bolonnak papizē ^ééveszik sē bānnyo. (Bolond az, aki nem törődik a kárával.) — Cigáⁿ hallottat, dōglōt szamarat ritkáⁿ látnyi. — Csollá^mbo nēm üt a mēⁿkū. — ^Éb bolo^m beledobgya a kudba a követ, száz okos sē vēszi ki. (Könnyű a hibát elkövetni, de nehéz helyre hozni.) — ^Éb^é az, ammi a más^é. (A másénak »nebántsd« a neve.) — ^Ébēⁿ gubát cser^ét. (Csöbörből vödörbe jutott). — ^Ébet kapok, csak korpám lēgyēⁿ. (Cselédet kapok, ha van, mit neki enni adjak.) — ^Ébugatás, számároridditásⁿ nēm hallik mēnnyországbo. (Nem törődöm veled, beszélj amit akarsz.) — ^Ébū gyūt marhánok (= vagyonnak) ^ébū köll ^éévesznyi. (Nem igaz szerzeményen nincs Isten áldása, amint jött, úgy el is megy.) — ^ÉÉfogy a val^uó, mēgmarad a gyal^uó. (Ne végy el együgyű leányt, akármilyen gazdag is, mert a pénze elfogy, de az együgyüése mēgmarad.) — ^Égygyik holl^uó a másiknak nēm vājjo ki a szēmit. (Egy húron pendülnek.) — ^Égygyik kutya, másik ^éb. (Egyformák.) — ^Égygyik tizēⁿkilenc, a másik ^éty hējjáⁿ husz. (Egyformák). — ^Égy r^uókánok k^éd būrit nēm lehet huznyi. (Egy dologból kettős hasznót.) — ^Ehēzs diszn^uó makkal ámodik. — ^Elōp kaszájják a sz^énát, mind a sargyut! (mondják, ha a legény a fiatalabb lánytestvért akarja elvenni az idősebb mellőzésével). — ^Embērt hiba n^ékūⁿ, halat száko n^ékūⁿ ki látott? — ^En^geggy okos a kajlánok. (Az okos enged.) — ^Épcsond beheged. — ^Éty sē j^uóralval^uó diszn^uó, akki a maga almábo sz...k. (Nem becsületes ember, ki a maga véréért ócsárolja.) — ^Fak^uó szek^ér, kendērhām, mind a kett^üő rosz szērszám. — ^Farkasnak nēm lēz báráⁿ fia. — ^Fehír cip^uó, luthus, sokf^élē a gusztus. (Arra mondják, ki az ételben válogat.) — ^Fehírnípnek hosszi haja, rövid eszē. — ^Fiⁿg^ér csik^uót nēm annak. (Mindent meg kell fizetni.) — ^Fon cice, ^üngōd lēssz, kapájj ürge, pizēd lēssz. (Dolgozni kell.) — ^Gyerék^ész, bolond ^ész. — ^Ha a tūzit szeretēd, a füstyt isz szeⁿ-vedd. (Kellemessel kellemetlen együtt jár.) — ^Ha az Iste^m báránt ád, mezz^üót is ád. (Ha az Isten gyermekekkel áld meg, ad majd azt is, miből táplálhassam őket.) — ^Ha ^ébet tartassz, korpát is vígy. (Ne etesd fel a másét.) — ^Ha ^éhullik, nem esik a Dunábo [t. i. a gabonaszem]. (Nem vész kárba, megeszik a tyúkok, ludak.) — ^Ha k^üó, mēm magad, ha nēm k^üó, kūgy mást. (Magadnak kell meg-

fogni a dolog végét.) — Ha kurva ne^m v^uóna, kurafi se v^uóna. (Mindig a nő a csábitó.) — Hamari ha^mvasnak sz...s a vígē. (Gyors munka ritkán jó.) — Ha okos embēr botlik, igēn nagyod botlik, de az^{ér} ēē nēm esik. — Hármos innep, hetes es^ő, telik, sz^uóga, az esztend^ő. (Gyakori ünnepet, esős időt szereti a szolga, mert akkor nem dolgozik.) — Ha szēgⁱn vagy, kevi lígy, fūnek-fánok ad^uos lígy, kēnyered nincs, kar^lét mess. (Gúny a szegény, mégis hencegő emberre.) — Ha szípēⁿ fimlik Vince, mēktelig borral a pince. (Ha Vince napja derős, azt tartják jó szüret lesz.) — Hazug embērt előbb utolirik, mind a sánto kutyát. — Hever^ő ökor után nēm vetnek h^uódat. (Dolgozni kell.) — Hivatlaⁿ vendígnēk ajt^uó mögött a helē. — Hosszabb a nap a k^uóbászná. (Nem kell mindent egyszerre elsütni-főzni.) — Igir mēg, nē ad mēg, nēm szēginyitt am mēg. — Jábo kopor a kokas, ha az i^{ér}ce szíjj^évájjo. (Hiában fárad a férj, ha az asszony nem takarékos.) — J^uó az öreg a házná, ha ēcs csōpp eszē nincs is. (Gúnyosan.) — J^uó az öreg a házná, ha kár nincs is, kár csinyáll. — Job ma ēt tuzok, miⁿ h^uó-nap ēv ver^éb. (Megfordítása az ismeretes közmondásnak; kapzsi emberre alkalmazzák.) — Job magadnak hamut takaríccs, mim másnōg buzát. (Iparkodjál a magad gazdája lenni.) — Job másrú tanúnyi, mim magárú. — J^uó katona, j^uó kocsis. ut^óbb asztáⁿ j^uó k^uódis. (A katonát, kocsist csak addig becsülik, míg fiatal, őregségére koldusbot az osztályrésze.) — J^uónak nē keress, rosznak nē haggy. (Nem érdemes szorgalmatoskodni, mert a derék gyermek a maga erejéből is zöld ágra vergődik, a rossz pedig úgyis elkölti örökségét.) — Jop kerúnyi, mim merúnyi. (Lassan járj, tovább ērsz.) — Jop száz irigyēm lēgyēⁿ, mind ēsz szánokoz^uóm. — J^uó tanádzs darap kalács n^ékūⁿ keveset ír. — Kapar kurta: pizēd lēssz, fonnyá szajha: űngōd lēssz. (Dolgozni kell.) — Kapva kaptya, uⁿva haggya. (Szalmatűz a lelkesedése.) — Kecske sē mēnnē a vásáro, ha ^uó^uóba nēm ütⁿik. (Meg kell lennie.) — Kⁱét sz^uógáll^uó ēb birēs, esztend^őőre ēty sē lēssz. (Gúny a nagy cselédséget tartó gazdára.) — Ki amminek nēm mestērē, az annak sintērē [v. gyilkosa]. — Kibujik a szēg a zságbú. (Kiviláglik a leplezgetett szándék.) — Ki kutyáv^uó fekszik, b^uóháv^uó kel. (Ne barátkozzál hozzád nem illőkkel.) — Ki mibe tud^uos, abba gyan^uos. [Gyan^uos' csak a rim kedvéért 'gyanus' helyett.] (Ha valaki olyan pontosan ismeri az elkövetett gonoszság körülményeit, alapos a gyanú, hogy része is volt az elkövetésében.) — Kimondot sz^uót, kipököt nyált nēm lehet visszavēnyyi. (Késő bánat eb gondolat.) — Kinek a pap, kinek a papn^é. (Az izlések különbözök.) — Kinek mējjeⁿ kalaptya vaⁿ, avv^uó köszōⁿ. (Kiki addig nyújtózik, ameddig a takarója ér.) — Kinek mi szüvibe, kiteccik szemibe. — Kinek nincsen csizmájjo, szíjjazs bocskort kōssōⁿ. (Addig nyújtózkodjál stb.) — Ki ördōgg^é lakik, ördōgg^é k^uő lēnyyi. — Ki seggit emelinti, szájját nyalintya. (Ha dolgozol, lesz mit enned is.) — Koráⁿ keltit az embēr nēm szokta mēgbányyi. — K^uōkes kutyát, felesígēs sz^uógát nēm j^uó fogannyi. — Könnyenn üdvözüll, akkinek Krisztus

a baráttyo, pap a bátyo. (Könnyű annak, kinek van pártfogója.) — Könnyid a biékát vízbe ugrasztanyi. — Könnyid a kepé melled buzafejet szédégetnyi. (Könnyű más gazdaságából meggazdagodni.) — Kutyanok sē j^{uó} az ēés^{üó} k^{üó}kő. (Vigasztalás, ha valakinek első munkája fogyatékos.) — Kutyaszijjal va^m bekötvő az erszínnyē. (Zsugori.) — Lencsⁱének is az ajja válogattya a vizet, mer a j^{uó} akarmēllik vízbe is mēkföl. (Minél inkább nincs mit ennie otthon, annál inkább válogat az ételben más házánál. Napszámusra mondják.) — Lész lakodalom ojaⁿ, a kutyák is kávt^{ét} észnck, mire az ut^{uó}ója odaír, az elejē mēgdöglik iéhel. (Éhes lakodalom lesz.) — Lúnak nígy lábo vaⁿ, mⁱégis mēgbotlik, [de istál^{uó}stul ēē nēm esik] (teszik néha hozzá. A tévedést meg lehet bocsátani, a gonosz tettet azonban nem.) — Lusta lúnak ostor a nevē [v. az abraktya]. — Majd-ra a zsid^{uó} sē ád. (Nincs hitel: rögtön kell fizetni.) — Mámo szokom, h^{uó}nap szököm. (Rossz szolga gúnyolása.) — Más tarisznyájját akasztya elől, a magáⁱét hátul. (Meglátja más szemében a szálkát s a magáiban a gerendát nem veszi észre.) — Mēgböcsüllik az ēbet az uráⁱér. — Mēglátnyi mēllik tⁱéb^ü lēssz a tur^{uó}. (Meglátni, melyik gyermekből lesz ember a gáton.) — Mennⁱé hēgyēssēbb a túske, anná nagyobb ēétörig belüllő. (Minél magasabb állású valaki, annál nagyobbat bukik, ha bukik.) — Messzēb lēhet mēnnyi a sz^{uó}más ökr^{uó}n, mind a szⁱénás lovonn abrak nⁱék^{uó}n. (Ökörtartás jobban jövedelmez, mint a lórtartás.) — Messzir^ü gyütt embēr asz mond, ammit akar. (Nem kell mindenféle jött-ment embernek a szavait készpénznek venni.) — Mind^{uó}n házná mász szokás, mind^{uó}n faluba más törvⁱn. — Mind^{uó}n háznok vaⁿ kērēszt^{yē}. (Mindenkinek megvan a maga baja.) — Mindēn cigány a magá lovád dicsiri. — Mindēn inēknek van áriájjo. (Mindennek megvan a maga módja.) — Mind^{uó}n kecske maga viszi a búrit a vásárró. (Kiki meglakol bűneiért.) — Mind^{uó}nki magánok esik vaty kⁱéll. (Mindenki maga szerencsésjének kovácsa.) — Mind^{uó}n koszos maladzbul ēd diszn^{uó} lēssz. (Türellem és munka meghozza jutalmát.) — Mind^{uó}n szentnek maga felⁱé hajlik a kezē. (Mindenki a maga hasznát keresi.) — Mind^{uó}n zsákro akat f^{uó}t, kire vász^{uó}n, kire gy^{uó}cs. (Mindenki talál magához illő házastársat.) — Minⁱé k^{uó}dissabb, anná válogat^{uó}ssabb [t. i. az ételben más házánál]. — Mírges ēb ^üörzi ott a házot! (Fukar a gazda v. a gazdasszony.) — Mit há nēm tēttⁱé, aszt ot nē kerezsd! — Mit ír a szíp tál, ha üres. (Szép, de szegény lányra mondják.) — Muszájj az árogba dögltt. (Kényszert nem tőrünk.) — Nagyobbat tojik ēgyyiknek a tik^üya, mim másiknak a luggya. (Gúny a gazdaságával kérkedőre.) — Nagy urakkal nehⁱéz ēt táb^ü cserēsnyⁱét ēnnyi. — Nagy ur a muszájj, de nagyobb a nēmlēhet. — Nē alugyá, nēm ámodol. (Ha a dolog kellemetlen oldalát nem szereted, ne szeresd a kellemest se.) — Nehⁱéz a vⁱn lúb^ü poroszkat csinyányi. (Addig hajlítsd a fát, míg gyenge.) — Nehⁱéz nyers fánok szárottát várnyi. (Nehéz egészséges ember halálát kívárni.) — Nēmakarás, fejjakarás (mondják, ha valaki valamely kérelem teljesítése alól kibuvót keres.) — Nēmakarásnok nyögis a helē. —

Ném árulog zságbo macskát. (Őszinte ember vagyok.) — Nembánombú léssz a bánom. — Ném jó a kecskiét a kábosztáskerbe eresztenyi. (Nem kell ebre bízni a hájat.) — Ném köll aszt a tüzet raknyi, akki ugys íg. (Nem kell a tűzre olajat önteni.) — Ném köll ét tur^uóⁱér éggy ébet agyonnütnyi. (Nem kell minden kicsiségért drákói szigorral büntetni.) — Ném lehet egís sárgyáig zavarnyi a vizet. (Nem szabad az embernek kívánságaiban szerénytelennek lenni.) — Ném mégy az ébnek szemibe a füst. (Szemtelen emberre mondják). — Ném messzi esik a makk a fájjátú, de ha esik, igem messzi esik. — Ném mindik papsajtya ám, ^uókor a mestérnek is k^üő! (Nem mindig sikerül ám, ami egyszer sikerült.) — Nē piszkád a sz . . t, ugy izs bűdös! (Piszkos dolgokat ne hánytorgass!) — Nē sz^uó ny^éé^vem, nē^m fáj fejem. — Nē tarcs lovat, nēm sántú még. (Haszonnal a kár együtt jár.) — Nē vity házot, nēm íg ^éé. — Níma gyéréknek annya sē ⁱérti szavát. (Ha szükséges, merj beszélni.) — Níncs az a kár, ki valakinek hasznáro nē v^uóna. — Níncsen az a rakot szekⁱér, akkire nē fiérgyⁿ. (Kinálás, ha a vendég mentegetődzik, hogy már evett otthon.) — Níncsen az a szíp tál, akki ^összō nē zördűjjⁿ. (Níncs oly jó házaspár, mely néha ^össze ne szólalkozzék.) — Níz még az annyát, vèdd el a l^éényát. — Níz még elōp házot tájját, asztáⁿ sōpör más portájját. — ^uÓkocsit vasáⁱér, vinyasszont jussáⁱér s^uōsē vigy ^éé. — Okos embēr nēm botlik kéⁱccer ^ék kűbe. — Ot vágd el, ahum mēksút. (Használj fel az alkalmat.) — Őlíg ^és sūtedbűl ^év vakarcs, [de a cip^uóbú kett^üő ^és ^éékⁱéll] (mondják néha ellenvetésül. Elég egy családból egy leányt feleségül venni, a másikat vegye el más család fia). — Őreg embērnek szárábo száll az eszē. — ^üŐszit porba, tavaszit sárbo [t. i. kell vetni]. — Pab zsáktyánok níncs fenekē. — Pab zsáktyo, pokolorszák sohasē telik még. — Paphallottat, szamárdögöt ritkáⁿ látnyi. — Pokolba is törtínik ^éccēr ^écs csoda. — P^üőregatya kesztyú, búrnadrág gyürü. (Nem illik ^össze az öltözete.) — Rozz píz nē^m vⁱész ^éé. — Rozzba köll a j^uót keresnyi. (Bocskorban keresni, csizmában költeni.) — Rozz birka az, akki a gyaptyuját ^énēm birgya (mondják, ha valaki, mihelyt egy kissé meleg van, ledobja a kabátját, kendőjét). — Rövid beszíd, hosszú k^uóbász az a j^uó, (annak mondják, ki mindennek nagy feneket kerít). — Sog bábo között ^éévⁱész a gyérék. — Sokat akar a szarka, de nēm birgya a farka. (Nagyralátó ember gúnyolása.) — S^uōsē vity cigántú szenet. — Sörkⁱébű lét tetü mindik csip^üōssebb. (Alacsony sorsból felemelkedett ember mindig kiállhatatlanabb, mint a már nagy úrnak született.) — Sūketnek is k^üő lēnnyi, vaknak is, nímánok is, akki a bikkessígēt akargya. — Sūrū gazda, ritka kōntōs. (Megrovás a rossz cselédre.) — Szánt^uōvet^üō embērneg ganⁱé az arannya. — Sz . . a hidek szⁱé nⁱék^ü. (Szél nélkül nem hideg a hideg.) — Sz . . az, ammit a bogár [t. i. a ganajturó bogár] hentérget. (Gúny az erején felül vállalkozóra.) — Sz . . nak, kárnok ura nēm találkozik. — Szárosz [v. fogadatlan] pr^uókátornak ^épsz . . a fūzetisē. (Arra mondják, ki mindenbe belekotyog.) — Szász sz^uónak

is éggy a vígë. (A sok beszédnek semmi haszna, cselekedjünk!) — Száz mázsát is él lat visz lë. (Végtére kicsordúl a türelem pohara.) — Szegíny embër köv¹ér disznajának, gazdaembër halálának nah hirë szokot lënnyi. — Szëmírmës k^uódisnak üres a tarisznájjo. (Nem kell túlságosan szerénykedni.) — Szígyën a futás, de hasznos. — Sz^uógának m¹ég a söprü is parancsoll. — Tanácsot annak, de erszi^m píszt nëm annak. — Tavali h^uó t¹érdik së ír. (Eszó után köpönyeg.) — Terëm, ki mire terëm. (Mindennek születni kell.) — Tin^uóökör, gyerëksz^uóga: em^ëéd a szekered gazda! (Fiatal ökör s gyerekszolga nem sokat ér, mert a gazdára marad a szekér megemelésé). — Uccáⁿ fodros, othoⁿ roⁿgyos. — Uj szita szëgëⁿ függ, ut^uób m¹ég a pad alatt is hentërëg. (Csak kezdetben van becsülete mindennek.) — Ur a pokolba is ur. — Uri pompa, k^uódis konyha. (Pompa van, kenyér nincs.) — Urtú, bolontú mindënt f^üő k^üő vënnyi (= békével kell elszenvedni). — Uti cifra, házi randa. (Gúny az olyan asszonyra, ki csak akkor tiszta, ha elmegy a háztól.) — Utnak sz^uónak nincseⁿ vígë. (Nem beszélni, cselekedni kell.) — Űzsd a rosszat: anná rosszabb, në bándzsd a j^uót: ugy is j^uó. (A nevelésnek nem sok hatása van.) — Vak ëb az, akki a szitánn át nëm lát. (Tudom miben fő a fejed.) — Vak is talá sötídbe ëg garast [v. patk^uót]. — Vak vezetí a vakot, mind a ketten a verëmbe esnek. (Két tudatlan ember szövetkezett egy vállalatra.) — Várt l^ëëⁿ várot nyer [ha asz nëm hát poklot] (teszik néha hozzá). — Vess az ëbnek, nëm ugat, ha mägëszí, mëkharap. (Hálátlan a világ.) — Vess az ëbnek, nëm ugat, mer ha n^{ëm} vecc, mëkharap. (Vesztegesd meg, aki kárt tehetne.) — Veszët fejszínek nyelë fordú. (Megtérül valamicske a kárból.) — Vikoⁿ sz^üörü ëbnek, rátart^uós embërnek sokat k^üő szeⁿvennyi. (Arra mongyák, aki hencégësből nem öltözík elég melegen s aztán fázík.) — Vizbe esëtt embër hapho is kap. — Vörös embër, deres lú, ritkáⁿ válik abbú j^uó, ha j^uó, akkor igëⁿ j^uó. — Z^üót szünü lovat, okos patikárost ritkáⁿ lehet talányi. — Zsákli, f^uótlí. (Rövidítëse annak a közmondásnak: Mindëⁿ zsákro akat f^uót stb. Lásd ezt.)

VII. SZÓLÁSMÓDOK.

Abbú nëm ész^üó! (Azt hiába várod.) — Acs csak annak a levelibe vaⁿ. (Azt csak ő állítja.) — Acs csak lutri. (Nem bizonyos.) — Ágoskodík a gëlësztám. (Éhes vagyok.) — Aggyad, Uram Isteⁿ, de miⁿgyá! (gúnyolják a türelmetlen embert). — Aggya-ë m¹ég? (Ád-e még tejet a tehén? Van-e még a hordóban?) — Aggy ëk kis it^uót, mer miⁿgyá ny^ëëvⁿval^uóm lëssz (vö. 2. Betegség). — Aggyón Isteⁿ sok »Hála Isten«-t! (Adjon Isten j^uó sorsot. Felköszöntő.) — Ahuⁿ farkast emlëgetnek, ot terëm (mondják, ha valaki épen abban a pillanatban toppan be, mikor róla beszélnek). — Ahun a köt^üöfikët

méktalájják, ot keresik a lovat is. — Áj kecre! (Ébredj, kelj föl!) — A j^uótít lölköt is ^ébolondította. (A jó, jámbor, okos embert is.) — A kapuig még vissza, az is mi^ugyá én n^uóta (mondja, akit biztatnak, hogy daloljon egyet). — Akar a falnak [v. kutyánok], akar neki [t. i. beszéljen az ember]. (Nem fog rajta a szó.) — Akar a falra a bors^uót, akar erre a sz^uót. (Nem fog rajta a szó.) — Akar a hátom mögⁱé énnim. (Nem használ az evés, sovány vagyok.) — Akar a Tálосnak, akar neki. (Pletyka. Tálос kisbiró Lovász-Patonán, a közhírré teendőket ő dobolja ki.) — Akkinek ^ék kutyájjo vaⁿ, maga ugat este [t. i. az az egy kutya]. (Szójáték.) — Akki szeret, ⁿem bányo, akki szalad, ⁿem láttyo, (vigasztalják azt, kinek rongyos a ruhája). — Akki ut^uójjáro marad, t^égy^e be az ajt^uót. — Akkor lássolak, mikor a hátom középit. — A kutágost fejjem még? (kérdi boszankodva, akitől tejet kérnek és nincs neki). — Am mi^eg Noⁱé idejibe v^uót. — Ammiⁿ kötöszköl^üöttetek, ^uodoszkol^uoggyatok. (Amint összevesztetek, béküljete is ki: én nem leszek békeközvetítőtök.) — Ammit a szemé meglát, a kezé ⁿem haggya ott. (Nagy tolvaj.) — Annak is magassann áll az asztala. (Sovány ember.) — Annak má léfujtak. (Arról már elkéstél.) — Anyámasszom m^uoggyáro tész vmit. (Agyabugyán.) — Annyi dúgo^m vaⁿ, mékh^uonyi s^e ír^ek rá. — Annyira dicsirté, majⁿem az állo l^eesétt. — Aptyáro fajzott. (Tesztileg v. lelkileg apjához hasonlít.) — Árkoⁿ kívú h^egyimest^er! (Semmi jogod beszélni!) — Árpötörek, buzatörek, összeveszett a kⁱét öreg (mondják, ha két kis gyermek hajbakap). — Arra má k^erész^tét vethecc! (Arra már ne tarts számot.) — Arra szalatt az esz^em. (Hirtelenében arra gondoltam.) — Arrú mi^eg az irás s^e sz^uöll. (Teljesen ismeretlen.) — Áspis ^eggy asszoⁿ. (Veszekedő, sárkány természetű.) — As s^e hatta az annya seggibe a ny^eévit. (Nyelveskedő.) — As s^e monta: beburút [v. papucsfej, v. retcefaj]. (Azt sem mondta: befellegzett.) — As s^e monta: beu! (Még csak nem is köszönt.) — As s^e monta: »No, ^ebek vattok-^e hát, vaj kutyák, így akarok ám«. (Nem kért tanácsot azoktól, kiktől illett volna.) — Asz ⁿem köt^öm az ^uórodra. (Azt nem mondom meg.) — A sz^uó k^ösz^tüⁿk maraggyoⁿ [v. k^ösz^tüⁿk légyem mondva]. (Titokképpen mondom.) — Aszonta hogy: ötveⁿ. (Hányt, okádott.) — Asszoⁿ viseli ott a gatyát! (Papucs kormány uralkodik.) — Aszt a l^eéⁿt uv víjják a leginy^ek . . . (Ostromolják.) — A t^e rⁱéved^em mént ^eé. (A te kezeden vezett el.) — A t^ök is este virágzik. (Arra mondják, ki este öltözik ki.) — Atta a kezure a sz^uót. (Szája ize szerint beszélt.) — Attú ^eécsöppentⁱé! (Elestél.) — Attú kopik a szeméd! (Arra ugyan hiába vársz.) Attú mígy a falnak! (Azt hiában várod.) — A t^üszkövet [v. vasszöget] is meg^ennim, ^uón eh^es vagyok. — Az ám a tⁱérdet kaláccso! [v. az áⁿgyot tⁱérdé v. a k^erész^tanyát tⁱérdé]. (Nem úgy van a dolog.) — Az ám az esz^et toktya! (Nem úgy áll a dolog.) — Az aptyáho huz. (Az apjához vonzódik.) — Az aptyáro ütött. (Az apjához hasonlít.) — Az egíz dúgod ⁿem ír ^ef fagarast, [v. ép pipa dohánt v. ^eggy irgalmas kurgyantást]. — Az ^eggyik az aptya fajja, a másik az annya rajja. (Olyanok,

mint a szülők.) — Az eszihē k^üő i^értenyi. (Nem kell neki felróni, nincs annak ahhoz esze.) — Az gond^uotam, valaki, ha megⁿizēm, sēⁿki sē (mondják, ha várakozás ellenére gyermek lép be az ajtón). — Az Istem minnyājuⁿkal szabad. (Az Isten mindnyájunkkal tehet amit akar.) — Az Isten ^üörösz^tő, hogy... (Kicsibe mult, hogy...) — Az ördögnek is tartosztam éggy uttyáv^uő. (Hiában jártam.) — Baj vaⁿ Köpecēⁿ. (Nincs rendén a dolog.) — Bányno bl^éka a deret! (Sajnálja, amit vesztett.) — Bár a szípsígēdbe aláphattá v^uőna, csak a j^uóságodba megmarattá v^uőna. (Szép, de könnyelmű asszonyra mondják.) — Beatta a dērekát. (Megadta magát.) — Becsinyát magának. (Elrontotta magát, megrontotta egészségét.) — Befütöt neki. (Elázattatva vlki előtt.) — Beinná a Krisztus köntösit is. — Bl^ékáláb l^uóg az ^uörödbú, tē! (mondják a gyerekek, ha az orra leve folyik.) — Belep^ét^t az ördök papuccsábo. (Rosszat tett.) — Beleütött a bugyellárisomba a lapos mēⁿkú. (Üres.) — Bē, mál^ét osztogatnak, köll-ē? (mondják a báméskodó gyerekek.) — Bentörík a k^ésē. (Merész vállalatában bennbukik.) — Beszi velē z^üöt kájho, maj megmoⁿgya a vállo. (Arra mondják, kiből nehéz kivenni a szót.) — Bl^évēt szokáso am má neki. (Vérévé vált szokása.) — Boloⁿ, mer varsányi. (Veszprém-Varsány község a Győr-Ujdombovári vasút mellett.) — Borgyuköt^élēⁿ vaⁿ (a férfi, mikor szülés után nem közösülhet a feleségével). — Bugyog az ^uörödbul a zsid^ugyerēk, tē! (mondják a gyerekek, ha az orra leve folyik.) — Buk lē, mer k^ét öregasszoⁿ gyüⁿ! (tréfálkoznak egymással a fiatalok, ha senki nem jön is). — Būdös neki a dolog. (Nem szeret dolgozni.) — Cigán nevem, rōst vagyok, fáj hasam, ha dúgozok. (Cigányok gúnyolása.) — Cigányuccáro szalatt [az étel, víz]. — Csak a fejit, akkor nēm sántú mēg! (biztatják azt, aki vlkit ver). — Csak az beszígezsd, attul ^éē sē ájj! (mondja, aki nem akar valamire felelni). — Csak az imáccsák tartya. (El akar szakadni). — Csak az ^uóraíg i^ért. (Nincs mély belátása.) — Csak lezsd a likoⁿ! (Azt hiában várod!) — Csak oda lípty, ahuⁿ fimlik! (mondják tréfásan, ha valaki sötétben a tócsába toppant. A kis tócsákat u. i. sötétben köveknek nézi az ember). — Csak ur rín a kezibe a dolog. (Jó dolgos.) — Csak ut tessík-lássíg dúgozik. (Csak a látszatnak dolgozik.) — Csuklom, emlēget a cukrom (mondja aki csuklik. Babonás hit, hogy valaki akkor csuklik, mikor emlegetik.) — Csutora frisz, lēvan az egisz (mondják, ha valami munkát elvégeznek). — De igēⁿ fagyos vagy, iszēn nēm fagy a Szent^él^é v...ga (mondják a fázós gyermeknek). — De igēⁿ hamar befüttyentēted neki! (De hamar elpletykázta.) — Dejsz abba nēm vásík a fogad! (Abból nem kapsz.) — Dejszēⁿ f^üökösső az a gatyájját, akki abba bele akar kapcáskonnyi! (Jól összeszedje magát.) — Dērik ēb būr. (Tréfás dicséret tenyeres-talpas leányra.) — Dērik ēt tátotszájju embēr! (Megtermett, de együgyű külsejű ember.) — De szíp szēdērfátok vaⁿ! v. De sūrū csillagos az i^ég! (mondják, ha a szerelmespárt este a kapuban beszélgetésen kapják.) — »De teli v^uót velē a szád!« róják meg, aki vlmit durván fejez ki. »Az^ér pöktem ki,« feleli a megrovott. »Mēg is fullattá v^uőna, ha lēny^étēd v^uőna,« viszonozza

az első. — Dirmég-dörmög a medvé, nincsen neki jó kedvé. (Duzzogók boszantása.) — Dugd éé kancsot pinték vaⁿ! (mondják, mikor a gyerekek körmére koppintanak.) — Éccer esik esztend^üöbe karácsoⁿ! (mondja a szegény ember, ha egyszer rangján felül való kiadásra, lakomára határozza el magát.) — ÉÉfogyott a pètr^üölëom, hazafel^é bátyám uram! (Kelletlen, sokat időző vendégnek mondják.) — Éggyet sè sz^üót, aszt is lassam monta. (Semmit sem szólt.) — Égymás fazokábo f^üöznek. (Egy húron pendülnek.) — Éggy öl f^üöggyö mind^ünkinék vaⁿ (t. i. a temetőben). — ÉÉhasíttya a sz^éél a poharat! (mondják a cigányok a mulatóknak, ha üresen hagyják előttük állni a poharat). — Ehés a csizmájjo. (Lyukas.) — Éh haⁿk sincs a zsebembe. (Semmi pénz sincs benne.) — ÉÉhorta az irhájját. (Elillant). — Éj, de a számbú vèttet ki! (Épen én is azt akartam mondani.) — Éj, de okos a fejed, meg^éérdemlené év vasabrincсот. (Gúnyosan.) — Éj, de sok hamisság va^m benned! (mondják a gyerekeknek, ha ráütnek és porzik a ruhája.) — ÉÉ k^üö mènnyi, ha szerce esik is. (El kell menni, akármilyen idő lesz.) — Elalunná, ha három íccaka egyberaganna is. — Elalunnik èt tepszi máli^éér, ha soha még nem annák is. (Álomtáska.) — Elereszti fülit-farkát. (Levert.) — ÉÉlopná az ^üótárrul a teritt^üöt is. — El^üótották a gyèrtyájját. (Megölték.) — El^üó tüz, hátú viz! (Nagy baj van.) — El^üti falu^m parasztnak, városonn uraknak, (mondja, akit figyelmeztetnek, hogy ruhája kopottas). — ÉÉmègy Gy^üór^üóba. (Igen messzi utra megy. Gyóró község Sopron megye kapuvári járásában van.) — ÉÉmènt F^üödvárro dèszkát árúnyi. (Meghalt.) — ÉÉmènt iszli-muszliba. (Elkallódott.) — ÉÉn idè ég garast tèttem (mondják a gyermekek, ha valakit ültéből fel akarnak állítani s aztán helyét elfoglalni.) — Eⁿged a császár, szabad a vásár, annyi, vènnyi, lopnyi szabad, csak rajta nè írgyík (mondják a gyermekek, mikor a fogósdí játék kezdődik). — ÉÉn is mèkszoptom az anyámot! (Nekem is van eszem). — Ennek ién nem irok alájjo. (Ebbe én nem egyezem bele.) — Ennek is job v^üóna imáccságos kö^vvinek lènnyi, miⁿ felesíginek. (Goromba ember, gyakran megveri a feleségét, míg az imádságos könyvet nem veszi kezébe.) — Ennek izs B^üédzsebe a köszörüssö! (mondják az életlen késre.) — Énni a szèmedet ugy-è? (Szeretnéd, ugy-e?) — Énnye, de legiⁿszagod vaⁿ! (tréfálkoznak a hajadonnal, ha megérezik ruháján a dohányfüst.) — ÉÉrántyo a n^üótájját. (Megveri.) — Éreggy inneⁿ, gyere csak, nem k^üö nekè, v^üóna csak! (Kötődés a lánnyal, ha tagadja vlki iránt való szerelmét.) — Ériggy, mènny a pokúba! (mondják, mikor az eltört edény cserepeit kidobják.) — ÉÉrópút a bubos. (Felbomlott az eljegyzés.) — ÉÉrti a csizij^üót. (Eligazodik, tudja a dürgést.) — ÉÉrti, mer t^ééti. (Mindenkinek szája ize szerint tud beszélni.) — ÉÉⁿ sè sz^üóllok, tè sè sz^üójj! (Titoktartásra mondtam, amit mondtam.) — Es sè észik ám panaszos kënyeret! (Kövér.) — Este lèssz ezèntül. (Mindjárt este lesz.) — ÉÉsz . . tad a kalapács nyelit. (Eljátszottad a becsületedet.) — ÉÉszeszeszuszájjo az üd^üöt. (Elbabrálja, haszontalansággal tölti el.) — Ész szer^éér fa miny nyirfa, ammiⁿ gyütt^é, mèⁿ vissza! (mondják,

ha valaki hiában járt). — \ddot{E} sz sz^uó nem sok, annyit se sz^uót. — \ddot{E} sz sz^uó-maszátot se tenné keresztül a másikoⁿ. (Lusta.) — Eszt is a bir^uó hátán törtik! (mondják a rosszul tört sóra, cukorra.) — Eszt is mékkérészt^üted. (Ezt is eltörted.) — \ddot{E} tarisznyázso az üd^üót. (A napot lopja.) — \ddot{E} törött a babostányi^{ér}. (Rezelt valaki.) — \ddot{E} törött a kereké. (Gyermekágnak esett.) — \ddot{E} törött a mⁱésésceserⁱép. (Elpityeredő gyermekre mondják.) — \ddot{E} törött a szájjo. (Elpityeredett.) — \ddot{E} vaⁿ kötvö a koszoruja. (El van áztatva.) — \ddot{E} vaⁿ simúva a leveg^üő. (Egyforma szürke az ég mindenütt.) — \ddot{E} veti a borgyaját i^{ért}é. (Arra mondják, ki nagyon sóvárog valami után.) — \ddot{E} visz a rⁱészfaszu bag^uó, té! (Gyerekek ijesztése, ha este akarnak kimenni a szobából.) — Ez ahho csak kismiska. (Ez ahhoz nem is hasonlítható.) — Ez^éregybe v^uót ugy-é, mikor az a nasz szⁱé fujt? (kérdik gúnyosan a füllentőtől.) — Fⁱéfüll^éé [v. fülh^égyg^éé] hallottam. (Csak félig-meddig hallottam.) — Fejszire emb^{ér}ék, gyün a m^{én}yⁱét! (Tréfás dolograserkentés az ebéd utáni pihenésből.) — Fⁱékerⁱék^é vaⁿ. (Ittas.) — Feket^é finy^{és} förtelmes, gyere el^üő mas köllesz. (Mondják tréfásan a rézüstre.) — Fene látto ennek mássát, viny ökörnek tin^uó társát! (Össze nem illő korú házaspárra.) — Fⁱére bajsz, mer cs^üök ír! (mondja tréfásan a leány, ha útjában áll a legény.) — Fⁱére gömböc az udbú! (Akadékoskodó gyermeknek.) — Fokh^égyre beszill. (Félvállról, büszkén.) — Fordított a sorsáⁿ. (Változtat a helyzetén.) — F^uót hátáⁿ f^uót van a ruhájáⁿ. (Össze-vissza van foltozva.) — Födözzö magát! (Tegye fel a kalapját!) — F^üőfuj^uódott. (Megharagudott.) — F^üökötöttö a pofabocskort. (Szemtelen.) — Fölaggya magát a viz. (Felszínre jön.) — Föllü huj, alú juj! (mondják az olyan nőre, kinek felső ruhája cifra, az alsó pedig piszkos, rongyos.) — Fölüti az ^uórá^t. (Megharagszik.) — F^üő meri kötnyi a macskáro a haraⁿgot. (Bátor.) — F^üőszto a valogad a tapl^uót, ugy-é? (Féltél, ugy-é?) — F^üőviszi az ügyit. (Fölvergődik, magas állásra jut.) — Fujják a kigy^üökövet. (Ármánykodnak, rágalmaznak.) — Furgya az ^uódalát v^lmi. (Kínozza a kíváncsiság vagy a hallott hír elbeszélésének vágya.) — Fülit se billenti rá. (Rá sem hederít.) — Füzet, csak ul locsog. — Gazdájjo akad [v. találkozik]. (Ellopják.) — Gompház, ha lészakad, lész más! (Ne sirasd a veszteségedet!) — Gond^uótuk, gomb^uótuk. (Hamarosan határozotunk is, cselekedtünk is. Dabrony.) — Görögül nevet. (Sir.) — Gyerték, szalaggyuⁿk, csak ul lobog-gyoⁿ hajuⁿk. (Tréfás futásra biztatás, ha kopasz ember van a társaságban.) — Gyün a h^énka! v. Gyün a h^éuz! (Gyerekek ijesztése.) — Ha a kutya m^{ég} nem át v^uóna sz. . . nyi, \ddot{e} fokta v^uóna a nyulat. (Olyan ember gúnyolása, ki mindig feltételekben haⁿkban beszél.) — Ha a sz. . . b^üdös n^ém v^uóna, aszt is m^ég^énni. (Zsugori.) — Ha a v^uóna ot n^ém v^uóna, öregapám m^ég nem h^uót v^uóna, mast is in^é. (Feltételekben beszélő ember gúnyolása.) — Ha \ddot{e} szakad, ujj ájjo a helit. (Lesz helyette új.) — Ha eszt a kutya m^ég^énni, \ddot{e} vetⁱék^énnik tülö. (Oly rossz, hogy a kutya is időtlent kölykeznék tőle.) — Ha gyüttök: lésztek, ha hosztok: észtek (mondják tréfásan a lakodalomba meghívottnak. Értelme az, hogy az illető el ne felejtse

lakodalmi ajándékot [húst, lisztet stb.] vinni magával, amiből főzhetnek). — Ha hazucc, hazuggy akkorát, hof fülö-farka kikerűjjoⁿ. (Légy következetes, logikus még a hazugságaidban is.) — »Haⁿ hiét a világ?« kérdi egyik ismerős a másiktól, mikor találkoznak. »Mávol is kevesebb,« feleli az. — Hal lám, j^uólaktál-é, kemény-é a fejed? (kérdik a gyermektől és megtapogatják a fejét.) — Hamar a kovácsná vaⁿ! (feleli akit sürgetnek: hamar, hamar. Valószínűleg a Hammer-t kell érteni.) — Ha még nem látto^m v^uóna, mast elest^{ié} v^uóna (mondják tréfásan annak, aki elesett). — Ha nem csurraⁿ, csöppeⁿ. (Ha kevés is, de van egy kis haszon.) — Ha nem k^üő, níz rá! [v. nē níz rá!] (Gyermeknek válaszolják, ha azt mondja, hogy neki az étel nem kell.) — Haⁿgyá d^érik, ducifar (mondják a karcsú derekú, széles farú menyecskére, lányra). — Hányi jár bele a lilék. (Közel a halála.) — »Hány ^uóra?« »Min ténnap ijjeⁿkor« (felelik tréfásan). — Háromágu vasvella, ut^uóbb is az enyim líssz. (Ezzel a mondókával gúnyolják azt, kinek a nótája rosszul rimel.) — Ha tē kocsizol, i^én szekerезék. (Ha te úgy, én is úgy.) — Ha tē nem v^uóná még a penisz, ki énni még a kényeret? (gúnyolják a munkájával kérkedő suhancot). — Hat ökor az ahho. (Nem ért hozzá.) — Hátrokötöttö a fejit. (Megesett, törvénytelen gyermeket szült. A fej hátrakötése menyecskék ismertető jele.) — Ha ütnek: tapogatnak; ha színnak: emlégetnek (mondja, akit ijesztenek: no most kikapsz!) — Hazucc, haza fucc, anyád mell^{ié} kukorocc, ott is én nagyot hazucc (mondják egymásnak a gyermekek). — Hégynek hajcs, v^üogynek tarcs. — H^éere éggy ember. (Ember a gáton, derék ember.) — H^éere tutyi bézzentyü, kesztyü, leffentyü. (Gúny az izléstelen, össze nem illő öltözetre.) — Hetet-havat összöbeszill. (Tücsköt-bogarat.) — Heteⁿ vannak, mind a markotai ördögök. — Hiétrü-h^uótra hallogattya. (Egyik napról a másikra.) — Hogy^{iér} nem aggyák, iⁿgy^{iér} m^ék sē mutattyák (felelik annak, aki mindenről megkérdezi, hogy volt, mennyibe került.) — »Hogy ityég a fityég?« (Hogy vagy?) »Mind a zsid^uó funtya háro^m verduⁿg.« (Rosszúl, mert négy verdung egy font.) — Hogynē mozogna az eleveⁿ, mikor a döglött is mozog? (mondják, midőn egy eladdig csendes, visszavonult ember egyszerre szokatlan élénkséget árul el). — H^uónaputáⁿ kiskeddēⁿ, borgyuvág^uó pintēkēⁿ. (Soha.) — Hozzákötöttö az ördög a lovát. (Lustálkodik). — »Huⁿ van idēsanyám?« »A hiba, korpa va^m beⁿ« [v. »Kukutyi^mba jeget asz^uónyi«]. — Húbele Balázs, lovat ad Isteⁿ! (Annak mondják, ki el akar valamit hamarkodni.) — Húbele Balázs m^uógygyáro tész vlmít (Elhamarkodva.) — Idē lilék, oda lilék, addik tarcsⁿ, mig i^{én} illék. (Nem törődöm a túlvilággal.) — Idē süss! (Ide nézz!) — Idē velē, itt a nyelē! (Add ide!) — Íg a berék, nád a kert! (Ill' a berek, nádak, erek.) — Igír mindēnt mindēnek, nē aty sēmmit sēⁿkinék, nēm lész hējja sēmmidnek. (Ne adj kölcsön semmit.) — Igyuⁿk, maj többre emlikszüⁿk. (Tréfás kínálás.) — Igyuⁿk, us sē lész Pestēⁿ házuⁿk. — Ijjeⁿ h^éere ijjeⁿ k^üő, külömp h^éere külömp k^üő (mondja, akit ruhája kopottságára figyelmeztetnek). — Íll. a gyanupörr^é. (Gyanuskodik.) — I^ukább ^észalad, mi^éksē fill. (Gúny

a bátorságával kérkedőre.) — Iⁿkáp has fakaggyoⁿ, mind ez a kicsim megmaraggyoⁿ. — Ir föl a jⁱégre! (Ne tarts rá számot!) — Irt arrú Szen Dávid, el is hegedütő! (Annak már vége.) — Isten neki fakérészt, ha ^eétörík as sē lössz. (Nem bánom hát, legyen.) — It vagyok! (mondja, aki csuklik, mert azt hiszi, hogy valaki emlegeti, azért csuklik.) — It vagyok, ragyogok, mind a feketē szurok (mondja, akinek a nevét kiáltozzák). — Jártottya az eszit valamiⁿ. (Tervezget, spekulál.) — Jobb is a fejē ajjánok, hon nēm tēttē. (Szerencsēje is, hogy nem tette.) — J^uó h^eére tēttē a fejē ajját. (Szerencsés.) — Juj, mējjeⁿ fehir virē folik az ^uórodnak, tē gyerek! — Káboszta, leves, fogd a keze^m vezess! (mondja, aki nem akar nagy lakodalmat tartani. »Ecs csak ojjaⁿ lakodalom lössz, tuggya, hogy: Káboszta stb.«) — Kapsz ēh hⁱétre hat napot, a hetediket ráadásnok. (Semmi fizetést nem kapsz.) — Karácoⁿkor kalácsot, hushagy^uokeddēⁿ fáⁿkot, husvítkor is ha lehet, p^unk^oskor bár kényeret. (Gúny a nagy konyhát vivőre.) — Káso nēm ítel, t^uót nēm embēr, taliga nēm szekⁱér. (Meg kell a dolgokat különböztetni.) — Kⁱéd bolond ēp pár! (mondják, ha ketten közösen valami ostobaságot követnek el. Ha hárman voltak, akkor utánamondják: a harmadik a bujtár.) — Kedvē csosszanik. (Kedvet kap, kedve kerekedik.) — K^ē f^uő, má a k^uódis a harmadik falut járgyo. (Már késő van.) — Kényerez^unk, mig a pogáco kisül. (Így rójják meg a szakácsnét, ha az asztalnál ülőket sokáig várakoztatja a következő fogásra.) — Kenyi a szájját. (Biztatja, kecsgetti.) Kerū fordú, mēgmēg iszik. (Rövid idő múlva.) — Kⁱészt^u keletleⁿ, kemencⁱét^u sületleⁿ. (Keletlen és sületlen kenyér.) — Kⁱészt^u vár. (Kinálást vár, azt várja, hogy úgy adjanak neki, nem nyúl az ételhez.) — Ketteⁿ kedvesseⁿ! (mondja aki szerelmespárral találkozik. Az meg visszafelel: Gyűjjeⁿ vel^unk hármoⁿ hirēsseⁿ.) — Kⁱézzel-lábbol az ēvishē, immel-ámmol a dolokho. (Lusta ember gúnyolása.) — Kibērētvákozott az ű^üő. (Tiszta, csillagos, hideg éj van.) — Kicsipi magát. (Kicsinosítja magát.) — Kies^uóná a tehⁱém^ub^ul a borgyut. (Elkunyorálná az ember ingét is.) — Kiereszt az ű^üő. (Kitavaszkodik.) — Kiesik a formájáb^u. (Elveszti rendes arcszínét.) — Kifelⁱé áll a szekerē ruggya. (Ki akarják neki adni az utat.) — Kifiⁿgotta a bábo a fogadat (mondják a gyerekeknek, ha foga hiányzik.) — Kifiⁿgott a vilák kímínyⁱ. (Meghalt.) — Kifogot rajt az it^ē. (Nem győzte megenni, amit kivett.) — Kifordította a b^urit. (Más vallásra tért.) — Kimutatta a foga fehirrit. (Elárulta titkos szándékát.) — Kinyilik az ű^üő. (Kitavaszkodik.) — Kinyít a szemē. (1. Nemi mivoltának tudatára ébredt, a másik nem iránt érdeklődni kezd. 2. Bátorságra kapott.) — Kis alacson nam magas, szárosz kövⁱér pofit embēr. (Alacsony, sovány ember, tréfásan.) — Kitál^uót neki mindēnt. (Mindent elpletykázott neki.) — Kitelik tele. (Fel lehet róla tenni.) — Kitⁱér velē a türelēmb^ul. (Elfogy vele a türelme.) — Kitészik a sz^urit. (Kiadják neki az utat, kidobják.) — Kivásállom mⁱég esz rajtad! (Eldöngetlek érte.) — Kivel ^uörösztⁱé diszn^uókat? (kérdi az, aki nem akarja, hogy a másik tegezze.) — Kiveri

az anyja tolla. (Tollasodik, anyányi lesz.) — Koⁿkolossan níz. (Haragosan.) — Kontyom alá is kevés lénne. (Igen kevés.) — K^ücsöⁿ kényⁱér visszajár (mondja, aki megtorolja a sértést.) — Kötí az ébet a karr^uóho. (Fogadkozik: így lesz, úgy lesz.) — Köt^vö k^üö hinnyi a kománok. (Ravasz ember.) — Kutya légyek, ha nem igaz! (bizonyítja szavait a beszélő. Ha füllent vagy tréfál, akkor így mondja: »Kutya legyek!« v. »Samu légyek!«) — Kúh^ö légyem mírvé! (Hasonlítások után mondja az elbeszélő holmi védő varázsigéül, hogy rajta a leírt betegség ki ne üssön. »^u kellis támott a lábáⁿ, mind a fiélöklöm, kúh^ö légyem mírvé.«) — Lapát le! (kiáltják, mikor a lapátért küldött gyerek azzal tér vissza, hogy nem találja. A 'le' szóval különben a kutyát hívják.) — Lassa^m pátér a kérésztel, hasz sz . . gyík a kössíg! (Hátrább az agarakkal!) — Láttá-é má kⁱéd barátoⁿ, ény nyuloⁿ szántonyi? (Szójáték, Nagy-és Kisbaráti, valamint Nyul győrmegyei községek.) — Láttá-é má kⁱétfüli fazokat? (Gúny az olyan asszonyra, ki csipőre teszi a kezeit s henyél.) — Léesesztetté a szárnyát. (Levert.) — Léesett a buborkafáru. (Megalázódott.) — Léesett az álló. (Elszomorodott.) — Léfajtetté a bort. (Kihányta.) — Léfogyott az aratás, odo van a j^uó tartás. (Mondóka.) — L^égy^en lud, ha kövⁱér, ha nem kövⁱér, ösztövⁱér. (Nem vitatkozom veled, legyen úgy, amint te mondod.) — L^égy^en velé karácsonnya! (Teljék benne öröme. Nem csupán karácsonykor, máskor is így mondják.) — Lⁱégynek s^e vitt. (Szelid ember.) — Létaganná az iégrül a csillagokat. (Hazug.) — Lⁱé tartya a sz^uógát, átok-szitok a gazdát, kötⁱél az asszonyát. (Cseléd mondja, ha rossz kosztja van.) — Lététté a kalánnyát. (Meghalt.) — Lététtik, f^üövöttik. (Szólták-szapulták.) — Létörött a szarvájjo. (Megalázódott.) — L^évetk^üözött. (Megsoványkodott.) — Maj ha fagy, h^uó lesz nagy. (Soha.) — Maj léesik az éb a taligáru! (mondják a hencegőnek, vagyonával kérkedőnek.) — Maj lesz mⁱék Csics^uó^m bucsu. (Lesz még szálló lágy kenyérral.) — Maj mégbiküll a maga kényeriⁿ. (Mégbékül engesztelés nélkül is.) — Maj mékfüzeti az örekharaⁿg. (Sohasem fizetik meg.) — Maj méktanítlak kesztyübe dudányi, vár csak! (Elverlek.) — Majn^em az Isteⁿ hideg-gy^e v^eszí meg. (Igen fázik.) — Maj ráviszi az igazság! (Gyerekek mondják játék közben, ha az ellenpárt valami nyert előnyt letagad.) — Maj v^eszék, fiam, ha tol a császár talicskán aranyat (mondja a szülő valamiért hajszolódó gyermekének.) — Maj viszék a lakodalmadba ér rosta vizet. (Tréfás köszönet.) — Marokk^u keresi az utat. (Részeg és sokszor letenyerel.) — Más ajtaja mögöt lakik. (Lakó, magának nincs háza.) — Más kezé-lábo v^uót. (Más cselédje.) — Mast ién tettem l^e a garast! (Most én beszélek.) — Mégaggya-é kérészty^e sz^uómájját? (kérdik, ha vékonyan fizet a gabona. Egy kereszt = 18 kéve.) — Mégá, kényⁱér, mégészlek! (Szájtáti, ügyetlen ember gúnyolása.) — Mégáporodik szájjábo a sz^uó. (Akadozva, nehézkesen beszél vő. *mégáporodik*.) — Mégbontakozik az üd^üó. (Rosszra fordul az időjárás.) — Mégduggya az ^uórá. (Megharagszik.) — Mégesküttek a bodzafa alatt. (Vadházások.) — Mégeszi a vörözs bika. (Elég.) — Mégiⁿ

förlút hátodra a banai. (Lomha vagy.) — Mëginná az ünⁿgit is, ha páliⁿkává váno. — Mëg is igrnyi, mëg is annyi, as sok v^uóna! — Mëgitta a háj árát. (Nyikorog a szekere.) — Mëg ma nem ettem kalanny^uó. (Nem ettem meleget.) — Mëg ma nem v^uót a hasamba melek kaláⁿ. (Mëg ma nem ettem meleget.) — Mëgütöttö bugyëllárisomat a lapozsguta. (Üres.) — Mëgy a muⁿka szakvá^mbo. (Gyorsan megy.) — Mëgy, mind a tëttyire. (Egyenest, egész, biztossággal megy valamiért.) — Mëkcs^uóta a halát (az az özvegy, kinek második felesége [ura] különb mint az első volt). — Mëkfekszi az utat. (Belebetegszik.) — Mëkfüzettem a sintérnek, dögöt nem tartok. (Az mondja, kire rátámaszkodnak.) — Mëktaláto zsák a f^uöttyát. (Méltó párjára akadt, az se különb mint ő.) — Mëktörüli szëmit-szájját. (Ágyából gyorsan talpra ugrik s általában gyorsan felkészül vlhová.) — Menné jobban tagadod, annál iⁿkáb ragadod (évédnék a lánnyal, ha tagadja, hogy ezt vagy azt szereti). — Mëny a dügodra! (Hordd el magad!) — Mëér nem billëgetted [v. pattogattad] a füledet? (Mért nem szóltál?) — Mëty tetüvákotást. (Lassan.) — »Mi léssz az ebíd?« »Háro^mfélé: lesi, vári, kopi«. (Nem akarja megmondani.) — »Mi léssz az ebíd?« »Herkentyü«. (Nem akarja megmondani.) — Mincsem gratulájok, iⁿkáp kiⁿ sincs hideg. (Inkább szenvedek, de nem alázom meg magamat.) — Mindëⁿ lⁱébe kaláⁿ. (Mindenbe belekotnyeleskedik.) — Mindë^mbe beleakad az ^uóra, v. Mindë^mbe beleüti az ^uórát. (Mindenbe beleártja magát.) — Mindëⁿkinek van egisz helë (t. i. mikor eltemetik. Egy egész hely = 32 hold, a hold nagysága azonban különbözö.) — Mindëⁿ sz^uót az ^uóráro vész. (Minden csekélységért megharagszik.) — Mindig van neki röviccsigë. (Mindig van panasza.) — Miⁿgyá farkasszarba szaggatlak! (fenyegetik a rossz gyereket). — Miⁿgyá hátú k^üöttöm [v. kötöm] a sarkadat! (Gyerekek megfenyegetése.) — Miⁿgyá otkin találod a heledet! (Mingyárt kiröpítlek!) — »Mit acc, ha mëkteszëm?« »A Mitacnak a l^eényát, mëg a fiát, ha mëkfokhatom«. — »Mit ámotta?« »Kisszⁱékët fönnávo, gádorfát hosszábo, aluttejet hussal, mëgënnid-ë?« — Mit em^eëgeti a koszoruját? (mondják a legénynek, ha olyan lánynál próbálgat szerencsét, aki úgysem megy hozzá). — »Mit ész^üö?« »A seggë^m vígit kirántottam, asz szopogatom«. (Nem akarja megmondani.) — Mit ír az a titulus, jobb annál a bor és hus. — Mit láttá t^e? Karr^uóhégyi^m pityër v. . . gát së láttá, (válaszolják a gyerekek, ha azt mondja, hogy ő még olyant nem látott). — Mit nissz? Nëm vagyok i^{én} nádmiz, ha av v^uónik së annik (mondják a bámészködönak). — Mit szürbe, boeskorba kerestek az apák, csizmäbo, mentiébe k^üöttik az unokák. (Pazarolnak.) — M^uódba hagy valakit. (Utasításokat ad neki.) — M^uónár goⁿgya az üöllis. (Nem tartozik rám a dolog.) — Nagyba viszik a rontyszëdist. (Pazarolnak. Gúnyosan.) — Na(gy)obb a hirë, mind a haszna. — Na(gy)obb a szemë, mind a bⁱélë. (Többet kivett a tényérjára, mint amennyit meg gyözött enni.) — Nagy ur az ur, nem anna ëg garast? (Hencegö ember gunyolása.) — Nagy virgábo vaⁿ. (Nagy bajban van. Tréf.) — Nak kutya jár a csizmájábo. (Nagy kópé.) — Në csácsë, görbe száju! (Ne beszélj!) — Në járgyon az a bag^uós!

(Ne fecsegy!) — Nekikeserődik az üd^üő. (Elborúl s esni kezd.) — Nëm aggya be. (Nem hozza be.) — Nëm ál még nálo a sz^uó. (Pletyka.) — Nëm bánnyo, ha Pityi Palk^uó is. (Nem bánja, akárki.) — Nëmcsak ét tarka kutya van a világoⁿ. (Ha másnak ugyanolyan külsejü baromfija stb. van, mint a tied volt, abból még nem következik, hogy csakugyan a tied.) — Nëm esik ki a vilák feneké. (Nem bomlik meg amiatt a világrénd.) — Nëm ettem meszet! [v. bolo^u gombát!] (Nem vagyok bolond!) — Nëm^m fázik a széméd? [v. a ny^üéved?] (kérdik hidegben a gyereket). — »Nëm^m físz, hogy é^üvásik a szád?« kérdik a fecsegőtől. »Maj mégnád^uótassuk« feleli rá az. (»Mëgnádoll«-ra nézve l. a mesterműszókat.) — Nëm^m fogy el a csodám! (Nem győzök eléggé csodálkozni rajta.) — Nëm h^uólag e, hof f^üufujhassam! (válaszolják a sürgetőnek). — Nëm irét té asz hajassaⁿ, kopasszann izs bajossaⁿ. — Nëm irét té asz sz^üörös fejj^üé! — Nëm kalandáriom az i^én fejem, hom mindént tuggyak. — Nëm keres ám mindⁿki tetved benné! (mondják, ha a ruhának valami csekély hibája van, mit csak igen pontos megtekintés után lehet észrevenni). — Nëm k^üő nekém csik^uó! (mondja az anya gyermekének, ha vele akar menni). — Nëm látod? Majrát k^üött! (mondják, ha valaki nem találja, amit keres, pedig a szeme előtt van). — Nëm lát tovább az ^uóra hegyin^é. (Nincs mély meggondolása.) — Nëm lészék karr^óho kötvő. (Odább állhatok, ha rossz lesz a szolgálat.) — Nëm lúnek evv^é nyulat. (Nem baj, ha nem egészen jól sikerült is a munka.) — Nëm meri kidugnyi az ^uórá. (Nem mer kijönni.) — Nëm mernik velé ^éménnyⁱ eggy utoⁿ. (Gonosz ember, zsvány.) — Nëm muszáj ám eszt a viⁿ l^éént ^événnyⁱ, van ám ennek még én n^éennyé is. — »Nëm szigyülléd?« »Dehon nëm, csak up pirull a bokám, még a könyökem is.« — Nëm szíp ám, ha a b^uóha kehöll. (Erős leszólás.) — Nëm talájjo a helit. (Nyugtalan, izeg-mozog.) — Nëm tart ét tikmoⁿsüttig. (Hamar meglesz, mert a tojás gyorsan megsül.) — Nëm tēheték rúla, akarhá tész i^érté az Isteⁿ. (Nem tudtam megtenni, mert nem bírta ki a természetem.) — Nëm tom, ki lova, csikaja. (Nem tudom, ki fia vagy lánya.) — Nëm tom, lész-é belüllő inékés hallott. (Nem tudom, lesz-e a dolgából valami.) — Nëm tud litregyünnyi velé. (Nem tud megegyezni.) — Nëm tud mēnnyⁱ az asztagra, fölibrett a b^élészszagra. (Betegséget színlel, hogy feküdhessenek, de enni jól tud. A b^élész^é-t l. a 6. p. az ételek közt.) — Nëm uv verik a cigánt! (Nem oda Buda!) — Nē nyujtogazsd azokat a div^uóver^üő p^uóznáidat! (Ne nyujtogasd hosszú lábaidat!) — Nē szaporídzsd [v. t^uódídzsd] a sz^uót! (Ne vitatkozzál!) — Nē sz^uó neki, csak incs neki, mi^ugyá tuggya, mi k^üő neki! (Kötődés a szerelmessel.) — Nē teheⁿkégy rám, nēm a Csáki sz^uómájjo az i^én hátom. — Nē vigyek sz^élékét? (üzeni a férj feleségének, ha elunja már a tereferelésből haza várni.) — Ni a vⁱn t^uót felesigēstü! (mondják, ha egy fiúcska és leányka együtt mennek.) — Nincs a j^égneg gērendájjo! (Leszakad, ha rálépsz.) — Niⁿcsen annyi haja szálo, mind a háⁿszor még nēm bánto. (Igen megbánta.) — Nincs ennek sē áriájjo, sē Máriaájjo. (Nincs semmiféle dallama.) — Nincs

ki neki a nity fértá. (Nincs helyes esze.) — Nincs má miég a tele^{ng}-gyibú sè. (Rég elszakadt. A teleng, mint az ostor legtöve, legtovább tart.) — No am maraggyon az öd garazsba. (Azt elengedem.) — No, èè merèt t^ónyi a pofádót? (Nem szégyenlesz eljöni?) — No kittyémkotty èégyütt^é? (kis gyermekek megszólítása.) — No, megitattad az egereket? (csufolják a gyereket, ha sírt.) — Nyakábo kanyarította a sz^ót. (Letorkolta.) — Nyakk^ó taszintotta bele Isten a szerèncsiébe. (Érdemén kívül lett szerencsés.) — Nyakoⁿ felejt. (Nyakon üt.) — Nyárom mindè^m bokor szállást ád. (Nyáron az útfélen is meg lehet hálni.) — Nyefég a cipell^üöd, sirattya az árát. (Csikorog, »mer nincs kifüzetvè«.) — Nyeli a szárosz kortyokat. (Dugába dölt a terve.) — Nyomtáig van az ad^óságbo. (Elmerülésig.) — Odáig vaⁿ. (Halálán van.) — Oda sè neki! (Ne törődjél vele!) — Oda sè níz a bajnak. (Nem törődik vele.) — Ojja^m, majnèm a sz^é horgya èè. (Sovány.) — Ojja^m piros, majnèm kicsattanik. — ^uÓⁿ j^üo foga^m vaⁿ, èérágnám a vasszeget is. — ^uÓ^m meleg léssz, a kutya is ki^üötti a ny^éévit. — ^uÓⁿ ehès vagyok, a büdöskü virág-gyát is megènním. — ^uÓⁿ köv^ér, csak ur rènèg. — Onnam má kicsöppent^é! (Onnan már kimaradtál, kibuktál.) — Opsit, am^èère a nap süt. (Elmehetsz.) — ^uÓ^{ra} níz, am^èère a farkasz sz. . . ik. (Félre nézz!) — ^uÓⁿ savany^üo, apátloⁿ gyerek terem tülö. — ^uÓⁿ sováⁿ, èf fanyelü k^és is kèrèsztülbökní. — ^uÓⁿ sötít vaⁿ, a vasvèlla is megáno bennè [v. meccenyi lehetnè belüllö]. (Sűrű sötétség van.) — Ot hatta a malaccát. (Odaokádott, részeg emberről.) — Ot kin tágossabb [v. t^érèssèbb], id beny nyájrossabb! (kiáltják tréfásan a kopogtatónak.) — Ott is csipik, ahun nèm^m viszke. (Verik.) — Ott is vakargya, ahun nèm^m viszke. (Töpreng, fejét vakarja.) — Ot van öregapát pizè! (mondják, ha valaki megbotlik.) — Öcsém. j^üo táncos, j^üöév^üo roz dúgos! (Lusta sihederek megszólítása.) — Ökör gyüd be k^étètkhè! (mondják a belépő gyerekeknek, ha elfelejt köszönni.) — Összöakasztya a te^{ng}ü^ót. (Összevész.) — Pápista szinè vaⁿ. (Halvány.) — Paraszti beszíd. (Közmondás, példabeszéd.) — Penyhemagot árull. (Nagyon lusta a melegségtől.) — Piruj pofa, tej has! (Hivatlan vendégre, vagy az evésben telhetetlenre mondják.) — Pockot vèsz vlkiⁿ. (Följe kerekedik, hatalma alá hajtja.) — Por^üoca szünö vaⁿ. (Sárga. A ,por^üocá'-ra nézve l. 6. Ételek.) — P^üöregatya, pint^üö, nekèm bizon nèm k^üö. (Nagyratörö, rendjéből kikivánkozó parasztember gúnyolása. A ,p^üöregatyá'-ra s ,pint^üö'-re nézve l. 7. Ruházat.) — Puntom dí vaⁿ! M^ék tüzet sè raktam! (Rossz háziasszony gúnyolása, ki elbeszélgeti az idöt s főzni elfelejt.) — Ráatta a tisztát. (Leszidta.) — Rágyütt a b^ónájjo. (Mérgeskedik.) — Rálipètt a cs^üöszökör a lábáro. (Meghalt.) — Rándzbo szèd vlkit. (Megver.) — Rászárótt a bür is. (Nagyon sovány.) — Ráveszètt a szemè. (Rábámult.) — Retye-
retye fakokas, bujj az ^üoba, ott ugass! (Nyelveskedő letorkolása.) — Rígi n^üóta am má, öreganyád rigènn a patho vertè! (mondják, ha valaki régi, elnyütt dalt dalol.) — Rossz ^üorábo k^ét f^üö. (Rossz kedvü.) — Rosz puska az, akkinek fogásó nincseⁿ. (Mindenhez kell

érteni.) — Rosszul imátkozott. (Haragos.) — Rozsmácsik, ha ^évásik, lesz másik. (Ha elszakad, lesz helyette új.) — Rud mellé áll. (Engedelmeskedik.) — Ruk fűő, hadd ot-m^uódra tész valamit. (Felületesen.) — Sëbaj papⁱékná, mest^{er}iéknⁱé annyi sincs. (Nincs semmi baj.) — Së bú, së bá, csag beállított. (Nem is köszönt.) — Së hücski, së hajki. (Semmi lábas jószága nincs.) — Së ijfelëm, së nappalom. (Nincs nyugtom.) — Së itë, së h^uóta. (Sem meggyógyulni, sem meghalni nem tud.) — Së izë, së büző a kotyvasztásodnak. (Izetlen.) — Së kíërd, së hall. (Nem kér senkitől tanácsot, tesz mindent a maga esze szerint.) — Sëmmi látottya a dügánok. (Semmi látszatja, látható eredménye.) — Së orcájjo, së pofájjo. (Szemtelen.) — Së országó, së hazájjo. (Jöttment.) — Së szëri, së számo. (Sok.) — Së tészí, së vészí, csak ^éëmëgy. (Nem szól senkinek, el sem búcsúzik.) — Së tület, së tovább. (Se előre, se hátra.) — Së üdejë, së ^uórájjo, csak eszik. (Rendetlenül.) — Së üⁿgöm, së gallⁱérom. (Nem rokonom, senkim sem az illető.) — Sirassa kend, sirassa, erëgetvë nëm csapva, háromszor is pupozva! (Igy biztatta egy asszony siratásra a sirató asszonyt, mikor gonosz ura a koporsóban feküdt. ‚Erëgetvë‘ és ‚pupozva‘ lesz t. i. a mérő gabonával, melyet a sirató asszony kap.) — Sohánok a sohájjáⁿ së hallottam. (Soha.) — Sokáig, míg a Duna vizë nëm ír bokáig. (Mondóka.) — Sok vam má a ladba! [v. a rovásóⁿ] (Kicsordul a türelmem pohara!) — S^uót a fülibe, paprikát a szemibe! (kiabálják a gyerekek a nyúl után.) — Süt a Kata, szapull is, tur^uót csinyá, köpüll is, ha neki-kap, meszell is. (Sürgölődő asszonyra v. lányra mondják.) — Szánt a pityër, ^éëvesztettë az ësztëkⁱéjjet (mondja a földmives, mikor tavasszal legelőször hallja a pacsirtát énekelni). — Szároggyon ^éë benned a sz^uó! (Tartsd titokban, amit mondtam.) — Szaváⁿ fog-gyák a harist. — Szavát në felejesë! (mondja, aki más szavába vág.) — Száz urná töb vaⁿ, száz esztendeig még nëm illék. (Kapok még szolgálatot másutt is.) — Szëginy embër nëm èhetik tur^uós mácsikot: ha lisztyë vaⁿ, turaja nincs, ha turaja vaⁿ, lisztyë nincs. — Szentjánoskënyⁱérr^éë së lehetnë ^éëcs^uónyí. (Semmivel el nem lehet csalni.) — Szíp ël l^ééⁿ, ^éël^uógnik ⁱértë ëty hⁱétig a füstön [v. ^éëvág-nám ⁱértë az ujjomat]. — »Szíp kⁱét l^éény az ëggyik!« mondja tréfásan a legény, ha két szép lány elhalad mellette, mire a lány visszaszól: »Nincs is öt szëbb, ahun ⁱém magam vagyok!« — Szitakirëg, rostakirëg, miⁿgyá haza írëk. (Mondóka.) — Szorull a kap-cájjo. (Nehéz helyzetbe jutott.) — Szorús mast, ugy-ë? (Belekerültél a csávába, úgy-e?) — Szörnyü szⁱél, akki még nëm áll! (gúnyolják azt, aki boszuságból nagy hevesen nekiesik valami munkának.) — Szurgya a szëmit. (Irigyli.) — Talán csolláⁿro pisátá? (kérdik a duzzogótól.) — Tanuj tin^uó, ökör lëz belülled! (mondják a nehézfejű gyerekek.) — Tartaník ⁱéⁿ lovat, ha zabot sz..nik mëk sz..t ënnik. (Gúny a fősvény emberre.) — Të belülled is j^uó halá lët v^uóna ám! (pirongatják a későn érkezőt.) — T^ééd ám az árnyika! [v. a kutya csöcső!] (mondják, ha valaki azt állítja valamiről, hogy az övé.) — Tëttë a cigáⁿ! (Én nem tettem!) —

Tették a Luciper! (U. a.) — Tígöd nem hínak sēⁿkinék. (Te nem számítasz.) — Tisztessíg nem esik sz^uólváⁿ. (Illetlen szó kimondása előtt v. után használják mentegetőzésül.) — Tisztuggy a szemēm elű! (Takarodjál!) — T^uóggya a szekerē farát. (Erősíti, mit a másik mondott.) — Tövire tapintott. (Elevenjére tapintott.) — Tuggyuk, m^ēere görbe a l^üöcs! (Tudjuk miben sántikálsz.) — Tűvⁱé tettē iértē az egisz házot. (A ház minden zugát megkereste.) — Tüzbe gy^ün. (Megharagszik.) — Ugat a halá kutyájjo (mondják, mikor a tüdőbajos ember köhög.) — Ugyam mire nízēd a napot? (Mit gondolsz, mi lesz így belőled?) — Ugy-ē fittēd a бүrkⁱédet? [v. irhádot?] (Félsz ugy-e?) — Ugy-ē íg a pokol? (kérdik, mikor a kijózanodott részeg ember vizet kér.) — Ugy-ē vannak odaki? (kérdik attól, aki kiment a szobából, de a hideg miatt sietve jön vissza.) — Uj jár, alig írī a t^uópa a f^üödēt. (Büszkén, kevélyen jár.) — Uj jár, majnēm a dērēka törīk ki. (Büszkén, gógösen jár.) — Uj j^uólakott, a fülō is kⁱétfelⁱé áll. — Uk kipöndörítlek, a lábōt sē írī a f^üödēt. — Um mēg^ēédēt, as sē tutta mēllik lábáro ájjoⁿ. — Uny nyakonn ütlek, miⁿgyá Ábrohámro vicso-rocc! [v. az eget izs b^üögg^üőnek nízēd; v. sē ill^üő, sē hallōt nem lēz belülled; v. mēk sē kelebicⁱéllēd magadat!] — Usz szereti, maj mēgēszi. — Utat nē agy rám! (El ne árulj!) — Ut tēgy^ük, hogy a kiskutya is j^uólaktyík, mēg a cip^uó is mēg-maraggyoⁿ. — Uv váglok pofoⁿ, miⁿgyá kipökōd a pirossat! [v. mind a kⁱét sor fogat kiugrik, v. miⁿgyá hármōt hōmbölōcc!] — Üssō part a gondot! (Ne buslakodjál!) — Üzsd, nēm apád! (Ne sajnáld!) — Vagy mast a zságbo, ugy-ē? (Belekerültél a csávába, ugy-e?) — Vaj sz . . , vaj kalaposinas. (Választanod kell.) — Van annak a fejibe, csak vakarnyi k^üő. (Gúnyosan.) — Van annak a kalaptya alatt [v. a kobaktyábo]. (Van esze.) — Van eszē nēm lázi [a h. lázi-i]. (Lázi község Veszprém megye zirci járásában van.) — Veri az ördög a felesígīt (mikor esik az eső és a nap sūt). — Vigaⁿ jár az ajt^uó. (Könnyen fordul a sarkán.) — Vigē a füstnek, katla^mbul észik a tehⁱéⁿ! (ezekkel a szavakkal verte ki lakóját egy ember a házából, mikor tehenet vásárolván, istállóra volt szüksége. Most akkor szokták mondani, ha valakinek kiadják az utat.) — Vigē neki, füstös Peti! (Valamely munka elvégzésekor mondják.) — Vigyē lábo! (Üsse kő, ne bánd!) — Vigy el eⁿgēm kincsem, kilenc ün^göm kⁱsszeⁿ, ajja hējja, ujja hējja, ēcs csōb gal-lⁱérgya sincseⁿ. (Szegény leányról, kinek még tisztességes ruhája sincs.) — Vikoⁿ szēr^ēē vaⁿ. (Sovány.) — Világiletēmbe sē látom ennek mássát. (Életemben sem láttam ilyen dolgot.) — Viszi a levelet [v. a (s)leffēt]. (Fut; tréfásan.) — Zsir ny^üöll a heliⁿ (vigasztalják a gyereket, ha elesik és megüti valamijét).

VIII. HASONLATOK.

Aggyuk még a m^uógygát, mind a kajáriak a csik^uóherillísnek. (Végezzük el a dolgot, amint szokás. A kajáriakról azt beszélük, hogy mikor egyszer csikót heréltek, a csikó herelés közben megdöglött, de azért végrehajtották rajta a mütétet, hogy megadják a módját.) — Áj körömre, mind a kis malac! (Szedd össze magadat!) — Akadik, mi^m Bodoⁿhelënn a kënyⁱér. (Bodonhely, sopronmegyei község.) — Akkorák, mind a macska öklö. (Kicsinyek pl. a burgonyaszemek.) — Akkorát alutt, mind a nyul farka [v. mind ész szunyog láb.] (Rövidet aludt; gyerekekről mondják.) — A l^èny uny ny^üöll, mind a kendër. (Rohamosan.) — Áll, mind ëf faszent. (Bámész-kodik, mozdulatlanul áll.) — Áll, miⁿ Gy^üör. (Szilárdan áll.) — Annyi a pízë, mind a bⁱékánok a tolla. — Annyi a pízë, mind a pëlva. (Töméntelen sok.) — Annyi pízüⁿk vaⁿ, mind a pëlva, kënyⁱékig vájuⁿk a zsebbe. (Szegények vagyunk.) — Annyit iért hozzá, mind a tik a takoⁿvágásho. — Annyit ír, mi^m Bⁱédzsbe a niks. (Semmit.) — Annyit ír, mi^m pokolba ëv varga. (Semmit.) — Annyit ír, mind a döglöt lovonn a patk^uó. (Semmit sem ér.) — Annyit ír, mind a pereg közepë. (Semmit, mert az nálunk üres.) — Annyit ír, miⁿ kocsi a az ötödik kerⁱék. (Semmit.) — Annyit së adok rá, mind a kutyaugatásro. (Rá sem hederíték.) — Annyit së kapott, mind ël lëesët mákszëm [v. mind a körmö^m feketijjé]. — Annyi vaⁿ, mind a szemⁱét [v. mind a dög]. — Az ördögöt is mëgësz, mind a cs^uóti Bod^uó lova. (Jóevő. Bodó cigány úgy dicsérte eladáskor a lovát, hogy megeszi még az ördögöt is.) — Belegyüⁿ, mind a kiskutya az ugatásbo. — Betekint, mi^m Bolond Ist^uóg Döbröcö^mbe. — Beⁿ vagyok, mind a zsid^uó a lúba. (Későn vettem észre a hibát, mint a zsidó a vett lóban.) — Bisztattya, mind a cigány a lovát. (Noszogatja.) — Bizontalaⁿ, miⁿ lakodalomba a fölöstököm. (A fölöstökömⁱ azért bizonytalan a lakodalomban, mert reggelig mai napság már kevés lakodalom tart. Kezdődni a mennyegző délután szokott.) — B^üög, mind a marha. (Erősen sír, ordít.) — Csak mëgáll, mind ët tánibaba. (Mozdulatlanul áll, bámész-kodik.) — Csak naf fül köllenë neki, mind a számárnok. (Ostoba.) — Didëg-dudog, mind a Husos Mariⁿka. (Duzzog.) — Didëg-dudog, mind a vinyasszoⁿ. (Duzzog.) — Düjjuⁿk neki, mind a kajáriak a ködnek. (Fogjunk a dologhoz. Győr-Kajár község lakóiról azt beszélük a szomszéd falubeliek, hogy a ködöt nekidőléssel akarták határukából kiszorítani.) — Ecs csak annyi, mind a parittyafiⁿg. (Édeskevés.) — ë^èfüött, mind a Pánⁱé husa (Nem is létezett. A Pálné nem tett húst a levesbe s mikor s kapásai kérdezték, hol a hús, azt felelte: elfött benne.) — Ègyenes mind a l^üöcs, karcu, mind a mozsár. (Nem egyenes, nem karcú.) — Ennek is ojaⁿ lábbeli köllenë, mind a Szürpá Katánok: kívü kicsiⁿ belü nagy. (Nagy lába volt, de mégis szeretett volna kicsi cipőke viselni s olyanokat kért a vásárban.) — ë^èPárolgott, mind a ká^mfor (Elillant.) — ë^èPilled, mind a rosz zsiba. (Kifullad, nem bírja szusz

szal.) — ⁱÉrti a sz^oval, mind a cigány a szatyorral. (Mindenkinek szája ize szerint tud beszélni.) — Essüⁿk neki, mind a patonaiak a krumpiszédísnek. (Fogjunk hozzá.) — Észem aszt a szíp szádót, ki akkora, mind öt tepszi. — Fehír lett, mind a fal. (Elhalványodott.) — Feketé, mind a szurok [v. mind a korom]. — Físzkal^oodik mind a bűdösfrég. — Forgand^o, mind a rosz píz. (Nem szeretik, hamar túladnak rajta.) — Fűő nő husz kapcánok, mind a tányeiek a laⁿgal^otót! (Tényő györmegyei község lakóit azzal gúnyolják, hogy valamikor felhúzta valaki közülök a langalót kapcának.) — Fűőny^oött, mind a boloⁿgomba. (Tudatlanul nőtt fel.) — Furcsa, mind a Boda kocsija. (Boda elfelejtette kenés után felrakni a kerékszegeket. Mikor aztán nagy sebesen kihajtott az udvarából, kiszaladtak a kerekek. Egy cigány látta a komikus jelenetet s fejcsóválva jegyezte meg: »Énnye, de furcsa kocsi e!« Azóta e hasonlat.) — Fűzet, mind a köles. (Sokat fizet pl. birságot.) — Gondolja, mind a macska az es^ot. (Nem tudja biztosan.) — Gyüm-mégy, mind a zsid^oba a szégezis. (Sokat jár-ke.) — Hajlik, mind a nímét ínék. (Hizeleg.) — Ha léssz, légyⁿ, miⁿ Samunak nadrág. (Legyen jó.) — Ha ^om bűdös v^ona, mind ammějje^m büszke, a fene sē mennē köz^oé hozzá. — Haza talál ak kert alul is, mind a kovácsi sūd^o. (Jól tudja az utat.) — Házoll, mind a házoll^o kutya. (Tereferélni jár.) — Hirit hajja, mind a kajári gyerek az űszhusnak. (Csak hirből ismeri. A kajári gyerek sem evett még őzhúst, de hallott róla a bátyjától, ki már — hallotta az őzet mekegni.) — H^oogat, mind a bag^o az oduba. — H^oogat, mind a gyerek a sz. . ba. (Mélységesen hallgat.) — H^oogat, mind a sz. . a gazba. — H^ootszám [holdszámra] terem, miⁿ Kajáronn a bicsak. (Sok terem. A kajáriak elvetették a bicsakot.) — Husz ki magadat, mind a szalonnabürke a tűzön [v. mind a diszn^o v. . . gábo a sz^omaszál]. (Állj és járj egyenesen. A szalonnabőrke a tűzön összezsugorodik.) — Igaza vaⁿ, mind a riszég asszonnak az árogba. (Nincs igaza.) — Íg, min Noszlop. (Jól ég. Noszlop falu Pápától délre, igen sokszor leégett már.) — Íl-hal ⁱérté, mind a köteles a k^ociér. (Sóvárog utána.) — Illik, mind a tiklik. (Nem illik.) — Iszik, mind a hamuruha. (Iszákos. A hamuruhán a ráöntött lug gyorsan keresztűszalad. Vö. 7. Ruházat, ruhaneműek.) — Iszik, mind a nággyökⁱér. (Iszákos.) — Jár a szájjo el^ore-hátra mind a hidastáblo. (Meggondolatlanul fecseg. A hidastábla befelé is, kifelé is nyílik.) — Jobban esétt, mind a cigáⁿ lovánok a rakonca. (Jól esett. A cigány kivette a kocsi rakoncáját s azzal verte meg a lovát.) — Jobban esétt, mind a pofonnütis. (Jól esett.) — Káromkodik, mind a kanász. — Kényerezzüⁿk, mind a borgyupásztor. (Napszámos mondja, ha már elunja várni, hogy a gazda enni hívja.) — Kiattak rajt, mind a tataiak a szür^on. (Elbocsátották a szolgálatból.) — Kimaratt, mind a tⁱéli kutyasz. . a h^obul. (Nem hívták meg oda, hova erősen számított.) — Kisül, mind a lopot lud. (Kiviláglík.) — Kitét magáⁱér, mind a Kisferenc ebé. (Arra mondják, ki csupa hencegésből nem öltözik elég melegen, aztán

meghül. A Kisferenc ebe kifeküdt a hóra s ott megfagyott.) — Kondorögyenés, mind a siⁿszög [t. i. haj]. (Göndör.) — Koslat, mind a kaⁿkutya. (Folytonosan friss pletyka után jár.) — Könörög, mind a k^üódis a hid vígⁿ. — Körülájják, mind a zsid^üók az ^üótárt. — Kutya bajja, miⁿ Szentésénn a hallottnak. (Igen jó dolga van.) — Magassaⁿ horgya az ^üórá, mind az ^üérség disznaja. (Henceg.) — Maj f^üókí^ükép^üélek, mind a köszörüs a kutyaájját. (Felpofozlak.) — Mëgbánto, mind ammël kutya kilencet k^üökezett. (Igen megbánta.) — Mëkfokta, miⁿ Krisztus a vargát. (Megragadta.) — Mëkhasad a szüvö, mind a tápi kutyaájjé a má^üléj^üér. (Gúny az olyanra, ki nagyon sóvárog valami után.) — Mëkhuza magát, mind a tetü a var ny alatt. (Gunnyaszt.) — Mëgosztosztak, mind a vargák a sz. . on. — Mëkszorút, mind a kutya a ker között. (Bajba jutott.) — Mëktiszt^üötö, mind a sági kutya a sz^üöl^üöhëgyet. (Bepiszkitotta. Ság = Bakony-Ság.) — Mindëⁿf^üélë, mind a k^üódiskeny^üér. (Zagyva, kevert.) — Mindëgy neki, mind a szis^üö háznok. (A szélső házat minden oldalról veri az eső.) — Mindënd bevész a b^üélë, mind a moslikos sajtár. (Falánk.) — Mindënnap szëp-szëbb, mind a Vacak. (Gúnyosan. Vacak cigány volt, maga mondta magáról.) — Mindëty kutya, mind a Sárin^üé rítessë. (Mindegy. Sáriné úgy kínálta a munkásait, hogy csak egyenek, a rétesei mindegy kutyák.) — Mindig jár a szájjo, mind a kupi malom. — Mindig mëgy, mind a szekeres lú [v. mind a f^üst^üö lova]. — Mindig röhög, mind a fakutya. (A fakutya [= csizmahuzó] szája mindig nyitva van.) — Mindig zabáll, mind a lú. — Mindik csaholl, mind a kutya. — Mirëg-morog, mind a b^üöhás kutya. (Duzzog.) — Mírgyük f^üö, mind a kajáriak a gyalogutat vászonnak. (A fehérülés végett kiterített vászon hasonlít a fehérre taposott gyalogúthoz, azért fogták rá a kajáriakra, hogy a gyalogutat felmérték vászonnak.) — Mosolög, mind az árpacip^üó a kemënc^üébe. (Az árpacipó a kemencében megrepedezik.) — Në kapkoggy, mi^m Bërnát a mëⁿkühö. — Në kevelëg-gyetëk, mind a kutya v. . . gábo a sav^üó! (Láb alatt koválygó gyerekeknek.) — Nekiesik, min t^üót a kurvannyánok. — Nëm tuggya abbahannyi, mind a Humpa a hegedüllist. (Humpa cigány Lovászpatonán. Ha hegedül, nem tudja kellőképen elhagyni, csak elvágja a nótát, mintha a húrja elszakadt volna.) — Në viczorog-gy, mind a fazokas ëbë. (Ne nevell!) — Nincs kezire, mind a cigáunok a buzavetis. — Nizëgel^üödik, mind a Cseszregi Pá malacca. (Azt mondta a malacáról: hadd nézegelödjék.) — Ojjaⁿ lábo vaⁿ, mind ëc cobor [v. mind ëggy oszlop.] — Ojjam mind a csöppentët tökmag. (Sárga színü, beteges.) — Ojjam mind a firges makk. (»Së egíssigës, së beteg.«) — Ojjam mind a füstfarag^üó. (Szurkos-pizskos.) — Ojjan mind a Gara furaja. (Önállótlan. (A Gara furaja előtt is elöbbs egy nagyobb furóval kellett megfurni a fát, hogy elmenjen benne.) — Ojjam mind a gëriⁿ. (Sovány.) — Ojjam mind a hallot v. . . ga (Sápadt.) — Ojjam mind a h^üét szük esztend^üö. (Sovány.) — Ojjam mind a k^üétszünü keszkeny^üö. (Színeskedő, köpönyegforgató.) — Ojjam mind a küdöt farkas. (Mogorva.) — Ojjam mind a míze

madzag. (Hízelgő.) — Ojjam mind a peszmege. (Sületlen.) — Ojjam mind a sze^ugáli hasogatváⁿ. (Hosszú és sovány termetű. Szentgál veszprémmegyei község.) — Ojjam mind a szent^üöt viz: sē árt, sē használl. — Ojjam mind a szivat^uó. (Hideg szobáról mondják.) — Ojjam mind a várvérraszt^uó. (Halvány.) — Ojjam mind a vasík. (Erős, egészséges.) — Ojjam mind az agár. (Sovány.) — Ojjam mind az árnyikony ny^üöd bodza. (Magas termetű, de erőtelen.) — Ojjam mind em mennyei lajtérgya. (Hórihorgas.) — Ojjan a fejé, mind et tikkosár (v. mind ész szⁱénabagla v. mind ész szⁱénásszekⁱér). (Borzas.) — Ojjan a szünö, mind a fagyos ümög [v. mind a krumpisterc]. (Halvány, sápadt.) — Ojjan ez az ágy, mind az alam. (Le van döntögetve.) — Ojjan idēs, mind a cukor [v. mind a míz]. — Ojjaⁿ kemiⁿ, mind a kű. — Ojjan tarka, mind a tiksz...: felē fehér, felē feketē. (Gúnyosan, tarka ruháról.) — Ojjaⁿ szíp, mind a kívánot [v. mind az araⁿ]. — Ojjaⁿ viⁿ, mind az országot. — ^uÓⁿ j^uó, mind ēf falat kényⁱér. (Igen jó ember.) — Okos, mind a tavali kos. — Olészánc, mind a nímēt tánc. (Mindegy.) — ^uÓⁿ lētta a háto, mind a kík kötⁱn. (Meggékült a veréstől.) — Omlík, mind a Bucaknⁱé pogácsájjo. (Porhanyó.) — ^uÓm mind akki s^uós levet sē észik. (Sovány.) — ^uÓm mind a móslikos sajtár. (Piszkos.) — ^uÓm mind a pi^uóca. (Sovány.) — ^uÓm mind az ílet. (Egészséges.) — ^uÓm mind ēf fⁱéház. (Kövér, széles.) — ^uÓm mírges, mind a hörösök. — ^uÓn a keszkeny^üöd, mind a madzag. (Gyűrött.) — ^uÓn a szájjo, mind a tökös verⁱébⁱé. (Pállott.) — ^uOn egíssígēs, mind a sziszík [v. mind a makk]. (Igen egészséges.) — ^uOn ēgyenēs, mind az ökörhuggyozás. (Girbe-görbe.) — ^uOn ehēs vagyok, mind a farkas. — ^uÓn görbe, mi^m pokolba a kürt. (Igen görbe.) — ^uÓn igaz, mind a kⁱét öklöm. (Igaz.) — ^uÓn keserü, mind az epē. — ^uÓn kövⁱér, mind a háj [v. mind a duda v. mind a tök v. mind a diszn^uó v. mind a maⁿgalica]. — ^uOn nehⁱéz, mind a f^üöd [v. mind a s^uó v. mind a sulok]. — ^uÓnok mind a sáskák. (Falánkak.) — ^uÓn savany^uó, mind az ecet [v. mind a vad^uóma]. — ^uÓn s^uós, mind a hⁱériⁿg. — ^uÓn sováⁿ, mind a gⁱerc. (Igen sovány.) — ^uÓn sötít vaⁿ, mind a szurok [v. mind a viksz v. mind a zságbo]. — Ostoba, mind a kocsirud. (Igen ostoba.) — Ot haggya, mind az ēb a sz...át. (Nem teszi a helyére pl. a használt szerszámot.) — Ot hatta, mi Sze^m Pál az oláhokat. (Faképnél hagyta.) — Ot maratt az Urba, mind a Mátⁱé tehenē az udba. (Senki sem nyult a dologhoz, megtétetlen maradt. A Máté tehene az útban döglött meg.) — Ot maratt, mind a tⁱészür^üőnn a sz... (Kimaradt a meghívottak közül, faképnél maradt, pl. leány, ha az udvarlója elcsap mellőle.) — ^uÓn víkoⁿ, mind a ciⁱérnaszá. — Örű neki, mind a vak a garasnak. — Összöátok, mind a lovak káni-kulábo. (Nincsenek megesküdvé, vadházások.) — Összöhuszta magát, miⁿ Szömöre mellett a guta. (Gunnyaszt. Tulajdonképen nem Szemere, hanem Gyömöre mellett s nem guta, hanem Guta, mert a mondás történeti alapja az, hogy egy Guta nevű koldus Gyömörén jól bepálinkáztván, nem messze a falutól a mezőn megfagyott. Csak-

hogy e történetkét kevesen tudják s a „guta” szót köznévi jelentésben használják.) — Összömég, mind a morvai poszt^{uó}. — Piros lett, mind a pipacs. (Elpirúlt.) — Piroslik, mind a nyirádi k^{uó}dis v...ga az árokpartoⁿ. — Piros, mind a rúzs. — Pokúra k^{iét}, mind a csöglei könyörgős. (Rég elveszett. Csöglén két asszony reggeli könyörgésre akart elmenni. Mivel egy kissé korán érkeztek a templomhoz, betértek a közeli kocsmába s ott annyira belemerültek a beszédbe, hogy egyszer csak azt látták, jönnek a hivek kifelé. »No komám asszoⁿ!« mondja az egyik, »mas má pokúra k^{iét} a könyörgős, m^{ennyü}ⁿk haza!« A kifejezés aztán közkeletűvé vált.) — Pörgöl^üödik, mind a sz...^{uó} galamb. — Püfög, mind a káso a fazigba. (Nyafog; sírna is, nem is.) — Rámaratt, mind a számarro a fül. (Örökölte a vagyonát, nem maga szerezte.) — Rimáⁿkodik, mind a kárvallo^t cigáⁿ. — Rosszabb a hátroménisⁿé. (Igen rossz, igen kényelmetlen.) — Rosszú fekü^t, mind a Damukos lova. (A Damukos lova reggel nem tudott fölkelni, úgy kellett lábra állítani. A gazdája azt mondta, rosszúl fekü^t, azért, pedig rettenetes sovány, erőtelen volt szegény pára.) — Sárگو, mind a vijasz. (Beteges.) — Sarkantyuz, mind a kokas az ⁱérce mellett. (Kerülgeti, legény a leányt, szeretne vele beszélni.) — Segg^é mégy, mind a rák. — S^ét, mind a veszé^tt ördög. (Igen siet.) — Sihár, mind a nád. (Sovány, vékony.) — Soha sincs j^{uó} reggelé, mind a szárf^üödi embernek. (Szárföld sopronmegyei község.) — Soká kiszüt, mind a Luca szⁱéké. (Vö. Babonaságok.) — Szemírmés, mind a Dobráⁱék macskájjo. (Szentelen, mert ez még a főzöfazékból is kivette a húst.) — Szereti, mind a galamb a tiszta buzát. — Szereti, mind a kecske a kⁱést. (Nem szereti.) — Szeⁿved, mind a csiratehⁱén a kukoricábo. (Jó dolga van, nem szenved. Dabrony.) — Szilés ⁱés mⁱéll, mind a Gara kalánnyo. — Tákkol áll, mind a Szégi kutyájjo. (Rossz kosztja van.) — Teli van ah huncuccság^{uó}, mind a barát álélujjáv^{uó}. — Tészi magát, mind a p^{uó}túrás malac a garasos kötⁱéléⁿ. (Henceg.) — Tívolög, mind az Orbáⁿ lölkö. (Bolyong.) — Toporog, mind a sörf^üöz^ü ökör. — Továb lehetné doⁿnyi, miⁿ künnyi. (Lusta.) — Több a baj, mind a vaj. (Több a kár, mint a haszon.) — Több a pízé, mind az eszé. — Tüszög, mind a macska. — Ub beszí velé, mind a kanász a sūd^üövel. (Gorombán.) — Ucs csemeség, mind a kis malac. — Uf fil tülö, mind a tüsztü. (Igen fél tőle.) — Uf fil tülö, mind az ördög a szent^üöt visztü [v. a tömg^yéⁿtü]. (Igen fél.) — Uf fut, mind a szⁱél. — Ugrik, mind a szécska. — Ugy áll a lábo, mind az ekélü. (X-lábú.) — Ugy áll a szájjábo a pipa, mind a kutyájjⁱéba a tolsöprü. (Nem illik neki.) — Ugy áll a szájjjo, miⁿha vad^{uó}mábo harapot v^{uó}na. (Savanyun néz.) — Ugy áll, mind a cövek. (Erősen áll.) — Ugy áll, mind a szög. (Erősen, egyenesen.) — Ugy ál neki, mind a tehⁱénnek a gatya. (Nem jól áll rajta.) — Ugy aluszik, mind a juházbunda [v. mind a tⁱéj]. (Mélyen aluszik.) — Ugy aluszik, mind a nyul. (Nem mélyen aluszik.) — Ugy éfelejtöttem, mind a m^ékh^{uó}tt. — Ugy é^ém^ént, miⁿha l^éforrászták v^{uó}na. — Ugy esik, miⁿha

sajtárbul öntenék. — Ugy észik, mind a disznó. (Illetlenül eszik, kül. evés közben iszik.) — Ugy gyüⁿ, mind az anyatető. (Lassan.) — Ugy illik rá, mind a számarro a bársony nyereg. — Ugy ill, mind a hal a vízbe. (Boldogan.) — Ugy ill, mind a Toldi Mikló^s lova a szemetekéⁿ. (Szegénységben él.) — Ugy inéköll, mind a nyirádi k^ódis. (Hamisan énekel.) — Ugy ordított, miⁿha nyuznák [v. miⁿha ü^önik]. — Ugy ösmeri, mind a rossz piszt. (Jól ismeri.) — Ugy ugrá, mind a mékkötözöt marha. (Rossz táncos.) — Ugy utállom, mind a bünömet. — Ugy ül, mind eggy apát ur [v. mind öt tisz piⁿzés, v. mind év viced^énés]. (Büszkén, hátradőlve ül.) — Ugy ül ott, mind em modori kíp. (Tétlenül, mozdulatlanul. Modor pozsonymegyei község). — Uh hajt, mind akkit vesztenyi visznek. (Sebesen hajt.) — Uh hullik a könyvö, mind az öreg kutyáj^{jé}. (Sűrűn hull. Az öreg kutya szeme mindig könnyben áll.) — Uj jár a kezé, mind a csíphadaró. (Hadonáz.) — Uj jár a szájjo, mind a kelepü. — Uj jártuⁿk velé, miⁿ Gara a divajávó. (Kevés termett belőle. Vö. Adomák.) — Uj j^ó vaⁿ lakva, mind a p^ók. (Igen jól van lakva.) — Uk kihuszta magát, mind ész szém krumpi k^éd zságbo. (Gúny a piperkőcre.) — Uk kiugrik, mind em mestérlegⁿ. (Fürgén kiugrik.) — Um mégy bele a bor, mind a Ladá^mbo a m^ékü. — Um mégy, mind akkinek az óra viré folik. (Lehorgaszott fővel, búsan.) — Um mégy, mind a parancsolat, [v. mind a kívánót, v. mind a karikacsapás]. (Simán, szépen megy.) — Um mégy, mind a paripa. (Fut.) — Um mént, miⁿha puskabú lúttik v^óna. — Um mént vissza, miⁿha óroⁿ vertik v^óna. (Sietve visszatakarodott.) — Un nevet, mind az é^düt fazokas. (Sír.) — Un níz ki, mim mikor a léty kimászik a mártázbú. (Piszkos.) — Un níz ki, mim M^ózes a moslígba. (Mámoros.) — Un níz, mind akkinek nem gyutot kendérf^üöd. (Haragosan.) — Un níz, mind a likasz zsompor. (Tágra nyitott szemmel néz, báméskodik.) — Un níz, mind a motozod birka. (Mereven néz.) — Un níz, mind a sūt hal. (Mereven néz.) — Un níz, mind a tücsöklík a hegý^ód^óbú. (Mámorosan.) — Un níz, mind a vasvella. (Haragosan.) — Uny ny^üöll, miⁿha huznák. (Rohamosan.) — Us s^éét, mind a tetü. (Lassan megy.) — Us s^é k^üö neki, mind a kutyának a bot. — Usz szereti, mind a fene a malacot [v. mind a t^ót a babukát]. (Igen szereti.) — Usz szereti, mind a vaszari embér a csikaját. (Majomszeretettel szereti. A vaszari ember csupa szeretetből úgy megölette a csikaját, hogy megfulladt.) — Usz sz^ó, mind a repet fazik. (Recsegő, fülsértő hangon szól.) — Ut tész, mind akki az alattavaló lovat keresi. (Szórakozott.) — Ut tud usznyi, mind az örekfejsz^é ny^é n^éküⁿ. — Uv vagyok má, mind a t^üs^kéⁿ. (Nyugtalan vagyok.) — Uv va^m bekötvö a fejé, mind a Madzak Trész^káj^{jé}. (Agyabugyán. Madzag Trezka féleszű leány volt, a »Madzag« csúfnevet épen gyűrött ruháiért kapta.) — Uv vam mind a Csáki sz^ómájjo. (Rendetlenül.) — Ügyes, mind a vaszari füles. (Ügyetlen.) — Ütik, mind a k^étfenekü dobot. — Üt, mind a bolond óra. (Nem nézi hova üt.) — Üt, mind a hejd^érm^ékü. (U. a.) — Válogat a helbe,

mind a Cseszregi Pá tiktya. (»Csak k¹ét tiktya v^uót, asztán äggyik s^e akart az ü^üöⁿ szírül [szélen] únyi.«) — Válogat, mi^m Böhek [v. Bödecs] a n^uótábo. (Sok dologba kap, de egyet sem végez. Böhek is minden nótának csak az elejét tudta s ha jó kedve volt, százba is belekezdett, anélkül, hogy csak egyet is végig mondott volna.) — Válogat, mind a vatkör^tíbe: ez is pösös, ez is pösös, ut^uóvígre miⁿ j^uó. (Fitymálja az ételt, de azért többet eszik, mint akárki.) — Várgyák, mind a zsid^uók a Messiást. (Nehezen várják.) — Vörös lett, mind a vörös poszt^uó. (Elpirúlt.)

IX. KÖSZÖNÉSEK, ÁLDÁSOK.

Újévi köszöntő: Aggya Isteⁿ, hot töb boldog ujjesztend^üöt megírhessenek, er^üöbe, egíssígbe ^ét^üöthessenek. Aggyon az Uristen ez ujjesztend^üöbe bort, buzát, bikéssígét, lölküⁿknek örök üdvössígét. Ha pedig az Uristeⁿ kisz^uóllid bennüⁿket az árnyíkvilág^bü, aggya még az örög boldokságot.

Köszönések: »Aggyon Isteⁿ j^uó régg^ét (napot, estⁱét) miⁿ közöⁿsígesseⁿ!« ,Aggyon Isteⁿ k^éennek (magánok, nekéd) is!‘ — (Reggel): »Egíssígekre vájjik az íccakanyugodalom!« ,Köszönynyük, hasoⁿl^uókíppeⁿ kívánnnyuk‘. (Dologban levókhöz): »J^uó muⁿkál^uó-dást aggyon Isteⁿ!« vagy: »Isten álgyo még a k^ééték embereit is, muⁿkájját is!« ,Köszönynyük.‘ — (Beszélgetókhöz): »J^uó beszígetíst aggyon Isteⁿ!« ,Köszönynyük, risz^e légy^m benné!‘ — (Évésnél ülókhöz): »J^uó ápitust kíváno^k a fölöstökömhö (ebíthé, vacsoráho)!« vagy: »Isten álgyo még a k^ééték eledelüket!« ,Köszönynyük, risz^e légy^m benné. Tarcsoⁿ velüⁿk!‘ »Köszönöm, csak k^üöccsik (v. fogyasztszák) el Isten áldásávol.« — (Bucszúaskor): »Isteⁿ velék!« vagy: »Istem maraggyoⁿ velék!« vagy: »Isten álgyo még úket!« v. »J^uó egíssígét (v. mindⁿ j^uókat) aggyon Isteⁿ!« (Este): »Nyugodalmas j^uó-cakát aggyon Isteⁿ!« Felelet: ,Isten álgyo még!‘ ,Isteⁿ híriv^é jár-gyoⁿ!‘ ,Azoⁿ j^uókat kívánnnyuk!‘ ,Aggyon Isteⁿ k^éennek (magánok, nekéd) is!‘

Áldások: Álgyo még az Isten a lábo nyomát is! — Az Isteny nyugosztajja m^ék szégint! — Álgyo még az Isten a hal^uó porábo is! (L.-Patona.)

X. ÁTKOK, SZITKOK.

A bag^uó rug-gya még! — A bünö haggya el! — A bünö vergy^e még! — A csillagát! — A fene aggyoⁿ rát tisztát! — A fene (ott) ägy^e még! — A fitty^üög^ü fene ägy^e még! — A fráncó ägy^e még! — A guta üssö még! — A hasad is telik! — A jani ägy^e még! — A j^ég^en kopog^uó, fűszfáⁿ fütyöl^üö, m^énybe ballag^uó kutya mindⁿit! — A j^érik^uójját! — A kerekutyⁿójját!

— A kezé szároggyon el akki ^évitté! — A k^uólíka gyűjjöⁿ rá!
 — A Krisztus pofozza f^üő! — A kutya istál^uóját! — A kutya
 ötvenit! — A macska öklit! — A man^uó vigyē! — A mēⁿkū
 üsső (v. vág-gyo) mēg! — A nyavala üsső mēg! — A nyila egyē
 mēg! — A pokolok egyík mēg! — A p^uók szűjjö be a fenekedet!
 — A roz gyűjjöⁿ rá! — A szⁱé horgya el! — Aszt a nēvigyoláj-
 ját! — A tagad^uófájját! — Az annya cs^üorit! — Az annya kin-
 csit! — Az annya nērozsmiájját! — Az i^ék szakaggyoⁿ rá! — Az
 Isten akarhá tēgyē! — Az Isten akassza kērész^{tü} bennē a gyerē-
 ket! — Az Isteⁿ lűjjö agyoⁿ! — Az istennyila (v. a mēndērg^üős
 mēⁿkū, v. a kíⁿkū) csaptyo^m bele! — Az Isten taszincsa f^üő! —
 Az Isten tēgyē a többi közⁱő! — Az ördögög bujjanag belⁱéd,
 ammi belⁱéd nēm fⁱér, kapaskoggyik rád! — Az ördög bujⁱg bele!
 — Az ördög vigyē! — Bakka^mba a szarvas! (Bakonyban.) —
 Bakkom a kerekít! — Csezd mēg! (Fujd föl, nem jó!) — Diszn^uó
 fikom terēmtēt^{tē}! — Ęjj akki áld^uója vaⁿ! — Fene essig bele!
 — Hosz szakaggyom mēg! — Kánész mātēr! — Kuttya mēg a
 macska! — Kuttya tenyerit! — Kuttya terrēmtēt^{tē}! — Ördög
 bujjik a haskírgedbe [v. bend^üődbe]! — Terrēmtēt^{tē} Isten a szentē-
 ket! — Tűzes atta-horta!

(L.-Patona.)

XI. BABONASÁGOK.

Ha a kizsgyerēket a forr^uó hideg löli, ki k^üő vinnyi a foj^uó
 (= patak) partyáro, ot vizet meríttenyi ojjan edínny^ēē, akki a vízbe
 ēē nēm ül. A merítēt vízbe mēk k^üő mozsdatnyi, aszt^m belüllő
 háromszor mēgítatnyi. Ha má ivott, az edínt ott azoⁿ helbe ēē k^üő
 eresztenyi a vízēⁿ: akkor ēēhaggya a gyerēket a hideg. — Ha valakit
 a tolvajhideg löl, k^éccso^m bele a kemencⁱébe háromszor: »Hajjátok
 mēg ^uős^uó, f^üős^üő szomszíggyaim, eⁿgēm a tolvajhideg löl, haggyon
 ēē!«: akkor ēēhaggya. — Akkit a tolvajhideg löl, aszt ēggy egissi-
 gēsnek mēk k^üő vernyi ēggy ürezs zsákk^uó, asztán a zsákot
 f^üődobnyi a hász teteire: akkor mēg-gy^uogyull. — Akkit a hideg löl,
 l^éenyi bⁱékát kössön ēggy acsk^uóba, asz hordozza a nyakábo kilenced-
 napig, vaj pej^k százlábu kukacrul igyik vizet. — Ha karácsoⁿra
 vēr^rad^uóra mise alat káosztalevelet annak a tehⁱénnek, nēm viszik
 el a hasznát (= sok tejet ad). — Akki karácson napyánn az
 abroszra könyököll, kellis lēssz a könyökiⁿ. — Karácson napyáⁿ
 s^uót, kēnyeret, fokhajmát k^üő tēnnyi az abrosz alá, az asztal alá
 mēg ocs^uót, örekfejszít, öreglāncot. A s^uótul a marhákknok j^uó száj^jok
 izē lēssz, az ocs^uótul a tikok j^uótoj^uók. Ha a hásztul ēēveszik valami,
 az öreglānc^uó mēk k^üő kötnyi az ágy lábát, az örekfejszív^ēē mēg
 vernyi a lāncot, akkor odamēgy a tolvaj. — Ha karácsony íj^ēēre
 vasad dognak a takarmá^mbo, nēm vihetik el a marhák hasznát a
 boszorkányok. — Karácson napyánn a firhēmē^üő l^éēⁿ raktya ki az
^uörgyacsontokat sorba az udvarra, asztán nevezze el űket a l^éē^m-
 pajtásói utáⁿ. Ammējjeⁿ sorba mēgēszi a kutya a csontokat, ojjáⁿ

sorba mēnnek fírhē. — A karácsonyi div^uót j^uó méktakarítanyi (= megőrizni), mer avv^uó ki lehet tunnyi az éveszēt partíka tolvaját: ha a div^uót törík, odamēgy a hászho a tolvaj. — Karácsony este kábosztát k^üő tēnni az asztal alá, asztáⁿ három réggelēn ēggy-ēl levelet annyi belüllő a marháknok, hoj j^uó szájjok izē légyēⁿ. A káboszta torzsájját ^uóⁿkor köll a tehⁱēnnek annyi, mikor nēm aggya lē a tejet. — Luca előtti napoⁿ vity f(i)risz sz^uómát a tikok físzkibe, Luca réggelēm még diszn^uópörzsölíszbū hazavit pizskafáv^uó ver lē űket az űl^uórū, akkor j^uótoj^uók lésznek. — Ha Luca-íjjē mēkfarag-gya valaki a kapubávánt, ēēviszi a tehⁱēm még a baro^mfiak hasznát. — Hushagy^uó keddēⁿ réggē^ē kábosztát k^üő pörk^üőnyi, asztán ugyanabba a lábozsba vizet melegítenyi, velē a gádort vígigőntenyi: akkor nēm mēnnek be bele nyáronn a bⁱékák. — Akki Luca napytáⁿ varr, bevargya a tikok valogát (= nēm tojnak). — Ahán t^üökⁱét a sz^üöll^uőzsgazda hushagy^uókeddēn napfiⁿk^üót elōt mēgmecc, annyi ak^uó bora lēssz. Ha ugyancsak akkor a div^uófárū lēvág ēggy ágot, sog divaja terēm. — A hushagy^uókeddi diszn^uócsontot j^uó ētēnni asztán a kizs zсібákot arrul ētetnyi, akkor egíssígēssek lésznek. — Ha Szeⁿ-győrnep elōd dōrōg, fekügyⁱé lē, hentērég még magadat, akkor nēm fájdú még a dērēkad. — Akki Szeⁿ-győrnep elōgy gyikot fog, nyomkoggya még a gyik torkát, akkor hasznos lēssz a kezē torokfájás elleⁿ. — Akki Szeⁿ-győrnep elōt mēk tuggya fognyi aszt a piros pillⁱét, akkit legelősszōr látott, tēgyē a marhájjo fūlibe, akkor szērēncsⁱés lész velē az eladásná, vaj az erszínnyibe, akkor s^uősē foty ki belüllő a píz. — Akki Szentivány íjjeliⁿ kiáll a kērēsztutra, onnam mēgláttyo, huⁿ veti f^üő magát a píz. — Hallottak hetibe nēm j^uó a kábosztát tⁱere ētēnni, mer ēērohad. — Akki Hallottak hetibe (= Mindenszentek hetēben) szapull, annak viz mēgy a hallottya alá. — A boszorkányokat il lehet kitunnyi: Luca napytáⁿ kezgyēⁿ valaki szⁱékēt csinyányi, karácsonyig mindēn nab dūgozzík rajta, az ut^uós^uó szēget karácsony estⁱéjjinn a templom elōt vergyē bele. Asztáⁿ vigyē be a szⁱékēt a templomba, ájjoⁿ rá, rúla mēgláttyo, ki a boszorkáⁿ. (De esz nēm igēm merik méktēnni, mer az ijjeneket a boszorkányok mēgrontyák.) — Ha a palántát Áldoz^uó csötörtök elōt vetik ēē, mēgēszi a haⁿgyá(l). — Akki Áldoz^uó csötörtök hetibe, vaj ujh^uót-pintēkēⁿ szapull, megūti a villám. — A palántomagot (= káposztapalánta magját) Mátyás napytáⁿ k^üő ēēvetnyi, akkor nēm ēszí még a b^uóha, sē a haⁿgyá(l). — Natypintēkēn napfiⁿk^üót elōt foj^uó vízbe k^üő mozsanyi, még nēm törüköznyi, az utoⁿ gyüvetmēnet sēⁿkinēk sē sz^uőnyi, akkor nēm lēssz az embēr sē beteg, sē ámos. — Ha^mvaz^uó szērda, aszall^uó szērda, (mer ha an nab befoggyák az űkröt, ēészárođ). — Ammēl buborkát Márk ēvaⁿgyⁱelista napytánn űtetnek, as sokat terēm. — Ha a kizsgyerēkēt mēgvertik (t. i. szemmel), szenes vízbe k^üő mēgmozsdatnyi, vaj annak, akki mēgvertē, a hajábū vaj az űⁿgō kötejbū ēđ darabot meccenyi, avv^uó mēkfüst^uőnyi. — Ha a kizs zсібákot az annyok físzkinēk a tolláv^uó mēkfüstōllik, nēm árt még nekik a szēm. — A mēnyasszom még a v^üōlegín tēgyēⁿ krajcárt a csizmájjo szárábo, hom még nē ronthassák

a nászjij^é. — Mikor a kizsgyerékét kiviszik ötyhászhoⁱ és meggyünnök velé a templombú, mék k^ü mozdatnyi a moslíkos sajtarbo, akkor nem árt még neki a szem. — Ammél kizsgyerék odapisáll, ^é k^ü kúnnyi f^üöz^üőkalánnyol a szomszídba s^óér, ott a f^üöz^üőkalánnyó megverik, attú ^émulik a bajja. — Az útetnyival^ó kukoricát hushagy^ó keddén napfiⁿk^üöt elöt k^ü lémorzsa^ónyi, akkor nem esig bele az úszög. — Ammél udvarba íf^éli mise utánn ugat a kutya, abbú firh^é mégy a l^én (t. i. még azon farsangon). — A menyasszonnak nem szabad a maga lakodalmábo metⁱét levest ^ényi vaj kujcsos csinyányi, mer mégeresüll a lábo. — Ha a legiⁿ, mikor l^énníz^übe mégy a szomszít faluba, vasat talál, sz^ér^éncses léssz, ha kötelet talál, nyugöt vész. — Mácsonyás f^üödet Szentiván naptyáro vérrad^óm mesztelenú k^ü m^ékkerúnyi, imitt-amod belevagdác^ónyi, akkor kiveszig belüllö a mácsonya. — Ha a tehⁱn szarvájjabo faszégg^é Szeⁿ Lukács cⁱédulát sz^ég^éének, nem tuggyák ^évinnyi a hasznát. — Akki tejet ád ^é, tégyén a tⁱéjbe ^ék kis s^ót vaj kényⁱérmorzsat, hogy ^é n^é vigyík a tehen^é hasznát. — Napnyugot után nem j^ó tejet elannyi, mer ^éviszik a tehⁱn hasznát. — Ha a kotl^óstik alá kalabba viszik a tojást, sok kokas léssz a csibⁱék között. — Kotl^ó baro^mfi alá csak párotlaⁿ számu tojász szabot t^énni, mer a párossat ^éviszik a boszorkányok. — Ha tikütetiskor a buritt^ó-rostáro gatyát tésznek, kokasok léssznek a csibⁱék, ha asszonyüⁿgöt, ⁱé^rék. — Mikor a kotl^ólud alá odaviszik a tojást, aszoⁿgyák: »Ugy üjj, mind a f^üöd, uk kejj, mind a fü,« (= nyugodtan üljön és a tojásból sok kikeljen). — Azon napⁿ, amm^éllikre abba az esztend^übe Apr^ószenték naptya esik, nem szabad a kik^éd baro^mfit lészállittanyi (t. i. a fészekröl), mer nem annak az annyok szaváro (= nem mennek utána). — Mikor a tik (lud) még van útetv^é, nem szabad a poharat szájjáro burittanyi, mer m^ékfullannak a tojászbo a kics csibⁱék (zsibák). — A kik^ét csibⁱéket örekfejszire k^ü lészállittanyi a fízsekrú, akkor egíssigéssek léssznek. — A márciusi havat ^é szokás t^énni a kizs zsbák számáro, asztán arrul itatnyi úket, ul lész j^ó egíssigék. — Ha nyáronn a kizsgyerék átlípi a hossziszekⁱér csapássát, hasm^énist kap. — Akkinek kellis^é vaⁿ, f^üöz^ün ^éf fazig babot, mozsgyík még a levibe, asztán napfiⁿk^üöt elö^t öncsö ki az uccáro. Akki a vizbe belelíp, a kellist ak kaptya még, az üvⁱé még ^émulik. — Ha valaki tavassz^ó sárgo pillⁱét (pillangót) lát elősször, beteg léssz abba az esztend^übe, ha pirossat, egíssigés. — Ha valakinek s^ömör van az orcájjaⁿ, ^ém másík ojjaⁿ, akkinek még n^ém v^ót, kerics^é m^ék sz^ómaszállol, akközbe moⁿgya háromszor: »S^ömör ^ém^ént hadba, s^ömör oda vessz^én«, asztán a sz^ómaszállod dobgya el a fejj^é h^égyét hátro, de utánnó n^é nizz^én. — Akkinek sz^ücsiⁿg-gy^é vaⁿ, vergy^é m^ék keresetleⁿ kötⁱéll^é, vaj kerics^é m^ék talát csontal, asztán a csontot mindaddik horgya a zsebg^yibe, mik csak ^é n^ém veszti, vaj pejj moⁿgya háromszor mikor hallottat visznek: »Erety t^é is utánnó!« akkor ^émulik a sz^ücsiⁿg-gy^é. — Ha a kizsgyerékét fölütí a nyavala, ^üönn^yát (= ólmot) k^ü neki öntenyi, amm^éjjeⁿ formát az ^üönn^ya vész, attul ^éd^ét még. Az ^üönn^yát a

nyakábo k^üö kötnyi, akkor többet nem ^ééd m^ék tülö. — Ammél gyerék este tüzz^éé jáccik, ijjel odapisáll az ágybo. — Orvosságot nem j^üó mékköszönnyi, mer akkor nem használ. — Akkinek h^üólag lett a ny^ééviⁿ, moⁿgya háromszor: »Épfiⁿk k^üöt a ny^ééve^méⁿ, ha k^üöt, ma k^üöt, ma ^ééve^{sz}éⁿ. — Akkinek a sz^éminn árpájjo vaⁿ, m^ényyén a kutho, ot moⁿgya háromszor: »Árpát aratok k^ér^ézbe, sohas^é kötöm k^évibe«, vaj eszt: »Árpo l^éaratlak, k^évibe s^é kötlek, k^épibe s^é raklak, m^éégis l^éaratlak«. — N^é szej k^éss^éé k^ényeret a t^ééjbe, mer v^ér^éss^ét ád a t^éh^ééⁿ. — Akkit a kutya m^ékharap, kössö be a sebgyit annak a kutyanok a sz^üö^riv^éé, akki m^ékharapta, attú m^ég-gy^üogyull. — Ha a t^ééj ^ééfut a t^üszhel^én, kiseb^ésüll a t^éh^ééⁿ t^üögyö. — Ammél tehenet söprüvel ütnek m^ég, mékk^üórságosull. — Ha a föcske f^észkit l^éeverik, v^ér^éss^ét ád a t^éh^ééⁿ. — Ha a b^éékák elö^p kurutty^üónak, mind a mákot ^éévetik, f^érges l^ééssz a mák. — Ha a fát Farkas napytáⁿ v^észik ki a f^üödbü, k^énnym m^égilled az átütetis utáⁿ. — Kend^ér-^üöknek fölöstökömre tojás k^üö sütnyi, hos sárgo l^égyén a kend^ér virágossa, eb^édre m^ég gomb^üócot f^üöznyi, hon naffejü l^égyén a magossa. — Akki mákot vet, annak nem szabad besz^ényi, mer akkor nem k^éé ki a mák. — A mák az^éér k^éé ki ojjaⁿ soká, mer azalat m^ékfordú R^üómábo. — Akki tököt üt^ét, ^égyig bokortul a másikk szalaggyoⁿ, akkor sok töktyö l^ééssz. — Akki lúhermagot vet, annak nem szabad m^éktörünyi az ^üórá^t, mer ha m^éktörüli, koszos (= arankás) l^ééssz a lúhergy^é. — Buzavetiskor nem szabat sütnyi, mer üszögös l^ééssz a buza. — Ammél napoⁿ valaki legelösször m^égláttyo a fias^étikot (hétfön, kedden stb.) azon napoⁿ vess^é el a buzájját, akkor nem l^ééssz üszögös. — Ammél beteg a páliⁿkát kivánnyo, nem sokaig ill. — Ha valaki m^ékhal a házná, annak a lepö^dü^öjjö n^éty sarkát ^éé k^üö meccenyi, asztáⁿ f^üödugnyi az ^ész^ét^érgyábo, hogy ^éé n^é vigy^é a sz^ér^éncsi^ét a hász^étü. — Ha a k^ény^éér belinek közep^é m^ég^éped, m^ékhal a hász^étü valaki. — Ammél z^ésibák április ^éés^üó hetibe k^ééⁿek, m^égdöglenek. — Ha a csib^éék ujjáⁿ (újholdkor) k^ééⁿek, m^égdöglenek. — Ha ujjáⁿ, vaj András hetibe malacozik m^ég a diszn^üó, nem l^ééssznek j^üók a malaccai. — N^é fog m^ég a kismacs^ékát, mig a sz^ém^é ki nem nyít, mer ^ééveszt^é a ujjod a körmit. — A m^ényasszonnak az^éér k^üö rinya, hogy a tehen^é j^üófej^üös l^égyéⁿ. — Ha a l^één nem szereti a legint, süttess^én a leginy az annyá^vüó pogácsát, abba süttess^é bele fölapr^üözva ^ég galambnak a sz^üvit, asztánn a pogácsábü kinájjo m^ég a l^éént, akkor halálossa^m beleszeret. — Ammél l^éém mosás közbe kilocsojja a vizet, özvegyemb^ér l^ééssz az ura. — Akkinek nammosáskor átázik hasánn a ruhájjo, r^ész^ég^és ura l^ééssz. — Ammél l^éém m^égvargya magánn a ruhát, anny^é esztendeig nem m^éhet firh^é, ahányot ^üötöt rajta. — Ammél l^één f^éécsiz^émábo m^égy, az ahányot l^ép, anny^é esztendeig nem m^éhet firh^é. — Akki s^ütiskor nem önti ki a pem^ét-^évizet, vaj mosáskor a mos^üsz^él^ék^ét nem t^ész^éi a helire, asz nem v^észik ^éé (t. i. feleségül). — A kifúsüt haját nem szabad a szem^édbe dobn^éyi, mer a madár ^ééviszi a f^észkibe, akkor asztám mindik fáj annak a fej^é, akkijj^é v^üót a haj. — Amm^éllik h^ét^én felesig^ét v^ész valaki, azoⁿ h^ét^én n^é eressz^é haza (t. i. a sz^üleihez), mer k^üóssa

léssz. — Fírfigyeréknek ^{és}ő gatyáját äggy ül^ő helbe k^ő mäg-varnyi, mer ha nem uv vargyák, sok l^{ent} mäk k^ő neki kiretnyi, mire felesigét kap. — Ha visell^{ős} asszon tököt lop, kopaz gyereké léssz, ha kukoricát, hajas. — Ha váron^{ős} aszsoⁿ kérésztümegy a diszn^ópörzsöll^ő helⁿ, nátházs gyereké léssz. — Ha vastag asszon tarisznyát talál, fia léssz. — Ha vastag asszony a kutná iszik vizet, nyálos léssz a gyereké. — Akki a tökösverebed bántyo, annak pállot száju fija léssz. Gyerekágyos aszsoⁿ fejé alá örekk^{ést}, fokhajmát mäg gatyát k^ő tenni, hogy a boszorkányok mäg n^e ronthassák. — Hogy a boszorkányok a szobábo be n^e mēhessenek, gatyamadzagg^ó k^ő l^{ök}tnyi a kilincset (t. i. az üt^{köz}öhöz), vaj pej^k karácsonyi hajmá^vő mēkenni a szoba n^{ty} sarkát. — Ha valaki eszrev^{esz}i, hogy a boszorká^m bem^{ent} a szobábo, gyors^a gatyamadzagg^ó kössö l^e a kilincset, a kors^ó szájját mäg dug-gya be kényⁱerr^é, hogy a boszorká^m bele n^e űhessⁿ: akkor mäg l^{ehet} fognyi. (Fogtak is egyszer ily teketóriával egy — fekete macskát, melyet iszonyúan elverték és megcsonkítottak. Mikor aztán másnap hallották, hogy egy öreg asszony igen beteg és lábai sebesek, szentül hitték, hogy az elmúlt éjjel őt verték és csonkították meg.) — Kizsgyerék^{et} ul l^{ehet} könnyen csöcstü válosztanyi, ha a gyerek annya füsüre mizet tész, maga a küszöbre ül, a gyerekk^é mäg odaviteti magáho a mizet, a csöcsid belüllö mēkkenyi, uk kinájjo mäg a gyerek^{et} csöccs^é. — Amm^{el} naponn aszoⁿgyák a gyereknek: t^e bi^éka, azon napon nem ny^őll. — Ha utasnak uttyány nyul szalat kérésztü, nem l^{ész} neki szer^{en}csⁱéjj^e. — F^üödibodzás f^üödet pinteki napon napfiⁿk^üöt elöt k^ő kezdenyi szántonyi, akkor kiveszig belüllö a bodza. — Ha valaki köpüll, asztán a vaja nem áll összö, av vitt^e el a tehen^e hasznát, akki köpülis közbe odam^{ety} hozzá. — Akki köpülis közbe nem tuggya összöhuznyi a vaját, t^{egy}en füsüt a köpü alá. — Ha este kotkodács^ónak a tikok, rossz emb^{er} kerügeti a falu határgyát. — Ha a kizsgyerék nehezen tanú beszinyi, a fejiⁿ köll ^étörnyi a sülis közbe összöragat kényeret, vaj pej^k a mozd^óvizbü k^ő mēgitatnyi: akkor hamar mēktanull. — Akkinek a balok szem^e visz^{ked}, aszt öröm írⁱ, akkinek a jobbik, asz szomorúság. — Akkinek a bal tenyer^e visz^{ked}, asz piⁿsz kap, akkinek a jobbik, piⁿsz^t át ki. — Ha valaki aszt a tuskⁱét, akki a lábábü kiv^{ett}, mäg^{ész}i, k^{és} talál. — Amm^{el} legⁱn l^éülisn^e mēkkerüllⁱ az aszt^ót, annag boloⁿ felesig^e léssz. — Mikor valami állotot mäg^ünek, nem szabad mēksajnyani, mer akkor nehezen dögl^{ik} mäg. — Akkinek a házábo patkányok vannak, mēnyen napfiⁿk^üöt elö^{tt} a patkáⁿlikho, t^{egy}en önyihám (egynehány) marik f^üödet a kötⁱⁿnyibe a müt ij^jeli fris turázsbü, asztáⁿ vigy^e annak a háznok a faláho, ahá akargya a patkányokat künnyⁱ. Am^ére mäg^y, potyogasson el a f^üödbü, de sz^ónyi n^e sz^ójjoⁿ sⁿkin^ek. Ha ahho a bizonyos házsho odaírt, nizz^{en} elö^p körü, nem láttyák-^e, asztán öncsö l^e a f^üödet a fal tövibe: akkor a patkányok mind odam^{enne}k. — M^ónár emb^{er} ha megláttyo, hogy gyünnek a patkányok a vizⁿ, dobgyon elejb^{ek} három marig buzát, elö^b, mincs^{em} partra mászhottak v^óna: akkor síva-ríva fordúnak vissza. — Ha az üre^zs

bűcsűöt rēngetik, mékfájdull a gyermek hasa. — Nē söpörd a szemetet kifelé a szobábú, mer kisöpröd a szerēncsét. — Ammēl tüzet villám gyujtott, asz csak tējjē lehet eluóttanyi. — Mihikkēl ámonnyi tūzed gyelēnt, hūóttal esűöt. — Akki bēkát lát, fog-gya összö a szájját, mer a bēka kiúvassa a fogait.

(L.-Patona.)

XII. ADOMÁK.

Ēmēgy a Jēminē Mihál a doktorho bejelēntenyi a hallottyt. Kīrdi tūlō a doktor: »Mibe hūót mēg?« »Hát az űngibe, kīrēm szīpēn,« feleli rá a Mihá. »De mi bajja vūót?« tudakojja a doktor. »Nēm tom ién aszt, mer ijje^m baja miék sohasē vūót.«

Ēmēgy a vígrehajtúō a Jēminē Miháho, foglúonyi akar. »Micsoda iⁿgúō vagyona vaⁿ?« kīrdi tūlō a vígrehajtúō. »Ez a bűcsűō,« moⁿgya az I. Mihá rámutatva. »Hát fekvűō vagyona van-ē?« kīrdi asztán továb. »Vaⁿ, ott fekszik a bűcsűōbe, fīlesztendűōs lész má innend-onnand!«

Kīrdēzi Garát ēgy ōsmerűössō: mennyi divaja lētt. »Lēt vūōna bizoⁿ, ēhidd Őrzsēⁿk — moⁿgya — tiz mīrűō is, de minek veszűōggyek velē, gondúótam, ebbe a tarisznyábo beleszorítottam, mast it van a hátomoⁿ.«

Aszoⁿgya ēccēr a Cseszregi Pál az annyánok: »Osztozzuⁿk mēg, idēsanyám, a kertēn: kēdélē lēgyēⁿ Szem Mihá-naptú Szeⁿ Györ-napig, az enyim mēk Szeⁿ Györ-naptú Szem Mihá napig.«¹

A cigány a vasuti tūőtűs úodalán legētettē a szamarát. Mēgláttyo az állomásfűōnök, rákētt: »Nēm mēgmontam, tē cigán, hogy it tilos a legētetis? Ha miég ēccēr it kaplak, ēévészēm a szamara-dat.« »Jaj, de nagy ur lēssz a vűóm!« moⁿgya örōmmel a cigán.

Kīrdēzik a Csitit ujjesztendűō után: »No, Pali, van-ē júō heled, van-ē júō koszt?« »Ujjē, abbú nincs hiba: bab a buzaliszt, kurumpi a zsiradik!« (sovány kosztja volt).

Ganēhordás űdűō vūót. Aszoⁿgya a Csitinek a gazdájjo: »Kīsz a fūlöstökōm, de elōb dobgyátok mēg a szekeret, (= rakjátok meg hamarosan ganével) asztán gyertēg be ēnnyi.« Fog a Csiti ēn nak követ, odavág-gyo a szekērkerīékhē, uhogy ēk küllejē miⁿgyá kītōrött. »Ējj, ējj, tē Pali — moⁿgya a gazdájjo — má mēgim mijje^m boloncságot tēttīé!« »Iszēⁿ kēē monta, hod dobgyam mēg a szekeret!« feleli a Pali.

Összōveszētt a kīēt szomszidasszoⁿ. Az ēgyiknē lakott ēb Bap Pista (baptista), acs csikatnyi akarta az asszonyát, aszoⁿgya neki: »Tīergyēm mēg nenne, tīergyēm mēg!« Csipűōre tēszi az asszony a kezit, asz feleli: »Mēg is tīērēk iēⁿ, de ez a ví^m Búókánē nēm tīēr mēg a magájjeⁿ!«

¹ E két nap közti idő bérlateknél, szolgálatnál stb. mint fél esztendő szerepel.

Segiccsé k^é f^ő, idésanyám, a vállomra eszt a zsákot — moⁿgya éccer a Hegedüs Mihál az annyánok — k^é má nem moⁿhattya, hon nem birgya ^é, mer nincs bem még az üd^őbe. (Az annya 80 esztend^ős v^{ót}). Ju^ó erős, t^éhet^{ős} öregasszoⁿ v^{ót} az annya, f^ősegítetté a zsákot, asztán aszonta neki: »ⁱÉn föl is segít^{em}, Miska, de a feleségednek moⁿ hos segiccsé f^ő!« (A feleségé sánto, v^{iez}na asszoⁿ).

Malomba kiszút a Zsiga György. Kü^{ötti} réggel a feleségé: »Gyura, k^é f^ő má, vidd aszt a kis ju^{ós}zágot, tudot hon nincs éf falat kényerüⁿk sé, asztám maj h^{ét}éⁿ vígik sé kerü rád a sor, ha legutojjáro míssz oda!« »Né báncs, hadd alugyam!« mordú rá a György a feleségire, »még^üöllök íém még ma.« »Fen^ézöl ^üöllöl, ha it nyujt^ózol!« feleli az asszoⁿ, de asztám méksé merté kü^{öttö}getnyi, mer a Györnek ép picint h^{ér}teleⁿ kezé v^{ót} (= hamar odaütött a feleségének). F^íédí (= féldél) v^{ót} má, mikor a Györ f^őök^ét, asztán nan nehezenn ^ékoszogott a sárgávol a malomba. Igaza v^{ót} a feleséginek: teli v^{ót} a malom ^üllet^üökk^é. A Györ köszön nekik mikor belíp, de azontúl nem sz^{ól} séⁿkinék, haném és sarogba huz^{ód}ik, fejit nasz szomoruváⁿ l^éhajtya. A többiek talágottyák, mi bajja, utojjáró egy nem áhottya, mékk^írdézi túlö: »Miⁿ szomorkocc, idés öcs^ém, hogy ugy eleresztét füledet-farkadat? Sokat vesztétté talán a gy^őri vásároⁿ, vaj pejg nem ál rud mellé az asszoⁿ?« »Honné szomorkonnám,« feleli a mi Györgyüⁿk, »mikor az idésanyám h^óva fekszik, asztán éf falat kényerüⁿk sincs!« »Am má nab baj!« moⁿgya rá a másik, avval ^ébeszilli a többieknek is a György állopottyát. Mindem mékszánnyák, az^íér közülakaratul ^évígzik, hogy áteⁿgedik neki az ^ülizzsbe az ^és^üsigét. Fölöntött, még^üöllött a György. ^üÖllis utáⁿ f^őörakta a lisztét a kocsira, befokta a sárgát: de nem indút haza felé, haném kiút a viszpartra, l^éhuszta a csizmájját, ^ékeszté a lábát mosogatnyi a vízbe. Sokáig avv^ó szuszogott, az égyyk emb^{ér} má nem n^íszhetté sz^ó n^éküⁿ, odasz^{ót} neki: »Öcs^ém, előbb aszontad, hogy idésanyát h^óva fekszik, mas még^ígis ráírsz a lábodat mosogatnyi?« »H^óva ám szégiⁿ — feleli a Zsiga György — má husz esztend^ő úta«. Avv^ó f^őörántotta a csizmájját, fölugrott a kocsira, belesapkodott a sárgábo, mer tutta, hogy az ^üllet^üök a n^{ót}ájját, ha m^ék továp kisik, hamarossann ^érántják.

(L.-Patona.)

XIII. MESÉK.

A szegíny emb^{ér} még a feleségé.

(Elmondta Szabó István 42 éves.)

Éccer v^{ót}, hun n^{ém} v^{ót}, v^{ót} éccer ész szégiⁿ házospár. Széginyek v^{ót}ak, mind a templom egeré, n^{ém} v^{ót} égyebék k^{ét} tiknál. Éccer a szegíny emb^{ér}nek még^ígis az a gondolattya támott, hom még^öleti úket a feleségiv^é. Moⁿgya is a feleséginek: »Hallod-é annyok,

Űőnid mēg ezeket a tikokat, csapnáⁿk legalább ěccēr illetűⁿgbe ěk
 kis vendikűsűgēt, mēkhnám rá a komám uramat is.« »Asz csak nēm
 tēszēm,« moⁿgya neki a felesűgē, »ez a k^lēt tikuⁿk vaⁿ, ěgyebűⁿk
 sincs, asztán ezeket is mēg^űőjjem?« De a szűgűny embēr nēm tágű-
 tott: addik hajszolűódott a felesűgēⁿ, mig asz nēm monta: »Nēm
 bánom hát, tejjik kiváⁿságod!« — hanēm magábo hozzátēttē: de
 az^lēr is mēgmutatom, nēm ěszűő belűllők. Az asszom mēg^űőtō a
 tikokat, az embēr mēg ěmēnt a komájjo uráho mēkhnya ebűdre.
 Ud dítájbo, a tikok is má mēnt vűótak sűtvű, láttyo ám az asszony
 a konyhajűűóbű, hogy gyűn a komájjo ura kertrű. Hamarossann
 ěđudkta a tikokat. Azomba odairt a komájjo ura: »Jűő napot aggyon
 Isteⁿ komám asszō.ⁿ« »Aggyon Isteⁿ komám uram k^ēēnek is!«
 »Mid dúgozik komám asszōⁿ?« »Az ebűdēt kiszűttēm komám uram,
 gyűjjō^m bejjebb!« »Hát a komám uram mit csinýáll?« »Mi tűrűs-
 tagadázs bennē, komám uram, a k^lēsēket kűszűrűlli a szobábo: a
 k^ēē fűleit akargya lēmēt^lenyi.« A komájjo ura hallotta is a k^lēsűkű-
 szűrűllis neszit a szobábű, mēg^ēēdētt, aszonta: »Akkor iē^m be sē
 mēnēk!« avvűő mēkfordűt, mēnt kertnek mind a sz^lēl. Az asszom
 mēg beszűót az uránok: »Aptyok, gyűjjōⁿ k^ēē ki hamar, a komám
 uram ěvűviszi a tikokat!« »Asz csak nēm teszi!« moⁿgya az ura.
 »De bizoⁿ viszi, űóra viszi kertnek a! Szalaggyōⁿ k^ēē utánno!«
 A szűgűny embēr k^lēsēkkel a kezibe ěēkesz futnyi a komájjo utáⁿ:
 »Komám uram!... Mēgájjoⁿ k^ēē!« A komájjo visszanyz, mēgláttyo
 kezibe a k^lēsēket, mēg jobbaⁿ szalad. A szűgűny embēr k^ēētoz neki:
 »Komám uram!... Komám uram!... Csak az ěggyiket!« A komájjo
 ura a fűlihē kap: »Nēm, komám uram, ěggyiket sē!« Avval ugy
 ěēszalatt, hom máig is fut, ha meg nēm át. (L.-Patona.)

Az anyakecske mēg a fiai.

(Elmondta Mészáros Rozi, 11 éves.)

Huⁿ vűót, hun nēm vűót, vűót ěccēr ěk kecske. Ennek a kecs-
 k^lēnek vűót háro^m fia: az ěggyiknek nevē vűót Sándor, a más^lk^lē
 Gyula, a harmad^lk^lē Károj. ěmēnt az anyyok a vározsbá bevásányi,
 mēkhatta a fiainak, addik sēnkid be nē eresszenek. ěmēgy a kis-
 kecsk^lēkhē a farkas, beszűól az ajűűōⁿ: »Eresszetűg be kedves
 fujaim, hoztam nektűk valamicsk^lēt!« Felelik neki a kiskecsk^lēk:
 »Tēt fűl a k^lēt ěsűő lábodat az ablagba!« Fűtētűttē a farkas a
 k^lēt ěsűő lábát az ablagba, mēglátűttak a kiskecsk^lēk a kűrmeit,
 aszonták neki: »Nēm eresztűⁿg be, mer a mi anyáⁿknok nēm ijjeⁿ
 lábo vaⁿ, annak fehűr lábo vaⁿ.« ěmēgy a farkas a meszeshē, kűr
 tűlō meszet. A meszes nēm akart neki anyyi, de a farkas aszonta:
 akkor mēgűszlek. Adot neki meszet. Bekentē a farkas az ěsűő lábait
 m^lēsszēē, avvűő mēgin ěmēnt a kecsk^lēkhē: »Eresszetűg be kedves
 fujaim, hoztam nektűk valamicsk^lēt!« Felelik neki a kiskecsk^lēk:
 »Nēm eresztűⁿg bizoⁿ, nēm vaty tē a mi anyáⁿk, mer a mi anyáⁿk-
 nok nēm ijjeⁿ haⁿg-gya vaⁿ!« ěmēgy a farkas a gr^lētásho, kűr tűlō

grⁱétát. Ném akart neki annyi, de annak is aszonta: akkor megészlek. Adot neki grⁱétát. Mэгétté a farkas a grⁱétát, visszamént a kecskⁱékhé, mэгi^m besz^uót nekik: »Eresszetég be kedves fíjaim, hosztam nekték valamicskⁱét!« Beeresztéttik. Ami^m belú v^uót, a Gyulát még a Károjt miⁿgyá mэгétté, csak a Sándor marat még: az é^ébujt él ládábo. Gyüⁿ haza az annyok, besz^uól nekik: »Eresszetég be kedves fíjaim, hosztam nekték valamicskⁱét!« Beereszti a Sándor az annyát, am miⁿgyá kⁱéri túlő: »Hát a többi huⁿ vaⁿ?« »Beeresztéttük a farkast, asztám mэгétté úket.« É^émént a Sándor még az annya a farkasho, vittek velék tút, ciérnát, gyüszüt, oll^uót kⁱést. A farkas ippenn alut mikor odaírtek, hát hamar dolokho láttok. Fűömeccéttük a farkas hasát, kiugrátog belüllő a kiskecskⁱék, helégbe én nak követ téttek, asztám mэгi^m bevarták. Mikor a farkas fölibrett, iérészté, hogy a gyomra igén nehⁱéz, még igén íg. Gond^uóta a kecskehus feküttő még. Ot v^uót ném messzi ér roz gödörkut, vizet akard belüllő innya, de a lábo mөkcsuszott, belésött, ot fullat még. A kiskecskⁱék mikor esz látták, odak^étottak neki: »Uk k^üő, uk k^üő, uk k^üő!« (Nyárád.)

XIV. CSÚFOLÓDÓ GYERMEKVERSEK.¹

Jen^üő,
Kocsikeny^üő.

Vince,
Telik-é a pince?

Jutka,
Csicsérég a hurka.

Níméth,
L^uóg a bⁱéléd.

Mírégzsák,
Ki köti be a szájját.
(Sivó-rivó gyermek gúnyolása.)

Étty, pětty,
Fáni szétty.

András,
Likat ás,
Belebujik
Mök kimász.

Lajos, Lajos, latyakos,
Íjjel szapul, nappal mos.

Örszö^m börzsö^m böstör^üő,
Falu vígiⁿ s^uótör^üő.

J^uoska, b^uoska, cserbuborka,
Fáro fut^uó kondor birka.

Gyura,
Egereknek ura,
Patkányoknak s^uógora.

Hejli pupejli
Szappanyos Hendzi,
Oda van apád
Májtér keverní.
(Apja kőmíves volt.)

Sándori bándori bapszekⁱér,
Tűötöt csibe kany egⁱér,
Vit ki rajt a szemetet,
Kapsz ök karⁱé kényeret.

Miska, Miska, Pá Miska,
Kukorica gánica,
Heje ci, kuko ci,
Kukorica gomb^uóci.

¹ Mind Lovász-Patonáról.

XV. TRÉFÁS VERSIKÉK.¹

Bukta,
Ugorgy a kudba.

Dödölle,
Hömbölög-gy a
Gödörbe.

Gomb^uóc,
De j^uó v^uóna
Hⁱét-ny^uóc.

Kurhëjja,
Vasvëlla,
A zсібámnok
Ëty hëjja.
(kiabálják a felettük lebegő sasnak
a libapásztorok).

Tur^uót észik a cigáⁿ,
Veszekëdik az uccáⁿ.
(éneklük a gyermekek, mikor a hig
sárban »köpülnek«, topicskolnak.)

Kár, kár,
Kurvanyád,
Mⁱér vitted el
Idésanyám
Zсібájját,
Attuⁿk v^uóna
Szalonnát!
(kiabálják a libapásztorok a károgó
varjaknak.)

Kár, kár, bizoⁿ kár,
Látom, hogy Ëéveszüⁿk már.
(Ezt károgják télen a varjak).

Kis tarisznya, nagy ület,
Patonai viselet.

Káboszta laza,
ËEmënyüⁿk haza.

Sáss^uó meccët kicsi szájjo
Akkora mind Ëh hidastáblo.

Kájho vállánn
Ëk kis káso,
Ëgyë mëg a
Lölköt házo.
Á, bë, ab,
Rosz kalap,
Köz^ëë në mënyy:
Mëkharap.

Cigáⁿ leginy üⁿgibe,
Rín a tetü fitibe.

Emm, ô, p^ë, kú,
Rozsdás torkú,
Lëesëtt a padrú,
Kimút a világbú.

Kájho vállánn
A këlázli,
Nëm messzi van
Idë Lázi.

Ëccër v^uót ëggy embër,
Szakáallo v^uót kendër.
Mëg-gyullatt a kendër,
Eligëtt az embër.

Ëj diri-d^uóra,
Kedre vërrad^uóra
Mëkcsipëtt a b^uóha,
Bentörött az ^uóra.

Kukorica gomb^uóccátul
Mëktanútam t^uótul, rácul,
Ha mëg ëggyet ëtte^m v^uóna,
Nímëtül is tutta^m v^uóna.

Kukorica száro
F^üöfutott a fáro,
Hiszi a fërányo,
Hof f^üöfutot rájjo.

¹ A helynév nélküliek Lovász-Patonáról.

Émémentem íém Bödögⁱére,
Fölütem ök kany ürgⁱére,
Szalaggy ürge, íg a pajta,
Mer léig a fület-farka.

Zsid^ó mégy a berégbe,
Kors^{ót} visz a kezibe,
Üzs még mēⁿkú a zsid^{ót},
Hat törgyö el a kors^{ót}.

Kájho vállann az ir^ó,
Beleesett a bir^ó,
Szēgⁱm bir^ó de j^ó v^{ót},
De j^ó káromkod^ó v^{ót}.

Pátkoi kobakok,
De fehér a fogatok,
Talám meszet étteték,
Attú veszekétteték.

A mi Gyuri^{ng} dērik legⁱ,
Mikor vagyon tur^{ós}lepiⁿ.

Pátkáⁿ laknyi j^ó lakás,
Kevⁱés miseh^ógatás.¹

Öreganyám tanított,
Lábo közⁱé szorított,
Us sikatot-rikatott,
Mind ök koszos malacot.

Foktam íén ész szunyogot,
Nagyob v^{ót} él lúná(1),
Kisütöttem a zsirgyát,
Töb lett éggy ak^{ón}á(1).

Öreganyád ill-ē mⁱég,
Hát a foga íp-ē mⁱég?
Rád-ē, rád-ē, rád-ē mⁱég,
Rád vicsoríttya-ē mⁱég?

Komám, komám, kedves komám
Kett^{üt}öt k^őkezett a kutyám,
Egyik Pipa, másig Doháⁿ,
Gyujcsoⁿ k^éē rá, idēs komám!

Mēkk^őkezett a mi kutyáⁿk
A sz^óma liktyábo,
Egyik Szēkfü, másig Gyömbⁱér,
Iszot páliⁿkábo.

Piétér bátyád a szakállát
Fiéválo vetettē,
Ammi kicsiny eszē v^{ót},
Acsk^óba kötöttō,
Az acsk^ó zsiros v^{ót},
A kutya mēgēttē,
Szēgⁱm Piétér bátyádnok
Odalētt az eszē.

Hajes haza zsibapásztor,
Mēkf^őtt a vacsora,
Három bubozs biéka,
Ecetēs pi^óca,
Vezsd a vicsorg^ódra.

Leány :

Esztend^őőre vaj kett^őőre
Más fekszik a lepöd^őőre,
Ojjany nyalka kis uram lēssz,
Tökmakhējbú nadrág-gyo lēssz.

Legény :

Esztend^őőre nyalkáb lēsszék,
Háro^m fej^ős tehenem lēssz,
Felesígēm gyerekēs lēssz,
Kutyám, macskám miⁿ k^őkes lēssz.

Mindēnnek vaⁿ szeretejē,
Nám íennékēm nincs,
Nímēlnek vaⁿ kett^ő-három,
Nekēm csak ēty sincs,
Ha az Isten éggyet anna,
Um mēgböcsünim,
Kezit-lábát összökötnim
A füstre tēnnim.

Áⁿgyom sūtöt ritest,
Nēm adod belüllō,
Kivittē a kerbe
Selēm keszkeny^őbe,

¹ Pátka puszta Lovász-Patona szomszédságában. Nincs temploma.

Fűtötté a fáro,
 Évitté a kányo,
 Jűó tetté a kányo,
 Mier tetté a fáro.

Hetfiⁿ hentereg-gyű^{nk},
 Keddēⁿ kendēr törgyű^{nk},
 Szerdāⁿ szedrēt ägyű^{nk},
 Csötörtökön csötönözzű^{nk},
 Pintekē^m pityereg-gyű^{nk},
 Szombatoⁿ szomorkoggyu^{nk},
 Vésárnap Isteⁿ házábo mennyű^{nk}.

Mekhűt a juhász,
 Oda a juhász,
 Ki moⁿgya a kutyájjánok:
 Péták le!
 (Kispéc.)

Sárkeriek, vizibuza,
 Mēgnyűöhec má ettül,
 Komámasszoⁿ kutyájjo
 Jűólakhatik ebbül.

(Így olvasott rá egy asszony a komasszonya tehenére, melyet meg akartak vele gyógyíttatni. 'Sárkeriek', vizibuza' növények.)

1. Tiélēnn igēⁿ hideg vaⁿ,
 Nyáronn igēm meleg vaⁿ,
 Mindig esik az esűő,
 Soha sincseⁿ jűó üdűő.

2. Hideg utám meleg lēssz,
 Meleg utāⁿ hideg lēssz.
 Tik tojta, lut tojta,
 Riece kikűötöttő.¹

XVI. JÁTÉKKIOLVASÁSOK.²

Ádám | iÉva,
 Kerbe | vűótak,
 Madarat | foktak,
 Mom mēk | hányot.
 ✓ (K.-Szöllős.)

Án | tá^m | píé,
 Dob | ra | fíé,
 Sisz | nej | jovē | da
 Tid | lidi | da.
 (L.-Patona.)

Á | dun | desz,
 Kisis | pālíé | pesz,
 Ádāⁿ | lēgyēⁿ | vlerē | vicsē
 Apa | puli | pesz.
 (L.-Patona.)

Án | tán | tí | nusz,
 Mí | raka | tí | nusz,
 Mí | raka | tej | tej |
 Bum.
 (L.-Patona.)

A kis | uccāⁿ | sūt a | nap,
 Beha | raⁿgosz | tat a | pap,
 Iski | biski
 Onnam | magad
 Lűdd | is ki.
 (L.-Patona.)

Án | tán | tutá | ni, ^{x)}
 Pi^{nk} | pa^{nk} | kumpá | ni,
 Árisz | tárisz | tutēl | lārisz,
 Li^{ng} | la^{ng} | lakat | trejsz.
 (L.-Patona.)

¹ A 2. v. egy ügyefogyott ember rögtönzése. Mulatás közben azt határozták a legények, hogy mindenki énekelje el a maga nótáját. Már előre örültek, miképen marad ügyefogyott társuk — ki még nótát sem tud — szégyenben, de ez a fenti rögtönzéssel vágta ki magát.

² Játék kezdődése előtt a fogót (cice, lile) olvassák ki velük. A független vonalak azt jelelik, hogyan taglalják e versikéket. Akire az utolsó tag esik, az a fogó.

x) An | tán | tanta nesz
 Fin | ...

Antëna | pântëna,
Kikeleke | bimb^uó,
Irigli | firigli
Aszuszki | mëⁿ ki.

(L.-Patona.)

Ëgybe | vëgybe,
Keszke | ny^üöbe,
Sz^uóll a | rig^uó,
Az er | d^üöbe,
Í | pál

Szab^uó | Pál
Pöndö | rödött
Pöc | ki | Pál.

(L.-Patona.)

Ëgyedë^m | bëgyedën | cuggësz | tër,
Ábël | fábël, román | dër,
Akuz | bákusz,
Kompë | rátusz,
Turá | tusz.

(Nyárád.)

Ëgyedë^m | bëgyedëⁿ | kendër | tánc
Sz^uóga | bir^uó | mit ki | váⁿsz?
Nëm ki | vánok | ëgye | bet
Csak ëf | fej^üös tehe | net.

(L.-Patona.)

Ëgy | bëgy | laka | tos
Tied | lëgyën | a ha | tos.

(N.-Alásóny.)

Elle^m | belleⁿ,
Bëllá | rusi,
Som som | kett^üó,
Dëllá | rusi,
Hikmë | hukmë,
Bëzzëⁿ | Katí,
Á | bu | ki.

(L.-Patona.)

Elle^m | bellen | csik,
Zsiros | a má | csik,
Ece | tët a | bab | ra,
Mízet | a má | csik | ra
Elle^m | bellen | csik.

(L.-Patona.)

Elle^m | belleⁿ,
Bombá | riska,
Som som | kutya,
Dollá | riska,
Ûzs mëg | ùzs mëg,
Vödör | vízzel
Ha | el | fárocc
Lëbuk | hacc.

(Nyárád.)

Elle^m | belleⁿ,
Ipru | belleⁿ,
Sánci | Mári,
Ivë | Laci
Dalmada | mëⁿ ki a
Sicc.

(K.-Szöllös.)

Elle^m | belleⁿ,
Turka | furka,
Rábësz | nábësz,
Kësztë | mátësz,
Turá | rusz.

(Nyárád.)

Ëggyeⁿ | ketteⁿ,
Hábor | n^ébër,
Ökör | bika,
Leⁿgyel | Lászl^uó,
Katona | b^ébic
Bukk.

(L.-Patona.)

Eketë | feketë
Cukodë | mi,
Ábël | fábël
Domi | ni,
Ëkuz | bëkusz,
Pompá | nikusz,
Eje | beje
Bam | busz.

(N.-Alásóny.)

Eketë | feketë
Cukomë | dë
Átrë | fátrë,
Illë | r^uölë
Uszti | ki.

(L.-Patona.)

Elmën | temⁱén | a sz^üő | l^üőbe
 Sz^üől^üőt | csipë | get | nyi,
 Után | nom gyüt | Jánozs | bácsi
 Hádbo | verë | get | nyi,
 Dib | dob | dobo | g^üő,
 Haj | dina | len | cse,
 Haza | në mënny | es | te,
 Mer föl | bök a | kecs | ke,
 Kecské | nek van | nígy lá | bo,
 Ötö | dik a | far | ka,
 Farka | alatt | ëk kis | liktya
 Aszt is | neköt | tar | tya.

(L.-Patona.)

Ënë | bënë
 Duⁿkë | fuⁿkë
 Rábës | nábës
 Dipë | depë
 Enc | vej | trej
 Tu | piszt | frej.

(L.-Patona.)

Ëty | kett^üő | ha,
 Gele | gënye | fa,
 Akki | uszik | el nëm | ázik,
 Kutya | lëgyën | a.

(L.-Patona.)

Ëty | kett^üő | ha,
 Ili | fili | fa,
 Ili | fili | ili | fili
 Ili | fili | fa,
 Foga | ggyuⁿk föl
 Ëp pind | borba,
 Hogy eh | husz lész | ma.

(L.-Patona.)

Ëty | kett^üő | három,
 Kalán | nincsen | nálom,
 Foga | ggyuⁿk föl | ëp pind | borba,
 Hogy et | tizëⁿhárom.

(L.-Patona.)

Ëty | kett^üő | ugy,
 Három | nígy is | ugy,
 Ugy-ë | ugy-ë | ugy-ë | ugy,
 Akki | huszat | nëm tud | írnya,
 Am ma | raggyon | ugy.

(L.-Patona.)

Ët | bëta | sujt a | doba | lasz.
 (K.-Szöllös.)

i^én | víⁿ | reszeⁿgyom,
 Szomo | rinë | reszeⁿ | gyom,
 Oprë | g^üörë | márë | g^üörë,
^üÓj | jaj | nyomⁱérom.
 (Kup.)

Ha a | kutya | mëgdög | lik | hányot |
 (Kispéc.) [rug.]

Hid alat | pad alat | sarkan | tyu,
 Nëm va | gyok i^én | fiénya | ku,
 Hanëm | Isteⁿ | (v. helsik) ková | cso
 Sze^m Pá | lovát | patko | lom,
 Araⁿ | szëggel | szëge | lëm.
 Koⁿ | koⁿ | kondics | ki,
 Esztet | inne^m | pat | tancs | ki.

(L.-Patona.)

Inc | pine
 L^üő | rinc,
 Të vagy | idë | ki.

(Kispéc.)

Kertëk | alat | r^üókák | vere | kët |
 Lëvák | tok ët | tig | rist, [tek,
 Tigris | hijjág | bag^üó | nak
 Mig a | bag^üó | bal | lag
 Addik | tigris | mëk | hal
 Kopor | s^üóba | tète | tik,
 Egzá | mëntra | vite | tik,
 Ik | szom | bik | szom
 Bá | bik | szom.

(L.-Patona.)

Kertëk | alat | szarkák | vere |
 [kët | tek,
 Szarka | Pánⁱé | mëkhal | lotta,
 Szunyog | lábát | kinyuj | totta,
 Á | bë | tu,
 Nat | tor | ku
 Cigám | Miska | lëe | sëtta | pal |
 [lás | ru.

(L.-Patona.)

Lémé | nek iⁿ | léfe | lⁱé,
 Döbrö | cöⁿ vá | ros fe | lⁱé,
 Ot lé | szék a | csatá | bo,
 Szomo | ru vír | ontázs | bo.
 Irgyák | a le | vele | met,
 Ném tu | ggyák a | neve | met,

Három | águ | tuli | páⁿ,
 Nyilik | a si | rom par | tyáⁿ,
 Akki | asz lé | szakaj | tya,
 Al lé | gyéⁿ Ko | ssuth | fi | ja.

(L.-Patona.)

Madarak | v^uótuⁿk, fűödre | szátuⁿk,
 Buza | szemét szedé | gettüⁿk,
 Gyütt a | vadász puskáj | jávol,
 Agyoⁿ | lúttó gol^uó | jávol.
 Hányot | mondasz, té | mék | tē? ¹

(L.-Patona.)

Ném mē | nek iém | messzi | re
 Csak a | falu | vígi | re,
 Ott | áll ek | kato | na,
 Kⁱérdem | tülö : | hány ^uó | ra ?
 Háro^m | fértá | há | rom | ra.

(L.-Patona.)

Riti | riti
 Riti | ti
 Kiki | ki
 Kaka | ka
 Rán | tuli | tē.

(L.-Patona.)

^uÓra | alá | süt a | nap,
 Beha | raⁿgosz | tat a | pap,
^üÖtöz | mestér | papru | hábo,
 Inc | pinc,
 Tē vagy | idē | kint.

(K.-Szöllős.)

Salamoⁿ | Salamoⁿ | kertyi^e | be
 Föcski^ek | szitko | z^uót | tak,
^uÓra | mēntek | vere | bek,
 Szalma | kardot | kötöt | tek,
 Ik | szom | bik | szom
 Bá | bik | szom.

(Felpéc.)

Öködöm | böködöm,
 Bökmá | jájjo
 Sz^uóll a | rig^uó
 Rikkan | tyáro
 Cⁱér | náro | cinē | gⁱére
 Esztet | innen | cuc | ki
 Vörös | kapun | dop | ki.

(L.-Patona.)

Sárgo | lábu | kis kő | kas ²
 Kiug | rott a | gyöp | re,
 Patyo | latos | török | nek
 Gyöⁿge | fele | sí | ge,
 Mⁱér | gyütti^e | mit a | karsz ?
 Ném az | enyi^m | vaty | tē,
 Mer az | enyim | nēm ij | jeⁿ
 Titye- | totya | min | tē.

(L.-Patona.)

¹ Akire az utolsó szótag esik, mond egy számot s amennyit mondott, annyadik szomszédja lesz a fogó (balról jobbra számítva).

² Kurucdal változata. Vö. Thaly K. Irod. és műveltségtörténeti tanulmányok a Rákóczy-korból. (384. old.)

XVII. JÁTÉKDALOK. JÁTÉKSZÖVEGEK.

Böm-böm bika,
Kert alatt a csorda,
Tejet-vajat a fijának,
Furk^uózsbotot az annyának.

(L.-Patona.)

Kele-kele fűszfa,
Bödögei nyárfa
Ëk kizs gyerek sipot kír,
Aggyuⁿk neki, maj nem riⁿ.

(L.-Patona.)

Idés anyámasszoⁿ,
Gyün a cigányasszoⁿ,
Aggyuⁿk neki lencsⁱét,
Ham moⁿgyoⁿ szeréncsⁱét.

(L.-Patona.)

Zsid^uó, zsid^uó, behehe,
Van-ë k^öénnek tehene,
Va^m bizoⁿ fekete,
Mⁱégis fehér a teje.

(L.-Patona.)

Csët Pápáro
Pillaⁿg^uóra,
Gy^ürⁱé roⁿgyot,
Komáromba
Rosz kalapot,
Csët-csët-csët!

(A térden hintázott gyerekek da-
lóják. — L.-Patona.)

Szídú bélla,
Baka^m bélla,
Azⁱér odo bélla.

(éneklük a gyerekek, mikor keringnek.)

(L.-Patona.)

Hinta-binta, babinta,
Karácsonyi Katiⁿka.
(Hintanóta. — L.-Patona.)

Hajdzs b^uókod babuka,
Vess ágyot Mariⁿka.

(L.-Patona.)

S^uógor,
Van-ë Geceⁱéⁿ ju^ó bor?
Va^m bizoⁿ hat ak^uó,
De t^e abb^u nem isz^uó!

(L.-Patona.)

Onnand alú hamargyábo
Gyűnnek a cigányok,
Ëk kis lovoⁿ hármonn únek,
Dorombot csinyának,
Haj dárⁱé, tyuhajdárⁱé,
Csádⁱé, családⁱé,
Iri piri ju^ó világát
Ut^e, tut^e mand^e.
Zaproty^e roty^ena,
Szⁱél mama midula,
De zörög az ina,
N^e povédácsk^uóla.

(L.-Patona.)

Fehér liliomszál
Ugorgy a Dunábo,
(ugrik egyet)

Támoz még magadat
Kⁱét ara^m pácábo,
(két játszónak nekitámaszkodik)

Még is fűsűköggyⁱé,
(ujjaival fésűlködik)

Még is mosakoggyá,
(mosdást utánoz)

A Marcsánok kötényibe még is
[törüközzⁱé.

(valamelyik játzó kötényébe bele-
törülközik. — L.-Patona.)

Kinek-kinek nyeresig^e
Nálom, nálom vesztésig^e.

(éneklük aki talált valamit.)

(L.-Patona.)

Happa cini-cinika,
Szíp^en sz^uóll a muzsika.
(Hintázó nóta. — L.-Patona.)

Bodo-bodo-bodobáncs,
M^éére visznek firnek,
Alá-é vagy v^üőgynek,
Sági temet^üőnek.

(dalolja a gyerek, mikor a Katica-
bogarát kezéről el akarja röpíteni.)
(L.-Patona.)

Ess, ess, es^üő,
Meleg es^üő,

Zap szaporoggyík,
Buza bokrosoggyík,
Kirá lova hizzík,
Malom alatt usszik,
Szá ki Pi^tétér a ver^émbű,
Maj mégáll az es^üő.

(Meleg eső esésekor dalolják.)
(L.-Patona.)

»Hogy a tur^ó, asszonyom?«
,Három lépés a futás,
Kilenc kény^lér szakajtás,
Má i^énekem éggy.’

(L.-Patona.)

Hányot term^ét a mogyor^ó,
Haj, liliom, liliom, liliom?
Tizet huszat a mogyor^ó,
Haj liliom, liliom, liliom,
Akár a cimbaliom.

(L.-Patona.)

Uⁿz^érm hámsz támél vadászt,
Haba ví had^észmaksz [maksz,
Essz^ó.

(Erre a játékvezető valami mozdula-
tot, mókát tesz, mit a többiek gyor-
san utánoznak. — L.-Patona.)

Ágok-vágok fát,
De micsoda fát,
Rígi rek^étt^yét,
i^Én is vágom eszt,
T^é is vágod eszt,
Fogaggyuⁿk föl ép pind borba
Husz^on^kett^üő ez.

(L.-Patona.)

Csin cs^óók,
Csereb^óók,
Hát a Jancsi
M^éére l^óóg,
Ci^érnán,
Fonáloⁿ,
A pápoi
Határoⁿ.

(L.-Patona.)

»Gyerték haza luggyaim!«
,Ném mer^ük!’
»Mit^ü fit^ék?«
,Farkast^ü.‘
»Mibe lakik?«
,Bokorba.‘
»Mibe mozsdik?«
,Aran csⁱészⁱébe.‘
»Mibe tör^üközⁱk?«
,Araⁿ kend^üőbe.‘
»Gyⁱég ablak, gyⁱég ablak,
Mig a farkas ^éé nem kap.«
(Nyárad.)

Sárgo kapu kerített,
Sárgo csik^ó nyerített,
K^éé f^üő csik^ós, ves neki,
Ményasszonyⁱér k^üő m^énnyi,
A ményasszon nincs kísszeⁿ,
A párnájjo szövetleⁿ,
Rⁱépcé mellett a tolla,
A vadri^éce hordozza.
^éÉ k^üő m^énnyi messzire,
Törökorszák szilire,
Ot verik a rⁱézdobot,
Ot moⁿgyák, hos simoⁿ sutty.
(Nyárad.)

Hid alat pad alat van éh ház,
Abba lakik éj juhász,
Süti-f^üőzi a k^óbászt,
Kírtem tülö, de n^ém ád,
Aszt igirt^é pof^óvág.
Fogom a baltát,
Ütöm a macskát,
Szalad a nyul,
Észik az ur.

(Nyárad.)

Lánc, lánc, Észterlánc,
 Észterlánc-i ciérna,
 Ciérna v^uóna, selé^m v^uóna,
 Miⁿgyá kifordúna,
 Piⁿz v^uóna karika,
 Karika,
 Fordujjoⁿ ki Mariska,
 Mariskánok lánco.
 ✓ (Nyárád.)

Elle^m bellen csik,
 Zsiros a mácsik,
 Ecetét a csikra
 Mízet a mácsikra,
 Bag^uó szünü szoknya,
 Szíp lány akki szokta.
 Míej kudba tekinték,
 Violaszálót szakajtok,
 Asszonyomat látom
 Bárso^mba, bíborba,
 ✓ Gyöⁿgyös koszoruba.
 (Nyárád.)

Csatári berégbe
 Csörögnek a szarkák,
 Odamégy a verⁱéb,
 Gunyol^uódva híjják,
 Vess ágyot, Rébeka,
 Söpör szobát réguta,
 Maj még-gyün a cs^uóka,
 Cs^uóka csipté h^uógér vár,
 H^uógér hegedütö.
 ✓ (K. Szöllös.)

Tücsög bogár gyere ki,
 Sz^uómaszáll^uó hílak ki.
 (Ezzel csalogatják ki a tücsköt lyu-
 kából. — L.-Patona.)

Csiga-biga t^uód, t^uót szarvátot,
 iÉn is tolom piros talicskádót!
 (L.-Patona.)

Csip, csip cs^uóka,
 Vak varjucska,
 J^uó v^uót-é a
 Kis fuicska?
 (L.-Patona.)

Mese, mese, mes kényeret
 Ha nincs kⁱéséd, harapty égyet.
 (mondja, akit mesélésre unszolnak.)
 (L.-Patona.)

Mindén embér láttyo,
 Csak a vak nem láttyo.
 (éneklik, ha valaki nem találja, amit
 keres. — L.-Patona.)

Tücsög bogár a ligba
 Kását f^üöz a fazigba,
 Kírtem tülö, de nem ád,
 Míég aszoⁿgya pofⁿvág.
 (L.-Patona.)

Koráⁿgyika, kokagyika
 Válobutyi lapulika,
 K^è f^üő gazda, fujj a tűzbe,
 Aty pogácsát a zseb^üngbe.
 (L.-Patona.)

Íg a gyértya, íg,
 El n^e alugyík,
 Mig a szikra lánⁿgot n^em vet
 Miⁿ légugujjík.
 (L.-Patona.)

»^uÓh t^e Szent Ilona, mit kerüllöt-fordulod az i^en házom tájját?«
 ,Asz kerüllöm-fordulom kendnek lányát el akarom v^ennyi.
 »Nincs nek^em ojjaⁿ lányom, akki elad^uó v^uóna.«
 ,N^e türd, n^e tagadd, j^uól láttom i^en kis vározszba, nagy vározszba,
 Piros ^uómát árút,
 iÉn is véttem tülö
 Mast is va^m belüllö
 Mas visz^em n^eész^emnek, nászomnak
 Cigán cim^er^esnek,
 Vargyu hegedüsnek.
 (Nyárád.)

Az alföldi sz¹énagyüjt^üök
 Szégínyék,
 Szégínyék,
 Tándzbo ¹ indút kemenc¹éjjék
 Mëglobbant,
 Mëglobbant,
 Aszt a lányok szípⁿ fujják
 Kukorikos táncot járgyák,
 Három izbe mëglobbantják
 Kis vározsba is beaggyák.
 K^üörösi, cserepesi
 Körtífa,
 Körtífa,
 Aszt a lányok szípⁿ fujják,
 Kukorikos táncot járgyák,
 Három izbe mëglobbantják,
 Kis vározsba izs beaggyák.

(L.-Patona.)

»Járom az urvárnok az ajját,
 Járom másodmagammal.«

,Mit kerüllöd,
 Mit fordullod
 Az ¹én házom tájját?
 »Asz kerüllöm,
 Asz fordullom,
 Lányodat kiretëm.«
 ,Jaj nincs n¹ékëm,
 Jaj nincs n¹ékëm
 Elad^üó léányom!
 »Jaj në türjed,
 Në tagaggyad,
 Mer mëgláttom B¹édzsbe,
 Piros almát árút,
 Vëttem izs belüllö,
 Èttem izs belüllö.
 Sárgo csizmám elszakaggyoⁿ
 Ha ¹én többet lípék,
 Isteⁿ j^üó nap,
 Isteⁿ j^üó nap,
 Fogaggy Isteⁿ,
 Uj m^üódi.

(L.-Patona.)

»Eresszeték át j^üó rívíszék!
 ,Nëm eresztüⁿk, mer nem tuggyuk ki nípei vattok.
 »Leⁿgyel Lászl^üó j^üó királ¹é.«
 ,Az is neküⁿk elleⁿsígüⁿk.
 »Mirú val^üó elleⁿsíkték?
 ,Minapábo ^ëere gyütteték,
 Hiduⁿk lábát ^ëëtörtíték,
 Mëk sëm csinýátottátok.
 »Ha m¹ég ëccër ^üóra mënüⁿk mëkcsinýátottyug bürögbü, bod-
 zábü, sárara^mbü, hát m¹ég más mit kíváⁿsz?
 ,Ëggy ak^üó bort, k¹ét szíp lánt, k¹ét szíp piros almát.
 »Megaggyuk.
 Buj, buj z^üó d ág z^üó d levelestül.«

(L.-Patona.)

A gyermekek egymás kezét fogva kört formálnak. Egyikük a kör közepén áll. S énekelnek:

Haj sz¹éna ajja,
 Sz¹éna szakadiktya,
 Bennë vagoⁿ ker¹ék asszoⁿ,
 Pedik kis mënyecske,

Öleld, öleld,
 Akkit szerecc,
 Asz kab be!

Erre a középben álló kiválaszt egyet a körből és elkezd vele táncolni. A többiek a tánc alá dalolnak:

Sz^üöl^üöhégyⁿ
 Kⁱét szá vessz^üő,
 Összöütöm, összöverém,
 J^uóra kocogatom,
 Szita, szita pinték.
 Szerelémcsötörtök,
 Zapszérda,
 Juliska,
 Juliskánál széb menyecske
 Ropp ide!
 Ide is,
 Száloi kett^üő,
 Száloi három,
 Majd elválík eggyiküⁿk,
 Talán a lekszöbbiküⁿk,
 Vessé ki közüllüⁿk.

(L.-Patona.)

Izsgáco¹ fördik
 Feketé t^uóba.
 Szíjjel kízszüll
 Leⁿgyelországbo.
 Leⁿgyel mozsgyál,
 Szíp kis menyecske,
 Ölejj, cs^uókojj,
 Akkit szerez kab be.
 Onnand alú Baka^mbú
 Gyünnek a zsványok,
 Háromm únek él lovoⁿ,
 Dorombot csinyánok.
 Héj szⁱénádom, rokonaim
 Tíget hílak f^uórba,
 Ném méheték, barátom,
 Mer a lovam sánto.
 Sánto lovam paripa,
 Hizik a mezz^üőbe,
 Szíp asszoⁿ szeret^üőm
 Lakig Borsozs-Gy^üörbe,

Annak vagyon cipellejé
 Hegedüll a sarka,
 Annak vagyⁿ fejkötejé,
 Az egeket kaptya.
 Ifrici fija,
 Hap sálica,
 J^uó lössz-é mámmám
 Papalica.
 Papalica mámmám,
 Suc ki t^e kis láⁿ.
 A tⁱéti leginnek
 Ném köll a bokrⁱéta,
 Mer csak az gondojja,
 Mas nyilík a rúzsza.
 De ném az a rúzsza,
 Ki a kerbe nyilík,
 Haném az a rúzsza,
 Kik egymász szeretik.
 Miⁿk vagyⁿk a rúzsák,
 Miⁿk szerettyük egymást.
 Piros püⁿközs napytánn
 Ö^légettyük egymást.
 Héj, szⁱénádom, szⁱénádom,
 Szⁱéna szakadikom,
 Benné vagyⁿ kerⁱék asszoⁿ,
 Kerⁱék kis menyecske.
 Eszt ölelém, esz cs^uókolom,
 Ez az i^em pajtásom;
 Szita, szita pinték,
 Szerelémcsötörtök,
 Zapszérda,
 Juliska,
 Juliska is kis menyecske ragd idé
 Ami házuⁿk elejbé is tovább is.
 Íg a gyértya, ha még-gyujtyák,
 Aszt a lányok szíp^en fujják,
 Gyöⁿgyöt, gyöⁿgyöt asszonyánok,
 Gyöntykoszorut a lányánok,
 Száj ki barna a busa.
 (Nyárád.)

¹ 'Kis kácsa' helyett. A kácsát vidékünkön nem ismerik, csak a récét. Az egész darab öt különböző dalnak a sajátságos összekeveredése.

XVIII. LAKODALMI ÉS TÁNCURJANTÁSOK.

Addig iszuⁿk, míg él lú lössz,
Azután a viz is j^uó lössz!
(L.-Patona.)

Akarm^én viny is az asszoⁿ,
Ha fírhé mety csak menyasszoⁿ!
(L.-Patona.)

Ara^m bárány araⁿ kos,
A menyasszoⁿ jaj de bus!
(L.-Patona.)

Árpocip^uó, zapkényi^ér,
Jaj de szíp a v^üőlegiⁿ!
(L.-Patona.)

Csak úgy íhet az öreg,
Ha segítí az öveg!
(L.-Patona.)

Csib még, fog még, harab még,
M^ér nem házosodik még!
(L.-Patona.)

Csicséri bors^uó, kiskors^uó,
Eljáro^m veled uritök!
(Mezőlak.)

Csicséri bors^uó, vadlencse,
Feketészemü menyecske!
(L.-Patona.)

Csuszik a szány a fagyⁿ,
i^én is mékházosodom!
(L.-Patona.)

Éggyik lábom a kutyának,
A másik mék kocsonnyának,
Hajaha!
(L.-Patona.)

Égy mék kett^üő acs csak három,
Ammin tudom csak uj járom!
(L.-Patona.)

Éj, huj, mid busúsz?
Ugy is mégísz, ha k^uódúsz!
(L.-Patona.)

Eladom a gyeplüt, hámot,
Írgyüⁿk ök kis j^uó világot!
(L.-Patona.)

Ép fill, kutya fill,
Mig a kopasz ipam ill!
(L.-Patona.)

Ez a j^uó bor innyaval^uó,
Nem cipell^üő kennyival^uó!
(L.-Patona.)

Ez a lábom, ez a jobbik,
Jobbaⁿ járgyo, mind a másik;
(L.-Patona.)

Ez a lábom, ez, ez, ez,
Jobbaⁿ járgyo mind emez,
Idés lábom j^uól vigyázz,
Mer a másik még-gyaláz!
(L.-Patona.)

Ez a magam szekere,
Ki parancsol belülle!
(L.-Patona.)

Ez az ílet miⁿket illet,
Nem a rigi öregeket!
(L.-Patona.)

Ez az ílet ussë sok,
Hasznájják az okosok!
(L.-Patona.)

Ez az ucca ^ére ki
Barna babám gyere ki!
(Mezőlak.)

Ez az ucca gidrëzs-gödrös,
It lakik a nakk^üőgyökös!¹
(L.-Patona.)

¹ Kurjantás, mikor viszik a menyasszonyt.

Ez az ucca homokos,
A menyasszo^m pocokos!¹
(L.-Patona.)

Ez az ucca kanyaríkos,
A menyasszon takaríkos!¹
(L.-Patona.)

Ez az ucca sikeres (= sima),
Eⁿg^em fene s^e keres!¹
(L.-Patona.)

Fáj a lábom bokábo,
N^em m^ehet^ek a tándzbo!
(L.-Patona.)

Ha kicsiny is a legiⁿ,
Mⁱégis léssz a v^üölegiⁿ!
✓ (Mezőlak.)

Ha kicsiny is a macska,
Mⁱégis föláll a farka!
(L.-Patona.)

Ha m^ekhalok, majd elásnok,
Mi goⁿgya van arra másnok!
(L.-Patona.)

Ha pár, tyu pár a fié csizmám,
Akar mindik sör-bort innám!
(L.-Patona.)

Happ aⁿgyalom, eles^em,
N^e haggy id^es kedves^em!
✓ (Mezőlak.)

Happ aⁿgyalom, ha pár is,
Elhagyott a babám is!
✓ (Mezőlak.)

Happ aⁿgyalom, m^egnyargalom,
Nyargalatlan n^em is hagyom!
(L.-Patona.)

Happ id^e, amoda,
Itt az Isten aⁿgyala!
(L.-Patona.)

Happ itt is, amott is,
A mi házuⁿk előtt is!
(L.-Patona.)

Happ Sári sarokra,
Fogd a kontyod marokra!
(L.-Patona.)

Happ sincs, nek^em sincs,
Ád az Isteⁿ, ha mas nincs!
(L.-Patona.)

Happ, sz^ürcsutora,
K^übász léssz a vacsora!
(L.-Patona.)

Happ, szüz, magam az,
Kivel járom an n^em az!
(L.-Patona.)

Happ, zsupp, n^em sz^ecska,
Ha m^egmeccik al léssz a!
(L.-Patona.)

Hosszi pipa-pipaszár,
Lobog a gy^üdzs gatyaszár,
É^{re} t^e, ó^{ra} t^e,
El n^e kever^eggyⁱé t^e!
(L.-Patona.)

Huccu, hosszi, pereszt^eg,
Ez^eg biz j^üól elestek!
(Mezőlak.) ✓

Hücs ki diszn^ü a buzábú
N^e ^{ed} m^eg a buzát,
Mer a buza d^er^ego,
Füzezs m^eg az árát!
(L.-Patona.)

Isten^em, Ist^üok,
De rád illik a cs^üók!
(L.-Patona.)

Kics csutor, na^es csutor,
Csak uj j^üó, ha va^m be^m bor!
(L.-Patona.)

¹ Kurjantás, mikor viszik a menyasszont.

I,
Nëm a tavali,
Nëm kapot lânt a Jancsi!
(L.-Patona.)

Kicsin nekëm ez a ház,
Kirugom az ^uódalát!
(L.-Patona.)

Kitöröm a hajamat,
Mëgëszëm a fejemet,
Mⁱëksë hagyom magamat!
(Mezölak.)

Lakodalom, ha j^uólakom,
Magam is mëkházosodom!
(L.-Patona.)

Mast atta Isteⁿ kezemre
Eljáró^m velë kedvemre!
(L.-Patona.)

Mit mond a tisz parancsolat,
Szerest felëbarátodat,
I^éⁿ vagyok a felëbarát,
Eⁿgëmet is szeressⁱé hát!
(L.-Patona.)

Në busujj, lïgy víg,
Nëm lëssz em mindig így!
(L.-Patona.)

Nekidurállom magamat,
Beiszom a lⁱéruⁿgomat!
(L.-Patona.)

^uÓmáriom kis kujcsa,
A mi papuⁿg de furcsa!
(L.-Patona.)

Ság, Sitke, Simonyi,
Simontornya, Magasi,
Kapot lëánt a Laci!
(L.-Patona.)

Szálokendër szöszfonál,
Në is köszön csak igyál!
(L.-Patona.)

Szárosz k^uór^uó virágzik,
A vinyasszo^m bogárik!
(L.-Patona.)

Szëmbe, babám, ha szerecc,
Ha nëm szerecc, elmëhecc!
(L.-Patona.)

Szeⁿlász^uói bubostik,
It mulatuⁿk napestig!
(L.-Patona.)

Tágosságot neküⁿk is,
Ha kicsinyëk vagyuⁿk is!
(L.-Patona.)

Tiⁱéj, tur^uó, töpörtyü^üő,
K^uór^uó bëzentyü^üőjjö,
Öreganyád a s^uótör^üöt
Balfelü kötöttö!
(L.-Patona.)

Turállá bubos tik,
Serpényü^üöbe mëksütik!
(L.-Patona.)

Tyuhajrá, rozmariⁿkszá liliom,
Ijjeⁿ k^üő csak milijom!
(Mezölak.)

Uccu bizoⁿ fakilincs,
Az asztaloⁿ sëmmi sincs!
(L.-Patona.)

Uccu bizoⁿ vakablak,
Ha mëkkaplak, kidoblak!
(L.-Patona.)

Van a lúnak j^uó naf fejë,
Ot lëgyën a gondok helë!
(L.-Patona.)

XIX. NÉPDALOK, NÉPBALLADÁK.¹

Hajk^uó, babajk^uó,
Aluszik a kis rajk^uó.
(Dajkadal. — L.-Patona.)

Ot köl neki méktanúnyi,
Hogyaⁿ köll a dudát fujnyi.
(L.-Patona.)

Gyárëm gyukhëm . . .

Gyárëm gyukhëm viⁿgaszk^uórë
Gajd^uórë,
J^uó bort hosztam idës lányom
Iszol-ë?

(L.-Patona.)

A h^üögyiszi csárdábo . . .

A h^üögyiszi csárdábo
Ecet ig a lámpábo,
Ecet ig, lassan ig,
Nëm lát nálo a vendig.

(Mezőlak.)

Három icce páliⁿka . . .

Három icce páliⁿka,
Ëggy asszonnak micsoda?
Kⁱét icce bor mellejë,
Attú szídüll a fejë.

(L.-Patona.)

A kendërëm kiázott . . .

A kendërëm kiázott,
Páliⁿkáⁱér elmászott,
Ammi kiesiⁿ kiázott,
Páliⁿkáⁱér elmászott.

(L.-Patona.)

Ëccër v^uótam . . .

Ëccër v^uótam nálotok,
Lëszakatt az ágyotok,
Aszt is i^eⁿ rám foktátok,
Nëm mënëk el hozzátok.

(L.-Patona.)

F^üömásztom a div^uófáro,
Ë^éhasatt a gatyám száro,
Husszu aszt a ri^ezaⁿgyalát,
Vard összö a gatyám szárát.

Dëszka kapu kerittis . . .

Dëszka kapu kerittis,
Kihallik a nyerittis,
Illik a szád^ro a cs^uók,
Mind a sarogba a p^uók.

(L.-Patona.)

Arazs babám . . .

Arazs, babám, arass,
Kilenc kivë nád^ot,
Akkim mëgigessük
Az öreganyádot.

(L.-Patona.)

Esik es^üö . . .

Esik es^üö mind a dara,
Fázik a mënyasszoⁿ fara,
Ahuⁿ fázig betakargya,
Ahuⁿ viszke^d megvakargya.

(L.-Patona.)

Akki dudás . . .

Akki dudás akar lënnyi,
Pokolba köll annak mënni,

¹ Mivel a népdalokat (különösen a szomorúakat) a nép sohasem éneklí teljesen a maga tájshólása szerint, hanem igyekszik bennük a müveltek nyelvén szólni s mivel ezen törekvés hol egy, hol más szó kiejtésében nyilatkozik meg és a dallamnak is majd a népies, majd a köznyelvi szöveg felel meg inkább: a leírásnál lehetetlen volt egységes írásmódot alkalmaznom.

Usz szeretlek . . .

Usz szeretlek, maj mégészlek,
De meg^üöszfusz, mig elvészlek,
Elfogy addik kilendz zsák mák,
Mig ¹én nekéd lészék mátkád.

(L.-Patona.)

Ez a kis lány . . .

Ez a kis lány ojjaⁿ jó,
T¹élén csik^uó, nyároⁿ l^uó,
Fölülök a t^üszh^éére
Re, re, re,
Onnam mondom: ne lú ne!

(L.-Patona.)

Szerec velem . . .

Szerec velem kötekényi
Kacabajk^uót nem mérsz vénnyi,
Éggyet v^étt¹él, aszt izz bánod,
Aszt is a szemémre hányod.

(L.-Patona.)

Ángyom, ángyom . . .

Ángyom, ángyom, idés ángyom,
Köll-é bunda másvilágⁿ?
Nem k^üő bunda, s^é köpönyeg,
Mer a pokol ugyis meleg.

(L.-Patona.)

Kincsem, rúzsám . . .

Kincsem, rúzsám, gyönyörü virákszál,
Elvännilek, ha sz^égin n^ém v^uónál,
De hiábo borul szemét könybe;
Drágo neved nincs a telekköⁿvbe.

(L.-Patona.)

Aszt izenté . . .

Aszt izenté a szeret^üöm anyya,
Hogy a lányát ¹énnékem nem aggya,
Égyé még a válogat^uó, válogat^uó fene
M¹ér válogat, ha nincs piⁿz^é, a sz^égiⁿ legi^mbe.

(L.-Patona.)

Nincsen nek^m feleségem . . .

Nincsen nek^m feleségem,
De maj léssz,
Haza hozom a gy^üő t¹élⁿ
Ha h^uó léssz,
Vészék neki bársoⁿ szoknyát
Ha jó léssz,
Kitaszintom, segbe rugom
Ha rossz léssz.

(L.-Patona.)

Szász sz^uónak . . .

Szász sz^uónak, szász sz^uónak
Éggy a víg^é,
Feketé teh¹énnék
Fehér tej^é,
Barna piros kis lány
Elej^é,
Domborodik mind a
Sz¹énabagla tetej^é.

(L.-Patona.)

Patonai nak kalapozs bírákok . . .

Patonai nak kalapozs bírákok,
Örek szürbe, rossz ködme^mbe s¹étátok,

Nak kalaptyát levétté,
Tisztart^uójját uk kirté,
Hogy ek kéréz díezma buzát
Haza vihetné.

(L.-Patona.)

Aggyon Isten . . .

Aggyon Istem mindēⁿ j^uót:
Az uraknak folos^uót,
A barátok ^uóvas^uót,
A nímētnek kopors^uót,
A magyarnak teli pintēs kors^uót.

(L.-Patona.)

Nincs a bir^uónak . . .

1. Nincs a bir^uónak lovějja,¹
Mer mēgitta a csárdába,
Hēj cs^uórē, nē cs^uórē,
Csári, csiri, csili
Csilivári gabs^uórē.

2. Maj lész cigáⁿ lakodalom,
Léssz is már^uó² az asztaloⁿ
Hēj cs^uóre, nē cs^uórē
Csári, csiri, csili
Csilivári gabs^uórē.

(L.-Patona.)

Patonai hirēzs bukta . . .

1. Patonai hirēzs bukta
Lēmēnt a foj^uóra innya,
Ēs^uó kaszás harag-gyábo
F^uómertē a kalaptyábo.

2. Patonai hirēs mácsik,
Ēgyik hosszabb, mind a másik,
Sē nēm tur^uós, sē nēm darás,
Ēgyē mēg az Ēs^uó kaszás.

(L.-Patona.)

Szárosz k^uór^uót . . .

Szárosz k^uór^uót kaszátottam,
Um mēgigēt hoty-hogy,
Idēs tejet forr^uótattam,
Ojjaⁿ j^uó v^uót hoty-hogy,
Pap moⁿgya: fog-gyuⁿk kezēt
Usz szígyēllēm hoty-hogy,
Mestēr moⁿgya: fekügyüⁿk lē
Ugy akarom, ugy-ugy-ugy.

(L.-Patona.)

Hapuca lucáⁿ . . .

Hapuca lucáⁿ
A pall^uó dēszkáⁿ
Nēm lészék többet
Nyoszoll^uó léáⁿ,
Ha lészék, lészék,
Ményasszoⁿ lészék
Ha mēkharakszom,
Sēmmi sē lészék.

(L.-Patona.)

A cigánnok nēm j^uó . . .

A cigánnok nēm j^uó mēkfüzetnyi,
Mer azután nēm tut hegedünyi,
De ha mondom, hogy it van ép pōng^uó,
Csak asz k^uérđi, hom mijjen n^uóta k^uó.

(L.-Patona.)

¹ ,Lovē‘ cigányul = pénz — ² ,máró‘ = kenyér.

Idésanyám aggyon Isteⁿ . . .

Idésanyám aggyon Isteⁿ j^{uó} est^{iét},
 Mëkhosztam a barnapiros mënyecsk^{iét},
 De nëm az^{iér} hosztam mëg, hosz szeressem,
 Idésanyám könnyepsigit kerestem.

(L.-Patona.)

Patk^{uó} Pista . . .

Patk^{uó} Pista nëm uri fajbul val^{uó},
 Nëm köll neki selëmpaklan-takar^{uó},
 Nëm köll neki a babájjo dunyhájjo,
 Beíri a tizëⁿhatszⁱ gatyájjo.

Patk^{uó} Pista tizëⁿhatszⁱ gatyájjo,
 Mëgakatt a cserfabokor ágábo,
 Cserfabokor erezd el a gatyámot,
 Mer mëkfognak a bakanyi zsandárok.

(L.-Patona.)

Ha iénnekëm . . .

Ha iénnekëm százezëre^m v^{uó}na,
 Ajt^{uó}moun is araⁿkilinc^s v^{uó}na,
 De mivelhon nincseⁿ,
 Fábul a kilincsem,
 Madzag a huz^{uó}jja,
 Nëm téhetëk rúla.

(L.-Patona.)

F^{uó}z neki levest
 Süs neki rítëst,
 Hadd ëgyík ölöget.

Szilës az asztal,
 Keskëny az abrosz,
 Vikony a vacsora.

Írik a sz^üöl^üö . . .

Írik a sz^üöl^üö,
 Hajlik a vessz^üö,
 Bodor a levelë.

Ësz szëgiⁿ legiⁿ
 Szántonyi kizsüll,
 De nincseⁿ kënyerë.

Huncut a gazda,
 Nëm níz a napra,
 Csak a szíp asszoⁿra.

Huncut a vendíg,
 M^{iér} mulat mindíg,
 M^{iér} nëm mëgy el haza.

(L.-Patona.)

Szeretním tunnyi . . .

(Énekli két legény.)

Szeretním tunnyi, hogy a paraszt,
 Szeretním tunnyi, hogy a paraszt
 Hogyⁿ veti el a zabot.
 Iv veti el a paraszt, (kezükkel mutatják)
 Iv veti el a paraszt
 Lassacskánn a zabot.

Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Hogy arattya lë a zabot.
 Így arattya lë a paraszt, (mutatják)
 Így arattya lë a paraszt
 Szípëcskⁱënn a zabot.

Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Hogyan csípli el a zabot.
 Ics csípli el a paraszt, (mutatják)
 Ics csípli el a paraszt
 Csíptyivel a zabot.

Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Hogyan aggya el a zabot.
 Így aggya el a paraszt, (paroláznak)
 Így aggya el a paraszt,
 Vásáronn a zabot.

Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Szeretnám tunnyi, hogy a paraszt,
 Hogyⁿ k^üötti el az árát.
 Ik k^üötti el a paraszt, (poharat ragadnak s isznak)
 Ik k^üötti el a paraszt
 A zabnak az árát.

(L.-Patona.)

Szá lë kokas ...

Szá lë kokas a kapurú,
 Így vizet a lapurú,
 Mer a lapu idëzs gyökⁱér,
 Mëkhalok a szeret^üömⁱér.

(L.-Patona.)

Három ⁱélë ...

Három ⁱélë van a sásnok,
 Szëp szeret^üöm vam mim másnok,
 Bárcsak ojjaⁿ szíp në v^üóna,
 Mast a szivem nëm busúna.

(L.-Patona.)

Ha ⁱén asztat ...

Ha ⁱén asztat tutta^m v^üóna Istentül,
 Hogy a szived elválik az enyimtül,
 Attá v^üóna szász forintot ezüzbül,
 Miéksë szerettelek v^üóna szivembül.

(L.-Patona.)

Onnand alú ...

Onnand alú gyün ët terhes haj^üó,
 Asz kⁱérdëzik, van-ë zab elad^üó,

Árpo is vaⁿ, miégiz zabot kírnek:
Jobb a lánnok, mind a mēnyecskiének.

Mēnyecskiéneg bekötik a fejiét,
Jáz borította az egⁱész iéletiét,
De a lēáⁿ ha kicsipi magát,
A csárdábo kimulatya magát.

(L.-Patona.)

Irēm, irēm ...

Irēm, irēm, fehír irēm,
Év vinyasszony az irigyēm,
Az is azⁱér az irigyēm,
Mer a lányát nēm szeretēm.

iÉn Istenēm add aszt iérnēm,
Kit szereték avval iélnēm,
Ha asz mēg nēm adod iérnēm
iÉn Istenēm^m viégy el eⁿgēm.

(L.-Patona.)

Nincsen ojjan árvo ...

Nincsen ojjan árvo mind iēⁿ,
Fáj a szivem míg iélék e világoⁿ:
Kit szerettem elvesztettem,
Oda vam már örökre boldokságom,
Szép szavai most is felejthetlénék,
Nyugodalmat majd a sirba
Ha lētesznek, azonn innen
Nēm lélék. (L.-Patona.)

Mit siráⁿkossz ...

»Mit siráⁿkossz Érzsike,
Hif szivemnek éggyike?«

„Jancsim sēhol nēm lēlhetēm,
Kedvemre nēm ölelhetēm.“

»Fejedre ász sēm bánom,
Nēm mity hozzá lēányom.«

iÉ^m pedik csak asz mondom,
Szivem másnak nēm adom.“

»No, no, éggyügyü állotok,
Főlkopik az állotok!«

„Jop szereték velē koplalni,
Mim mássol gazdagoⁿ lakni.“

(Mezőlak.)

Mariska tⁱérdell ...

Mariska tⁱérdell ek kövöⁿ,
Fűsüli a szíp haját,
Elkezd asztáⁿ sirni, sirni,
Hozzálip a Károj bátyto,
Kⁱérdi tülö: »Mⁱér sirsz, mⁱér sirsz?«

»Károj nekēm mēk köl halmom,
Mēk köl halmom.«

Károj bátyto belenyul a
Zsebⁱébe, zsebⁱébe,
Elüvöszi iélés kⁱésit,

Szur Mariska

Szivⁱébe, szivⁱébe.

Mariskábul angyal lét, t
Károj bátyto ördög lét.

(N.-Alásony.)

Gyűjő haza idésanyám . . .

»Gyűjőⁿ haza idésanyám,
Mégbetegüt idésapám!«

,Mégáj fiam ök kicsint,
Hat táncolok ép picint,
Miⁿgyá haza ménék.¹

»Gyűjőⁿ haza idésanyám,
Igeⁿ rosszul idésapám!«

,Mégáj fiam ök kicsint,
Hat táncolok ép picint,
Miⁿgyá haza ménék.¹

»Gyűjőⁿ haza idésanyám,
Haldoklik az idésapám!«

,Mégáj fiam ök kicsint,
Hat táncolok ép picint,
Miⁿgyá haza ménék.¹

»Gyűjőⁿ haza idésanyám,
Mekh^uót má az idésapám!«

Eresszeték legínyek,
Nëm táncolok veleték,
Mas má haza ménék.¹
(Mezőlak.)

*Védésanyám csak asz kéri...
Édésanyám csak asz kéri...*

1. Édésanyám csak asz kéri,
Hogy mi az i^m bajom,
Ugyis tuggya, miér kéri,
Hogy mi fáj ol nagyⁿ:

Virág-gya voltam az űősznek,
Léhull^uó virág-gya,
Job lét volna íédésanyám,
Në isz szült^é volna.

2. Aszt akarod egy legínynek
Légyek felesége,
El is kízitettél eⁿgem
Kíészfog^uó est^ére:
Nëm bánom hát íédésanyám,
Tejjⁿ kiváⁿságod:
Mos kíészített^m liliomsziⁿ
Mënygez^uó ruhámot.

3. Vezs még, anyám, az ágyomat
Vasárnap est^ére,
Parancsold mëk kopors^uómat
Bársoⁿ feket^ére,
Koszorut is vity számomra,
Ha eljön az űóra:
Íédésanyám tét fejemre
S tigy a kopors^uóba.

4. A nyoszoll^uó léányaim
Gyázbo öltözzenek,
Vűőfnyeim bal kargyára
Bokrétát tüzzenek,¹
Vűőlegínyem karom helött
Fog-gya kérésztémet:
Nëm bánom a holtom után
Tarcsák mënygez^uómet.
(L.-Patona.)

XX. HÁROMKIRÁLY-JÁRÓK.²

(Vízkereszt misztérium.)

Három fú cukorsüvegalakú papirossidakban jön. Egyiknek arca korommal feketére van mázolva, a másik fából kíészült s egy nyomással kiugrasztható szerszámot (»csillag«-ot) tart a kezében. Ha betérnek valamely házhoz, kíszönnék:

Aggyon Isteⁿ j^uó napot!

¹ T. i. a nyoszolyólányok. A halottvivő legények balkarjukon bokrétát viselnek.

² Bár az egész darabon nyilván látszik a tudákos eredet, egyes részeiért ideiktatom.

Aztán elkezdí az

Első király :

iÉⁿ veziré vagyok e három szeⁿ kiránok,
 Kik messzi f^üödrül idē utazánok,
 Bötlehe^m várossát rígúta keressük,
 Elöttüⁿk ecs csillag (itt kiröptí a csillagot) mindēnüt
 Kármel Lajos hegynⁿ szent atyák íráso, [vezírüⁿk
 Be is tejjesédett a pr^uófiétálláso,
 Ma született a zsid^uók királo
 Bötlehe^m várossábo.

Második király :

iÉⁿ nabdai kirá vagyok,
 Nabdai kiránok nagy a tartománnyo,
 Kis Jⁱézus kerestük, föl is talátuk
 Pintékēn dílutáⁿ három ^uórákor
 Bötlehe^m várossábo.

Harmadik király :

iÉⁿ szerecsēⁿ kirá vagyok,
 Azⁱér, hof feketē vagyok,
 Nē is utájjotok,
 Mer ién a napho köz^ē járok,
 Kívú sütök, belü melegítették,
 Ha it nē^m v^uóník ^ē sē hinníték.

Mindnyájan :

Uj csillag jelent az iégēⁿ,
 Kit megjövend^üötek rígēⁿ,
 Ez a jelē uj kiránok,
 Kit a szomgyu lölkök várnok.
 Ajándíkul szívet aggyuⁿk,
 Szeⁿ királuⁿkho fároggyuⁿk,
 Csillak finyihē járujjuⁿk,
 Kis uruⁿknak udvarojjuⁿk.

2.

Szeⁿ Gáspár az uj kiránok,
 Tekincs (így!) finyēs csillagánok,
 Láttyo Jⁱézus kiráságát,
 Arannyal ű milt^uóságát
 Ajándíkul stb.

3.

Szem Mēnyhár tömgyiénnel álgyo
 Kis Jⁱézust uránok moⁿgya,
 Noha láttyo szēgiⁿsígit
 Be is vajja isteⁿsígit.
 Ajándíkul stb.

4.

Sze^m Boldizsár mirhát viszēⁿ,
 Ű abba erösseⁿ hiszēⁿ,
 Hogy az isten emberrⁱé lett
 Esz jelēnti mirha, kenet.
 Ajándikul stb.

Első király:

Hallom, hallom, zörgeti a gazdasszony az ^uómáriom
 Szēdi-vēdi el^üő peniszēs tallⁱérgyát, [kujcsát,
 Ha tallⁱért nēm, huszast,
 Ha huszast nēm, máriást,
 Ha máriást nēm, zs^uódiér, k^uóbász, szalonnát.
 Zs^uódiér, k^uóbász, szalonna,
 Királoknak j^uó v^uóna.

Második király:

Ha nēm annak szalonnát,
 Kibököm a gērēndát.

Harmadik király:

iÉ, ié, ié
 Kancs^uó bort em mellⁱé.

Mindnyájan:

Istem maraggyoⁿ velék! (El.)
 (Hathalom.)

XXI. FÜGGELÉK.

1. Ökörnevek.

Baka, Báráⁿ, Bátor, Betyár, Bimb^uó, Bogár, Bogy^uó, Bokros, Boros, Bujár, Busa, Cidrus, Cigáⁿ, Cimér, Citrom, Csák^uó, Csárdás, Csecse, Csipke, Csöndes, Csöⁿg^üő, Dallos, Darázs, Daru, Dobos, Dudás, Durcás, Fácáⁿ, Fáty^uó, Fick^uó, Fillⁱér, Füge, Füttyös, Galamb, Gatyás, Gombos, Gyapár, Gyilkos, Gyömbⁱér, Gyöⁿgyös, Habos, Hajas, Hajdár, Hajl^uó, Hajnal, Halász, Harcos, Harmat, Hattyu, Hégyes, Holl^uó, Homál, Hullám, Huros, Huszár, Jágér, Jeges, Kajáⁿ, Kányo, Kapcsos, Káplár, Kardos, Koml^uó, Kondor, Koⁿk^uó, Kontyos, Korhel, Kormos, Kökiⁿ, Kujesár, Lámpás, Lantos, Lator, Legiⁿ, Leⁿgyel, Liszka, Lombár, Madár, Mэгgyes, Mici, Mírges, Narancs, Nyakas, Pávo, Pictor, Pir^uók, Pityér, Pogáⁿ, Pompás, Pöⁿg^üő, Puskás, Réndés, Rig^uó, Rúzsza, Sáfráⁿ, Samu, Sármáⁿ, Sipkás, Sípos, Sodr^uó, Sörös, Sugár, Szarka, Szarvas, Székfü, Szédrés, Szilaj, Táblás, Tⁱéglás, Tíkrés, Tornyos, Vadas, Vadász, Vargyu, Vellás, Vezír, Vidám, Vigyázz, Virág, Vitíz, Zsandár, Zsiváⁿ, Zsömle.

2. Kutyanek.

Asszoⁿság, Basa, Bodri, Bogár, Bujtár, Bundás, Burkus, Cigáⁿ, Divat, Doháⁿ, Drávo, Duna, Fak^uó, Farkas, Fick^uó, Fillⁱér, Finom, Fürgens, Gubacs, Gyöⁿgyös, Haⁿgász, Hattyu, Hurci, Ifúr, Kabát, Kartoⁿ, Kérdács, Kotyor, Kulacs, Lioⁿ, Maros, Mejzi, Minor, M^uódi, Morzsa, Paszat, Penész, Péták, Pincsi, Pipa, Piránc, Piszi, Rajna, Saj^uó, Sujsztér, Szávo, Szíppancs, Szivar, Szivod-é, Szultáⁿ, Szunyi, Szunyog, Szurkos, Szutyu, Tigris, Tisza, Tunika, Tutyi, Vigyázz, Vitíz.

3. Disznónevek.

Kanok: Baka, Dombi, Huszár, Jágér, Káplár. *Emsék*: Bábos, Bandi, Bodris, Cigáⁿ, Cora, Cukrász, Csalfa, Csoⁿka, Dámo, Daru (»ordas«), Fodor, Galamb, Gyürü, Hégyes, Helés, Homál, Hosszi, Juci, Kacⁱér, Kedves, Kесе, Kondor, Marcsa, Szédrés, Szeles, Szuzsi, Tarka, Tekerincs, Trⁱézsi, Tuba, Vidra, Zsuzsi.

4. Helynevek.

✓ *Dülök*: Át^uó, Birkásrityü, Császárhatar, Csön^güő, F^üödvtel, Gy^égveremut, Homok, Ígemⁿ, K^uódizs-d., Ny^uóch^uó^dak, R^észhalom, S^uóssas, Százrend. (Acsád.)

✓ *Dülök*: Csajtorgya, Csörget^üő, Darza-d., Fügy^üöz-d., Homok, Kert, Kertékajja, Kövecses, Kűszér, Malo^mf^üöd, Mocsola, Nagyrít, Páskom, Tapucáro-d., Vizárok. *Puszt*a: Kiráf^üöd. (Alsó-Görzsöny.)

✓ *Dülök*: Agyagajja, Agyaktet^üő, Bánomkert, Barátrít, Bih^uóheve-ris, B^üőske, B^üódiharaszt, Böröckijuss, Cser, Csigarigás, Csojános, Csombakut, Csombalap, Csombatet^üő, Dohaⁿf^üöd, Döm^üörít, Egrésajja, Fejeskert, Fűzes, Gatyáület (olyan alakú), Gelegeny^és, Gyim^uóti domb, Gyöp, Haraszt, Hártiv^üögy, Hermán^ukut, Homoggödör, Homok, Hosszi, Kendérszér, Ker^ékf^üöd, Kérésznyáros, Kertajja, K^étsítközö, Kishégy, K^uódistelek, Körtillés, Landza, Laⁿguszv^üögy, Líhirt, Melekkert, Mezz^üöszög, Ny^uócas, Pippaⁿ (Pippány), Pogányillís (török táborhely), Simaházo, S^uós, Szitt^uó, Ugodi-ut, Uzs^uó. *Erdök*: Eresz-kéd^üő, Ördöggáttyo, Pogá^ulú, Sármás. *Rétek*: Há(r)skut, H^ésigrít (Helységrét). *Szólók* (voltak): Biházi, Csuszkat^é, Örekhégy, Reméte, Sekhégy, Somogyi jussa, Tekny^üőf^üöd, Ujhégy. *Kutak*: Bödöⁿkut, Csombakut, Falukut, Há(r)skut, Iv^uókut, Kiskut. *Hid*: Kapocsi higgya. *Malmok*: Arda, Sulakmalom. *Utcák*: Bujtorgyáⁿvár (azelőtt sok bojtortján volt ott), Cigány-ucca, Dréna, Gyöpszér, Hosszi-ucca, Iváncházo, Kertajja, Kutyü, Öreg-ucca (a főutca), Rozmariⁿg-ucca, Suttom. (A.-Tevel.)

✓ *Dülök*: Alá-d., Cserhégy, Erd^üőf^üöd, Görbe, Haⁿgyalos, Hosszi-berék, Kányo^éri-d., Kis-Kendérf^üöd, Kisörefk^üöd, Kist^uólap, Köles-f^üöd, Ny^uócréndés, Örefk^üöd, Örek-Kendérf^üöd, Ríti-d., Temet^üő-d., Zsöll^ér^üődek. *Erdő*: Innejs^üő erd^üő. (B.-Ság.)

✓ *Dülök*: Bárándomb, Barátf^üöd, Bikanyáros, B^uódis, Borgyut^uó, Bornát, Boz^uót, Cser, Cseritetves, Dinnyelapos, Diszn^uópáskom, Gyértyányos, Gyöpre-d., Gyürüs, Haraszt, Hetytelek, Hosszi, Kem-berék (< Kanberék, posványos hely, míg erdő volt, a vaddisznók kedvelt tanyája), Kendérf^üödes, Ker^éknýáros, Kérészfa, Kisnagyverd^üő, Korpatele, Kovácsül^üő-d., Kuterd^üő, Ligetparraga, Nagyverd^üő, Nígy-lápo, ^uÓmav^üögy, Ötöstü, Paperd^üő, Riteki d., Somogyiszivás, S^uózs-domb, Urszéri d., Vörösi sz^üöl^üő. *Kutak*: Bödöⁿkut, Cserésnyefakut, Feny^üókut, F^üöttelek kuttya, Mocsajakut. *Utca*: Maza. (Bakony-Tamási.)

✓ *Dülök*: Agyaggy^üör, Gyürü, Hanas, Kápⁿónáro-d., Kendérszér, ✓ Kertalla, Köz^éb-d., Lajostag, Marc^uóra-d., Rít^üöd. *Rét*: Kerítet rit. (Békás.)

✓ *Dülök*: Beⁿkehégy, Bibictag, Bodoⁿkut, Boz^uóti, Csörget, Fácányos, Fakert, Föcskefarok, Fürke, Göb^écse, Kendérf^üöd, Kishégy, Laposhégy, Malom-ut, Pozdomális, Rítre-düll^üő, S^uós, Sziget. *Rétek*: Bánomkert, Birkásrít, Gyurarít. (Borsos-Győr.)

✓ *Dülök*: Berék, Bodoⁿszér, Csepesz, Csigere, D^ésházo, Fiszkut, Fűzes, Gerecs, Haraszt, Körtillés, Kúmalomajja, Sárt^uó, Susmilla,

Szilos, T^uókerték, Vágott, Vermégdombgya. *Erdők*: Kalitka, Kús^üő erd^üő, Sz^üörtet^üő, Vágott erd^üő. *Kutak*: Hosszikut, Mákoskut, Süle-
kut. *Híd*: Kúhid. *Utcák*: F^üőszög, Godéna (völgy), ^uŐszög. (Bor-
Szörcsök.)

✓*Dülök*: Beⁿzsev^üőgy, Berék, Császárv^üőgy, Csoⁿkadüll^üő, Domp-
hát, Dormáⁿ (Dormány), Dzsindzsa düll^üő, Egrés, Hégyestelek, Iklat,
Kiskopár, Lapos, Lúkut, Magyalos, Morg^uó, Révérénciás, Rítf^üőd,
Roszmalom (egy malom romjairól), Szilos, Szivás, Tüsk^és. *Rét*:
Daⁿka. *Kutak*: Iv^uókut, Uccakut. *Utcák*: Brazília (két ember, kik
Braziliába szándékoztak menni, de aztán tervük nem valósult meg,
épített oda legelőbb), Cigány-ucca, Csoⁿkaszér, F^üőszög, Kis-ucca,
Ujszér. (Csót.)

✓*Dülök*: Ali-d., Biékarikat^uó (mocsaras), Csordauti-d. Díre-d.,
Egérájja, Fímlikájja (vizes terület, csillog rajta a víz), Fortyog^uó
(ingoványos), Hosszi, Irtásokfölvő, Jágérházi d., Kábosztáskert, Kertájja,
Kiserd^üő, Kismezzei-d., Liget, Mэгgyes, Mocsári-d., Morcerd^üőájja,
Nyires, Öregerd^üőájja, Öregvágás, Paperd^üő, Patakirit, Poklostelek,
Sigⁱér, S^uósszil, Szⁱénahord^uóuti-d., Szⁱénarit, Szifa-d., Tehⁱénjárás,
Tompaf^üőd, Tormástelek, Vad^uómaszér, Vágod-d., Verebes, Vizelejé.
(Dabrony).

✓*Dülök*: Berégdombgya, Dabr^oka, Egér, Gyöpre-d., Haraszt,
Harmad-d., Hégyi-d., Homok, Hosszi, Irtás, Közⁱéps^üő-d., Kutájja,
Lⁱékafüzi-d., Másod-d., Nyires, Parragok, Rⁱépszér, Rítf^üőd, Sürü,
Szentéyházajjai-d., Tiéglás, Tusk^uós, Zsid^uótag. *Kut*: Bodoⁿkut.
Hidak: Dobog^uóhid, Kúhid. (Dáka.)

✓*Dülök*: Berégdombgya, Cimérfa, Dⁱécékt^uó, Diszn^uonyáros,
Füskert, Gyöpszi, Kertájja, Kerüll^üőtag, K^uódistelek, Közⁱéps^üő-
düll^üő, Mos^uóhel, Öregrit, Sidre-düll^üő, Sziszér, Timai-ut, Vad^uóma-d.
Hidak: Kⁱéthid, Sithid. (Dereske.)

✓*Dülök*: Adⁱécs, Agyaggödör, Ak^uóhégy, Bors^uó-düll^üő, Déréske-
mégye, Farkas^üőd, F^üő^üőmezz^üő, F^üszkert, Gödör, Halomsürü, Haraszt,
Hégyali-d., Homokkerittis, Kertájja, K^uódistelek, Nyiresvíg, Országut-
d., ^uÓs^uóerd^üő, Paperd^üő, Sid-d., Szédérgyes, Vargyas, Veoseirtás,
Zsöllⁱérf^üődek. *Erdők*: Gyertyányos, Nyires, Tölös (tölgyes). *Kutak*:
Áll^uókut, Csertet^üókut, Gond^uótagut, ^uÓs^uókut. *Falurések*: Kisfalu,
Örekfalu. (Doba.)

✓*Dülök*: Als^uó-Irtás, Als^uó-Sárállás, Bels^üősig, B^uóttelek, Csapás,
Csiba-kerp^uótlás, Erd^üőre-d, Gát, Gyömörei gyöp, Gy^üőri utra-d.,
Havas-ut, Havasv^üőgy, Hétyhát, Hideksig (hideg talajú), Iⁿgováⁿ,
Kerittis, Kerp^uótlás, Kⁱétⁱérköszti-d., Kⁱétutköszti-düll^üő, Közⁱéb-
düll^üő, Kutyor, Májk^uó, Malat^uó, ^üŐsztelek, Porozsgyöp, Rajcs,
Rítrejár^uó, Sisakalla, Sísek, S^uós, Szénimona, Sz^üöl^üőkalla, Viz-el^üő
(vagy mert a faluba érkezéskor a Bakonyér előtt fekszik, vagy mert
a faluból számítva ezen az éren túl fekszik). *Szólók*: Ebídlát^uó,
Karácsonyi, Kerⁱékaszal (kerek, krátérszerű mélyedés), Kesz^üőv^üőgy,
Kis-Horgas, Laⁿkház, Mogyor^uós-ut, Örek-Horgas, Panyi, Rád^uó,
Törísvár, Törzsökhégy, Vágotterd^üő. *Utcák*: Kertalla, Malomdomb,
Sárállás, Suttom. (Felpéc.)

√*Dülök*: Cseriⁿgát, Csillakkut, Darza-d., Diⁿgágy, Farkazsdi, Hégyre-d., Hugat, Kanális, Kisnádós, K^uódistelek (rossz termésű föld), Lapos, Liⁿk^uó, Marc^uó, Ökörtilos, Pogánteleg, Söpte, Tapucáro-d. (Felső-Görzsöny.)

√*Dülök*: Csontfej, Daraberd^üó, Gelegény^lés, Homok, Kertalla, Kis-Irtás, Kis-Pörös, Páskom, Öreg-Irtás, Örek-Pörös, Rítrejár^uó, Szilés, T^uófen^lék, T^uófölö. *Utcák*: Cigány-u., Jánosházo, Kis-u., Öreg-u., Suttoⁿ. (Gecse.)

√*Dülök*: Bence, Bicsakalla, Cseralla, Csoⁿka-d., Dobog^uó, Erd^üó-d., Gánit^uó, Gy^üőrfitag, Ill^léstag, Kendérszér, Marcalalla, Marc^uó, Mэгgyes, Nyulász, Országút, Örehtag, Robozerd^üó, Tatárut, Temet^üó-d., Vörösmarc^uó. *Kutak*: Erdei kut, Kanászkut. *Hidak*: Határhid, Ujjárokhid. *Utcák, falurészek*: F^üődgödör, Hossziudvar, Kisköz, Kúház (egy ház). (Gergelyi.)

√*Dülök*: Balásfa, Büdöskut, Csord^uós, Diszn^uóodal, Göde, Gutaeré (egy Guta nevű koldusról, ki ott megfagyott), Gyúrala, Haraszt, Irtás, Káboasztáskert, Kecskerág^uó, Kerp^uótlík, Kertalla, Kis-Homok, Kispápoi ultra-d., Kis-S^uóliⁿka, Kist^uók, K^uódistelek, Köv^lédzsgödör, Mátyásházo, Mэгgyesalla, M^uórvet^üó (< Moharvető), Nas-S^uóliⁿka, Pincehgy, Sekporz^uó (homokföld), S^uóst^uó, Szifakutv^üögygyö, Szíhossza, Várerd^üó. *Kutak*: Ökörkut, Teh^lénkut. *Hid*: Fahid. *Majorok*: Csigi puszta, Iloⁿka, Pálházo, Rig^uófiszek. *Utcák*: Ácsköz, Béretty^uó, Dompszér, Kis-ucca, Kutyaszoritt^uó, Öreg-ucca. (Gyömörö.)

√*Dülök*: Babukahgy, Barányi, Belát^uó (magasan fekszik, belátni róla a faluba), Csalitrit, Cserézsdomb, El^üőhgy, Feny^üőhát, Hagyalos, Haⁿgyalos, Haraszi düll^üó, Hássosajja, Hérmaⁿkut, Igétterd^üó, Irtás, Kákást^uó, Kisteveli düll^üó, Köz^léb-düll^üó, Nyires, ^uÓs^uómezz^üó, Pusztabödöge, T^uószáro, Tusk^uós, Tüsk^lésrit. *Rét*: Bojg^uó. *Szólók* (voltak): Bánomhgy, F^üős^üőhgy, Homokhgy, Kisreméte, ^uÓs^uőhgy, *Hid*: Vöröshid. *Kutak*: Banyakut, Egérkut, Forr^uókut, Ignácut, Pusztai kut. *Utcák*: Cigány-ucca, Dallozsgödör, Gyöpszér, Homokszér, Mizest^uó, Tikázb^uódu^ll^uó (térjmeg-utca; a tyukász egyszer belehajtott és megrekedt benne), T^uóporos, Vörösviz. (Homok-Bödöge.)

√*Dülök*: Agácás, Avoda (ovodát vezető apácák tulajdona), Bors^uószér, Erd^üőajja, Fehéruti-d., Gyöptagok, Hidegv^üögy, Homok, Hunyoros, Katonarít, Kendér^üődek, K^létviszközö, Kis^üődek, Kis-hosszi, Kizsgyür, Kopasztet^üó, Kurvalapos, Nímétkalap, Nyirkos, Pac^uórit, Páskom, Röviggyürhát, Sárok, Szabados. Szüszkuteré, Tiz-réndés, T^uóddomb, Vadásztag. *Erdők*: Csalitt, Hidegasz^uó (völgy), Szekeres kotyra, T^léglahásztet^üó. *Szólók*: Aranyoshgy, Babuka, Csehsz^üól^üó, Kapus, Kotyor, Örekhgy, Sinai hgy, Soshgy v. Sas-hgy, Telek, Ujhgy. *Tó*: Ker^lékt^uó. *Kut*: Cifrakut. *Hidak*: Feketéhid, Karoshid, Kúhid. *Majorok*: Apát-major, Mikl^uós-major, Sárkám-major. *Utcák*: Conc^uó, Dompszér, Öreg-u., T^léfölösköz, Ujsor. (Kajár.)

√*Dülök*: Bérzsényi mezz^üó, Csippáⁿ (Csippány), F^üős^üőerd^üó, F^üős^üőmezz^üó, Homok, Keskényajja, Pörös, S^uós. *Utca*: Gyöngy-u. (Karakó-Szöröcsök.)

√*Dülök*: Agyakszér, Horgas^lerre-d., Jobbágyi-d., Körtíszér,

Köz^éb-d., Nímét frigydomb, Oszta, Páskom, Sídre-d., Sürü, Tiég-laház-d., Telek. *Kut*: Rekéttekut. (Kéttornyúlak.)

✓*Dülök*: Asszo^rrit, Bugyog^ó, Farkazsberék, Fehírnýárfo, Izar, Kábosztás, Sárberék, Tap^órit. *Malom*: Gillemalom. (Kis-Dém pusztja.)

✓*Dülök*: Balazs^ér, Csalitt, Fiszföli-d., Gátvíg, Haraszt, Hégyajja, Kérészfai-d., Kesell^ő, K^ódistelek, Nyires, Pízgödör, P^óc, Pörös. *Kutak*: Bikakut, Csárdoi kut, Kámáⁿkut, Vargakut. *Hidak*: Dobog^óhid, Kúhid (fából, valamikor kő lehetett). (Kis-Jenő.)

✓*Dülök*: Alájár^ó, Boroⁿkai-d., K^étárokkoz, Körtészér, Köz^éb-d., Mál^é, Pagonya, Pinceszér, R^épa, Sárkáⁿhég, Sárók, S^ós, Szihossza, Ürgedomb, Vad^ómás. *Szólók*: Helh^éval^ó, Kopasz, Köves, Macskalikak, Öreksz^üöl^ő, Szita, Szücsörha, Vigyori. *Utcák*: Pere, Suttom. (Kispéc.)

✓*Dülök*: Bek^üorit, Berkényeszér, Bocskor, Erd^üő, Gyalogut, Gyegénye, Hétytelek, Hitvá^rrit, Hossziv^ügy. Jánoserdejé, J^ófa, Kérészfárⁿgyé, Kerittis, Kermékfölő, Kinceszér, Kistelek, Kövecses, Kutas, Szakásorok, Temet^üő-d., Vad^óma, Vizmelléki. (Kis-Szöllős.)

✓*Dülök*: Avasi-d., Berékajja, Bitváro-d., Cillüv^üő, Cserésny^és, Csoⁿka-d., Erd^üő, Fácányos, Füzest^ó, G^ólav^ügy, Hármoshatári-d., Hosszi, Kertajja, Kertajjai lucernás, Keskⁿszér, Körtífaszér, Köz^éb-d., Közösök, Pozdomális, Rítre-d., Rostaritre-d., Zsöll^ér^üődek. *Erdők*: Bartos, Bejt^ó, Bogaras, Bors^ószér, Cserdeli, Cserhég, Diszn^óriti vágás, F^üő^ü erd^üő, Gányás, Gombos, Hássos, Kakota, K^übrizsdomb, Nyáros. *Rétek*: Fűzes. Kanászt^ó. *Szóló*: Malat^ó. *Kutak*: Búdöskut, Kanászkut, Szeⁿkut. *Hidak*: Boloⁿhid, Kajászohid, K^üörishid, Sárd^éhid. *Falurések*: Kis-Kup, Örek-Kup. (Kup.)

✓*Dülök*: Bag^ólik, Beseny^üő, Bir^óság, Csige (domb), Dombiz^ór, Egérgye, Forintos, Fuszfa-d., Garab-ut, Gelegény^és, Gyür (domb), Há(r)skuddomb, Hasogatváⁿ, Hégyajja, Hégyi-d., Hérny^óhég, Hidek-ut, Homokszil, Hosszi, Hunyoros, Kapás-ut, Kendéreskert, Kendérszér, Kertajja, Kisv^ügyek, Kovácsoklapposa, Kölest^üő, Körtilés, Macsola (vizes), Mégy^ék, Natyfűszföli, Natyhalmi-d., Nyárosajja, Örekhégajja, Öregriti-d., Páskom, Pusztai határ, Rostaerd^üajja, Somberék, S^ós (lapos), Szegle, Szérdahel, Szilos, Szürujj, T^ófölő, T^óra-d., Udvarnak, Ujhégajja, Ujhétyföli. *Erdők*: Cseri erd^üő v. Cser, *részei*: Gerseg, Haraⁿgoz^ó, Hidegv^ügy, Koml^ósv^ügy, Macskalikak, Madarággunyh^ó, Sánc (egy sáncomladékról, régente vár volt ott, a »vörözs barátok« laktak benne), Pervatut, T^éliz^üődes, Izar, Zizar v. Nyáros, Öregerd^üő v. ^óS^óer^üő; *részei*: Bértalann^é uttya, Csollányos, Csoⁿka János temetis (»Csoⁿka János ördöⁿgös embér v^ót, azonn a helⁿ vertik agyoⁿ, ott is temették ^éé.«), Forintos, Iharkut, Kákást^ó, Kanászrit, Kesemégyé, Kömörd, L^üörinct^ó, Tikmoⁿliget; *utjai*: Avitt-ut, Kovács Ferenc-linia, Kripta-linia, Örekpagoⁿ-linia, Ujjut. Pátkoi erd^üő; *részei*: B^étorok, Cs^ókás. *Rétek*: B^ékást^ó, Halast^ó, Kákást^ó, Kámárit, Kendérszót^ó, Kerittis, Kett^üő^ér, Kishalmirit, Kist^ó, Malommezejé, Nagyberékajja, Natyhalomeré, Örekt^ó, Paprit, Pölöskei-kert, Sági gyöp, Sági rit, T^ószáro. *Szólók*: Csigehég,

Örekhégy (egy része a: Kotyor), Ujhégy. *Gyümölcsös*: Pieterszivas. *Kutak*: Bödöⁿkut, Csollányoskut, Egérgei-kut, Fű^ökut, Gulakut, Haraⁿgoz^ókut, Há(r)skut, Hidekkut, Kanászkut, Katonakut, Kiskut, Kurvakut, Kúkut, Láboskut, Macsolakut, Pusztakut, Sombokorkut, Söviⁿkut, Szalakut, Szüszkut, Vaszari-kut, Zsibakut. *Hidak*: Diszn^ók-higgya, Fahid, Feketéhid, Kúhid. *Majorok*: Agy, B^öés^üő-major, G^uó^ré, Hejtér-major (egy Heiter nevű gazdatisztról), Kanász-major, Kaszárno-major, Kisszög, Körtilés, Örekszög, Vicse. *Utcák, falurészek*: Bollaköz, Csutiköz (Bolla, Csuti nevű emberekről, kik mellette laknak), Ferencváros (tréfásan, valami négy ház). Foj^uópart, (a falun keresztülfolyó Bakonyérre néző házsor. »Foj^uó« ennek az érnek tulajdonneve), Fű^öszög (a falu magasabban s északra fekvő része), Kis-u., Kutyaödör, Kutyaszorít^ó (szűk, térj meg-utca), Mátⁱéduna (egy nagy pocsolya a faluvégen), Ő^oszög (a falu alacsonyabban és délnek fekvő része), Papt^óócsa (tér, hajdan mocsár, a vallásüldözések idejében a protestánsok belefojtottak egy katolikus papot, ki a templomukat jogtalanul el akarta venni), Piékköz (abban az utcában lakik a pék), Tanári kapu (< Tanárik kapu, régen te valóságos kapu volt, mely egy árkon vezetett át), Tisztart^óköz (mellette lakik az úröalmi kasznár, azelőtt »tisztart^ó«), Vásárállás (vásártér), Zű^ötkapú (egy zöld rácsos kapuról). (Lovász-Patona.)

✓ *Dűlök*: Agyag-gyű^ör, Berékajja, Bozzás, É^rrejár^ó, Faluszér, Fodor-pátor (Fodor Bátor nevű emberé volt valamikor), K^uódistelek, Natt^ó, Ő^os^ómezzű^ö, Paptag, Pozdomális, Sást^ó, S^oós, Zsöllⁱétag. *Utcák*: Fű^ösű^ö-u. Gudéna, Ő^os^ó-u. (Mezőlak.)

✓ *Dűlök*: Berékali-d., B^öésű^ö Marc^ó, Bűdösⁱéri-d., Csobotházi-d., Csögi-d., Div^osziget, Egrős, Erdei-d., Haⁿgát, Haⁿgyálos, Homok, Irtás, Kaba, Kányás, Kertajja, Kisű^ö-Marc^ó, Kistiszta, Nattiszta, Pityérdomb, Tima, Űlis, Vágot. *Kutak*: Bodoⁿkut, Ő^os^óó^okut, Tehⁱéⁿkut. *Hidak*: Bitvahid, Bűrű, Kishid, Kismos^óhid, Kúhid. *Utcák*: Fű^öszög, Kis-u., Köz, Öreg-u. (Mihályháza.)

✓ *Dűlök*: Ajándok, Egérfa, Gányás, Gyertyás, Halicska, Hársfa, Kertajja, Kis Alásoⁿ, Kiserdű^ö, Kisfenyű^ö, Kis-S^oós, K^uöröskert, Lucernás, Magyar^os, Nagyarók, Naggyöp, Niméddomb, Nyires, Páskom, Páttag, Pozdomáris, Zabos. *Rétek*: Balassarit, Szⁱénarit. *Kut*: Kiskut. *Utcák*: Domb, P^ogárszér, Szarkaszér (régente a szarkák kedvelt fészkelőhelye). (Nagy-Alásony.)

✓ *Dűlök*: Ányostag, Babuka, Bogdⁿkapu, Bűdöskut, Föcskefarok, Hidegvű^ögy, Keméncehel, Lámpási-d., Marr^ó, Nyárosajja, Páteleki-d., Pillemalomi-d., Putri, Sárberék, Szű^ölű^ökajja, Tamási-d., Törökjárás, Urházo, Vágotterdű^ö. *Erdők*: Gerseg, Kispagoⁿ, Nyáros. *Rétek*: Bűdösrit, Kutrit, Páskom, Paszkonca, T^orit. *Szólók*: Kotyor, Rézencs. *Puszták*: Hathalom, Kűvű^ögy, Lámpás, Pátelek, Potya (mostani tulajdonosa olcsón vette), Rⁱépás, Roⁿgyos. *Utcák*: Babuka, Pere. (Nagy-Dém.)

✓ *Dűlök*: Bárochegy, Besenyű^ö, Gyöpre-d., Hégyajja, Hosszi, Kábosztás, Kendérszér, Kertekajja, Morg^ó, Sáv^ora-d., Szilos, Tölös, Törökrit, Zacro-d. *Rét*: Öregrit. *Hidak*: Dörzemiⁿhid, Kizsgérence-

hid, Naggëreñcehid, Sítíhid. *Puszták*: Gáncs-p., Pusztagyim^uót. *Utcák*: F^üös^üö-u., Kut-u., ^uÓs^uó-u. (Nagy-Gyimót.)

✓ *Dülök*: Bocskor, Buzástag, F^üös^üöerd^üö, Füzëri-d., Füzës, Gërnác, Hëgyut, Homok, Hosszi, Kábosztáskert, Kiserd^üö, Makkërtag (Macher-tag), Mik^uó, Nyires, Rakottyá, Sást^uó, Sít^füöttáblo, Telekut, Tetüvár, Tökmaktag, Ugrat^uó, Virpál, V^üögy. *Utcák*: F^üösözëg, Godëna, ^uÓsözëg. (Nagy-Szöllös.)

✓ *Dülök*: Búdöst^uó, Csalitt, Csög, Irtás, Nyires, ^uÓs^uó agácás, Poⁿgorác, Szeleb^üöce, Szilalla, Tiszta, Vörözsdomb. *Szólóhegy*: Hëgy. *Kút*: Kiskut. *Utcák*: Dombi-u., Gyöpszër, Kecske-u. (Nemes-Szalók.)

✓ *Dülök*: Agyakszër, Csörg^üöparrag, F^üömen^üö, Harasszi (Haraszt-szél), Haraszt, Kertajja, Koponya, Köz^üéps^üö-d., Lútt^üö, Mëggyesajja, Paprit, Piétërküszëg, Pityërmezz^üö, Rekëttÿejár^uó, Rít^füöd, Sidrejár^uó, Svájçërkut, Sz^üöl^üömögi-d., Ujf^üöd. *Utcák*: F^üösözëg, ^uÓsözëg. (Nóráp.)

✓ *Dülök*: Berëk, Bogarász^uó, Búdöskut, Csertet^üö, F^üőjár^uó, Hosszi, Malomelejë, Tima, Udvardomb, Zsöllⁱértag. *Rétek*: Gödör-ajja, Márka-d. (Nyárád.)

✓ *Dülök*: Csoportos, Csurigazdaf^üöd, Doⁿfiékuti-d., Gelegënyⁱés, Kërészfai-d., Oroszirít, Sárt^uó, S^uós, Szilos, Vágⁱér, V^üögy. *Kút*: Tompotakut. *Utca*: Tikásszoritt^uó. (Oroszi.)

✓ *Dülök*: Agyaglik, Bárochëgy, Böröll^üö, Hurkás, Kastilos, Kis-Hánto, K^uódistelek, Malom-d., Natyhantás, Nikszpr^uót, Örek-Hánto, Piⁿk^uóci birtok, Pokúfadomb, Pordáⁿ (Pordány), Sidre-d., T^uókertëk, Törzsökhëgy, Urdomb, Várkert, Várostelek. *Rétek*: Boz^uótrit, Csuzirít, Sásrít, Svájçë-rít, Zsibagyöp. *Szólók*: Csiriszhëgy, Igarihëgy, Kishëgy, Örekhantai hëgy. *Folyóviz*: Szilësviz (a Tapolca kiszélesedő része ott, ahol a kisbéri országút keresztülmegy rajta). *Hidak*: Bár^uóné higgya (egy rozoga fahid), Görbehid, Vöröshid. *Malmok*: Csillag-malom, Csiⁿgëri malom, Csuzi malom, Külü-malom, Mestër-malom, Pap-malom, Pappiros-malom, Püspök-malom, Tizes-malom, Város-malom, Zavari-malom. *Majorok*: H^uódoska-pusztá, Sávoli-pusztá. *Utcák*: Akaszt^uó-u., Árokpártok, Búdösközle, Godëna, Hamuházó, Hosszi mészárszⁱékëk (régente mészárosok elárusító helyë), Irhasköz (sok birkabörös zsidó lakik benne), Lebuj, Kovács, Pöcs^uóta-u., Suttoⁿ, Szⁱél-u. (mindig fuj benne a szél), T^üermëg-u., Tobáⁿ. (Pápa.)

✓ *Dülök*: Asszoⁿka, Attyahosszi, Becseⁿ, Bogács, Döbrís, Gárdoⁿ (Gárdony), Gelegënyⁱés, Gyöpre-d., Halmok, Homokra-d., Horgas, Hosszitus, Kalapács, Kendërszër, Kis-Kovácsi, K^uódistelek, Köz^üébd., Lapostelek, Nyárosparrag, Ráckut, Sidrejár^uó, Sz^üöl^üöhhëgyajja, T^uófarka, Törshivás, Ujtelek, Zálogos, Zsid^uókalap, Zsöllⁱértag. *Rétek*: Bozzásrít, B^üökerít, Csëttëg^üö, Csirarít, Dorozla, Fiskáriusrít, Imárit, Kakotarít, Paprit, T^uórit. *Hidak*: Kajáncohid, Kúhid. *Majorok*: Gyula-major, Ilka-major, Köz^üép-major, T^uóf^üö-major. (Pápa-Kovácsi.)

✓ *Dülök*: Bányo, Berëk, Div^uöszër, Egërberëk, Eggyesfa, Erd^üötag, Faluf^üöd, Fancs^uó, Fázs-d., Fozs-d., F^üös^üötag, Hëérit, Hosszít^uófarka, Irtás, Kany^uó, Kányodomb, Kis-Pörös, Kizs-Görg^üö, Kocsmatag, Kovácskert, Kutlapos, Kutszër, Kúharaszt, Kúmalom parraga,

Mégy¹ék, Mehedüs, Miészkemence, Micsrit, Naty-Pörös v. Nap-Pörös, Pinceberék, Pusztakert, Sárberék, S^uósrit, Szeⁿgüll¹érhégy, Sz^éniiget^uó, Szerecsényi-d., Szikéggy, Szilëshomok, Sz^üöl^uókajja, Szücsi malomt^uó-farka, Táborhel, Tap^uó, Teksekert, T^uótokmezzejé, Tüsk¹és, Ujtöris, Vanc¹ér, Vastava, Zsöll¹értag. *Erdők*: Ígétfeny^uó, Pagoⁿ, R¹épagyur^uó, *Szőlők*: Farkasz-sz^üöl^uó, Fínyész-sz^üöl^uó, Halmezz^uó, Zsörki-sz^üöl^uó. *Malom*: Fancsali-malom. *Utcák*: Bunda-u. Cigány-u., Tekse, Tobáⁿ. (Pápa-Teszér.)

Dülsök: Árokszér, Asz^uólap, Cseref^üöd, F^üödvígei, Gödörájja, Kis-Homok, Kölesszér, Körtilés, Köz¹éb-d., Ötvös, R^uókaszér, Sz^ényiget^uó, Tusk^uós. *Rét*: Faluríték. *Kút*: Csehkut. *Utcák*: Godéna, Kutyaszeritt^uó. (Salamon.)

Dülsök: Agyaglik, Agyagos, Andics, Belerít, Cserrít, Csisznyárgyo, Csoⁿka, Egrés, Erd^üőelejé, Foj^uómellik, Füzesrít, Gelekert, Gyür, Haraszt, Homok, Hosszi, H^uótt^uó, Kiserd^üó, Laⁿgaskut, Lovasi-d., Maktelek, Naggyöp, Natt^uó, Nyárfák, Nyires, Paperd^üó, Papnádo, Peskénye, Rítkert, Szenéget^uó (Szénégető), Tanárok, Vizestelek. *Szőlők*: Belehasa, Borkut, Hégyájja, Hétytet^uó, Horhos, Hosszirisz, Kar¹él, Ragajja (fölte ereszszerűen kinyúlik a hegy, vö. Épületek fajai és részei), R^uókahégy, Ujhégy, Várajja, Vár^uvögy. *Kutak*: Beleszégi kut, Csigáskut, Ehéskut, (aki belöle iszik, hamar megéhezik), Koszoskut (meleg forrás, kifolyó vízében a bőrbetegek szoktak fürödni), Köpöskut, Laⁿgaskut, Siétforrás, Szemmártoⁿkut, Szorosi-kut, T¹églaháskut, Tocsorkut, Ujkut. *Hidak*: Bakoshid, Csapási-hid, Dobog^uóhid, Egrëshid, Kishid, Rátkohid, Szentjánoshid, Szorosi hid, Urasákhiggya, Városházi hid, Vizesteleki hid. *Malmok*: Nagymalom, Ríti-malom, Várdo-malom. *Utcák*: Beleszég, Bogárszég, Füzes, Gyöp, Káp^uóna-t¹ér, Kizsgyöp, Malomszég, Pap-u. Piharc (piac). (Somlyó-Vásárhely.)

Dülsök: B^üés^uóhalom, Bikadomb, Dinyef^üöd, Gelegény¹és, Gyür, Halom, Irtás, Kopár (akácfaliget), Kutszér, Nagyberék, Páskom, Patács, P^uósa, Pusztahégy, R^uókalik, Roszríték, T^uófölö, Visszakaszt, (Víz¹szakaszt). *Kút*: Falukut. *Utcák*: F^üőszég, Kertajja, Kis-u., ^uőszég, Öreg-u., Suttoⁿ (Suttony). (Szerecsény.)

Dülsök: Borgyutilos, Csöpög^uókut, Csurg^uó, Faluhel, Farkasverém, Géréncsei düll^uó, Gy^üörfit^uó, Gyulai-ut, Horgas, Ihászi határ, Kenderszér, Kiss^uós, Köveces, Majroki-ut, Morg^uó, Nádos, Nyilos, Ny^uóch^uód, Ökörkut, Öreks^uós, ^uÓritag, Pabdomb, Perei gyöp, Pörös, R¹épaszér, Szamár^uvögy, Szarkatag, Sz¹éhossza, Szenditag, Taligaut, Tanárok, T¹églás, Tücsökhalom, Vargatelek, Vaszaritag. *Kút*: Kiskut. *Utcák*: F^üőszég, Godéna (zsúfoltan épült), Gulásköz, ^uőszég, Perek¹akácsi, Piⁿk^uóc. (Takácsi.)

Dülsök: Bogács, Büdöskut, Csárdoi-d., D¹écs^uhégy, Döbris, Faluhel (valamikor falu volt ott), F^üödvitel, Hanthányás, Haraszi-d., Hátut, Kalapács, Kertajja, Köz¹éb-d., Kúhány^uó, Legrít (a határ szélén), Magyar^uós, Ny^uócas, Paprít, Pr^uófuntharaszt, Rékeszti-ut, Sidre-d., Simaházi-d., Tilos, Tisztás, Töp¹ér, Töp¹érajja, Tüsk¹és. *Erdők*: Hásmáⁿhégy, Páskom, Szek¹értemetis (rossz útja van). *Szőlők*:

B^uótakú, Határhégy, Kisz-Dobog^uó, Kishégy, Kümögi, Nyulas, ^uÓdor, Öreg-Dobog^uó. *Kutak*: Bödöⁿkut, Falukuttya. *Malmok*: Falumalom, Forrás^üöi-malom. *Utcák*: Döbris, F^üőszög, Kis-u., Kütyü, Öreg-u. (Tapolcafő.)

✓*Dűlök*: Bag^uóvár, Buzástet^üő, Erd^üőhel, Fiszfa-ut, Füzesi-dűll^üő. Hajdinaszér, Hégyesf^üöd, Ka^giér, Kaszahégy, Kendérf^üöd, Kérésztut, Kis-Domrajár^uó, Kisrit, Kopár, La^gos, Laposi-d., Mэгgyes, Pipázsdomb, Szarkavár, Tüsk^lés, Űrgehégy (sok ürge van ott). *Szólv*: Kányohégy. (Tét.)

✓*Dűlök*: Bors^uőszér, Bozsok, K^ódistelek, Kölestet^üő, Szenyes. (Torna.)

✓*Dűlök*: Cigándomb, Csertelek, Fiat^uó, Haraszt, Kigy^uós, Kobakszér, Körtiszér, Lések, Vessz^üöv^üőgy. *Erdők*: Agyagos, Boncos, Kípesfa, Piⁿzgdör, Törvándomb. (Túskevár.)

✓*Dűlök*: Bojg^uó, Borgyukut, Bormisza domb, Bükkösárok, Csapás, Csap^uórit, Csoh^uó, Feketé-dűll^üő, Feketétet^üő, Hégyikert, Kendérskert, Kertajja, Kist^uó, Köz^léb-dűll^üő, Kurucrit, Luceros, Magyar-temetis (három magyar sírja), Makkos, Rékesztis, R^ókalik, Sárosritárok, Sídre-dűll^üő, Sütleg, Szárhégyajja, Sz^léniget^üő, Sz^üöl^üőuti-dűll^üő, Vatkert, Vöröslapos, Záci-ut, Zegényerit. *Erdők*, *erdőrészek*: Ácsfaragásárok, Bükfakutsárok, Csabisorok, Csap^uóárok, Embérfühégy, Fehírkúhán^uó, Forr^uőszobaárko, Föstikésárok, F^üőtszakadás, Gèrence, Gyök^lérkut, Györmiskáj^jék kemenc^léjjék, Hajmássárok, Hajszabarna, Hamuhász^uut, Hérvatkapca, H^óodos^lér, Hossziberékhat, Hosszihégy, Kecsk^eak^óárok (Kis és Öreg...), Kesell^üő, Kikhégy. Kilencserfák, Királkúti vágás, Kicskerkérésztárok (Kiscserkeresztárok), Köz^léphégy, Kúhán^uósorok, Luka, Magyar^uósv^üőgy, Nádajt^uóárok, Nádosv^üőgy, Natyförtis, Nyirhégy, Nyugod^ubokor, ^uÓlaki vágás (régente disznólak voltak ott), Papkaszáll^uó, Pátrácoshégy, Pi^létérrit, Poroslútt^üő, Riépásárok, R^ókahégy, R^ókapuszta, Rossepkert (Roszseb^ukert), Röpill^üőárok, Somberékajja, Szalai-rit, Szárhégy, Szarvadárok, Szarvaskútsíd, Sz^lénahord^uó-ut, Szíp^uóma, Szíput (tréfásan, mert egyetlen, köves), Tákútsíd, T^uótárok, Töⁿkölös, Tüszköveshégy, Vesz^üőfü, Vörösförtis, Vörös János-síd. *Rétek*: Öreksídi rit, Vizesrit. *Híd*: Farkashid. *Kutak*: Csap^uókut, Kirá(1)kut, Patyikut, Sáralláskut, Uccakut, Városkut. *Utcák*: Bástyó, D^uózsa, Gyöp, Hátut, Puskaporos, Rígi temet^üő, Suttoⁿ. (Ugod.)

✓*Dűlök*: El^üőhégy, Erd^üőalla, Fűgg^üő, Gulaállás, Kövesi-d., Navv^üőgy, Pozdomális, Tár^gyaⁿ, Tördemⁿ. *Rétek*: Pádár, Rábomellík. (Uj-Malomok.)

✓*Dűlök*: Babukahégy, Cigáⁿgdör, Cua-dűll^üő, Dohán^füődek, Egymir^üős, Erd^üőszégle, F^lémir^üős, F^üős^üő-Kator, F^üős^üőkertajja, Homoggdör, Hosszi, Katoromb, Kéréz-dűll^üő, Kl^lérközö, Kisvanyolai hetytet^üő, K^ódistelek (zsellérföldek), Kopár, Mocsola, Mogyor^uósi hetytet^üő, Morg^uói domb, Nyárosajja, Nyilas, Ny^üögl^léri dűll^üő, ^uÓs^uó-Kator, Pityérdomb, Puskaporos, Szihossza, Vargányás. *Erdő*: Gárdoⁿ (Gárdony). *Rétek*: Erd^üőszégle, H^óérit, Káváskut, Szentiványirít, Sz^üöl^üőrit. *Kutak*: Kocsmakut, Pásztorkut, Vargakut. *Utcák*: Cigáⁿ-

gödör, Gyöpsor, Hatház v. Hatro^ugyos, Majorkert, Piⁿk^uóc, Suttom, Ujsor. (Vanyola.)

✓ *Dülök*: Akahégy, Berék, Csikvándi utra düll^üő, Éggyes^uómafa, iÉrentúl, Gelegényⁱés, G^uórgyáⁿ, Hammas, Horgas, Hosszihomok, Ígétmegye, Irtás, Kertalla, Kishosszi, Kölesv^üőgy, Közⁱéb-düll^üő, Morg^uó, Mávásv^üőgy, Magyar^uóhégy, Nakkanyarulat, Öreg-Nyilas, Pálosv^üőgy, Pi^uócás, Pörösrít, Reverenciás, S^uósv^üőgy, Szilos. *Erdők s erdőrészek*: Hosszi álⁱé, Nyukszibokor (egy fa), Sziléscsapás. *Rét*: Gyulaalla. *Szólók*: Gyulai hegy, Mízeshégy. *Erek*: Ásokeré, Kisⁱér, Kizs-Gerénce. *Kutak*: Böd^ukut, Sütfejkut. *Majorok*: Ásokⁱéri-major, Hofnér-major, János-major, Pízés-major, Rúza-major, Vicsori-major. *Utcák*: Cigáⁿszér, Dompszér, Szelénce-ut, V^üőgy. (Vaszar.)

✓ *Dülök*: Aszal (völgy), Feny^üő, F^üős^üőtelek, F^üős^üő-Utashomok, Gyöpre-d, Kertajja, Lapoca, ^uÓs^uótelek, ^uÓs^uó-Utashomok. (Vecse.)

✓ *Dülök*: Kopaszos, Nyires, Temet^üői-d. (Vid.)

✓ *Dülök*: Cser, Egrés, Haj^uórⁱév, Hosszialla, Illⁱéstag, Kerⁱék-sűrű, K^üörös v. K^üöris, Kutali, Lászl^uótag, Nyeli, Örekcserralla, Tiz-réndés. *Rét*: Bikarit. (Vinár.)

5. Csúfnevek (> Melliknevek <).

Szeple. *Zsidó*: Gyarapszik. (Acsád.)

Ébëndori, G^uólás (gólyafészek volt a házán s leverte), Kramm^r (szeretője neve volt). (Alsó-Görzsöny.)

Áⁿgyomasszoⁿ katonájjo, Bau, Bazsár, Betegésszamar, Bika, Birgya, Bogya, Borgyufej, Bors^uó, B^uót, Böd^ön, B^üösze, Csibe, Doloktalaⁿ, Dödölle, Éggyétlennyaku, Er^üőszakos, Fehiregⁱér, Ferdenyaku, Figura, Filokszéra, Föjh^üő, F^üőkötötnyaku, Fülezsbag^uó, Gomb^uóc, Gugyi, Gunár, Gyöntytik, Hⁱériⁿg, Herteleⁿ, Hozlémind, J^uóttétvel^ük, Letyk^uó, Lukacⁱér, Kaszakacskezü, Kisz^üörösút az örekfejszé, Kokas, Kormos, K^üőgyökvíg, Kuk^uóca, Marhafej, Meneki, Mohaegⁱér, Niksz, Nityfülüzamar, Nyul, Nyulfutafáro, ^uÓkor, Öregbab, Pille, Pirozsbögyü, Planⁱétahuz^uó, Plutyka, Pr^uósza, Pupos, Ricskés, Ruszli, Sárkánⁿ, Stoldi, Sürükrumpi, Szamar, Szennyes, Sz^üőllabda, Szurkányi, Taknyas, Torkos, Tyutyu, Vese, Zsákaranyos (azt mondta, hogy nem adná oda a feleségét egy zsák aranyért). *Zsidók*: Loccsancs, Miⁿgyákírem (szavajárása a kiszolgálásnál), Roszkor. (Ádász-Tevel.)

Hérny^uó, Kukac, Pityula. *Cigány*: Gege. (Bakony-Ság.)

Béta, Boszi, Császár, Fol^uósi, Füttyös, Jelⁿ, Kotor, Krumpi, Ludas, Miheli, Nyáribár^uó (szegény ember), ^uÓmásrites (szereti), Penisz, Pipás, Rökkás, Rüttyü, Sivola, Tur^uóspac^uó (szereti). *Zsidók*: Bizik, Grocpapa, Hecok, Kantetü, Keserves, Roszkorgyütt, Rosszészcejg (Rosenzweig). *Cigányok*: Didi, Dill^uó, Pika. (Bakony-Tamási.)

Böcör, Brigya, Csihar, Gencsi, Nⁱéki, Papácska, Pici, Salamonyi, Számi, Szinyi, Szityi. (Békás.)

Birkaszémü, Csöti, H^uódos, Lovas (lókupec), Nap^uó Lina, Pesti (dicsekedni szokott, hogy volt ott), Pili, Zs^uólás. (Bersos-Győr.)

Csics^uóka, Csürkös, Gadai, Koppant^uó, Kustyáⁿ, Ludas, Luszi, Muga, Nán^uó, Perecés. (Bor-Szörcsök.)

Acsa, Amila, Bapszosz, Bárochegy, Biksa, Bogaras, Bogyá, Boléga, Bölímmagos, Bötü (>mikor a mestér k'érdészte: mi e? aszonta rá: bötü<), Bugyli, Burd^uók (>mírges, kajány embér<), Csehmiszus, Cseszk^üó, Csicsa, Csipi, Csula, Csuta, D^üóri, Fajaⁿk^uó, Fanos, Göldi, Hosszifejú, Hosszimácsik, Jand^uó, Janész, Jölözsa, J^uónef (selypít), Kaⁿkutya, Kányás, Kedvesfjam, Kese, Kishurka, Kokazzsiváⁿ, Krisztuzsbúgattyuja, Krumpisterc, Kujëmi, Lip^uót, Magyar, Mohácsol, N^uón^uó, Pëndúr, Percel, Pikula, Pilindzsi, Pipre, Pityérdombos, Pityi, Pityuka, P^uóli, Stiⁿgër, Sürükrumpi, Súdeleⁿ-vakarcs, Sz^üóke, Tirisza, Trikitraki, Tuzsimoⁿ, Vakajcs, Vindics (akkor született, mikor Windischgraetz betört, kiskorában rossz, sirós gyerek volt s azt szokták rá mondani, hogy Windischgraetz lesz belöle), Zsiváⁿ. (Csót.)

Csuha, Daru, Gyöpi, Jësti, Muki, Seregi, Vⁱn (fiatal ember), Vizes. (Dabrony.)

Bagjasnⁱé, Csics^uónⁱé, Ezëredësnⁱé (>k^uódisasszoⁿ, ëzëriv^ëë v^uód bennë a firëg<), Fⁱëzs^uódiëru, Këvëta, Leveles, Lollⁱër, Ludvⁱërc, Oroszi, Papi, Pëza, Riskáso, Risk^uó, R^uóli, Sadi, Tökl^uó, Tur^uós-mácsik tejezsab, Tusk^uó. (Dereske.)

Bikadeli, Biri, Buki, Cimpa, Csiszacsizmás, Csizmaszár, Cs^uó-kás, Csörge, Csuccsa, Didillás, D^üóri, Durci, Duruburu, Fánc^uó, Figa, Futi, Gájo, Garasos, Gy^uódzsgatyás, Herkementyü, Isis (az a nótája), Kakus, Kirgalla, Konc, Koszmacska, Krass^uó, Ladikcsizmás (nagy csizmái szoktak lenni), Lⁱékhaj^uó, Lisai, Maglics, Mámoros, Mënyeiatyám, Mondvai, Ninesláb, Ninesmⁱécs, Pargëdgyatyás, Paszat, Pëndülis, Pörk^üótherceg, Pupuc, Rⁱéce, Risza, Roszlilëk, Selëm, Suba, Szászkeszkeny^üös, Szivemt^uót, Tamlacsi, Tapsi, Tëddodább, Top, Trⁱëzsi, Turcsi, Vagdcëis, Vajtik. *Zsidók*: Marhabél, Paprika, Vakrajki. (Felpéc.)

Pëlës (nagyon meg akarta tisztelni a bádogost és >Pëlës ur<-nak szölyította. Pële = bádog). (Felső-Görzsöny.)

Dobos, Fⁱëcsete, Fⁱëlpasz, Kapocs, Kisër, Tokhëra, Ujgazda. (Gecse.)

Bogárdi, Cëⁿzár, Csëttës, Elek, F^üódiksegg, Hosszilajtërgya, Kálváriacⁱëgⁱër (hosszú termetü asszony), Kányo, Kemënce, Kisafa, Klasszër, Lármo, Levelez^üólap, Likas, Lipityom, Medvë, Örekfejszë, Párno, Pëtyë, Puntoⁿ, Sodr^uófatör^üó, Szapora (hadarva beszél), Szatyor, Szikra, Tagutfejú, Vinyisz, Zsúma (selypít, >óma< helyett mondta). *Zsidók*: Bizik, Përsz^uók, Roszkorgyütt. (Gergelyi.)

Burkus, Busafejú, Dantom, Frissujság, Gyüszi, Honëtári, Huszonötöt Pisti, Kecskerág^uó, Kemkem, Kishuncut, M^uókus, N^uó-rápi, Pazdamális (oly faluból került Gyömöröre, hol a kertpótlëkot >postdomális<-nak nevezik, a szót alkalmazta Gyömörön, hol nem ismerik s rajt maradt csúfnëvül), Pricina, Pr^uósza, Szëges, Szerbuszferk^uó, Szibbáránⁿ, Szípkos, Szlipács, Szotyák, Török, Tütü. *Zsidók*: Csics^uó, Dromëdár, Szürkeszamár. (Gyömörö.)

Babuka, Barrancs, Desz, Kukorica, Magyarzsid^{uó} (keresztény boltos), Nyakig láb, Pimász (selypít, 'bemász' helyett mondta), Piritus, Rántás, Rúzs. (H.-Bödöge.)

Bak^{uó}, Bëzzëg, Bibola, Csöfög, Havidra, Kantus, Peszmege, Pocskos, Szalonna. (Karakó-Szöröcsök.)

Agácizsbujkáll^{uó}, Bak^{uó}, Bakur, Bapszëm, Bödecs, Burkus, Cinëge, Csitëge, Csuti, Dëkla, Ëmmagyereki, Ësztërgyahuz^{uó}, Falábu, Föst^{üó}, Gombosi, Gyöpi gr^{uó}f (igen szegény ember, a faluvégen lakik), Hidasemell^{üó}, Himpëll^{ier}, Kasmih, Kertalatjár^{uó}, Kucsá, Levelesi, Lilár, Lúköt^{üó}, Magda, Mohás, ^üÖzbak, Pendics, Pepetyutyu, Përgyegr^{uó}f, Pipëre, Sebëst^{ien}, Tikász, Tittölend^{üó} tent atyám (selypít), Vasfejü. (Kis-Jenő.)

Ábëlész (keresztény), Álgýoki, András, Atykirajt, Babos, Bagos, Bakaⁿszalaj, Baszketyü, Bausz, Bazsi, Bële, Belütyü, Biblettye, Biciklis B^{uó}óbitás, Bocskoros, Bögre, Cicëlle, Császár, Csereb^{uó}ók, Csëszk^{uó}, Csics^{uó}, Csillag, Csip^{üó}s, Csiri, Csitri, Csuka, Csutkos, Csutorás, Daligomb^{uó}c, Diszn^{uó}láb, Dugasz, Dull^{uó}, Dutyu, Dürülle, Eregyeki, Fagyoslábu, Fitykos, F^üözelik, Füttyös, Füvi, Gáncó, Gatyás, Görge, Gr^{uó}nhold, Gulu, Gyikszëmü, Hadgomb^{uó}c, Hámaⁿ, Hamëmehosszihus, Hanëmzizépüpü, Haⁿgyabajsz, Haⁿgyakirál, Haⁿgyál, Hanyi, Haphapp, Harkáⁿ, Határi, Hëszkim^{uó}ók, Himbërg^{üó}, Himb^{uó}ókos, Hirs, Hummit (szavajárása), Huszár, Ilona (férfi), Izidor, Jamb^{uó}, Kacëgra, Kányo, Këckëc, Kecske, Kecsk^{és}, Kiseg^{ier}, Kisegill, Kismekkora, Kocskocs, Kond^{ier}, Kondor, Koszi, Kupta, Kuti, Kutyamestërsig, Lebënye, Letyme, Liflaf, Lígl^{uó}óg, Limpár, Macskás, Medvei, Mereveⁿ, Mette, Morgëⁿstërn (keresztény), Mutymurutty, Najsz, Nyagdebics, Nyulas, Palánto, Palozsna, Pask^{uó}, Pëpi, Pësz^{uó}, Pini, Pitli, Pity^{uó}ók, P^üzës, P^{uó}gár, Poronty, Poszka, Pörgyekirál (»pörgyi^{és}, gazos a f^üöggýö«), Pr^{uó}osza, Puruszli, Pusi, Pusztai, Putok, R^{ie}ce, Retyrety, Rif^{uó}, Sáfri, Sanyám (»idësaným« helyett mondta), Sip, Sobri, Sze^mp^{ie}tër, Szipirty^{uó}, Sz^üöke, Szunyog, Tapsa, Tato^mp^{uó}c (selypít, 'tako^mp^{uó}c' helyett mondta), Tikász, Tiribubos, T^üögyes, Töⁿkremënt, Tötölle, Tuliga, Tutyme, Tücsök, Tünd^{ier}, Tüskiés, Ügette, Vacsora, Vaskájho, Vörös, Zsirgya, Zs^{uó}í (férfi). *Zsidók*: Árëndás, Bajnag-gyütt, Figdër, Jajszi, Kormos, Minekhijják, M^{uó}okus, Mucmuc, Vacak, Vesznyit^{ier}. (Kispëc-Kajár.)

Bere, Csiszkëri, Habarik, Hasas, Imigyamugy, Lipics, Pili, Rugal^{uó}, Vadas. (Kis-Szóllós.)

Bada, Bambër, Biciklis, Bika, Bogya, Boszorkáⁿ, Bugyberki, Burusfütyencs, Cejzli, Ciⁿkefog^{uó}, Cucár, Cudër, Csepregi, Csëzir, Csillelle, Csimb^{uó}ókos, Csuci, Csucsos, Csuri, Cúz, Csüri, Damukos, Dere, D^{uó}ri, Duska, Dühöscinëge, Egerës, Ëggyeznek, Fákner, Fölös, Gëlva, Gyüszü, Íretleⁿ, Káplár, (az volt a katonaságnál), Karika, Karimáⁿk^{uó}, Kepesztet, Kinizsi, Klügör, Këmöm, Kond^{ier}, Kopëda, Köpüs, Kutyuz, Lëokádia, Majmos, Misi, Muki, Nyinnya, Öрте, Paprikáskocsonnya, Pártyáⁿ, Peletyë, Pempes, Pëpi, Përsz^{uó}ók, Pite, Pity^{uó}oka, Prëtty, Pudli, Pupos, Purci, Rityër, Sajtos, Szëpi,

Szeplősördög, Szikra, Tadla, T¹é^üőnyalogat^ú, Titemeg, Tokmány-
^úoru, T^üőfalábu, Tökös, Verona, Veszetr^úóci, Zablécsék, Z^úófika
 (Zsófika helyett mondta). *Zsidók*: Löplöp, Szutyi. (Kup.)

Agyaros, Andor, Babac, Badár, Banai, Bebecs, Bence, Bère-
 csuccsa, Bicsakos, Bigri, Bogaras (kapkodva megy), Borzas, Bozogáⁿ,
 Boz^úót (sok gyermeke van), Böhek, Bucak, Bujcsi, Buza, Büreg¹ér,
 Cilizom, Cukros, Csehország (az iskolában kérdezte tőle a tanító,
 micsoda országban lakunk s azt felelte: Csehországban), Csészérk^ú,
 Csibe, Csikvándi, Csoⁿka, Csöndes, Csucsos, Csurka, Dados, Dēcemb-
 őr, Dēcák, Dölfös (gögös ember), Dönti (erős ember), Dugasz,
 Duzmati, Egrés, Emeli (erős ember), Fábi, Fácáⁿ, Feketé (nagyon
 barna ember), Fias, Fínyés, Förgeteg, Füstös, Gánica, Géhát,
 Gériⁿ, Gönd^üőcs, Guta, Gyasza, Gyürke, Halá, Halas (vízmelléki
 faluból való), Hidi (hid mellett lakik), Hugyos, Husos, Iszkádi,
 Jéminé, J¹ézus Mária [buri ne!] (azt kiáltotta a libáinak), Kajk^ú,
 Kalányos, Kapurga (nő), Kasfülü (nagyfülü), Káso, Kégyetleⁿ, Kēta,
 Kiszfeketé, Kiskirálok, Kiskuszi, K^úónic, Kopors^úós (kapuja felett
 koporsóalakú tető van), Kosut, Kr¹émi, Krumpi, Kukoda, Kuko-
 rica, Kutvás, Lágú Ignác (erélytelen ember), Lazsnakos, Lignér,
 Lityrés (.pityér' [= pacsirta] helyett mondta), Lop^úó (lopni szo-
 kott), Lovas, Ludas, Lúfur^ú, Madzag, Mákos, Malac, Marciⁿ, Matya,
 Mélák, Meleg, Meszt¹éllábos, Mih^úók, Mízes, Mizi, Motra, Muci,
 Muszlica, Naffejü, Nyal^úós, Nyesti, Olajos, Pádár, Pere, Pèrrég^üős,
 Pészera, Piciⁿ, Pilátus, Pipa, Pirha, Pirs^úó, Pityér, Pity^úó, Pity^úók,
 Pizés, Pl^úóni, Pr^úósza, Prima, Pulgér, Pupos, Risza, R^úóka, Rúzsám,
 Sajm¹ét, Sánto, Sárگو kétýég^üő, Sarkapr^úósza, Sarkos, Sibilla, Sima,
 Sobri, Süket (az), Szappanyos, Szászhusz, Szell^üő, Szépi (nő),
 Szoszke, Szömöröcsög, Tekerincs, Tokmáⁿ, Tumér, Turcsi, Tuzok,
 Tüse, Vadas, Vak (félszemre vak), Viéna, Vörösmarti (vörös bőre
 van), Vörösnaku, Zan^úót (sok gyermeke van), Zsarnok. *Zsidók*:
 Bizik, Bogár, Bugyisz, Csillagvizsgáll^úó (magasan, nyakát hátra-
 vetve hordja a fejét), Dödön-Dödöⁿ (magában mindig motyog),
 Éggyetleⁿkett^üő, Hogyisz, Icig, Igyekszik, Ládáⁿ (»aszonták rúla,
 ládáⁿ hát a feleségiv^éé«), Kakátom, Keserves, Kís^üőngyütt, Kolláncs,
 Milész (azt szokta kérdezni, ha a boltjába jöttek), Mitugrász (min-
 dig ugrált), Nyakigláb, ^úőcs^úó János, Örökkibojg^úó, Sanda (egyik
 szeme félig mindig be volt hunyva), Sörke, Szomoruzsid^úó, Tárillom,
 Tollas, Vörözs-zsid^úó. *Cigányok*: Biti, B^üög^üős (a nagybögön szokott
 játszani), Csérta, Ha^ügyá, Humpa, Kobak, Lika, Puplé, Süket, Szu-
 los, Vacak. (Lovász-Patona.)

Arammag (»csunya feketé gyerek«), Bogaras, Borcsa, Cice
 (megitta a pálinkát és azt mondta a macska itta meg, két első
 lábával fogta az üveget és a farkával hajtotta), Cip^úó, Csipédli,
 Cszozli, Dēfēll¹ér, Drágo, Előbböb (hebeg), Geci, Göl^üődiⁿ, Hasli,
 Helhel, Hémlér (azt szokta mondani: hēm-hēm), Kafiⁿg, Keny^üőf^üő-
 des (»mégēttē a keny^üőf^üődet«), Kētýera, Kicsérüz, Kishuszár,
 Kistikász, Kizzapszēm, Kollát, Kupi, Macska, Pékella, Pészerg^üőn¹é,
 Pisla (közellátó), Pisi, Prévettyē, Púc, Rozirozi, Soroksári, Söriⁿ,

Susa, Szalaggy, Szébbik, Tészèⁿk^ërá (azt mondotta »tëgyèⁿ k^ë rá« helyett), Tuti, T^üőfa, Vinyori, Vakarcs. *Zsidók*: Lígl^uóg, Roszkorgyütt, Viⁿrosseb. (Mezőlak.)

Böcör, Bugyog^uó, Bunda, Buzabogár, Csöcsös, Dudás, Duruca, Kispipás, Kutya, Lúláb, Piliⁿga, Roszmándli, Turb^uók. *Zsidók*: Hasli, Medvé, Roszkorgyütt, Szunyog. (Mihályháza.)

Asszoⁿság, Bámiszhámissz, (együgyü ember), Bapf^üözelik, Bap-szoszketyérász, Csáká^mbozogáⁿ, Csiga, Csirizvakar^uó, Csolláⁿ, Csoⁿka, Cs^uótá^mbogár, Dinnye, Dinnyelevel, Dudás, Görhes, Harisnya, Judás, Kalapács, Kanca, Kecsk^és, Ketyérász, Kisasszoⁿ. Kormosfazik, Leⁿgyelke, Mákosmácsik, Mih^uók, Padláb, Palostojás, Papsajt, Paszat, Péle, Peszlennyul, Péták, Piciⁿ, Pikulás, Pille, Pipás, Pisa, Pisla (mindig pislog), Pitye, Pocakos, P^uók, Sutyigériⁿ, Sülebürke, Sürü (sürgölődni szokott), Szakonyi, Talicska, Tökmagzacsk^uó, Trig^uó, Tüsze, Zsiros. *Zsidók*: Jajnéc, Nagy^uóru, Paszat. (Nagy-Alásony.)

Bandi, Bogár, Döⁿfös, G^ébñic, Kele, Kuszk^uó, L^üökös, Mumák, Pipa. *Zsidók*: Bükkö^mb^éka, Eklendi, (»mindig eklendézik az embér körü«), Hömpös, Milész, Pizséri. (Nagy-Dém.)

Andor, Árki, Bence, B^uódi, Cice, Cigáⁿ, Cüvem (selypíti ,szüvem'-et akart mondani), Csirkup, Csordás, Dedenc, Feketé, Gáncs, Gërgác, Gyámb^uó (Jámbó-nak hívják, de selypít s nem tudja a maga nevét helyesen kimondani), Isteⁿ Ferk^uó, Kajáripipás v. Kispipás v. Gyorspipás (Kajárról származott, kis termetű, szenvedélyes pipás ember), Kesebajszu, Kékés, Keserü, Konyhajt^uó, Kukoli, Kukta, Kukuccsa, Kurk^uó, Ludbajsz, Luksa, Meszteleⁿszájju, Naffejü, Nasszakállu, Palala, Pupos, Sasa, Sunyi, Sütrossz, Szika, Tarkabajszu, Tigbajsz (= Tyukbajusz), Tigzsir, Tökhëjj, Tupi, Tutor, Tünöl (azt dúdolgatta a fiának: tünöl, tünöl), Tüzesszëmü (»csunya nízisè v^uót), Vak, Vélita, Vörös rektor (tanító). *Zsidó*: Bizik. (Nagy-Gyimót.)

Baca, Bokros, Bubuka, Csali, Csirigli, Csoⁿka, Csuccsa, Csucsos, Csukla, Darázs, Fíni, Francia, Gerce, Gunár, Hind^ér, Husszuszu, Issza, J^uójárt, Jujjuj, Kámi, Kányo, Ketyég, Korëla, Kozma, Kurk^uó, Lityrës, Maca, Monácso, Nëmbisztos, Nojszë, Pandur, Piszkafa, Piszkos, Pörk^üöci, Puca, Ragyog^uó, Rögvöst (szavajárása), Sedre, Söriⁿ, Sörös, Szekre, Szurkos, Tente, Tiszta, Tojás, Topi, Totyik, Tütülke, Vatyka, Vërrëg, Zsandár. *Zsidók*: Bajos, Bokros (»háro^mfërtálos embër, hamar mëgbokrosodik«), Fëszës, Keserves, Kinos, Kukucski, Majlësz, Roszkorgyütt, Szomoruzsencsig, Vacak. (Nagy-Szóllós.)

Birka, Bival, Bokodi, Bönd^üő, Csák^uó, Dalfizsid^uó, Gatyá, Gëriⁿ, Homogbödöge, Kancëlla, Kum, Pac^uó, Pattyantus, Pircse, Pityura, Rumëlë, Tücsök. (Nemes-Szalók.)

Bak^uó, Brëg^uó, Cicuska, Csicsëdli, Dombraszorút, Duplafejü, Fakutya, Feszicskimagad, Gëdus, Ketyëtus, Nyëh^uók, Papramorg^uó (annak nevezte a pálinkát), Szutyëlla, Szütyi, Tokmány^uóru, Tüd^üőfejü. (Nóráp.)

Ciⁿke, Csëta, Gánica, Guzimalac, H^uódvilág, Hunyadi, K^érëm (urasan akar beszélni), Kismacska, Kikvilágosvasvëlla (így dalolta a »Ki világos virradtig« népdalsort), Luka, M^uózesagyiki^mbe,

Mizörög, Paprika Jancsi, Pécsa, Pöteluta, Szűke, Üрге, Ülöpapa. (Nyárad)

Baktér, Barátfülö, Bogaras, Burgyáⁿ, Buzéráncs, Csirip, Déci, Docsédocsé, Döglödzsiba, Dörnyei, Észtérgyahuz^ó, Gergics. Hidasemell^ő, Kehidai puruszlik, Litér, Mi^énkü, Nyikovec, Palacsintasüt^ő, Pocsi, Riba, Tökla, Verdu^g. (Oroszi.)

Bacsi, Darást^észa, Étyházi lövölde, Icaca, Kukucsá, Miskabábo (»kiérdésztik tülö, mi légyen a kicsinnyé nevé, asz fel^été: Miska, pejg nem izs gyerek v^ót, hanem l^én), Pincsav, Pocske, Senye Ferk^ó, Tök^ós^ó. *Zsidók*: Bizik, Csicsijja (sok gyermeke volt, »csicsijja« gyermeknyelven = bölcös), Csipétfülü, Er^őszakos, Gyütmént, Ígét-házi (mielőtt Pápára jött, N.-Szöllösön leégett), Köz^éps^ő, Peniszés, Pilátus, Sikoskövü, Szomoru, Tadrécsáli, Troszlér, Tyuhajdárom. *Cigányok*: Biharijogász, Dudus, Nyukszi. (Pápa).

Csat (selypített »csak« helyett mondta), Tamagyi (selypített, »Somogyi«-t akart mondani). (Pápa-Kovácsi.)

Bogár, Borgyu, Borsos, Cépédli, Cua, Csali, Dészkas, Ficénc, Föcske, Gobzi, Hézli, Julesa, Kofa, K^ók, Kotla, Kukukk, Laci, Mics, Naffejjü, Nyulmájjer (Knollmayer), Pás, Passzér, Pocske, Szikut, (apja a »sicu« szónak minden untalan alkalmazásával mutogatta a latin tudományát), Tikol^ódi (tyuklopó). *Zsidó*: Sikos. (Pápa-Teszér.)

Bence, Csélák, Csilic, Csira, Csoszi, Dudalaka, Egerics, Göb^écsegödör, Gyaⁿgyal, Gyaⁿgyika, Gyürü, Killér, Kucku, Mácsiksüz^ő, Makkütyü, Picike, Puttyala, Szécska, Szita, Tuszédli, Tücsök, Verdu^g. (Salamon.)

Ádá^mbottyá, Baro^m fihulladik, Batalina, Bodap^ék, B^óhám-szarva, Bokros, Bozsony^ó, Bözsi, Brunti, Bujki, Cinciⁿ, Cucu, Csának, Cseh, Cs^értessik (így szokott köszönni ahelyett: dicsértessék), Csicsa, Csincás, Csoba, Csodabogár, Csöbönyei, Dorombos, Död^ő, Dudás, Emseb^óha, Flusztik, Fokhajma, Gánica, Gene, Halasi, Hapcici, Hasaviszi (kövér), Hecsi, H^ékás, Higlic, Hujbért, Jakasics, Kakat, Ka^mb^óha, Klividakli, Kokéc, Kopoli (kovács, kopol = kopogtat), Kotla, Krédi, Kukk, Kuruzsél, Lepsi, Lökke, Midás, Mindítig (szavajárása), Mitymity, Mony^ók, Nyiszlai, Nyukli, Pali, Papa mi e, Pénég, Pén^geti, Persze (szavajárása), Pip^ók, Petyédli, Prissz, Prosz^ór, Pupá, Rezes, Rezi, Rostozgatya, Röptet, Szekerek, Szencsont, Szinte (szavajárása), Szuszka, Tászli, Töreki, Trobëna, Trupmuc, Tusa, Tyuty^ó, Vacsora, Ver^éb, Viola, Vörös, Z^őthasu. *Zsidók*: Encsvald, Felésütt, Kibirgya, Kukucsi, Nyulzsid^ó, Roszkorgyütt, Szomorusántancia. (Somlyó-Vásárhely.)

Balog, Cifra, Cseszteregi, Csizmaembér, Dill^ó, Dobos (az volt az apja 48-ban), Gyurka, Hideg, Ígét, J^égg^éfütt^ő (fukarkodik a fütőanyaggal), Jossi, Jutka Miska, K^ós, Lika, Lip^ót, Lisztés, Ludas, Mártoⁿ Vendel, Pali Miska, Rücskös, Sutyli, Szalár, Szomoru, Tikos, T^óbiás, Zsiros (hentes). *Cigány*: Kékés. (Szerecseny.)

Agaros, Akuros, Béle (szereti), Borgyus, Görbics, Hakurgya, K^óc (elhanyagolt külsejü), Kos, Mull^ó, Papk^és, Sziszi, Tik, Tyutyu. (Takácsi.)

Ablakos, Arancsibe, Bábo (vadházasságban él egy bábaasszonnyal), Bajszos, Bálingborgyu, Bot, Cigáⁿ, Cserepes, Csipás, Dupla, Falugyöⁿgyö (igen szép lány), Gazdag, Gomb^uóc, Hajmási, Hosszi, Huszár, J^uókuti, Kⁱétvalogaliku, Kⁱétyⁱéri, Kozmás, Kukoriko, Külütyü, Mⁱétyⁱéri, Misi, Mutogat^uó (taglejtés kíséretében szokott beszélni), Piciⁿ, Piszkos, Säckaládo, Szakállos, Szisznya, Szosza, Totya, Törköllös (szereti a pálinkát), Uri, Vastag, Zsizsⁱéri. *Zsidó*: Náthás. (Tapolcafé.)

Araⁿ, Bence, Bogár, Buga, Bunci, Eggyes (mindig egyesben, pár nélkül táncol), Föcske, Gerg^üő, G^üőzöli, Guzi, Gyura, Idés, Jakab, Keller, (»az öregaptya a kocsmábo szokot kellerkényi«, = különös alkalmakkor kisegíteni), Kishelés, Kizsgazda, Lityi, Majsza, Mat^uólla, Naca, Nyeke, Ördög, Pamazi, Paprikacsiszár, Pényvádi, Piroskai, Sipos, Sobri, Száko, Szürkem^uokus, Tágos, Taligaturcsi, Tikül^üős, Tollas, Turbi, Turcsi, Uri, Vadas. *Zsidók*: Bizik, Donát, Kicsinos, Kukuacs, Másⁱérⁱéf (magas termetű zsidó), Meddiglissz (bérló, azért hívják így, mert annak a birtoknak bérletébe, melyet kivett, még mindig belebukott a vállalkozó, aztán megszökött), Mer^üönyak, Ny^uócmégn^uóc, Pészli, Pizse, P^uóli, Szapora, (sok gyermeke van), Szöki (»minden esztend^üőbe máshuⁿ vaⁿ), Vakand, Vigöröm. *Cigányok*: Ferk^uó, Hészhész, Metel, Moszoⁿka, Pelizs, Prancsi, Ragad-még, Saktér, Sürübab, Tüd^üő. (Tét.)

Baracska, Csⁱébi, Csipnyⁱél, Hadar^uó, Kecse. (Torna.)

Bábo, Babos, Bérnát, Bértalaⁿ, Birkás, Cigar^ettá, Csibe, Dödölle, Gánica, Gerg^üőgerg^üő, Gezmet, Hergot (úgy szitkozódott), Isteⁿszamara, Kizsgombosi, Köblös, Kustyáⁿ, Marhakocsonnya, Polénta, Totyoli, Tököli, Tulézsa, Tüszli, Vadász, Vadrác, Vakéra, Vekerle. (Tuskevár.)

Ant^uó, Ártáⁿ, Baba, Babos, Babrák, Bagyas, Bakti, Bamár, Bandi, Barát, Bety^enka, Bikás, B^üödi, Csanyi, Csicsa, Csida, Csimasz, Csipke, Csires, Csoma, Csorba, Csömöz, Csuccsa, Csurg^uó, Danda, Darics, Doⁿg^uó, Ecetés, Éc^er^uók, Farag^uó, Ferci, Firis, Fokhajma, Gara, Gojh^uó, Gunár, Gyëma, Gyuri, Gyurk^uó, Helés, Kasznár, Katyadgödri, Kistakács, Kokas, Kotl^uó, Kuruc, Laki, Lentakács, Letyet, Lilijom, Ludas, Ludláb, Matyikirá, Ménékei, Meszes, Mickés, Mihá, Mik^er, Mikl^uós, Mot^uó, Mozog, Nyires, Ödöⁿ, Par^uóka, Pav^er, Pázmáⁿ, Perecs^uó, Perettyi, Petyeri, Picsis, Pihis, Pikka, Piros, Pizsmecsék, Pizli, Pomécs, Puccsa, Pudva, Püspök, Ripa, Ruzsi, Sali, Samu, Siláⁿ, Söriⁿ, Sudár, Suprá, Süle, Szalánno, Szⁱékés, Székura, Szente, Szittyá, Szurkos, Szuszli, Tavaj, Törnác, Tigbögy (= Tyukbegy), Topog^uó, Tökös, Tusk^uó, Tüncs, Vakm^uónár, Varsányi, Vidics. *Zsidók*: Bogár, Tikcomb, Vinári. (Ugod.)

Batyi, Boz^uóti, Böröc, Cicie, Csiribojsza, Csisztér, Dészkas, Garasosfejü, Hëgyészki, Hendzi, Hërendi nimët, Kappaⁿ, Kisei, Kispipás, K^uócsi, Kondor, Kuka, Lipsilapsi, Luksa, Madarász, Nyököge, Pakh^er, Piliⁿga, Pity^er, Pöle, Pöⁿg^üőkrajcár, Puf, Rikittyáⁿ, Ripacs, Söpredik, Taraⁿgos, Topori, Zsandár. *Zsidó*: Kukuacs. *Cigány*: Packai. (Vanyola.)

Aranyos, Bilg^uó, Biⁿkusz, Boszorkáⁿ, Csámpás, Csig^er, Csiriz, Cso^uka, Csorba, Csozli, Darázs, Dobos, Dugatík, Feket^e, Fërányi,

Firisz, Fut^ó, Gëgy^ó, Gëgy^óri, G^ólás, Hurutyos, Kammacska, Kemmes, Kertës, Kiskezû, Kiskormos, Kizsgr^óf, Kondor, Kopasz, Kuku, Lipsilapsi, Macska, Mica, Nyers, Nyuszma, Paprika, Pihis, Pipaszárlábu, P^ócabundás, Por^ósza, Potom, Sëbajk^ódis, Sipos, Sug^ó, Szatyëlla, Szentiletû, Szuszog^ó, Tatu, T^ópas, Torma, Töki, Tusa, Tücsök, Vaksusztër. *Zsidó*: Nyakigláb. (Vaszar.)

Murzs^óka. (Vecse.)

Autánnik (szavajárása), Bambuci, Beri, Csira, Dërvënt (dicsekedni szokott, hogy volt Derventben [Bosznia]), Gëlva, Hëckëdrom (szokott szitka), Kaⁿki, Naca, Zsezse. *Zsidók*: Sörke, Üszög. (Vinár.)

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés. A nyelvjárásról általában	5
I. Hangtani sajátosságok	10
II. Alaktan	18
III. Jelentéstan	26
IV. Mondattan	30
V. Szókincs	32
1. Testrészek	32
2. Betegség, testi fogyatkozás	33
3. Járás-kelés	37
4. Verekedés, ütés, kínzás	38
5. Veszekedés, kiabálás, beszéd, nevetés, sírás	39
6. Ételek, italok, evés, ivás	41
7. Ruházat, ruhaneműek	45
8. Büszkeség, harag	49
9. Együgyűség	49
10. Gúnynevek, tréfás elnevezések	50
11. Család, rokonság	52
12. Bútorok, háziesszközök, szerszámok	53
13. Az épületek fajai és részei	59
14. Földműves- és mesterműszók	63
15. Játékok, játékszerek	69
16. Állatnevek	71
17. Házi állatok hívogatására és kergetésére használt szók ..	72
18. Növények, gyümölcsök	72
19. Egyéb tájszók	75
A) Főnevek	75
B) Mellénevek, névmások, számnevek	83
C) Igék	89
D) Határozók	103
E) Gyermeknyelv	105
F) Indulatszók	105
G) Idegen szavak	106
H) A szeker	109
VI. Példabeszédek, közmondások	111
VII. Szólásmódok	117
VIII. Hasonlatok	130
IX. Köszönések, áldások	136
X. Átkok, szitkok	136
XI. Babonások	137
XII. Adomák	142
XIII. Mesék	143
XIV. Csúfolódó gyermekversek	145
XV. Tréfás versikék	146
XVI. Játékiolvasások	148
XVII. Játékdalok	152
XVIII. Lakodalmi és tánckurjantások	157
XIX. Népdalok, népballadák	160
XX. Háromkirály-járók	166
XXI. Függelék	169

NYELVÉSZETI FÜZETEK

— MONOGRAFIÁK GYŰJTEMÉNYE. —

1. **Simonyi Zsigmond**: **A magyar szórend.** (Ára másfél kor.)
2. **Simai Ödön**: **Marton József mint szótáríró.** (Ára másfél korona.)
3. **Kocsis Lénárd**: **A mondatrészek Brassai mondatelméletében.** (Ára másfél korona.)
4. **Simonyi Zsigmond**: **Tréfás népmesék és adomák.** Nyelvjárási olvasókönyv. (Ára másfél korona.)
5. **Simonyi Zsigmond**: **Az új helyesírás** szövege és magyarázata. (Vászonborítékban másfél korona.)
6. **Rubinyi Mózes**: **Két tanulmány a nyelvészet s a nyelv-művelés történetéből.** Grimm és Révai. A mondat. (Ára egy korona.)
7. **Gombocz Zoltán**: **Nyelvtörténet és lélektan.** (Ára 1 kor.)
8. **Simonyi Zsigmond**: **Helyes magyarság.** (Ára két korona, egész vászonkötésben három korona.)
9. **Varga Ignác, Szabó Dezső, Kertész Manó**: **Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
10. **Nagy Sándor**: **A váci nyelvjárás.** (Ára két korona.)
11. **Simonyi Zsigmond**: **Elvonás** (elemző szóalkotás). (Ára másfél korona.)
12. **Székely Ábrahám**: **Alanytalan mondataink alanyáról.** (Ára másfél korona.)
13. **Erdélyi Lajos, Horger Antal, Szemkö Aladár**: **Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
14. **Simai Ödön**: **Dugonics mint nyelvújító.** (Ára másfél kor.)
15. **Simonyi Zsigmond (Bartha J., Melich J. és Szilasi M.)**: **A nyelvtörténeti szótárról.** (Ára egy korona.)
16. **Berze Nagy János**: **A hevesmegyei nyelvjárás.** (Ára másfél korona.)
17. **Beke Ödön**: **A pápavidéki nyelvjárás.** (Ára két korona.)

18. **Gácsér József: Telegdi Miklós nyelve,** különös tekintettel a mondattanra. (Ára két korona.)
19. **Valló Albert, Agner Lajos, Szenttamási János és Stan Vazul: Kölcsönös hatások a hazai nyelvek közt.** (Ára másfél korona.)
20. **Szűcs István és Gencsy István: Nyelvjárási tanulmányok.** (Ára másfél korona.)
21. **Kertész Manó: Analógia a mondszerkesztésben.** (Ára két korona.)
22. **Vértés József: A gyermeknyelv hangtana.** (Ára egy kor.)
23. **Szeglet István: A főnévi igenév Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
24. **Réger Béla: A határozott névmutató.** (Ára másfél kor.)
25. **Beke Ödön dr.: A vogul határozók.** (Ára két korona.)
26. **Oláh Gábor: A debreceni nyelvjárás.** (Ára másfél kor.)
27. **Nádai Pál: A magyar népetimológia.** (Ára egy korona.)
28. **Simonyi Zsigmond: Az ikés ragozás története.** (Ára egy korona.)
29. **Böszörményi Géza: A jánosfalvi nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
30. **Geleji Katona István: Magyar grammatikatska.** (Ára egy korona.)
31. **Teleky István: A tárgyeset Arany Jánosnál.** (Ára egy korona.)
32. **Viski Károly: A tordai nyelvjárás.** (Ára egy korona.)
33. **Beke Ödön: Kemenesalja nyelve.** (Ára egy korona.)
34. **Horváth Endre: A bakonyaljai nyelvjárás.** (Térképpel és rajzokkal. Ára két korona.)
35. **Szolár Ferenc: Jelentés-tanulmányok az asszimilációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)
36. **Szeremley Császár Loránd: Jelentés-tanulmányok a komplikációs jelentésváltozásról.** (Ára egy korona.)